

Europos
Komisija

PRIEŠINGOS PADĖTIES POVEIKIO VERTINIMO RENGIMAS IR UŽSAKYMAS

**PRAKTINIS VADOVAS ESF VADOVAUJANČIOSIOMS
INSTITUCIJOMS**

EUROPOS KOMISIJA

Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties generalinis direktoratas
G direktoratas. Fondai, programavimas ir įgyvendinimas
G5 skyrius. Geresnis reglamentavimas

Kontaktiniai duomenys: Linda Adamaite

E. paštas EMPL-G5-UNIT@ec.europa.eu arba Linda.Adamaite@ec.europa.eu

*Europos Komisija
B-1049 Briuselis*

PRIEŠINGOS PADĖTIES POVEIKIO VERTINIMO RENGIMAS IR UŽSAKYMAS

**PRAKTINIS VADOVAS ESF VADOVAUJANČIOSIOMS
INSTITUCIJOMS**

Rankraštis parengtas 2021 m. rugsėjo mėn.

2021 m. leidinio „Priešingos padėties poveikio vertinimo rengimas ir užsakymas. Praktinis vadovas ESF vadovaujančiosioms institucijoms“ autoriai: Jochen Kluge (Berlyno Humboldtų universitetas), Andrea Naldini ir Marco Pompili („Ismeri Europa“). Šis leidinys yra 2013 m. paskelbtų gairių (ISBN 978-92-79-28238-6; DOI 10.2767/94454), kurias parengė Stephen Morris (Mančesterio metropoliteno universiteto Politikos vertinimo ir tyrimų skyrius), Herta Tödtling-Schönhofer („Metis GmbH“, Viena) ir Michael Wiseman (Džordžo Vašingtono viešosios politikos institutas) adaptacija.

Šis dokumentas parengtas Europos Komisijai, tačiau jame pateikiama tik jo autorių nuomonė ir Europos Komisija nėra atsakinga už jokiais pasekmes, kylančias dėl pakartotinio šio leidinio naudojimo. Daugiau informacijos apie Europos Sąjungą rasite internete (<http://www.europa.eu>).

Liuksemburgas, Europos Sąjungos leidinių biuras, 2022 m..

© Europos Sąjunga, 2022 m.

Pakartotinio Europos Komisijos dokumentų naudojimo politika įgyvendinama pagal 2011 m. gruodžio 12 d. Komisijos sprendimą 2011/833/ES dėl pakartotinio Komisijos dokumentų naudojimo (OL L 330, 2011 12 14, p. 39). Jeigu nenurodyta kitaip, šį dokumentą leidžiama pakartotinai naudoti pagal „Creative Commons Attribution 4.0 International“ (CC-BY 4.0) licenciją (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). Tai reiškia, kad pakartotinis naudojimas leidžiamas, jeigu tinkamai nurodoma autorystė ir visi pakeitimai.

Norint naudoti ar atgaminti elementus, kurių autorių teisės nepriklauso Europos Sąjungai, gali reikėti gauti atitinkamų teisių turėtojų leidimą.

Viršelis – © Shutterstock, 2021

PDF versija

ISBN 978-92-76-40734-8

doi: 10.2767/466579

KE-02-21-992-LT-N

Turinys

ĮŽANGA. VADOVO RENGIMO APLINKYBĖS IR PASKIRTIS	5
1. SKYRIUS. KONCEPCIJA IR METODAI	10
1.1. PRIEŠINGOS PADĖTIES SCENARIJAUS ESMĖ	10
1.2. KODĖL SVARBŪS PRIEŠINGOS PADĖTIES VERTINIMAI?	11
1.3. KODĖL PRIEŠINGOS PADĖTIES VERTINIMAI YRA TECHNIŠKAI SUDĖTINGI?	12
1.4. PPPV MODELIŲ IR METODŲ APŽVALGA	13
1.5. KAIP PPPV GALIMA ĮTRAUKTI Į PLATESNĘ VERTINIMO SISTEMĄ?	14
2. SKYRIUS. PRAKTINIAI PPPV RENGIMO ASPEKTAI	21
2.1. INTERVENCIŲ PRIEMONIŲ PASIRINKIMAS POVEIKIO VERTINIMUI.....	24
2.1.1. <i>Intervencinių priemonių prioritetų nustatymas poveikio vertinimui</i>	25
2.1.2. <i>Intervencinių priemonių, tinkamų priešingos padėties metodui, atranka</i>	27
2.2. VERTINIMO KLAUSIMAI IR GAVINIŲ KINTAMIEJI	31
2.2.1. <i>Kokie yra intervencinės priemonės tikslai ir uždaviniai?</i>	31
2.2.2. <i>Kokia yra vertinimo paskirtis?</i>	31
2.3. DUOMENYS, REIKALINGI SIEKiant NUSTATYTI KONTROLINĘ GRUPĘ IR ĮVERTINTI GAVINIŲ KINTAMUOSIUS	36
2.3.1. <i>Ar tinkami duomenys prieinami arba gali būti pateikti?</i>	36
2.3.2. <i>Kaip nustatoma „tiriamoji“ grupė?</i>	47
2.3.3. <i>Veiksniai, į kuriuos reikia atsižvelgti nustatant kontrolinę grupę</i>	48
2.3.4. <i>Kokius duomenų klausimus reikia kelti vertinimo schemeje?</i>	52
2.3.5. <i>Kokie yra pagrindiniai duomenų ir rezultatų analizės apribojimai?</i>	53
2.3.6. <i>Kontrolinis sąrašas, skirtas PPPV parengimui ir įgyvendinamumui patikrinti</i>	55
2.4. TAIKYTINAS PPPV METODAS	56
2.5. TVARKARAŠTIS IR BIUDŽETAS.....	57
2.5.1. <i>Kokie ištekliai turimi?</i>	57
2.5.2. <i>Kada reikėtų įvertinti intervencinę priemonę?</i>	62
2.6. PPPV ĮGYVENDINIMAS.....	64
2.6.1. <i>Vertintojo atranka</i>	64
2.6.2. <i>PPPV priežiūra</i>	65
2.6.3. <i>Ataskaitų teikimas</i>	66
2.6.4. <i>Rezultatų panaudojimas</i>	67
3. SKYRIUS. KAIP PASIRINKTI TINKAMĄ METODIKĄ PPPV ATLIKTI?	70
3.1. RANDOMIZACIJA – EKSPERIMENTINIS METODAS.....	70
3.2. NERANDOMIZUOTI ARBA KVAZIEKSPERIMENTINIAI MODELIAI	73
3.2.1. <i>Tikslinė ir kontrolinė grupės netaikant randomizacijos</i>	73
3.2.2. <i>Panašiausių atvejų analizė</i>	75
3.2.3. <i>Dvigubas skirtumas</i>	77
3.2.4. <i>Netolydumų analizės metodas</i>	79
3.2.5. <i>Instrumentiniai kintamieji</i>	83
4. SKYRIUS. PPPV DARBOTVARKĖS ĮGYVENDINIMAS	89
4.1. SUINTERESUOTŲJŲ SUBJEKTŲ SUPRATIMO LYGIO DIDINIMAS	89

4.2. GEBĖJIMŲ STIPRINIMAS	90
4.3. TEISINIŲ KLIŪČIŲ ĮVEIKIMAS	92
4.4. PERĖJIMAS PRIE PERSPEKTYVESNIŲ METODŲ	93
4.5. PPPV TAIKYMO SRITIES IŠPLĖTIMAS	93
GLOSARIJAI	98
SANTRUMPOS	98
TERMINŲ APIBRĖŽTYS.....	99
PRIEDAI	106
1 PRIEDAS. PAPILDOMI ŠALTINIAI	106
2 PRIEDAS. SIŪLOMAS PPPV MOKYMO KURSŲ PLANAS.....	109
3 PRIEDAS. PRIEŠINGOS PADĖTIES POVEIKIO VERTINIMAI. VADOVE MINIMI PAVYZDŽIAI.....	110

TEKSTO INTARPŲ SĄRAŠAS

1 TEKSTO INTARPAS. PPPV PAVYZDYS, SIEKIAMT Palyginti Nauda ir Sąnaudas	20
2 TEKSTO INTARPAS. PPPV VERTINIMAS, ĮTRAUKTAS Į PLATESNĘ SISTEMĄ	23
3 TEKSTO INTARPAS. KLAUSIMAI, KELIAMT ATRENKANT INTERVENCIINES PRIEMONES, KURIOS VERTINAMOS ATLIEKANT PPPV 24	
4 TEKSTO INTARPAS. INTERVENCIINIŲ PRIEMONIŲ RŪŠYS IR TIKSLINĖS GRUPĖS, KURIOS DAŽNIAUSIAI PASIRENKAMOS ESF PPPV ATLIKTI	27
5 TEKSTO INTARPAS. KONTROLINIŲ GRUPIŲ APIBRĖŽIMAS	30
6 TEKSTO INTARPAS. PPPV NAUDOJAMIŲ DUOMENŲ PAVYZDŽIAI	38
7 TEKSTO INTARPAS. PPPV NAUDOJAMIŲ INTEGRUOTŲ DUOMENŲ BAZIŲ PAVYZDŽIAI	38
8 TEKSTO INTARPAS. ES ASMENS DUOMENŲ TVARKYMO REGULIAVIMO SISTEMA	42
9 TEKSTO INTARPAS. DUOMENŲ APSAUGA IR KEITIMASIS DUOMENIMIS	46
10 TEKSTO INTARPAS. POLITIKOS KLAUSIMAI, SUSIJĘ SU MOKYMO PROGRAMA	51
11 TEKSTO INTARPAS. GRYNOJO POVEIKIO AIŠKINIMAS	51
12 TEKSTO INTARPAS. REZULTATŲ INTERPRETAVIMO NEAPIBRĖŽTUMAS	55
13 TEKSTO INTARPAS. LENKIJOS PATIRTIS RENGIAMT VERTINIMO KONFERENCIJAS	68
14 TEKSTO INTARPAS. JAUNIMUI SKIRTO ESF PROJEKTO RANDOMIZUOTO TYRIMO PAVYZDYS	72
15 TEKSTO INTARPAS. VERTINIMO, KURIAME TAIKOMAS SUGRETINIMO METODAS, PAVYZDYS	76
16 TEKSTO INTARPAS. VERTINIMO, KURIAME TAIKOMAS DVIKUBO SKIRTUMO METODAS, PAVYZDYS	79
17 TEKSTO INTARPAS. VERTINIMO, KURIAME TAIKOMAS NETOLYDUMŲ ANALIZĖS METODAS, PAVYZDYS	82
18 TEKSTO INTARPAS. VERTINIMO, KURIAME TAIKOMAS INSTRUMENTINIŲ KINTAMŲJŲ METODAS, PAVYZDYS	85
19 TEKSTO INTARPAS. PROJEKTO, SKIRTO PPPV KULTŪRAI IR GEBĖJIMAMS STIPRINTI, PAVYZDYS	91
20 TEKSTO INTARPAS. VERTINIMO PAVYZDŽIAI ŠVIETIMO SRITYJE	94
21 TEKSTO INTARPAS. POVEIKIO KOKYBINIO POBŪDŽIO GAVINIAMS VERTINIMO PAVYZDYS VOKIETIJOJE	96

ILIUSTRACIJŲ SĄRAŠAS

1 PAV. SKIRTINGOS VERTINIMO UŽDUOTYS IR TIPAI	16
2 PAV. LOGINIO MODELIO METODO ARBA „POKYČIŲ TEORIJS“ ILIUSTRACIJA	17
3 PAV. PAGRINDINĖ PPPV VEIKLOS SEKA	22
4 PAV. MAŽIAUSIO PASTEBIMO POVEIKIO DYDŽIAI ESANT SKIRTINGIEMS IMTIES DYDŽIAMS	54
5 PAV. SUPAPRASTINTAS MOKYMO PROGRAMOS REZULTATŲ GRAFIKAS	63
6 PAV. DVIEJŲ GRUPIŲ RANDOMIZUOTA KONTROLĖ	71
7 PAV. STILIZUOTAS KVAZIEKSPERIMENTINIS MODELIS SU PAVAIZDUOTA TIRIAMĄJA IR KONTROLINE GRUPĖMIS	74
8 PAV. PANAŠIAUSIŲ ATVEJŲ ANALIZĖS ILIUSTRACIJA	76
9 PAV. DVIKUBO SKIRTUMO METODO PAAIŠKINIMAS	78
10 PAV. NETOLYDUMŲ ANALIZĖS METODO ILIUSTRACIJA	80
11 PAV. INSTRUMENTINIŲ KINTAMŲJŲ METODO ILIUSTRACIJA	83

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 LENTELĖ. REKOMENDUOJAMAS VERTINIMO SCHEMAS TURINYS	22
2 LENTELĖ. DUOMENŲ RŪŠYS IR ŠALTINIAI	37
3 LENTELĖ. PAGRINDINIŲ PPPV SĄNAUDŲ STRUKTŪRA	61
4 LENTELĖ. PAGRINDINĖ INFORMACIJA, KURI TURI BŪTI ĮTRAUKTA Į PPPV PRISTATYMO APRAŠĄ	67
5 LENTELĖ. POPULIARIAUSIŲ PPPV METODŲ PAGRINDINIŲ YPATYBIŲ Palyginimas	86
6 LENTELĖ. VADOVE MINIMŲ PPPV PAVYZDŽIŲ CHARAKTERISTIKOS	110

Įžanga. Vadovo rengimo aplinkybės ir paskirtis

2021–2027 m. programavimo laikotarpis prasideda dramatiška patirtimi kilus COVID-19 pandemijai ir dėl jos kilusiai ekonomikos krizei. Europos Sąjunga (ES) sustiprino finansines ir politines pastangas, siekdama padėti nacionalinėms ekonomikoms atsigauti ir padidinti užimtumą. Šioje sistemoje „Europos socialinis fondas +“ (ESF+) atlieka svarbų vaidmenį teikiant įvairią paramą bedarbiams, daugiausia dėmesio skiriant jaunimui ir moterims, taip pat remiant intervencines priemones, skirtas kovai su vaikų skurdu, skatinant geresnį švietimą ir pažeidžiamų socialinių grupių socialinę įtrauktį visoje ES. Atsižvelgiant į įvairius ESF+ tikslus ir poreikį greitai pasiekti rezultatų užimtumo ir socialinės įtraukties srityse, reikia veiksmingai paskirstyti išteklius. Įrodymais pagrįstas politikos formavimo metodas tampa vis svarbesnis, o vertinimas yra pagrindinė viešosios politikos krypties nustatymo priemonė.

Vadovas vadovaujančiosioms institucijoms, kuriuo atnaujinama 2014–2020 m. patirtis

2014–2020 m. laikotarpiu Europos Komisija rėmė valstybių narių ir vadovaujančiųjų institucijų (VI) vertinimo pajėgumą ir skatino naudoti priešingos padėties poveikio vertinimo (PPPV) metodą. Teigiami šio vertinimo rezultatai yra konkretus ESF poveikio, kurio nebūtų buvę įmanoma pasiekti priešingu atveju, įrodymas. Nemažai PPPV pirmiausia buvo suplanuota vertinimo planuose ir vėliau atlikta įgyvendinant ESF programas. Daugeliu atvejų rengiant ir įgyvendinant PPPV buvo susidurta su sunkumais arba PPPV tebuvo pavieniai bandymai, kurie nebuvo įtraukti į sistemingą vertinimo sistemą.

Šis vadovas skirtas vadovaujančiosioms institucijoms (VI) ir kitoms įstaigoms, atsakingoms už ESF+ finansuojamų intervencinių priemonių ir programų įgyvendinimą; juo siekiama padėti planuoti, rengti ir užsakyti PPPV. Jame atsižvelgiama į ankstesnę patirtį ir pateikiama praktinių patarimų kai kuriais pagrindiniais klausimais, kuriuos reikia apsvarstyti rengiant PPPV. Vadove atnaujinamos ankstesnės 2014–2020 m. gairės, daugiau dėmesio skiriant sunkumams, su kuriais susiduriama praktiškai įgyvendinant PPPV. Be to, aptariami metodologiniai aspektai, kurie, jei įmanoma, supaprastinami ir integruojami, įtraukiant atnaujintus pavyzdžius, atrinktus iš 2014–2020 m. ESF vertinimų.

PPPV sprendžiami esminiai klausimai, kurie sudaro sąlygas priimti įrodymais pagrįstus politinius sprendimus, t. y. koks yra intervencinių priemonių priežastinis poveikis ir „kas veikia?“. Vertinimu siekiama rasti įrodymų, ar ESF finansuojamos intervencinės priemonės iš tikrųjų lėmė dalyvių aplinkybių pokyčius ir tolesnius intervencinių priemonių pasiekimus. Jei PPPV atliekamas gerai, juo suteikiama įrodymų apie intervencinės priemonės „grynąjį poveikį“¹ arba poveikį, taip sudarant sąlygas politikos formuotojams atmesti alternatyvius paaiškinimus dėl pastebėtų dalyvių aplinkybių ar pasiekimų pokyčių. Kai PPPV pateikiami grynojo poveikio buvimo ir dydžio įverčiai, juose neišvengiamai esama tam tikro

PPPV sprendžiamas klausimas „kas veikia?“

¹ Grynasis poveikis arba poveikis yra likutis, įvertinus visą (arba bendrąjį) poveikį ir pasiektus rezultatus, jei intervencinė priemonė nebūtų buvusi įgyvendinta. Grynasis poveikis taip pat gali būti neigiamas, kai intervencinė priemonė yra mažiau veiksminga nei rinkos dinamika. Išsamesnė informacija pateikta p. 9.

neapibrėžtumo, kuris priklauso nuo metodologinio tikslumo ir turimos informacijos. PPPV pateikti įrodymai sudaro sąlygas politikos formuotojams įvertinti intervencinių priemonių veiksmingumą, palyginti intervencines priemones ir įvertinti jų santykinius rezultatus. Be to, PPPV yra svarbi sąnaudų ir naudos arba ekonominio efektyvumo analizės dalis.

Šis vadovas skelbiamas tuo metu, kai ESF+ susiduria su precedento neturinčiais sunkumais. Atsižvelgiant į tai, kad pagal priemonės „Next Generation EU“ priemonių rinkinį buvo labai padidintos ES lėšos investicijoms ir užimtumui, nepaprastai svarbu, kad politikos formuotojai įvertintų ir suprastų intervencinių priemonių, už kurias jie atsakingi, poveikį. Viešosios lėšos turi būti skiriamos produktyvesnėms ir veiksmingesnėms intervencinėms priemonėms, kad būtų paspartintas ekonomikos atsigavimas ir sumažintas socialinis disbalansas. Todėl subjektai, atsakingi už ESF+ išteklių paskirstymą, privalo pagrįsti savo pasirinkimą ir įrodyti, kad jų taikomos intervencinės priemonės yra veiksmingos ir naudingos piliečiams. Geriausias būdas to pasiekti – atlikti daugiau aukštos kokybės PPPV.

ESF+ yra pagrindinė Europos užimtumo ir socialinės įtraukties rėmimo priemonė. 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu ESF išleido beveik 125 mlrd. EUR aktyviai darbo rinkos, švietimo ir socialinės įtraukties politikai, įgyvendinamai per veiksmų programas (VP) 28 valstybėse narėse. Kaip nustatyta Bendrųjų nuostatų reglamente (ES) Nr. 1303/2013, „vertinant siekiama, kad programos būtų kokybiškiau rengiamos ir įgyvendinamos, taip pat kad būtų įvertintas jų efektyvumas, veiksmingumas ir poveikis“.

2021–2027 m. programavimo laikotarpiu toliau bus tikrinamas priemonių veiksmingumas ir rezultatai². Tam reikės sustiprinti dabartines stebėsenos bei vertinimo sistemas ir pajėgumus, įskaitant duomenų rinkimo tvarką. Vertinimo planai ir toliau bus privalomi, o poveikio vertinimui bus skiriamas dar didesnis dėmesys. Kadangi ESF+ remiamų veiksmų poveikiui nustatyti galima taikyti įvairius metodus, vadovaujančiosios institucijos turi nuspręsti, kuris metodas ar metodų derinys yra tinkamiausias, kad atitiktų teisės aktų reikalavimus. Griežtas kiekybinis intervencinių priemonių poveikio vertinimas taip pat susijęs su priešingos padėties scenarijais.

Orientavimasis į rezultatus ir aukštos kokybės vertinimas

Svarbus naujų reglamentų bruožas – dėmesys stabiliam veiksmingumui ir orientacija į rezultatus. Aukštos kokybės vertinimo strategijos ir metodai yra būtini, kad visos valstybės narės gautų esminių žinių, parodančių, kurios intervencinės priemonės „veikia“, o kurios ne. Labai svarbu stiprinti vertinimo kokybę ir rengti patikimus pridėtinės vertės įrodymus.

Iš esmės politikos intervencinių priemonių rezultatyvumo įrodymų rinkimo pradžia nėra sudėtinga. Reikalavimai apima:

- spręstinos problemos nustatymą;
- priemonių, kurios bus naudojamos problemai spręsti, nustatymą;

priemones ir rezultatus jungiančią formulę.

Norint įvertinti finansavimo schemą ar priemonę, labai svarbu turėti aiškius ir išmatuojamus rodiklius, taikytinus tiek panaudotiems įvesties duomenims,

Rezultatų poreikis...

² 2021 m. birželio 24 d. EUROPOS PARLAMENTO IR TARYBOS REGLAMENTAS (ES) 2021/1060, kuriuo nustatomos bendros Europos regioninės plėtros fondo, „Europos socialinio fondo +“, Sanglaudos fondo, Teisingos pertvarkos fondo ir Europos jūrų reikalų, žvejybos ir akvakultūros fondo nuostatos ir šių fondų bei Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo, Vidaus saugumo fondo ir Sienų valdymo ir vizų politikos finansinės paramos priemonės taisyklės.

tiesiogiai su problema susijusiems produktams ir rezultatams. Įprasta nustatyti produktų ir rezultatų siektinas reikšmes ir palyginti su jomis faktinius pasiekimus. Stebėseną vykdoma siekiant stebėti įvesties duomenis, produktus ir rezultatus per tam tikrą laiką ir teikti grįžtamąjį ryšį vadovybei. Pagrindinės intervencinės priemonės teorijoje dažnai nurodomi tarpiniai rezultatai, kurie taip pat gali tapti stebėsenos objektu. Tačiau nustatyti, ar konkreči intervencinė priemonė yra veiksminga, nėra paprasta.

Reikia papildyti esamą vertinimo praktiką metodais, kuriuos taikant būtų galima gauti daug patikimesnių įrodymų apie intervencinių priemonių grynąjį rezultatą ar grynąjį poveikį. Pasiektų rezultatų vertinimas yra atskaitomybės už panaudotas lėšas klausimas. PPPV sprendžiamas pagrindinis klausimas – ar intervencinė priemonė yra veiksminga. Nors PPPV bandoma nustatyti priežastinį ryšį tarp intervencinių priemonių ir rezultatų, gali prireikti papildomų teorija pagrįstų ir proceso vertinimo metodų, kad būtų įmanoma nustatyti pagrindinius priežastinius mechanizmus ir padėti užtikrinti, kad vienoje vietoje pasiektas poveikis galėtų būti naudojamas kaip įrodymo pagrindas, kuriuo remiantis būtų galima politiką atkartoti kitur.

...ir grynojo poveikio įrodymai

2014–2020 m. programavimo laikotarpiu visos valstybės narės ir vadovaujančiosios institucijos patvirtino vertinimo planą, kuriame aprašyti vertinimo uždaviniai, veikla, organizaciniai elementai ir produktai. Vertinimo planuose numatyti kelių tipų vertinimai, pavyzdžiui, bendri tęstiniai programų vertinimai, taip pat teminiai vertinimai, kuriais siekiama atsakyti į konkrečius vertinimo klausimus arba sutelkti dėmesį į konkrečias VP kryptis ar investavimo prioritetus. Išanalizavus vertinimo planus, susijusius su 177 ESF programomis (2018 m. pabaigos duomenimis)³, paaiškėjo, kad šiuo programavimo laikotarpiu numatoma atlikti apie 132 priešingos padėties poveikio vertinimus; šis skaičius rodo pažangą ir didesnę dėmesį priešingos padėties metodams 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu, palyginti su 2007–2013 m. laikotarpiu⁴.

Valstybių narių patirtis atliekant PPPV

Remiantis Vertinimo pagalbos tarnybos projektų saugyklos⁵ duomenimis, iki 2021 m. birželio mėn. buvo atlikti 1 795 vertinimai, iš kurių 1 001 buvo susijęs su ESF/JUI arba ESF/JUI ir ERPF programomis (atitinkamai 675 ir 326). Iš 1 001 ESF vertinimo 323 buvo poveikio vertinimai, o 106 iš jų taikytas priešingos padėties metodas: 82 iš 234 poveikio vertinimų buvo susiję su ESF/JUI programomis, o 24 iš 89 poveikio vertinimų buvo susiję su ESF/JUI ir ERPF programomis⁶.

PPPV naudojimas dažnėja

Pirmaisiais dabartinio programavimo laikotarpio metais atliekant ESF/JUI ir (arba) ERPF programų priešingos padėties vertinimus daugiausia dėmesio buvo skiriama ankstesniam programavimo laikotarpiui, o nuo 2018 m. beveik visais PPPV atvejais vertinamas 2014–2020 m. intervencinių priemonių poveikis⁷. 20 iš 27 valstybių narių atliko programavimo, įskaitant ESF, priešingos padėties vertinimus; iš to matyti, kad šiuo atveju šis metodas taikomas plačiau nei anksčiau.

³ Žr. [Ismeri Europa – Ecorys – Institute for Employment Studies \(2019\)](#).

⁴ Žr. [Bratu C. et al. \(2014\)](#).

⁵ Pagal REGIO GD ir EMPL GD finansuojamą Pagalbos tarnybos projektą renkama informacija apie vertinimus, kurie nuo 2015 m. sausio 1 d. buvo paskelbti VI interneto svetainėse. Vertinimus identifikuoja nacionalinių ekspertų tinklas, jie apibendrinami ir įvertinami pagal kokybę ir išvadų patikimumą.

https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/evaluations/member-states/

⁶ Vykdamas Pagalbos tarnybos projektą, buvo išnagrinėta ir apibendrinta 90 iš 106 vertinimų.

⁷ 29 iš 33 iki 2018 m. atliktų PPPV yra susiję su ankstesniu programavimo laikotarpiu.

Nors valstybių narių metodologiniai požiūriai į PPPV skiriasi, priešingos padėties metodas dažniausiai buvo taikomas vertinant aktyvios darbo rinkos politikos (mokymo, paskatų, pagalbos ieškant darbo, darbo patirties) poveikį, tačiau daug rečiau – kitose srityse, pavyzdžiui, švietimo įstaigų ir studentų rėmimo intervencinėms priemonėms ir su socialiniais klausimais susijusiai politikai, pavyzdžiui, kovai su skurdu ar socialine atskirtimi, įvertinti.

Metodologiniu požiūriu dažniausiai naudojamas panašiausių atvejų analizės metodas, o kiti metodai yra mažiau paplitę. PPPV dažnai orientuojamasi į trumpalaikį ar vidutinės trukmės poveikį (6 ar 12 mėnesių), o ilgalaikis poveikis vertinamas rečiau.

Vykdamas Vertinimo pagalbos tarnybos projektą atliktos PPPV analizės metu paaiškėjo šie trūkumai: nepakankamas kontrolinių grupių asmenų panašumas į remiamų grupių asmenis, mažas duomenų patikimumas, pavyzdžiui, kai duomenys gaunami atliekant *ex post* apklausas, pokalbius, kurių rezultatai priklauso nuo respondentų gebėjimo tiksliai prisiminti įvykius, arba maža imtis, dėl kurios gaunami statistiškai nereikšmingi rezultatai ir pan. Kai kuriais atvejais vertinimo ataskaitose nepateikiama pakankamai informacijos apie metodologinius veiksmus, pasirinkimus ir apribojimus, o šie elementai yra būtini siekiant informuoti kitas šalis (ne užsakovus) apie tiriamų priemonių poveikį, taip pagerinant jų žinias apie rezultatus.

Tačiau apribojimai vis dar dažni

Apibendrinant galima teigti, kad, nepaisant pastarųjų metų pažangos, PPPV vykdymui reikalingos techninės žinios ir politinė valia. Šiame vadove pateikiami PPPV argumentai ir išdėstomi kai kurie klausimai, kuriuos turi spręsti VI, kad vertinimai būtų sėkmingai atlikti. Be praktinių PPPV aspektų, dėmesys skiriamas ir platesniems klausimams, kuriuos gali tekti spręsti siekiant atlikti kokybiškesnius poveikio vertinimus. Vadove pateikiamos kelios pagrindinės rekomendacijos, kurios galimai bus naudingos VI, tačiau viena iš pagrindinių šio vadovo idėjų yra išvada, kad vykdamas PPPV būtina kruopščiai suplanuoti duomenų (ypač administracinių duomenų) rengimą, nustatyti aiškius tikslus ir uždavinius ir pan., kad būtų išvengta galimų problemų įgyvendinimo etape arba nekokybiškų vertinimų.

Vadovas specialistams

Vadove taip pat pateikiami skaitytojui naudingi vertinimų ir praktikos pavyzdžiai. Nors vertinimai, surinkti įgyvendinant Vertinimo pagalbos tarnybos projektą, yra pagrindinis informacijos šaltinis šiame vadove pateikiamiems pavyzdžiams ir praktikai nustatyti, buvo atsižvelgta ir į kitus šaltinius, ypač į Jungtinio tyrimų centro (Poveikio vertinimo tyrimų centro, CRIE) atliktus vertinimus ir, iš dalies, į akademinis leidinius. Kai įmanoma, į vadovą įtraukti pavyzdžiai ir patirtis yra susiję su Europos socialinio fondo intervencinėmis priemonėmis.

Vadovą sudaro keturi skyriai.

1 skyriuje aptariamas PPPV pobūdis ir svarba. Jame pateikiama įvadinė PPPV metodų apžvalga, pabrėžiant eksperimentinių ir kvaziekperimentinių metodų skirtumus. Jame taip pat pristatomi techniniai ir praktiniai uždaviniai, kuriuos reikia spręsti atliekant PPPV. Bendrai aptariami politikos klausimų, kuriuos galima spręsti taikant PPPV, tipai ir PPPV metodų santykis su kitais vertinimo metodais (pvz., teorija pagrįstais metodais, proceso vertinimu ir efektyvumo analize).

Struktūra, atspindinti vertinimo etapus

2 skyriuje nagrinėjami keli klausimai, kuriuos turėtų apsvarstyti VI, rengdamos ir atliktamos PPPV. Šiame vadove išdėstytos kai kurios pagrindinės problemos, su kuriomis dažniausiai susiduria PPPV rengėjai, ir

jų sprendimo rekomendacijos. Šie klausimai yra gairės tiems, kurie siekia užsakyti ESF finansuojamų intervencinių priemonių PPPV.

Atliekant PPPV suteikiama patikimų įrodymų apie fondų veiksmingumą. Tačiau taip yra tik jei jie yra gerai suplanuoti ir tinkamai atliekami. Siekdamas tokių rezultatų, vertinimą užsakančios VI turi išspręsti tam tikrus pagrindinius klausimus. Konkretų būdą, kurį VI taiko svarstydamos šiuos klausimus, ir jų eiliškumą lemia praktiniai dalykai ir valstybės narės institucinė tvarka. Šiame vadove pabrėžiami kai kurie iš šių svarbių klausimų ir atkreipiamas VI dėmesys į juos. Pagrindiniai klausimai atsižvelgiant į šešis vertinimo proceso etapus: 1) vertinamo (-ų) veiksmo (-ų) pasirinkimas; 2) vertinimo klausimų ir gavinių kintamųjų nustatymas; 3) duomenų analizė, siekiant nustatyti kontrolinę grupę ir įvertinti gavinių kintamuosius; 4) PPPV metodo pasirinkimas; 5) tvarkaraščio ir biudžeto nustatymas; 6) vertinimo atlikimas. Ypatingas dėmesys skiriamas duomenų prieinamumui ir apsaugai, nes ši problema gali tapti rimtai kliūtimi planuojant PPPV.

3 skyriuje nagrinėjamas pirmiau minėtas 4 etapas (PPPV metodo pasirinkimas) ir daugiausia dėmesio skiriama pagrindinių metodų, naudojamų atliekant priešingos padėties analizę, ypatybėms. Išskiriami penki metodai: eksperimentinis metodas arba randomizacija, panašiausių atvejų analizė, dvigubo skirtumo analizė, netolydumų analizės metodas ir instrumentiniai kintamieji. Šiame vadovo skirsnyje nesiekama išmokyti skaitytojus naudotis PPPV metodais, veikia norima juos supažindinti su kiekvieno metodo stipriosiomis pusėmis bei trūkumais ir atkreipti dėmesį, kokiomis aplinkybėmis vienas metodas yra tinkamesnis už kitą.

4 skyriuje aptariami platesni perspektyvų plėtros klausimai. Jie apima poreikį stiprinti pajėgumus siekiant sėkmingai vykdyti PPPV tiek VI viduje (politikos formuotojų ir pareigūnų), tiek valstybių narių mokslinių tyrimų institucijose, akademinėse bendruomenėse ir konsultacinėse bendrovėse. Šiame skirsnyje taip pat aptariamas poreikis kovoti su teisinėmis kliūtimis, susijusiomis su prieiga prie duomenų, ir atnaujinti ESF+ programų PPPV, kad būtų galima taikyti pažangesnius modelius ir išplėsti socialinės įtraukties bei švietimo politikos aprėptį, įvertinti sunkiai kokybiškai įvertinamų gavinių poveikį ir įgyvendinti metavertinimo metodus.

Apibendrinant, šiame vadove: 1) pateikiami PPPV palaikantys argumentai, 2) nurodomi svarbūs žingsniai siekiant sėkmingo PPPV atlikimo ir 3) PPPV pristatomas kaip svarbi ESF+ programos dalis. Svarbiausias tikslas – padidinti ESF+ indėlį į Europos piliečių gerovę.

Autoriai norėtų padėkoti Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties GD G5 skyriaus „Geresnis reglamentavimas“ darbuotojams, ypač Lindai Adamaitei, Jeannette Monier ir Maria José Cueto Faus, už vertingą paramą ir pagalbą rengiant šią ataskaitą. Autoriai taip pat norėtų padėkoti Andrea Pisano ir Ernesto Belisario už jų indėlį rengiant vadovo skirsnį apie duomenų apsaugą ir Paweł Hess už paramą ir indėlį.

1. skyrius. Konceptcija ir metodai

Šiame skyriuje nagrinėjami esminiai klausimai, susiję su priešingos padėties metodo pobūdžiu ir paskirtimi vertinant intervencinių priemonių priežastinį poveikį. Konkrečiai kalbant, jame pristatoma priešingos padėties poveikio vertinimo esmė, ypač jos sąsaja su ESF+ bendrai finansuojamų veiksmų tipais. Jame taip pat nagrinėjamas priešingos padėties metodų ir kitų vertinimo metodikų santykis ir aptariama, kodėl PPPV yra svarbūs, ypač dabar. Nagrinėjami politikos klausimai, kuriuos galima spręsti PPPV, ir trumpai apžvelgiami kai kurie pagrindiniai priešingos padėties metodai, susiję su ESF+ bendrai finansuojamų intervencinių priemonių vertinimu, kurie vėliau išsamiai pristatomi 3 skyriuje.

1.1. Priešingos padėties scenarijaus esmė

PPPV siekiama nustatyti intervencinių priemonių grynąjį rezultatą arba poveikį. PPPV skiriamasis bruožas yra tai, kad juo siekiama pagrįsti teiginius, jog tam tikra intervencinė priemonė sukelia konkretų rezultatą, t. y. konkretų rezultatą galima priskirti tik tam tikrai intervencinei priemonei. Šios išvados PPPV siekiama išskiriant intervencinę priemonę iš kitų ir atmetant alternatyvius stebimo rezultato paaiškinimus.

Priešingos padėties scenarijaus idėja – gebėjimas atmesti alternatyvius paaiškinimus, t. y. atsakymas į klausimą „Kas būtų nutikę (atsižvelgiant į dominančius rezultatus), jei intervencinė priemonė nebūtų buvusi įgyvendinta?“. Norint aiškiai suprasti priešingos padėties scenarijaus sąvoką ir, labai paprastai tariant, paaiškinti šį svarstomą klausimą, naudinga panagrinti bedarbio, dalyvaujančio mokymo programoje, kuria siekiama skatinti užimtumą, pavyzdį. Siekiant nustatyti mokymo poveikį asmeniui, taikant priešingos padėties metodą, galimi du rezultatai⁸. Pirmasis – tai mokymo programoje dalyvaujančio asmens užimtumo statusas jai pasibaigus. Tai yra stebimas mokymo programos dalyvio rezultatas. Antrasis galimas rezultatas yra mokymo programoje dalyvaujančio asmens užimtumo statusas, jei jis nebūtų dalyvavęs mokymo programoje, kai visos kitos sąlygos išlieka nepakitusios. Tokiomis aplinkybėmis šis antrasis rezultatas vadinamas priešingos padėties scenarijaus rezultatu. Mokymo poveikis atskiram programos dalyviui nustatomas apskaičiavus skirtumą tarp stebimų ir priešingos padėties scenarijaus rezultatų. Tai priežastinis grynasis mokymo rezultatas arba poveikis konkrečiam asmeniui. Vienintelis skirtumas tarp aplinkybių ar sąlygų, dėl kurių buvo gauti stebimi ir priešingos padėties scenarijaus rezultatai, yra asmens dalyvavimas mokymo programoje. Todėl bet koks skirtumas tarp šių dviejų rezultatų turi būti susijęs su mokymo įtaka asmens užimtumo statusui.

Priešingos padėties scenarijus

Realiomis aplinkybėmis mes nestebime ir negalime stebėti priešingos padėties scenarijaus rezultatų, susijusių su asmenimis, kuriems buvo taikoma intervencinė priemonė. Tačiau pagrindinis PPPV tikslas – pateikti įtikinamus priešingos padėties scenarijaus rezultatų įverčius asmenų ar įmonių grupėms, kurias paveikė ESF bendrai finansuojamos intervencinės priemonės. Todėl poveikis išreiškiamas, pavyzdžiui, vidurkių ar proporcijų

Tiriamųjų grupių ir

⁸ Išsamiau galimų rezultatų priežastinio ryšio modelis aprašytas [Holland P. \(1986\)](#).

skirtumais tarp vidutinių stebimų ir „apskaičiuotų“ priešingos padėties scenarijaus verčių. Dažniausiai PPPV siekiama palyginti intervencinės priemonės rezultatus, atsižvelgiant į poveikį tiems subjektams (asmenims, MVĮ ir kt.), kurie gavo naudos iš intervencinės priemonės, su grupe, kuriai intervencinė priemonė nebuvo taikoma. Pagal PPPV terminologiją, „paveiktoji“ arba „tiriamoji“ grupė atskiriama nuo „kontrolinės“ grupės, kuri visais atžvilgiais (išskyrus taikomą poveikį) turėtų būti kuo labiau panašesnė į tiriamąją grupę. Būtent iš kontrolinės grupės gaunami priešingos padėties scenarijaus rezultatų įverčiai, ypatingą dėmesį skiriant abiejų grupių stebimų ir nestebimų ypatybių skirtumams. Taip pat galima palyginti kelis skirtingus poveikio būdus, taikant atrankos kriterijus atitinkantiems vienetams įvairius poveikio variantus (pvz., kitas ESF finansuojamas priemonės arba iš kitų šaltinių finansuojamas intervencinės priemonės), sudarant kelias tiriamąsias grupes ir lyginant rezultatus tarpusavyje ir (arba) su kontrolinės grupės, kuriai poveikis netaikomas, rezultatais.

Kai kontrolinei grupei netaikomas joks poveikis, vertinimo klausimas yra: „Koks yra intervencinės priemonės poveikis, palyginti su scenarijumi, kai negaunama jokia pagalba ar parama?“. Ir atvirkščiai, kai taikomo poveikio rezultatai lyginami su rezultatais, gautais taikant kitą poveikį, vertinimo klausimas yra: „Koks yra nagrinėjamos intervencinės priemonės poveikis, palyginti su tam tikra aiškiai apibrėžta alternatyva?“. Daugeliu atvejų PPPV gali būti skirtas bet kuriam iš šių pagrindinių klausimų spręsti. Klausimą, kurį reikia spręsti, lemia politikos formuotojų prioritetai ir praktiniai vertinimo rengimo apribojimai.

... kontrolinių grupių apibrėžimas

Kai lyginami du skirtingi taikomo poveikio būdai, turėtų būti aiškiai apibrėžta jų priešprieša, kuri būtų reikšminga politikos formavimo požiūriu.

1.2. Kodėl svarbūs priešingos padėties vertinimai?

PPPV pateikiama svarbi informacija apie intervencinių priemonių grynąjį rezultatą arba poveikį. PPPV pateikiami poveikio dydžio, jo požymio (teigiamo ar neigiamo) ir statistinių neapibrėžtumo rodiklių įverčiai. Taip galima patvirtinti arba atmesti numanomą priežastinį ryšį tarp intervencinės priemonės ir rezultatų, kuriuo grindžiamas intervencinės priemonės modelis. Tokį išmatuotą poveikį galima panaudoti siekiant įvairių tikslų: parodyti skaidrumą ir atskaitomybę naudojant mokesčių mokėtojų išteklius; priimti aiškiais įrodymais pagrįstus politinius sprendimus; pasimokyti iš rezultatų, gautų tos pačios šalies regionuose arba kitose valstybėse narėse.

Subjektai, atsakingi už intervencines priemones ir siekiantys užtikrinti, kad jų programos ir toliau pritrauktų finansavimą, bus labai suinteresuoti PPPV populiarinimu, kad įrodytų, jog jų programos yra vertingos ir duoda išmatuojamą naudą dalyviams ir visuomenei. Už išteklių paskirstymą atsakingi subjektai bus ypač suinteresuoti PPPV įrodymais. VĮ norės įrodyti, kad jų programos iš tiesų veikia. Norėdamos tai padaryti įtikinamai, jos turės užsakyti aukštos kokybės PPPV.

Skaidrumas ir atskaitomybė

Šios PPPV savybės suteikia svarbios informacijos politikos formuotojams, kurių užduotis – paskirstyti išteklius įvairioms intervencinėms priemonėms. Sprendimai dėl galimų intervencinių priemonių finansavimo priimami atsižvelgiant į ribotus išteklius. Tokiomis aplinkybėmis sprendimų priėmėjams reikia patikimų įrodymų apie programų poveikį ir ekonominį efektyvumą, kad jie galėtų kuo veiksmingiau panaudoti turimus išteklius.

Pagalba priimant sprendimus dėl išteklių paskirstymo

Vertinant santykinę intervencinių priemonių veiksmingumą, PPPV įvertintą grynąjį poveikį galima išsamiau parodyti tiriant intervencinės priemonės ekonominį efektyvumą arba atliekant išsamią sąnaudų ir naudos analizę.

Svarbių papildomų žinių taip pat galima gauti palyginus skirtingose teritorijose įgyvendintų panašių veiksmų grynąjį poveikį. Jei PPPV nustatomi reikšmingi poveikio skirtumai, labai tikėtina, kad tai reiškia, jog veiksmų kokybė labai skiriasi arba kad kai kurie veiksmai geriau nei kiti atitinka socialinį ir ekonominį kontekstą. Šie palyginimai, paprastai vadinami „metavertinimais“ arba „metaanalizėmis“, sudaro sąlygas geriau apibendrinti PPPV išvadas ir suteikia galimybę atlikti svarbius politikos priemonių (pvz., mokymo, integruotų paslaugų ir kt.) patikrinimus⁹. Kad tokie palyginimai būtų galimi pagal mokslinius kriterijus, reikia atlikti pakankamai daug PPPV, kurie būtų sistemingai įgyvendinami. Todėl geras koordinavimas nacionaliniu arba ES lygmeniu yra pagrindinė sąlyga, kad šie palyginimai būtų atliekami dažniau ir pasitarnautų priimant politinius sprendimus.

Skirtingų regionų ar valstybių narių veiksmų palyginimas

1.3. Kodėl priešingos padėties vertinimai yra techniškai sudėtingi?

Yra metodų, kuriuos galima apibūdinti kaip „nepatikimus“ bandymus įvertinti intervencinės priemonės poveikį. Jie čia aptariami siekiant iliustruoti PPPV būdingus sudėtingus aspektus, o nuorodos į faktinę vertinimo praktiką nepateikiamos.

Supaprastintų metodų atsisakymas

Pirma, politikos formuotojas gali norėti įvertinti bedarbiams skirtos mokymo programos poveikį, palygindamas programos dalyvių pajamas jai pasibaigus su visų programoje nedalyvavusių bedarbių pajamomis. Tuomet politikos formuotojas mokymo programai priskiria stebimą programos dalyvių ir programoje nedalyvavusių asmenų pajamų skirtumą.

Tokia strategija nėra tinkama mokymo poveikiui pajamoms nustatyti, nes mokymo programoje nedalyvavę asmenys gali labai skirtis nuo programos dalyvių ir šie skirtumai gali turėti įtakos rezultatams; todėl taikant tokį metodą negalima atmesti alternatyvių paaiškinimų dėl stebimų pajamų skirtumų. Pavyzdžiui, mokymo programos dalyviai gali turėti geresnių būdingų gebėjimų, palyginti su programoje nedalyvavusiais asmenimis. Kitaip tariant, mokymo programoje savanoriškai dalyvauja geresni bedarbiai. Taigi gebėjimai turi įtakos ne tik sprendimui dalyvauti, bet ir rezultatams – bedarbiai, kurių būdingų gebėjimų lygis yra aukštesnis, turi didesnę tikimybę gauti didesnes pajamas nei mažiau gebėjimų turintys bedarbiai. Todėl bet kokią nustatytą pajamų skirtumą tarp tiriamosios ir kontrolinės grupių gali lemti mokymo programa ir (arba) būdingų gebėjimų skirtumai, tad intervencinės priemonės poveikis gali būti „pervertintas“.

Jei gebėjimų negalima išmatuoti ir į dviejų grupių būdingų gebėjimų skirtumus negalima atsižvelgti vertinant poveikį, kai lyginami dviejų grupių gaviniai, teigiama, kad apskaičiuotas mokymo programos poveikis yra paveiktas **atrankinio šališkumo**. Spręsdami šią problemą, vertintojai stengiasi surinkti kuo daugiau informacijos apie svarbius veiksnius, turinčius įtakos sprendimui dalyvauti ir gaviniams. Šie duomenys naudojami siekiant iš programoje nedalyvavusių asmenų atrinkti tinkamą kontrolinę grupę, t. y.

Atrankinio šališkumo neutralizavimas

⁹ Žr., pavyzdžiui, [Card D., Kluge J. and Weber A. \(2017\)](#).

grupę, kuri pagal šiuos veiksnius būtų kuo panašesnė į tiriamąją grupę, ir atlikti statistinę analizę atsižvelgiant į šiuos veiksnius. Tai darydami vertintojai dažnai remiasi prielaida, kad šie stebimi veiksniai lemia atranką į programą. Tokią „identifikuojančią prielaidą“ apskritai nėra lengva patvirtinti, todėl vertintojas, remdamasis žiniomis apie institucinius veiksnius ir elgsenos teoriją, turi įtikinamai pagrįsti, kad ši prielaida yra tikėtina konkrečiomis aplinkybėmis.

Antrojo „nepatikimo“ metodo pavyzdys galėtų būti toks: politikos formuotojas stebi mokymo programos dalyvių pajamas prieš mokymo programą ir po jos ir priskiria bet kokius įvykusius pokyčius mokymo intervencinei priemonei. Iš esmės, taikant šį metodą daroma prielaida, kad nesant intervencinės priemonės vidutinės pajamos nesikeičia.

Pokyčiai prieš ir po

Beveik visais atvejais tai nėra tinkama mokymo poveikio pajamoms vertinimo strategija, nebent būtų galima pagrįstai remtis stabilumo laiko atžvilgiu prielaida. Taip yra todėl, kad mokymo programos dalyvių pajamos laikui bėgant neišvengiamai keisis visiškai nepriklausomai nuo mokymo programos poveikio. Pavyzdžiui, įprasta pastebėti, kad mokymo programos dalyvių uždarbis sumažėja prieš dalyvavimą programoje, iš dalies dėl trumpalaikių veiksmų. Daugeliu atvejų pajamų lygis atkuriamas nepriklausomai nuo mokymo intervencinės priemonės¹⁰. Metodas, kai mokymo poveikis vertinamas pagal uždarbio skirtumą prieš pat pradedant dalyvauti programoje ir po jos, yra nepatikimas, nes neatsižvelgiama į tai, kad daugeliu atvejų uždarbis vis tiek būtų padidėjęs.

Siekiant koreguoti tokius modelius, reikia nustatyti priešingos padėties matą, t. y. kaip būtų pasikeitusios mokymų dalyvių pajamos, jei mokymo intervencinės priemonės nebūtų buvę. Pavyzdžiui, tokį priešingos padėties scenarijaus rezultatą galima gauti tyrinėjant kruopščiai parinktą kontrolinę grupę, kuriai nebuvo taikoma mokymo intervencinė priemonė ir kurios pajamos stebimos tuo pačiu metu kaip ir mokymų dalyvių. Tuomet dažnai remiamasi bendrų tendencijų prielaida, pagal kurią mokymo dalyvių ir kontrolinės grupės pajamų tendencija būtų buvusi tokia pati, jei intervencinės priemonės nebūtų buvę.

Šių „nepatikimų“ metodų ribotumas skatina ieškoti įtikinamesnių vertinimo metodų. Tačiau, kaip minėta, įtikinamesnius metodus techniškai sudėtingiau įgyvendinti. Kitame šio skyriaus skirsnyje glaustai apibūdinami kai kurie konkretūs PPPV metodai, kurie gali būti aktualiausi ESF kontekste.

1.4. PPPV modelių ir metodų apžvalga

Kai dėmesys sutelkiamas į intervencinės priemonės poveikį dalyviams, priešingos padėties scenarijaus rezultatai paprastai apskaičiuojami naudojant duomenis, surinktus iš priemonėje nedalyvaujančių asmenų grupių, kurios yra panašios į vertinamos intervencinės priemonės dalyvius. Šio skyriaus pabaigoje esančioje 1 lentelėje pateikiama trumpa metodų apžvalga, kai kurie jų pranašumai bei apribojimai ir pagrindiniai jiems reikalingi duomenys.

Esminis PPPV išskirtinumas pasireiškia tarp eksperimentinių ir kvaziekperimentinių vertinimo modelių. Eksperimentinis metodas paprastai

¹⁰ Šis dėsniumas vadinamas „Ashenfelterio kritimu“ pagal jį pirmą kartą aptarusio ekonomisto pavardę. Žr. [Ashenfelter O. \(1978\)](#).

vadinamas „randomizuotu kontroliniu tyrimu“ arba RKT, kartais – „socialiniu eksperimentu“.

Eksperimentinis metodas yra laikomas PPPV metodų aukšiniu standartu. Jis taikomas vertinant intervencinių priemonių, kurias galima išbandyti ir valdyti per palyginti trumpą laiką, poveikį, ir daugeliu atvejų yra idealus. Geru poveikio vertinimo modeliu turėtų būti siekiama gauti nešališkus priešingos padėties scenarijaus rezultatų įverčius. Daugeliu atvejų galima manyti, kad tokie nešališki įverčiai pasiekiami eksperimentiniu metodu. Aptariant PPPV metodus, dažnai pageidautina pradėti nuo eksperimentinio metodo aprašymo. Taip yra todėl, kad kvaziekperimentiniais metodais iš esmės siekiama imituoti eksperimentinį idealą.

Randomizuotas modelis – aukšinis standartas

Aptariant PPPV modelius, pagrindiniai kiekvieno metodo bruožai išdėstomi kuo paprasčiau, kad būtų aiškesni pagrindiniai principai. Iš tikrųjų šių metodų taikymas gali būti gerokai sudėtingesnis, o tokios problemos, kaip neatitiktis, t. y. kai intervencinėje priemonėje nedalyvauja asmenys, kurie turėjo joje dalyvauti, gali gerokai padidinti patiriamus sunkumus.

Egzistuoja daugybė metodų, kuriais iš esmės siekiama imituoti randomizaciją. Jie vadinami **kvaziekperimentiniais**. Šiame vadove neįmanoma jų visų aprašyti ar pateikti išsamią ir detalią techninę kiekvieno iš jų apžvalgą. Tačiau bendrai kalbant kvaziekperimentinės metodikos, kurios greičiausiai bus taikomos ESF kontekste, yra: 1. panašiausių atvejų analizė; 2. dvigubas skirtumas; 3. netolydumų analizė; 4. instrumentiniai kintamieji. Pagrindinių metodų ir jų pranašumų apžvalga pateikiama 5 lentelė. 3 skyriuje; jų pristatymas labai supaprastintas, kad būtų išryškinti pagrindiniai kiekvieno metodo principai. Daugiau informacijos apie kvaziekperimentines metodikas pateikiama 1 priede.

Nerandomizuoti arba kvaziekperimentiniai modeliai

1.5. Kaip PPPV galima įtraukti į platesnę vertinimo sistemą?

Priešingos padėties vertinimais sprendžiami tam tikri klausimai, susiję su intervencinių priemonių priešastiniu poveikiu. Šių metodai yra riboti, kalbant apie tai kiek jais galima spręsti kitus su intervencine priemone susijusius klausimus. Naudinga atskirti vertinimo klausimus, susijusius su **priežastiniu paaiškinimu** ir **priežastiniu aprašymu**. PPPV siekiama **aprašyti** intervencinės priemonės pasekmes. Tokie metodai yra mažiau tinkami **aiškinant** mechanizmus ir aplinkybes, dėl kurių atsiranda priešastiniai ryšiai. Šis išskirtinumas yra svarbus, nes padeda paaiškinti išimtinį PPPV vaidmenį¹¹.

Priežastinis paaiškinimas ir aprašymas

Gerai parengtas PPPV politikos formuotojui padės nustatyti, ar intervencinė priemonė lėmė rezultatus, kuriems ji turėjo padaryti poveikį. Tokiu vertinimu bus pateikti bet kokio rezultato ar poveikio dydžio įrodymai, ir politikos formuotojas galės suprasti, ar poveikis buvo teigiamas, ar neigiamas; tačiau taip pat paaiškės neapibrėžtumo matas. Atliekant priešingos padėties poveikio vertinimus ne itin gerai pavyksta paaiškinti, kodėl ir kaip atsirado poveikis, kuris vertinamas taikant PPPV. Ir atvirkščiai, remiantis PPPV dažnai sunku nustatyti, kodėl intervencinė priemonė nepadarė jokie poveikio, jei paaiškėja, kad taip buvo.

Ką PPPV gali parodyti politikos formuotojams ir ko ne?

¹¹ Žr. Shadish W. R., Cook T. D. and Campbell D. T. (2002) ir [Stern E. et al. \(2012\)](#).

Daugelyje politiką formuojančių institucijų suinteresuotųjų subjektų, kurie kelia klausimus apie priežastinį aprašymą ir priežastinį aiškinimą, interesai ir požiūriai paprastai skiriasi. Programų vadovai ir specialistai linkę sutelkti dėmesį į klausimus apie priežastinį aiškinimą. Išteklių paskirstymo specialistai ir vyresnieji politikos formuotojai, atsakingi už biudžeto sudarymą, linkę sutelkti dėmesį į klausimus apie priežastinį aprašymą. Faktiškai skirtumas tarp priežastinio aiškinimo ir priežastinio aprašymo gali būti neryškus. Kai kuriomis aplinkybėmis PPPV gali parodyti, kodėl buvo nustatytas tam tikras poveikis, pavyzdžiui, tiriant intervencinių priemonių poveikį svarbiems pogrupiams. Tačiau labai svarbu atidžiai apsvarstyti, kokių klausimų suinteresuotosioms šalims kyla dėl intervencinės priemonės, ir pasirinkti tinkamą metodą, kad būtų galima atsakyti į kiekvieną iš jų. Tais atvejais, kai pagrindinis klausimas yra, ar intervencinė priemonė yra veiksminga, daugeliu atvejų tikslinga atlikti priešingos padėties poveikio vertinimą. Tais atvejais, kai pagrindinis klausimas yra, kaip intervencinė priemonė veikia, labiau tinka teorija pagrįsti ir proceso vertinimo metodai.

Šie skirtingi klausimų lygiai ir tikslai apibendrinti toliau pateiktoje iliustracijoje.

Ši diskusija leidžia daryti išvadą, kad PPPV turi būti parengti pagal vertinimo planą. Toks vertinimo planas turi apimti įvairias vertinimo formas, kuriomis siekiama atsakyti į skirtingus klausimus, kuriuos kelia įvairios politikos suinteresuotieji subjektai. Faktiškai į vertinimo planą retai (arba beveik niekada) bus įtrauktas PPPV be proceso vertinimo.

Vertinant taikomi įvairūs metodai, kuriais siekiama įvairių tikslų. Svarbiausias klausimas – kaip šie metodai gali būti naudingai derinami tarpusavyje, kad būtų skatinamas politikos formavimo patirties kaupimas. Šiuo atveju reali problema yra tinkamai suderinti skirtingus vertinimo tipus, atsižvelgiant į skirtingus programavimo ciklo tikslus. Kaip jau buvo aptarta ir kaip parodyta toliau pateiktoje iliustracijoje, PPPV, proceso vertinimas ir teorija pagrįsti metodai vienas kitą papildo.

1 pav. Skirtingos vertinimo užduotys ir tipai

Šaltinis: adaptuota pagal [Martini A. \(2009\)](#).

Patikimą vertinimo strategiją turėtų sudaryti šie elementai:

- teorija pagrįstas poveikio vertinimas,
- proceso (arba įgyvendinimo) vertinimas,
- priešingos padėties poveikio vertinimas (PPPV),
- efektyvumo analizė.

Vertinimo tipų derinimas

Šiame vadove išsamiai aptariami tik priešingos padėties poveikio vertinimo metodai. PPPV kontekste teorija grindžiami metodai – tai priemonės, padedančios suprasti intervencinės priemonės rengimo tikslą.

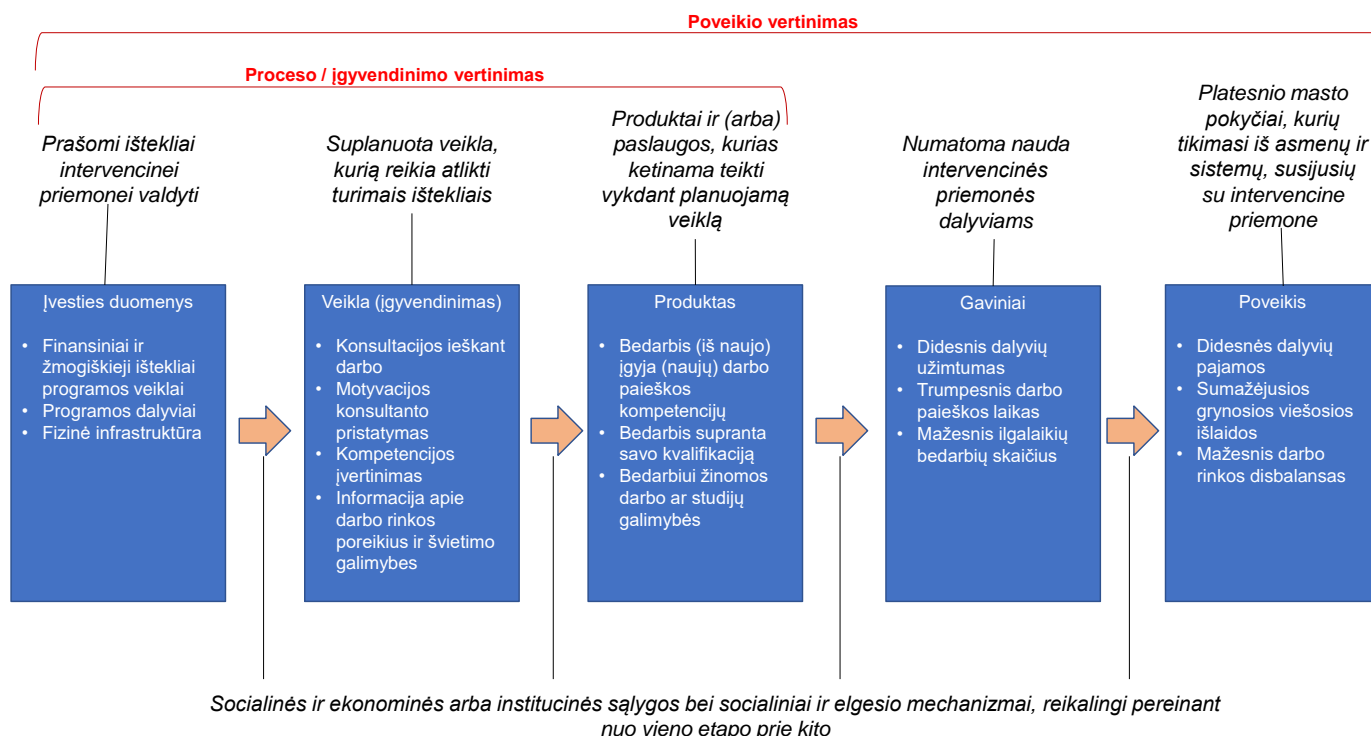
Teorija pagrįsti vertinimai tam tikromis aplinkybėmis naudojami siekiant apibūdinti numatomą intervencinės priemonės veikimą ir patikrinti, ar galima pastebėti intervencinės priemonės teorijoje numatytą rezultatų pokytį. Šia prasme teorija grindžiami metodai gali būti naudojami vertinant poveikį ir atsakant į klausimą, „kaip“ buvo pasiektas poveikis. Jie taip pat gali būti naudojami tiriant intervencinės priemonės poveikį, kai PPPV neįmanoma atlikti. Kitoje iliustracijoje pateikiamas stilizuotas pokyčių teorijos pavyzdys, susijęs su intervencine priemone, kuria siekiama pagerinti užimtumo paslaugas. Teorija pagrįstu vertinimu nagrinėjama, ar įrodymai patvirtina pokyčių teorijoje numatytą priežastinių veiksmų seką nuo įvesties duomenų iki poveikio, kokiomis sąlygomis ir kokiais socialiniais mechanizmais ji buvo įmanoma. Išsami teorija grindžiamų metodų taikymo nustatant poveikį apžvalga į šį dokumentą neįtraukta.

Teorija pagrįstas vertinimas susijęs su „pokyčių teorija“

Kalbant apie PPPV, teorija pagrįstame vertinime atsižvelgiama į intervencinės priemonės planavimą, rengimą ir į jos numatomą veikimo būdą. Iš esmės šis metodas apima darbą su intervencinės priemonės suinteresuotaisiais

subjektais kuriant bendrą intervencinės priemonės „pokyčių teorijos“ aprašymą, kaip supaprastintai pavaizduota toliau pateiktoje iliustracijoje. Visos intervencinės priemonės aprėpia programos logiką, kuria įvesties duomenys ir veikla susiejami su gaviniais, o vėliau – su tarpiniais ir ilgalaikiais rezultatais. Todėl pokyčių teorijos formulavimas taip pat yra svarbi parama įgyvendinant PPPV; taip galima atkurti įgyvendinimo procesą ir jo galimą įtaką produktams bei gaviniams, taip pat nustatyti reprezentatyviausius gavinių kintamuosius, kurie bus tikrinami atliekant priešingos padėties analizę.

2 pav. Loginio modelio metodo arba „pokyčių teorijos“ iliustracija

Šaltinis: adaptuota pagal [W. K. Kellogg Foundation \(2004\)](#) ir [Bredgaard T. \(2015\)](#).

Teorija pagrįstas vertinimas gali būti pravarčiai susietas su priešingos padėties poveikio vertinimu. Aiškiai suformuluota pokyčių teorija (arba intervencinės priemonės logika) gali būti pagrindas rengiant PPPV. Be kitų aspektų, tinkamai apibrėžta pokyčių teorija poveikio vertinimo rengėjui gali padėti atsakyti į šiuos klausimus:

... papildant PPPV

- Kurie rezultatai yra svarbūs ir kuriuos iš jų reikia matuoti?
- Koks gali būti tikėtinas intervencinės priemonės poveikio požymis ir dydis?
- Kas yra numatoma tikslinė grupė ir kaip galima atrinkti kontrolinę grupę?
- Per kiek laiko gali pasireikšti programos poveikis ir rezultatai?
- Kokių duomenų gali prireikti norint įvertinti dalyvavimą intervencinėje priemonėje?
- Kiek patikima yra kontrolinė grupė kaip priešingos padėties matas?

Pokyčių teorijos parengimas taip pat gali padėti nustatyti galimą nenumatytą poveikį, į kurį galima atsižvelgti rengiant PPPV. Aiškiai suformuluota pokyčių teorija taip pat gali padėti vertintojui paaiškinti PPPV tyrimo rezultatus. Tačiau aiškinimo prasme **proceso vertinimas** taip pat gali būti labai informatyvus.

Proceso vertinimas

Kalbant apie PPPV, **proceso vertinimu** siekiama dviejų tikslų. Pirmasis – įvertinti „tikslumą“, antrasis – įvertinti skirtumą tarp tiriamosios grupės ir kontrolinės grupės dalyvių patirties.

Vertinant „tikslumą“ tiriami, kiek tiksliai įgyvendinta intervencinė priemonė atitinka jos modelį. Atliekant proceso vertinimą atsižvelgiama į tai, kokios paslaugos iš tikrųjų buvo suteiktos intervencinės priemonės dalyviams. Ar jos atitinka intervencinės priemonės teorijos tikslus? Kas lemia suteiktų paslaugų skirtumus įvairiose veiklos vietose, jei šie skirtumai pastebimi? Daugumoje intervencinių priemonių yra ir valdymo, ir poveikio logika

Tikslumo vertinimas

- Valdymo logika susijusi su tuo, kaip įgyvendinančiosios institucijos turėtų reaguoti į programos taisykles ir paskatas.
- Poveikio logika susijusi su tuo, kaip intervencinės priemonės subjektai turėtų reaguoti, atsižvelgiant į faktiškai suteikiamas paslaugas.

Proceso analizės tikslumo aspektu suteikiama informacijos apie tai, kas iš tikrųjų buvo pasiekta vykdant intervencinę priemonę, taigi, kokie veiksniai iš tiesų prisideda prie stebimo poveikio. Be to, juo suteikiama svarbi grįžtamoji informacija projektų valdymo specialistams.

Skirtumo vertinimas ypač svarbus atliekant priešingos padėties vertinimą. Kaip dažnai akcentuojama šiame vadove, įprasta daugiausia dėmesio skirti intervencinės priemonės poveikiui. Tačiau prieš vertinant poveikį rezultatams reikia atsižvelgti į poveikį įvestiems duomenims, t. y. galimybėms, kurios iš tikrųjų pasiekiamos intervencine priemone, skirtumą tarp tiriamosios ir kontrolinės grupių. Iš esmės kiekvieną PPPV galima „apversti aukštyn kojomis“ ir tiriamąją grupę naudoti kaip kontrolinę, kad būtų įvertintas rezultatas, pasiektas žmonių, kurie prieš tokią inversiją buvo vadinami kontroline grupe, atžvilgiu. Tai reiškia, kad apie kontrolinės grupės patirtį reikia žinoti tiek pat, kiek ir apie tiriamosios grupės patirtį, nes būtent skirtumui tarp tiriamosios ir kontrolinės grupių įvesties duomenų priešingos padėties poveikio vertinimu priskiriamas rezultatų skirtumų priežastingumas.

Skirtumas tarp tiriamosios ir kontrolinės grupių

Grįžtant prie mokymo programos pavyzdžio, galima įsivaizduoti dvi visiškai skirtingas pradines aplinkybes. Vienu atveju mokymo programa vykdoma bendro pobūdžio kontekste, kai nieko panašaus daugiau nėra. Kontrolinė grupė tiesiog nedalyvauja jokiame programoje. Tačiau yra ir kita galimybė, kai esama kitų alternatyvų. Pavyzdžiui, kitas mokymo paslaugas teikia įmonės, kurios specializuojasi profesinio rengimo srityje. Tokiu atveju proceso analizė turi apimti, kiek įmanoma, skirtumo tarp tiriamosios ir kontrolinės grupių įsitraukimo į mokymo programas vertinimą, o ne tik daryti prielaidą, kad visi tiriamosios grupės metmenys yra tiesiog nepasiekiami kontrolinei grupei.

Nors proceso vertinimą galima užsakyti visiškai nepriklausomai nuo kitų vertinimo formų, dėl jo svarbos tiek vadovybei, tiek PPPV labai svarbu, kad proceso ir poveikio vertinimai būtų planuojami kartu.

Vykdam PPPV reikia atlikti proceso vertinimą

Gera proceso analizė gali prisidėti siekiant tikslumo, o proceso vertinimu pateikiamas priežastinis intervencinės priemonės paaiškinimas. Be gerai parengto proceso vertinimo dažnai sunku visapusiškai interpretuoti PPPV rezultatus arba pamatuoti sąnaudas, reikalingas naudai ir sąnaudoms įvertinti, kai jau turimi poveikio įverčiai.

Kaip pirmiau minėta, dar vienas aspektas, kuriam gali būti panaudotas proceso vertinimas aiškinant poveikio vertinimo išvadas, yra konteksto,

kuriame vykdoma intervencinė priemonė, apibūdinimas. Konteksto supratimas yra svarbus, nes iš jo galima spręsti apie intervencinės priemonės sėkmės sąlygas ir suvokti, ar jos poveikis būtų panašus, jei ji būtų įgyvendinta kitur, kitoje geografinėje vietovėje ar kitu laiku. Tai ypač svarbu aptariant politikos metodų perkeliamumą ir atkreipiant dėmesį į gerąją tarptautinio mokymosi ir keitimosi patirtimi patirtį. Proceso analizė padeda pasitikėti vadinamuoju vertinimo rezultatų **išoriniu pagrįstumu**.

Dažniausiai efektyvumo analizė apima ekonominio efektyvumo vertinimą arba išsamią sąnaudų ir naudos analizę.

Ekonominio efektyvumo analizė metu intervencinės priemonės sąnaudos palyginamos su jos poveikiu ar rezultatais, kurie buvo nustatyti atlikus PPPV. Paprasčiau tariant, ekonominio efektyvumo koeficientas nustatomas intervencinės priemonės poveikį, išreikštą matavimo vienetais arba standartizuotais vienetais, dalijant iš grynujų intervencinės priemonės įgyvendinimo sąnaudų, tenkančių vienam tiriamajam vienetui.

Mokymo programos, kuria siekiama padėti bedarbiams susirasti darbą, ekonominio efektyvumo koeficientas gali atskleisti, kiek lėšų reikia vienam dalyviui, kad jo užimtumo statusas pasikeistų iš bedarbio į dirbančiojo.

Ekonominio efektyvumo koeficientas yra svarbus rodiklis tiems, kurie atsakingi už išteklių paskirstymą programoms. Įvairių intervencinių priemonių koeficientai suteikia sąlygas išteklių paskirstymo specialistams santykinai įvertinti, kurios intervencinės priemonės yra naudingesnės.

Vietoj to, kad programos poveikis būtų išreikštas matavimo vienetais arba standartizuotais vienetais, **sąnaudų ir naudos analize** (SNA) bandoma pinigėmis lėšomis išreikšti poveikio įverčius, gautus atlikus PPPV, ir palyginti juos su intervencinės priemonės grynosiomis sąnaudomis. Sąnaudų ir naudos analizės tikslas – nustatyti, ar programos nauda pinigine išraiška viršija jos grynąsias sąnaudas. Atliekant tipinės ESF mokymo programos sąnaudų ir naudos analizę, intervencinės priemonės nauda dalyviams, vyriausybei ir visuomenei būtų lyginama su grynosiomis intervencinės priemonės sąnaudomis. Programos nauda dalyviams (paprastai geresnės įsidarbinimo galimybės ir didesnės pajamos) apskaičiuojama atlikus PPPV. Iš jos atimama dalyvių sumokėtų mokesčių vertė ir kitos su užimtumu susijusios išlaidos, kad būtų gauta grynoji nauda. Vyriausybės požiūriu, intervencinės priemonės nauda gaunama iš papildomų mokesčių pajamų ir sumažėjusių socialinių išmokų, kai vyriausybė padengia didžiąją dalį intervencinės priemonės sąnaudų. Visai visuomenei tenkančios sąnaudos apskaičiuojamos sudėjus dalyvių ir vyriausybės gaunamą naudą ir iš jos atėmus dalyvių ir vyriausybės patiriamų sąnaudų sumą.

Ekonominio efektyvumo analizė ir SNA vis dar nėra labai paplitusios atliekant ESF vertinimus. Tačiau šios analizės yra labai naudingos sprendžiant, ar intervencinė priemonė turėtų būti ir toliau finansuojama, arba nustatant veiksmingiausią intervencinę priemonę iš kelių panašių intervencinių priemonių (žr. pavyzdį toliau pateiktame teksto intarpe).

PPPV poveikio įverčiai yra svarbiausia ekonominio efektyvumo ir sąnaudų ir naudos analizės sudedamoji dalis. Pirmuoju atveju jie yra veiksmingumo matas, o antruoju – pagrindinis šaltinis pinigėmis lėšomis išreikštai naudai įvertinti. Taip pat aišku, kad ekonominio efektyvumo tyrimams ir sąnaudų ir naudos analizėms reikia surinkti tikslus duomenis apie sąnaudas, kuriais remiantis būtų galima nustatyti grynąsias sąnaudas. Tokia veikla paprastai

Ekonominio efektyvumo koeficientų nustatymas

SNA – siekiant palyginti naudą su grynosiomis sąnaudomis

vardinama sąnaudų tyrimu. Atliekant kai kuriuos sudėtingus mišrių metodų vertinimus sąnaudų tyrimai dažnai įtraukiami į proceso vertinimą, kuriame tyrimų priemonės gali būti pritaikytos siekiant surinkti svarbius duomenis apie sąnaudas.

1 teksto intarpas. PPPV pavyzdys, siekiant palyginti naudą ir sąnaudas

Priešingos padėties metodo naudojimo naudai ir sąnaudoms įvertinti pavyzdys pateiktas [Bazzoli M. et al. \(2018\)](#). Tyrime daugiausia dėmesio skiriama 2010–2011 m. Italijos Trento autonominėje provincijoje vykdytoms profesinio mokymo programoms, pagal kurias buvo surengta daugiau kaip 300 valandų mokymo kursų. Buvo vertinamos dvi mokymo kursų grupės: provincijos lėšomis (PL) ir Europos socialinio fondo (ESF) lėšomis finansuojamos grupės, kuriose dalyvavo atitinkamai 954 ir 205 dalyviai.

Taikyti šie pagrindiniai SNA įgyvendinimo etapai: 1) autoriai vertino mokymo kursų poveikį dalyvių tikimybei susirasti darbą per trejus metus nuo kursų pradžios, taikydami panašiausių atvejų analizę¹²; 2) buvo apskaičiuotas kursų poveikis uždarbiui neatskaičius mokesčių iki 2013 m. pabaigos; 3) autoriai apskaičiavo papildomą naudą mokesčių sektoriui (dėl poveikio uždarbiui) ir sutaupytas valstybės lėšas sumažinus bedarbio išmokų gavėjų skaičių; 4) buvo palyginta kursų nauda ir sąnaudos.

Buvo naudojami keli administracinių duomenų rinkiniai: a) stebėsenos duomenys, susiję su dalyviais ir jų ypatybėmis; b) valstybinės užimtumo tarnybos (it. *Centri per l'impiego* arba darbo centrų) bedarbių registru duomenys, skirti kontrolinei grupei nustatyti; c) COB duomenų bazės – įmonių privalomų pranešimų apie darbo sutartis, siunčiamų valstybinėms užimtumo tarnyboms, archyvo – duomenys, naudojami siekiant nustatyti tiriamosios ir kontrolinės grupių užimtumo statusą prieš ir po dalyvavimo mokymo kursuose; d) mokesčių pajamų archyvų duomenys, skirti asmenų uždarbiui apskaičiuoti, ir e) Italijos socialinės apsaugos instituto (INPS) duomenys, skirti informacijai apie asmenims mokėtas bedarbio išmokas gauti.

Praėjus 36 mėnesiams PL kursuose dalyvavusių asmenų tikimybė įsidarbinti buvo maždaug 5 procentiniais punktais didesnė nei kontrolinės grupės asmenų, o ESF kursų poveikis buvo daug – maždaug 28 procentiniais punktais – didesnis. Per trejus metus po intervencinės priemonės PL kursuose dalyvavusių asmenų bendras metinis uždarbis buvo vidutiniškai 2 250 EUR didesnis nei kontrolinės grupės asmenų, o ESF kursuose dalyvavę asmenys per metus uždirbo 4 106 EUR daugiau nei kontrolinės grupės asmenys. Naudodamiesi duomenimis autoriai taip pat galėjo įvertinti naudą viešojo administravimo institucijoms, t. y. padidėjusias mokestines pajamas ir sumažėjusias išlaidas socialinėms išmokoms. PL kursų grupės dalyviai kiekvienais tiriamaisiais metais sumokėjo 126 EUR didesnę pajamų mokestį nei kontrolinės grupės asmenys, o ESF kursų grupės dalyviai – 318 EUR didesnę pajamų mokestį per metus. Kalbant apie sumažėjusias viešojo administravimo institucijų mokamas bedarbio išmokas, kursų poveikis buvo nereikšmingas, greičiausiai todėl, kad pinigine bedarbio išmokos verte priklausė nuo darbo stažo iki tapimo bedarbiu, o daugelis kursų dalyvių buvo jauni, turintys nedidelę darbo patirtį.

Intervencinių priemonių sąnaudos sudarė 4 800 EUR vienam PL kursų dalyviui ir 14 500 EUR ESF kursų dalyviui. Autoriai taip pat palygino abiejų tipų kursų sąnaudas ir naudą individualiu lygmeniu; nustatyta, kad vidutiniškai 2010–2013 m. laikotarpiu sąnaudos buvo didesnės nei nauda¹³.

¹² Konkrečiau, autoriai taikė blokavimą panaudodami regresijos koregavimo įvertinį.

¹³ Kitą „panašų“ pavyzdį galima rasti [Lammers M. and Kok L. \(2021\)](#).

2. Skyrius. Praktiniai PPPV rengimo aspektai

Šiame skyriuje nagrinėjami praktiniai klausimai, į kuriuos reikia atsižvelgti rengiant vertinimą. Jie turėtų būti naudojami planuojant vertinimo veiklą, sprendžiant, kurioms intervencinėms priemonėms taikyti PPPV metodą, ir nustatant pagrindinius klausimus, į kuriuos reikia atsakyti rengiant PPPV.

PPPV rengimas

Daroma prielaida, kad pradinė padėtis yra tokia, kai VI programos vadovas (arba už ESF intervencijos įgyvendinimą atsakingos tarpinės institucijos (TI) vadovas) svarsto, kokias intervencines priemones vertinti ir kokias tinkamas strategijas įtraukti į PPPV. Taip pat daroma prielaida, kad VI pareigūnai patys neatlieka vertinimo, o sudaro sutartis su išorės ekspertais arba užsako jų vertinimo paslaugas. Nors PPPV atliks rangovas, VI (arba TI) turės vertinimą suplanuoti ir jam pasirengti dar prieš jį užsakant.

Vertinimo strategija, įskaitant ankstesniame skyriuje aprašytus įvairius vertinimo tipus, turi būti išdėstyta vertinimo plane.

Vertinimo planai yra privalomi visoms programoms ir turi būti patvirtinti stebėsenos komiteto ne vėliau kaip per metus nuo programos patvirtinimo¹⁴. Planai turi būti parengti programavimo laikotarpio pradžioje ir juose turi būti numatyta vertinimo proceso tvarka (vertinimų valdymas ir vertinimo bei stebėsenos ryšys), faktinė vertinimo veikla (pavyzdžiui, preliminarus atliktinų vertinimų sąrašas, kiekvieno vertinimo apimtis, pagrindiniai klausimai, reikalingi duomenys, galimas panaudojimas, preliminarus tvarkaraštis, valdymo struktūra), vertinimų atlikimo laikas, bendras biudžetas ir vertinimo pajėgumų stiprinimas.

Vertinimo planai paprastai būna bendro pobūdžio, o PPPV planavimui reikia išsamesnio pasirengimo. Būtų geriausia, jei toks pasirengimas būtų atliekamas rengiant vertinimo planą, o kai kurios detalės gali būti pateikiamos vėliau. Tačiau VI ir (arba) TI turi žinoti, kad dažnai nėra lengva užmegzti ryšius su suinteresuotaisiais subjektais ir imtis kitų priemonių, reikalingų su intervencine priemone susijusiems duomenims rinkti, tad šiuos veiksmus reikia planuoti iš anksto.

Šiame vadove daugiausia dėmesio skiriama konkrečių intervencinių priemonių, kurioms gali būti taikomas PPPV, vertinimo schemos rengimo būdams. Ši schema turėtų būti vertinimo plano dalis arba gali būti parengta kaip veiksmų etapas po vertinimo plano.

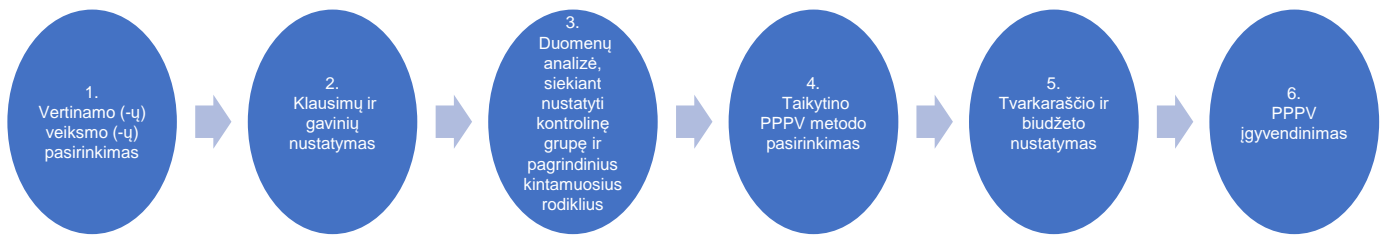
Konkrečių intervencinių priemonių vertinimo schemos kūrimas

Ne visos ESF finansuojamos intervencinės priemonės turi būti priešingos padėties vertinimo objektas. Politikos formuotojams reikia pasirinkti, į ką sutelkti dėmesį. Poveikio vertinimui būtina atrinkti intervencines priemones. Šiame vadove nurodomi kai kurie aspektai, į kuriuos turės atsižvelgti VI, pasirinkdamos tinkamas intervencines priemones. Be to, pagrindinis šio vadovo tikslas – padėti subjektams, atsakingiems už PPPV užsakymą, apsvarstyti kai kuriuos sėkmingo poveikio vertinimo uždavinius ir taip parengti įvairių PPPV, kuriuos jie svarsto, vertinimo schemas.

¹⁴ Vertinimo planai turi būti rengiami pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2021/1060 44 straipsnio 5 ir 6 dalis. Vienas vertinimo planas gali apimti daugiau nei vieną programą, tačiau visos programos turi būti įtrauktos į vertinimo planą.

Šiame vadove daroma prielaida, kad, pasirinkusios intervencines priemones, kurios bus vertinamos PPPV, VI turės parengti kiekvienos pasirinktos intervencinės priemonės vertinimo schemą. Čia terminas „schema“ vartojamas siekiant atskirti šią veiklą nuo oficialių vertinimo „planų“, kurių reikalaujama pagal 2021–2027 m. programavimo laikotarpio Bendrųjų nuostatų reglamentą (ES) 2021/1060. Terminas „schema“ visų pirma reiškia standartizuotų veiksmų, reikalingų PPPV apibrėžti ir įgyvendinti, rinkinį, kuris turi būti parengtas prieš pradėdant ją naudoti, kaip parodyta toliau pateiktoje iliustracijoje.

3 pav. Pagrindinė PPPV veiklos seka

Šios schemos taps PPPV užsakymo pagrindu, pagal kurį rangovai galės atlikti kruopštų ir vertingą tyrimą. Likusioje skyriaus dalyje nagrinėjami klausimai, su kuriais tenka susidurti planuojant vertinimą. Vertinimo schemos turi būti pritaikytos konkrečioms intervencinės priemonės aplinkybėms. Neįmanoma nuspėti, kokios jos bus. Todėl šiame vadove aptariami klausimai, kurie: a) turėtų būti sprendžiami programose arba b) turėtų paskatinti mąstyti apie sunkumus, kuriuos reikės spręsti programose.

Klausimai, kuriuos reikia išspręsti planuojant vertinimą

Apžvelgus kai kuriuos klausimus, kuriuos reikia spręsti svarstant, kokioms intervencinėms priemonėms gali būti taikomas PPPV ir ar apskritai įmanoma atlikti PPPV su turimais duomenimis, dabar dėmesys sutelkiamas į kai kuriuos pagrindinius klausimus, kuriuos reikia apsvarstyti rengiant vertinimo schemą. Tą reikia atlikti prieš užsakant PPPV arba platesnio masto vertinimo tyrimą, kad būtų galima parengti techninę užduotį ir paskirti rangovą. Pagrindinis tokios vertinimo schemos turinys pateikiamas lentelėje toliau.

1 lentelė. Rekomenduojamas vertinimo schemos turinys

Pagrindiniai PPPV rengimo ir įgyvendinimo etapai	Turinys
1. Vertinamo (-ų) veiksmo (-ų) pasirinkimas	<ul style="list-style-type: none"> ESF veiksmas arba veiksmų tipai (jei įmanoma, pagal iš anksto nustatytą tipologiją), kurie turi būti vertinami atliekant PPPV. Atrinktų veiksmų darbo logikos santrauka (tikslai, pagrindiniai tinkamumo kriterijai ir tikslinė tiriamoji visuma, pagalbos rūšys, įgyvendinimo modelis, apytikslės pradžios ir pabaigos datos, orientacinis biudžetas).
2. Vertinimo klausimų ir gavinių kintamųjų nustatymas	<ul style="list-style-type: none"> vertinimo klausimai

Pagrindiniai PPPV rengimo ir įgyvendinimo etapai	Turinys
	<ul style="list-style-type: none"> – tikėtinas veikslių poveikis („pokyčių teorija“) ir gavinių kintamieji (pvz., užimtumo statusas, uždarbio pokyčiai, skurdo padėtis, egzaminų rezultatų vidurkis ir pan.).
<p>3. Duomenų analizė, siekiant nustatyti kontrolinę grupę ir įvertinti gavinių kintamuosius</p>	<ul style="list-style-type: none"> – administraciniai duomenys (pvz., bedarbių registrai, mokesčių registrai, draudimo administraciniai duomenys, mokyklų registras arba mokinių duomenų bazė ...) arba kiti naudotini duomenys (pvz., apklausos, didieji duomenys) - duomenų bazės arba apklausos, kuri bus naudojama PPPV, kintamieji - reikiamų kintamųjų laiko eilutės - pagrindinės prieigos prie duomenų taisyklės ir klausimai (tiesioginė VI prieiga, poreikis susitarti su kitomis administracijomis, privatumo taisyklės ir apribojimai).
<p>4. PPPV metodo pasirinkimas</p>	<ul style="list-style-type: none"> – PPPV metodas, kurį galima taikyti (jį galima detalizuoti vėliau, tačiau randomizuoto kontrolinio tyrimo ar kitų metodų taikymas turėtų būti nurodytas iš anksto, kad būtų skatinamas nuoseklus vertinimo procesas)
<p>5. Tvarkaraščio ir biudžeto nustatymas</p>	<ul style="list-style-type: none"> – PPPV tvarkaraštis, pagrindiniai etapai: a) sprendimas dėl eksperimentinio ar kvaziekperimentinio metodo, b) išsamūs vertinimo klausimai, c) techninės užduoties parengimas, d) vertintojo pasirinkimas, e) duomenų parengimas, f) duomenų analizė, g) tarpinės ir galutinės ataskaitos, h) rezultatų patvirtinimas, i) rezultatų ir įgytos patirties sklaida. – PPPV skirtas biudžetas
<p>6. Vertinimo įgyvendinimas</p>	<ul style="list-style-type: none"> – Vertintojo atranka – PPPV įgyvendinimo stebėseną – PPPV ataskaitos – Rezultatų paskirstymas (pagrindiniai suinteresuotieji subjektai, kuriuos reikia įtraukti, pagrindinės priemonės)

2 teksto tarpas. PPPV vertinimas, įtrauktas į platesnę sistemą

Daugelis valstybėse narėse įgyvendinamų ESF finansuojamų intervencinių priemonių PPPV yra įtrauktos į platesnes vertinimo sistemas:

- Vokietijoje pagal 2014–2020 m. VP BUND ESF ilgalaikių bedarbių integravimo į darbo rinką programos, finansuojamos pagal 9.i investavimo prioritetą (IP), priešingos padėties vertinimas yra platesnės vertinimo strategijos, pagal kurią numatomos metinės tarpinės ataskaitos, kuriose taip pat nagrinėjamos su intervencinių programų įgyvendinimu susijusios temos, dalis. 2017–2021 m. buvo parengtos keturios ataskaitos¹⁵. Tas pats pasakytina ir apie ESF priemonių, kuriomis remiama ilgalaikių bedarbių integracija Badeno-Viurtembergo federalinėje žemėje, vertinimą, kai atlikus priešingos padėties analizę buvo remiamasi labiau kokybine analize, kurioje daugiausia dėmesio buvo skiriama dalyvių intervencinių priemonių vertinimams¹⁶.
- Pjemonte (Italija) atliktas priešingos padėties vertinimas, skirtas įvertinti pagal 8.i ir 9.i IP finansuotų užimtumo paslaugų kuponų poveikį pažeidžiamų asmenų užimtumui, buvo vienas iš išsamesnio tęstinio vertinimo etapų. Dviejose pirmosiose ataskaitose (2018 m. balandžio mėn. ir 2019 m. vasario mėn.) buvo nagrinėjami įgyvendinimo klausimai ir subjektyvus dalyvių suvokimas, o kitose dviejose ataskaitose 2019 m. liepos mėn. ir 2020 m. pabaigoje daugiausia dėmesio buvo skiriama poveikiui užimtumui taikant priešingos padėties metodą¹⁷.
- Markės regione (Italija) PPPV, kuriame nagrinėjamas ilgalaikiams bedarbiams skirtų intervencinių priemonių poveikis 2020 m., yra teminė poveikio analizė, atlikta po bendresnės 2019 m. ESF veikslių, skirtų bedarbiams, poveikio analizės (Įdarbinimo ataskaita)¹⁸.

¹⁵ Žr. [Boockmann B. et al. \(2017\)](#) – [Boockmann B. et al. \(2018\)](#) – [Boockmann B. et al. \(2019\)](#) ir [Boockmann B. et al. \(2021\)](#). 2019 ir 2021 m. atliktas PPPV.

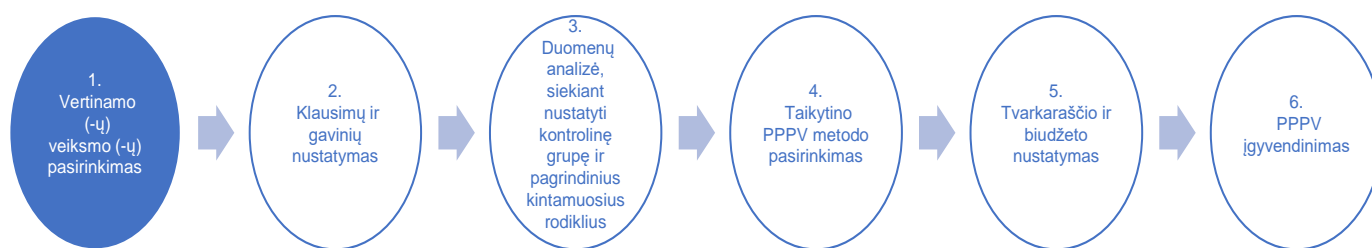
¹⁶ Žr. [Hunger K. and Sattler K. \(2017\)](#) ir [Scheller F. and Seidel K. \(2020\)](#). 2020 m. buvo atliktas PPPV.

¹⁷ Žr. [Pomatto G. \(2017\)](#) – [Pomatto G. \(2019\)](#) – [Poy S. \(2019\)](#); [Poy S. \(2020\)](#). 2019 ir 2020 m. atliktas PPPV.

¹⁸ Žr. [Pompili M., Giorgetti I. \(2020\)](#) – [Pompili M., Giorgetti I. \(2020a\)](#).

- Lenkijoje pagal 2014–2020 m. VP Žinių ir ugdymo plėtojimo veiksmų programą nuo 2015 m. pabaigos iki 2020 m. gegužės mėn. buvo užsakyti keli vertinimai (8 ataskaitos¹⁹), kurių tikslas – išanalizuoti ESF ir JUI paramą jaunimui įvairiais požiūriais ir taikant įvairius analitinius metodus (pavyzdžiui, kokybinę analizę, atliekant apklausas ir pokalbius, bendruosius modelius, veiklą vietoje ir priešingos padėties metodą).

2.1. Intervencinių priemonių pasirinkimas poveikio vertinimui

Norint parinkti intervencines priemones poveikio vertinimui, reikia atlikti tris pagrindinius veiksmus:

Intervencinių priemonių atrankos kriterijai

1. turi būti nustatyti strateginiai klausimai;
2. kai strateginiai prioritetai yra aiškūs, reikia įvertinti, ar atskiros intervencinės priemonės atitinka pagrindinius priešingos padėties metodo reikalavimus ir koku mastu jos yra inovatyvios ir (arba) reikšmingai prisideda prie žinių bazės;
3. turi būti aiškiai nurodyta, ar yra arba gali būti prieinami duomenys, kurie reikalingi PPPV atlikti. Šis trečiasis klausimas iki šiol buvo pagrindinė kliūtis atliekant ESF intervencinių priemonių priešingos padėties vertinimą, todėl jam reikia skirti ypatingą dėmesį.

3 teksto interpas. Klausimai, keliami atrenkant intervencines priemones, kurios vertinamos atliekant PPPV

PPPV tinka ne visoms intervencinėms priemonėms, o atlikti visų intervencinių priemonių PPPV paprastai nėra ekonomiškai efektyvu. Vadovaujanciosios institucijos turi nuspręsti, kaip paskirstyti išteklius, kad būtų pasiekta didžiausia nauda. Tikimasi, kad vertinimo planas atspindės šiuos pasirinkimus, o planuojant PPPV reikėtų atsižvelgti į tris pagrindinius elementus: a) strateginius prioritetus, b) PPPV įgyvendinamumą ir c) būtinų duomenų prieinamumą.

Vertinimo strategijai įtakos turi mastas, politikos raida, neaiškumų keliančios sritys ir žinių poreikis. VI turėtų užduoti šiuos klausimus:

- Ar dėl didelių šiai intervencinei priemonei skiriamų lėšų sumų ypač svarbu pagrįsti išlaidas? Šias intervencines priemones palyginti lengva nustatyti, nes joms skiriama didžioji dalis lėšų, skirtų kiekvienam konkrečiam tikslui (kaip apibrėžta ESF+ reglamento (ES) 2021/1057 2 straipsnyje).
- Ar priemonė yra reformos proceso dėmesio centre ir ar vertinimo rezultatai gali prisidėti prie kritinės

¹⁹ Žr. [Instytut Badań Strukturalnych - Imapp - IQS \(2015\)](#) – [Baran J. et al. \(2016\)](#) – [Baran J. et al. \(2017\)](#) – [Baran J. et al. \(2018\)](#) – [Baran J. et al. \(2018a\)](#) – [Palczyńska M. et al. \(2019\)](#) – [Kalinowski H. \(2020\)](#) – [Kalinowski H. et al. \(2020\)](#). 2017 ir 2020 m. atliktas PPPV.

pastangų peržiūros? Šios intervencinės priemonės yra susijusios su naujausiomis darbo, švietimo ar socialinės politikos reformomis; nors joms neskiriama didelių pinigų sumų, vis dėlto jos yra labai svarbios reformos sėkmei.

- Ar intervencinė priemonė yra inovatyvi ir ar ji išbandoma bandomuoju projektu arba tyrimu prieš išplečiant jos apimtį? Šioms intervencinėms priemonėms gali būti skiriama nedaug lėšų, tačiau jas reikia iš anksto įvertinti, kad būtų galima nuspręsti, ar tęsti ir plėsti eksperimentą, ar jį nutraukti.
- Ar intervencinė priemonė orientuota į sritis, kurioms reikia papildomų veiksmingumo įrodymų? Šiai grupei priskiriamos intervencinės priemonės, kurios praeityje nebuvo vertinamos arba kurių paskutiniai vertinimai yra tokie seni, kad juos reikia atnaujinti. ESF+ programose tokių intervencinių priemonių yra daug, nes PPPV pradėtas plačiau naudoti tik neseniai ir jų „grynasis poveikis“ nežinomas.

Įgyvendinamumas susijęs tiek su intervencinių priemonių ypatybėmis, tiek su aplinkybėmis, kuriomis jos taikomos. Planuotojai turėtų gebėti teigiamai atsakyti į šiuos klausimus:

- Ar intervencinės priemonės taikomas poveikis yra diskretusis, išskirtinis ir pakankamai homogeniškas?
- Ar tiriamosios ir kontrolinės grupių palyginimas yra pakankamai reikšmingas, kad būtų galima įvertinti poveikį?
- Ar tikslinė tiriamoji visuma yra didelė ir aiškiai apibrėžta?
- Ar teorija, siejanti intervencinę priemonę su numatomais gaviniais, yra logiškai nuosekli?
- Ar tikslinėje tiriamojoje visumoje galima aiškiai nustatyti tiriamąją grupę?
- Ar tiriamoji grupė pakankamai didelė?
- Ar galima nustatyti patikimą kontrolinę grupę?
- Ar galima išlaikyti skirtumą tarp tiriamosios ir kontrolinės grupių patirties pakankamai ilgą laiką, kad būtų galima įvertinti poveikį?

Duomenys yra labai svarbūs. PPPV esmė yra matavimas, o matavimui reikalinga kiekybinė informacija tiek apie tiriamąją ir kontrolinę grupes, tiek apie vertinimo kontekstą. Kokie konkretūs duomenys yra reikalingi, paprastai priklauso nuo intervencinės priemonės teorijos ir strategijos, taikomos nustatant priešingos padėties scenarijų. Rinkdamasi intervencines priemones, kurios bus vertinamos atliekant PPPV, vertinimą planuojanti VI turi užduoti šiuos klausimus:

- Ką būtina žinoti apie tikslinės ir kontrolinės grupių narius?
- Ką būtina žinoti apie intervencinės priemonės, kuri iš tikrųjų buvo taikoma tiriamajai grupei, pobūdį?
- Ar kontrolinei grupei netaikomas joks poveikis, ar taikomas kitoks poveikis? Ar esama duomenų apie tokį poveikį?
- Kokių duomenų galima gauti iš administracinių ir kitų šaltinių?
- Ar yra duomenų, apibūdinančių atskiras karjeros istorijas?
- Ar galima susieti individualizuotus duomenis iš įvairių šaltinių?

Daugiau informacijos apie šiuos klausimus pateikiama toliau šiame skyriuje.

2.1.1. Intervencinių priemonių prioritetų nustatymas poveikio vertinimui

Prieš nustatant konkrečių intervencinių priemonių prioritetus PPPV atlikti, reikia apsvarstyti platesnius strateginius klausimus. Daugiausia dėmesio turėtų būti skiriama intervencinėms priemonėms, kurių poveikio vertinimai duoda didžiausią naudą bandant išsiaiškinti, kas veikia. Gerai parengtų ir kruopščiai atliktų vertinimų naudą gauna ne tik juos užsakiusios VI ir valstybės narės, bet ir kitos valstybės narės ir jų VI, kiti suinteresuotieji subjektai ir Komisija.

Indėlis pagrindžiant išlaidas

Atsižvelgiant į tai, kad PPPV daugiausia dėmesio skiriama klausimams, kurie yra labai svarbūs politikos formuotojams, ypač tiems, kurie atsakingi už išteklių paskirstymo sprendimus, tikslinga poveikio vertinimą sutelkti į programas ir intervencines priemones, kurioms reikia ypač daug išteklių. Kuo daugiau laiko ir kitų išteklių reikia atitinkamai programai ar intervencinei priemonei, tuo svarbiau suprasti, ar ji veiksminga, taigi ir išsiaiškinti, ar gaunama nauda viršija patirtas sąnaudas. Brangiai kainuojančias intervencines priemones, kurios neduoda socialinės ar ekonominės naudos, gali tekti persvarstyti, o kitoms gali tekti skirti daugiau lėšų ir dėmesio, kai gaunama įrodymų apie jų pridėtinę vertę.

Dėmesys daug išteklių reikalaujančioms intervencinėms priemonėms

Neseniai atliktų 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu finansuotų ESF intervencinių priemonių vertinimų rezultatai parodė, kad būtina atlikti strateginius pakeitimus ir daugiau dėmesio skirti pagrindiniams politikos tikslams. Įrodyta, kad užimtumo ir darbo jėgos judumo intervencinės priemonės buvo mažiau veiksmingos vyresnio amžiaus žmonėms ir tiems, kurie labiau nutolę nuo darbo rinkos; šioms grupėms reikia naujų ir veiksmingesnių priemonių²⁰. Nors socialinės politikos intervencinėms priemonėms būdingas didelis sąnaudų vienam dalyviui ir veiksmų rūšiai skirtumas, paprastai sisteminga sąnaudų ir naudos analizė neatliekama²¹. Švietimo ir mokymo intervencinės priemonės davė teigiamų rezultatų, tačiau dėl riboto poveikio tyrimų skaičiaus negalima išsamiai įvertinti jų ilgalaikio poveikio²². PPPV suteikia galimybę atrinkti intervencines priemones, siekiant nustatyti veiksmingiausias ir efektyviausias metodus konkrečioms tikslinėms grupėms, taip maksimaliai padidinant naujų ESF+ programų ekonominę naudą.

Intervencinės priemonės indėlis į reformų procesą

Intervencinės priemonės, kurios yra svarbiausia platesnės reformų programos dalis, dažnai pritraukia didelį finansavimą. Kai ESF intervencinė priemonė yra pagrindinė socialinės įtraukties strategijos dalis arba esminė aktyvios darbo rinkos programos ypatybė, natūralu, kad jai bus skiriamas didesnis dėmesys.

Intervencinės priemonės, kuriomis prisidedama prie politikos naujovių

Inovatyvios ir tiriamosios priemonės

Naujos ir inovatyvios bandomosios intervencinės priemonės yra akivaizdžios kandidatės PPPV atlikti. Norint patikrinti intervencinių priemonių poveikį atliekant bandomąjį tyrimą, neabejotinai reikalingas griežtas vertinimas. Gerai parengtas PPPV yra dar svarbesnis, kai esama aiškaus įsipareigojimo išplėsti intervencinės priemonės apimtį ar taikymo sritį, ją pripažinus sėkminga.

Indėlis į mokymąsi

Argumentai telkti dėmesį ir išteklius į konkrečias programų sritis ir atskiras jų intervencines priemones sustiprėja, kai esama mažai įrodymų apie tai, kas veikia atitinkamoje politikos srityje, arba jų iš viso nėra. Pavyzdžiui, kai egzistuoja reali abejonė dėl politikos ateities ir kyla rizika pernelyg pasikliauti įrodymais, kurie gali būti tiesiogiai nesusiję (pvz., kitų šalių įrodymais).

Įrodymų pateikimas

²⁰ [Fondazione G. Brodolini, Metis GmbH, Applica, Ockham IPS \(2020\).](#)

²¹ [ICF, Cambridge Econometrics and Eurocentre \(2020\).](#)

²² [Ecorys, Ismeri Europa \(2020\).](#)

Aukštos kokybės vertinimai gali būti laikomi viešąja gėrybe. Jų teikiama nauda mokymosi požiūriu apima ne tik konkrečios VI suinteresuotuosius subjektus. Todėl svarbu apsvarstyti, kuriems suinteresuotiesiems subjektams siūlomas poveikio vertinimas gali būti naudingas. Tai gali būti tarpinės institucijos (TI) arba agentūros, susijusios su intervencinėmis priemonėmis pagal tą pačią programą, kitos atitinkamos valstybės narės VI arba TI, arba agentūros ir institucijos, susijusios su nacionaliniais ar regioniniais fondais. Kitas akivaizdus išorės suinteresuotasis subjektas, į kurį reikėtų atsižvelgti, yra Europos Komisija; taip pat yra suinteresuotųjų subjektų kitose valstybėse narėse, kurie galėtų pasisemti patirties iš vertinimo. Atsižvelgdami ne tik į tiesioginių suinteresuotųjų subjektų poreikius, politikos formuotojai ir programų vadovai gali įnešti svarbų indėlį į abipusį mokymąsi.

Paskutinis strateginis aspektas renkantis sritis, į kurias reikia atkreipti dėmesį rengiant PPPV, yra intervencinės priemonės, kurios gali parodyti PPPV naudą ir tapti pavyzdžiu.

PPPV metodų propagavimas

2.1.2. Intervencinių priemonių, tinkamų priešingos padėties metodui, atranka

Apsvarsčius platesnius strateginius aspektus, kurie gali paskatinti konkrečių intervencinių priemonių atranką PPPV atlikti, šiame skirsnyje nagrinėjamos konkrečios intervencinių priemonių savybės, dėl kurių jos gali būti tinkamos priešingos padėties metodui. Tokių savybių yra daug ir įvairių. Tam tikros intervencinės priemonės ypatybės gali būti tinkamos PPPV taikyti vienomis aplinkybėmis, tačiau kitomis aplinkybėmis jos gali trukdyti bandymams įgyvendinti vertinimą. Todėl neįmanoma pateikti išsamaus svarstymų sąrašo. Tačiau verta paminėti intervencinių priemonių, kurios greičiausiai lemia sėkmingą PPPV, ypatybes.

4 teksto tarpas. Intervencinių priemonių rūšys ir tikslinės grupės, kurios dažniausiai pasirenkamos ESF PPPV atlikti

Dauguma ESF intervencinių priemonių PPPV yra orientuotos į aktyvią darbo rinkos politiką, nukreiptą į bedarbius ir jų pogrupius, susiduriančius su tam tikra nepalankia padėtimi. Didelis jaunimui skirtų intervencinių priemonių poveikio analizių skaičius atspindi JUII taisyklės, pagal kurias tokie vertinimai turi būti atliekami tam tikrais intervalais.

Maždaug pusė PPPV, nuo 2015 m. nustatytų vertinimo pagalbos tarnybos²³ projekte, yra susiję su 8 teminiu tikslu „tvaraus ir kokybiško užimtumo skatinimas ir darbo jėgos judumo rėmimas“. Panašiai daugumoje PPPV, kuriuose nagrinėjamos pagal 9 teminį tikslą finansuojamos intervencinės priemonės, dėmesys skiriamas intervencinių priemonių veiksmingumui integruojant pažeidžiamus bedarbius į darbo rinką (pavyzdžiui, Vokietijos intervencinė priemonė, skirta ilgalaikiams bedarbiams, finansuojama pagal 2014–2020 m. VP BUND ESF).

Dažniausiai analizuojamos bedarbiams teikiamos paramos formos yra mokymas, profesinė praktika ar kitos darbo patirties formos ir subsidijuojamos darbo vietos. Tai aiškiai matyti iš šiame vadove analizuojamų pavyzdžių (žr. Italijos Markės regione atlikto vertinimo, Vokietijos migrantų mokymo kursų vertinimo, nesimokančio, nedirbančio ir mokymuose nedalyvaujančio jaunimo profesinio mokymo Latvijoje pavyzdžius). Konsultavimo ir įdarbinimo paslaugų analizė atliekama rečiau (kaip šiame vadove pateikto Švedijos pavyzdžio atveju, kai bandomoji veikla, skirta bedarbiams teikiamai paramai VUT didinti, vertinama taikant atsitiktinės atrankos metodą). Remiantis pagalbos tarnybos duomenimis²⁴, ESF intervencinės priemonės, kuriomis remiamas savarankiška veikla arba verslo kūrimas, nėra dažnai vertinamos.

Kai kuriais atvejais PPPV bendrai analizuojamos skirtingų tipų intervencinės priemonės, todėl kyla rizika,

²³ Žr. https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/evaluations/member-states/.

²⁴ Štai keletas pavyzdžių: Borik V. et al. (2015) – Ires Piemonte (2019) – Openfield (2019).

kad bus sumaišyta skirtinga intervencinių priemonių logika ir sumažės tiriamosios ir kontrolinių grupių palyginimo patikimumas.

Pažymėtinas bandymas įvertinti intervencinių priemonių poveikį pažeidžiamiems asmenims ne tik užimtumo, bet ir sunkiai kokybiškai įvertinamų gavinių požiūriu: Vokietijoje atliktame PPPV dėmesys buvo sutelktas į šį aspektą, vertinant ilgalaikių darbo vietų kūrimo programų poveikį suvokiamoms sveikatos apsaugos priemonėms, pasitenkinimui gyvenimu, priklausymo jausmui ir socialinio statuso rodikliams.

ESF intervencinės priemonės švietimo srityje rečiau vertinamos taikant priešingos padėties metodą. PPPV yra rečiau siejami su 10 teminiu tikslu, palyginti su 8 ar 9 teminiais tikslais, o daugiausia dėmesio dažnai skiriama intervencinėms priemonėms, finansuojamoms pagal 10.IV IP, susijusioms su profesiniu švietimu ir jo poveikiu integracijai į darbo rinką. Tokią padėtį lemia dvi priežastys: ribotesnis duomenų rinkinių prieinamumas ir griežtesnės privatumo taisyklės²⁵. Vis dėlto šia kryptimi buvo bandoma dirbti: Ispanijoje (Astūrijoje) buvo vertinama intervencinė priemonė vidurinėse mokyklose, kuria siekiama atgrasyti nuo mokyklos nebaigimo; Lenkijoje (Palenkės vaivadijoje) PPPV buvo tyrinėjamas projekto, skirto jaunų studentų profesiniam mokymui skatinti, poveikis; Portugalijoje buvo analizuojamos stipendijos, kuriomis remiami aukštojo mokslo institucijų studentai.

PPPV gali būti atliekami įvairiais politikos lygmenimis (t. y. viena ar keliomis prioritetinėmis kryptimis, konkrečiais programos tikslais ar veiksmis²⁶) ir gali apimti nacionalines ar regionines ESF+ programas; jie gali būti orientuoti į vienodas tikslines grupes (vyrus ar moteris, jaunimą ar pažeidžiamas gyventojų grupes, ilgalaikius bedarbius ir pan.) arba intervencinės priemonės rūšis (pvz., mokymą, socialinės įtraukties paslaugas arba atgrasymą nuo mokyklos nebaigimo (žr. ankstesnį teksto interpa)).

Valstybių narių pavyzdžiai rodo, kad PPPV tinkamos įvairios ESF+ priemonės, įskaitant mokymą, užimtumo paskatas ir darbo rinkos paslaugas (pvz., konsultavimą darbo klausimais, ugdomąjį vadovavimą). Kita vertus, darbo vietų rotacijos ir darbo vietų dalijimosi intervencinės priemonės, paskatos startuoliams arba parama sistemoms ir struktūroms, taip pat intervencinės priemonės švietimo ir socialinės įtraukties srityse yra sudėtingesnės vykdant PPPV.

Svarstyti, kurios intervencinės priemonės yra perspektyvesnės PPPV prasme, galima apsvarsčius šiuos klausimus:

Ar intervencinė priemonė yra diskrečioji, išskirtinė ir pakankamai homogeniška?

Aiškiiai išskiriamas poveikis

Intervencijos metu taikomas poveikis ar poveikių visuma turi būti atskirti nuo kitų intervencinių priemonių taikomo poveikio. Be to, turi būti reikšmingas kontrastas tarp to, ką gauna intervencinės priemonės dalyviai, ir to, kokią naudą gauna kitos panašios asmenų grupės. Jei poveikio būdai yra tiek neaiškūs, kad neįmanoma nustatyti diskrečiosios gavėjų grupės, tada priešingos padėties metodai yra neįmanomi arba nepageidautini.

PPPV metodai tampa labai sudėtingi ir sunkiai įgyvendinami, jei tam tikro vieneto (įmonės ar asmens) statusas daro įtaką kitų vienetų galimam rezultatui (dėl vadinamosios platesnės „bendros pusiausvyros įtakos“). Mokymo programose taip gali nutikti, kai baigusieji programą apsunkina kitų, programoje nedalyvavusių asmenų darbo paieškas trumpuoju laikotarpiu. Kai manoma, kad tai yra didelė problema (pavyzdžiui, didelio masto

²⁵ Žr., pavyzdžiui, [Ismeri Europa – Ecorys – Institute for Employment Studies \(2019\)](#).

²⁶ Pagal Reglamento (ES) 2021/1060 2 straipsnio 4 dalį: veiksmas – a) projektas, sutartis, veiksmas arba projektų grupė, atrinkti pagal atitinkamas programas; b) finansinių priemonių atveju – programos įnašas finansinei priemonei, ir vėlesnė finansinė parama, pagal tą finansinę priemonę teikiama galutiniais gavėjams.

intervencinių priemonių atveju), gali prireikti makroekonominės analizės, siekiant įvertinti pakeitimo ir perkėlimo poveikio mastą. Jei tikėtina, kad toks poveikis gali pasireikšti, vadovaujančiosios institucijos turėtų konsultuotis su ekspertais.

Pati intervencinė priemonė turėtų būti pakankamai homogeniška. Tai reiškia, kad visiems intervencinė priemonės dalyviams turėtų būti taikomas iš esmės tas pats priemonių paketas. Jei vienos intervencinės priemonės metu dalyviams teikiamų priemonių spektras yra per daug įvairus, tai gali turėti įvairių pasekmių PPPV. Pirma, iš tikrųjų gali būti netikslinga kalbėti apie nuoseklią intervencinę priemonę, o veikia apie intervencines priemones su atskirais priežastiniais procesais; antra, bus sunku interpretuoti poveikį, kuris nurodomas kaip vidutinis grynasis poveikis, gautas taikant skirtingas intervencines priemones; trečia, gali būti užtikrinta pogrūpių analizė, tačiau, jei tiriamojoje grupėje yra per daug pogrūpių, imties dydis gali apriboti galimybę pateikti naudingas išvadas.

*Homogeniškos
intervencinė
priemonės*

Ar taikomas poveikis lyginamas su nuliniu taikomu poveikiu, ar yra kitų susijusių taikomo poveikių formų?

ESF bendrai finansuoja nacionalinę ir regioninę darbo rinkos ir socialinės įtraukties politiką. Taigi, taikant bet kokią PPPV vertinimo schemą reikia atidžiai atsižvelgti į tai, ar intervencinė priemonė yra aiškiai atpažįstama ir ar asmenys turi galimybę gauti paslaugas iš kitų (nacionalinių ar regioninių) programų ir finansavimo šaltinių. Svarbu, kad vertinamas poveikis iš tikrųjų pakeistų dalyvių galimybes ar išteklius, palyginti su kontrolinių grupių galimybėmis ar ištekliais, ir kad skirtumus būtų galima išmatuoti ir stebėti.

Tokie „sudėtingo poveikio“ klausimai paprastai būna susiję su konkrečiomis aplinkybėmis. Jie apsunkina PPPV rengimą ir įgyvendinimą. Jų buvimas rodo, kad svarbu kruopščiai planuoti vertinimą, t. y. parengti vertinimo schemą prieš įgyvendinimą.

*Sudėtingo poveikio
atvejai*

Ar yra didelė ir aiškiai apibrėžta tikslinė grupė?

Palyginti su kai kuriomis kitomis vertinimo formomis, atliekant PPPV reikia didelės imties. Labai svarbu, kad tikslinėse grupėse būtų pakankamai daug asmenų; be to, reikia rasti pakankamo dydžio kontrolines grupes. Šis klausimas išsamiau aptariamas toliau.

Didelis imties dydis

Svarbu, kad PPPV intervencinė priemonė būtų skirta aiškiai apibrėžtai grupei. Neturint aiškaus supratimo, kas yra tikslinė grupė, sunku nustatyti reikšmingą kontrolinę grupę. Kai kuriomis intervencinėmis priemonėmis sąmoningai siekiama įtraukti asmenis į tyrimą pasitelkiant neformalius mechanizmus, skatinant procesus, kurie nėra iš anksto apibrėžti ar pernelyg įsąmūsi (pvz., sunkiai pasiekiamos socialinės tikslinės grupės, kaip antai nesimokantis, nedirbantis ir mokymuose nedalyvaujantis jaunimas ar palankių sąlygų neturintys asmenys, gali būti įtraukiamos taikant atsitiktines ir individualias procedūras); dėl to gali būti sunku tiksliai nustatyti tiriamuosius asmenis ir susijusią kontrolinę grupę.

*Tikslinės grupės
tapatybės
nustatymas*

Ar yra aiškus priežastinis mechanizmas?

Kaip minėta anksčiau, kai buvo pristatyti pagrindiniai vertinimo metodai ir „pokyčių teorija“, dažnai naudinga, kad prieš PPPV arba kartu su juo būtų atliktas teorija pagrįstas vertinimas. Pokyčio teorijos arba išsamios intervencinės priemonės logikos parengimas gali įvairiais būdais padėti PPPV rengėjams; visų pirma nustatant, ar intervencinė priemonė turi

*Išskirtinis politikos
mechanizmas*

nuoseklų priežastinį mechanizmą, kuriuo ji grindžiama. Mažai tikėtina, kad intervencinės priemonės, neturinčios aiškaus ir įtikinamo priežastinio mechanizmo, turės pakankamą poveikį, kad jį būtų galima statistiškai nustatyti atliekant PPPV.

Ar galima kiekybiškai apibrėžti gavinius?

Reikia gauti kiekybiškai įvertinamus gavinių (arba rezultatų) rodiklius. Tokie duomenys ir rodikliai gali būti gaunami iš administracinių šaltinių arba specialiai tam skirtų apklausų.

Poreikis matuoti rezultatus

Tam tikromis aplinkybėmis intervencinės priemonės gali duoti numatytų rezultatų, kuriems kiekybiškai įvertinti reikia specialių nuostatų. Pavyzdžiui, intervencinė priemonė gali būti susijusi su požiūrio, įsitikinimų ar nuomonių keitimu. Tokiais atvejais šiems pokyčiams įvertinti reikia atlikti apklausas. Kai kurių intervencinių priemonių rezultatai yra gana migloti arba menkai apibrėžti. Vėlgi, intervencinės priemonės logikos kūrimas gali padėti geriau suprasti, ko intervencine priemone siekiama ir kaip ja ketinama pakeisti dominančius rezultatus.

Ar intervencinė priemonė įgyvendinama taip, kad būtų galima rasti reikšmingą kontrolinę grupę?

Norint nustatyti reikšmingą kontrolinę grupę, svarbu atsižvelgti į tai, kaip tiriamieji vienetai (asmenys ar įmonės) atrenkami intervencinei priemonei arba kodėl jie nusprendžia dalyvauti; ar tas pats duomenų šaltinis, pvz., ta pati apklausos priemonė, gali būti taikoma kontrolinei imčiai ir tiriamajai grupei; ir galiausiai, ar būtina atrinkti kontrolines imtis, kurioms taikomos tos pačios darbo rinkos sąlygos kaip ir tiriamajai grupei. Kai kurie pavyzdžiai pateikiami toliau esančiame teksto interpe.

Atrankos tyrimui mechanizmas

Jei intervencinė priemonė yra privaloma ir taikoma visai tikslinei tiriamajai visumai daugiau ar mažiau tuo pačiu metu, gali būti sunku rasti nepaveiktą tikslinės tiriamosios visumos dalį, kuri būtų kontrolinė.

5 teksto interpas. Kontrolinių grupių apibrėžimas

Vadove nagrinėtuose PPPV pavyzdžiuose kontrolinių grupių atranką lėmė intervencinių priemonių charakteristikos (pvz., tinkamumo kriterijai) ir tinkamų duomenų prieinamumas.

Palyginti su ankstesnio programavimo laikotarpio PPPV patirtimi, kontrolinė grupė dažniau nustatoma ir atrenkama remiantis administraciniais duomenimis, ypač nedarbo registras. Dažniausiai taikoma strategija – nustatyti panašių charakteristikų potencialius kontrolinius asmenis, kurie tam tikru laikotarpiu buvo registruoti kaip bedarbiai VUT, kaip reikalaujama pagal atrankos kriterijus. Tai pasakytina apie kai kuriuos vertinimus Italijoje (Markėje, Trento provincijoje ir Pjemonte), Lenkijoje (Liublino ir Palenkės vaivadijose), taip pat apie Vokietijoje atliktus migrantų mokymo kursų, darbo vietų kūrimo programų ir bedarbių integracijos priemonių vertinimus Badeno-Viurtembergo federalinėje žemėje.

Kituose vertinimuose, kurie neaprašyti išsamiai šiame vadove, į kontrolinę grupę vėliau buvo atrinkti asmenys, kurie buvo užsiregistravę, bet nebuvo atrinkti tyrimui. Taip buvo atliekant Jaunimo garantijų iniciatyvos vertinimą Italijoje, bandomojo projekto „Piliečių darbas, finansuojamas 2007–2013 m.“ vertinimą Vokietijoje ir Friulio Venecijos Džulijos regione įgyvendintos PIPOL programos vertinimą²⁷. Tačiau ši strategija taikoma retai, nes daugelyje šalių ir regionų stebėsenos informacinėse sistemose nėra informacijos apie asmenis, kurie pateikė paraišką, bet nedalyvavo.

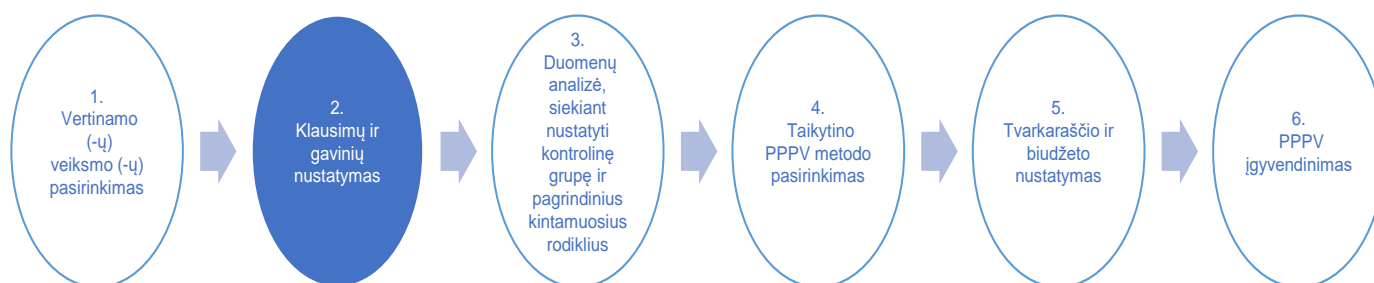
²⁷ Atitinkamai žr. [Isfol \(2016\)](#) – [IAW Institut für Angewandte Wirtschaftsforschung - ISG Institut für Sozialforschung und Gesellschaftspolitik, GmbH \(2015\)](#) – [Ismeri Europa \(2018\)](#).

Vokietijoje taikomas kitoks požiūris į intervencinių priemonių, skirtų ilgalaikiams bedarbiams, vertinimą²⁸, kurio metu buvo analizuojamas „ketinimas dalyvauti“, o ne „vidutinis poveikis dalyvavusiems asmenims“. Šiuo atveju tiriamąją grupę sudarė asmenys, kurie galimai atitiko reikalavimus per visą programos įgyvendinimo laikotarpį, neatsižvelgiant į tai, ar jiems iš tikrųjų buvo taikomas poveikis (nuo 2015 m.), o kontrolinę grupę sudarė asmenys, kuriems buvo taikomi tie patys tinkamumo kriterijai, tačiau kurie buvo ilgalaikiai bedarbiai prieš įgyvendinant programą (2010–2012 m.).

Tik Švedijos vertinime, kuriame buvo taikomas randomizuotas metodas, kontrolinė grupė buvo nustatyta atsitiktine tvarka: pagal modelį, poveikis (intensyvesnė VUT parama) atsitiktinės atrankos būdu buvo taikomas jaunimo grupei, o kontrolinei grupei buvo teikiama įprastinė VUT parama.

Keliuose vertinimuose, kuriuose daugiausia orientuotasi į ESF priemones, skirtas įmonėms, skiriama riba tarp tiriamosios ir kontrolinės grupių buvo nubrėžta atskiriant pareiškėjus, kuriems buvo suteiktas finansavimas, ir tuos, kuriems nebuvo suteiktas finansavimas; taip buvo padaryta atliekant kai kuriuos vertinimus Danijoje, kai ESF finansuotų įmonių veiklos rezultatai buvo lyginami su panašių savybių turinčių, bet paramos negavusių įmonių imties rezultatais²⁹.

2.2. Vertinimo klausimai ir gavinių kintamieji

2.2.1. Kokie yra intervencinės priemonės tikslai ir uždaviniai?

Nustatant vertinimo schemą, pirmiausia patartina apibūdinti intervencinės priemonės tikslus, uždavinius ir pagrindinius bruožus.

Daugeliu atvejų jau yra parengti dokumentai, kuriuose išdėstyti intervencinės priemonės tikslai ir uždaviniai. Tačiau PPPV atveju svarbu konkrečiai nurodyti rezultatus ir pokyčius, kurių norima pasiekti intervencine priemone, taigi ir tikėtiną poveikį.

Dažnai naudinga suformuluoti intervencinės priemonės pokyčio teoriją, kurioje nurodomos priemonės, kuriomis įvairios intervencinės priemonės sąnaudos ir veikla turėtų būti susietos su produktais, gaviniais (arba rezultatais), taigi ir poveikiu.

2.2.2. Kokia yra vertinimo paskirtis?

Rengiant PPPV vertinimo schemą, svarbu atidžiai apsvarstyti vertinimo paskirtį. Jei nėra aiškaus supratimo, kodėl reikia atlikti vertinimą, mažai tikėtina, kad jis suteiks reikiamų įrodymų. Atliekant ESF finansuojamų intervencinių priemonių vertinimą, reikia apsvarstyti kelis klausimus:

- Kokia yra vertinimo paskirtis ir pobūdis atsižvelgiant į Europos komisijos norminius reikalavimus ir gaires?

PPPV modelio derinimas su intervencinės priemonės logikos įžvalgomis

²⁸ Žr. [Boockmann B. et al. \(2019\)](#).

²⁹ Pavyzdžiui, [Danmarks Statistik et al. \(2017\)](#) ir [Danmarks Statistik et al. \(2018\)](#).

- Kokie yra pagrindiniai vertinimo suinteresuotieji subjektai?
- Kaip bus naudojami vertinimo rezultatai?
- Į kokius konkrečius klausimus reikės atsakyti atliekant vertinimą?

Kokie yra vertinimo tikslai ir pobūdis?

Pirma, reikia apibrėžti vertinimo atlikimo **motyvus**. Pagal Reglamentą (ES) 2021/1060, „valstybė narė arba vadovaujančioji institucija atlieka programų vertinimus, susijusius su vienu arba daugiau iš šių kriterijų: efektyvumu, veiksmingumu, aktualumu, suderinamumu ir Sąjungos pridėtine verte, kad būtų pagerinta programų rengimo ir įgyvendinimo kokybė. Vertinimai taip pat gali apimti kitus aktualius kriterijus, pavyzdžiui, įtraukumą, nediskriminavimą ir matomumą, ir gali apimti daugiau nei vieną programą.“³⁰ Kaip nurodyta pirmiau, PPPV išvados paprastai yra susijusios su veiksmingumu (mastu, kuriuo buvo pasiekti laukiami rezultatai) ir efektyvumu (intervencinės priemonės ekonominiu efektyvumu arba sąnaudų ir naudos santykiu).

Vertinimo tikslas ir pobūdis

Apskritai Europos Komisija ragina valstybes nares formuojant politiką laikytis į rezultatus orientuoto požiūrio ir atlikti vertinimus, kurie pagal savo apimtį, struktūrą ir terminus atitiktų valstybių narių vidaus poreikius. Todėl ESF+ programose PPPV taip pat gali būti įgyvendinami siekiant atsakyti į konkrečius vertinimo klausimus arba vadovaujantis nacionaline vertinimo politika.

Antra, reikia nustatyti **vertinimo pobūdį**³¹:

- **Poveikio pobūdžio** vertinimuose nagrinėjamas programos ar programų grupės poveikis ES ir nacionaliniams prioritetams (tai gali būti ESF makroekonominis poveikis, dėmesys konkrečioms politikos sritims ir temoms arba horizontaliesiems prioritetams, pavyzdžiui, vaikų ir lygių galimybių).
- **Proceso (arba įgyvendinimo) pobūdžio** vertinimais palengvinamas programos įgyvendinimas, analizuojama pažanga bei įgyvendinimo metodai ir teikiamos rekomendacijos dėl programos tobulinimo.

Iš esmės priešingos padėties metodas gali būti taikomas poveikio vertinimui, o proceso vertinimui reikia kitų metodų (taip pat žr. 1 pav.).

2021–2027 m. programavimo laikotarpiu, priešingai nei 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu, pagal BNR nereikalaujama atlikti konkretaus poveikio vertinimų skaičiaus. Vietoj to prašoma parengti vertinimo strategiją, kuria būtų galima įvertinti, kaip Europos fondų parama padėjo pasiekti programos tikslus, atsižvelgiant į visus pagrindinius strateginius aspektus³². Be to, BNR nenurodoma, į kuriuos prioritetus ar intervencines priemones turėtų būti sutelktas vertinimas, o galutinis sprendimas paliekamas VI ir apibrėžiamas vertinimo plane. Tai reiškia, kad kiekvienos atskiros programos vertinimo strategijoje turi būti nustatyta, kokį poveikio ir proceso vertinimą derinti ir į kokius prioritetus bei intervencines priemones sutelkti daugiausia pastangų. Iki 2029 m. birželio mėn. turi būti atliktas galutinis ir bendras poveikio vertinimas³³, tačiau kitų vertinimų, kurie turi būti nustatyti vertinimo plane, atlikimo terminai nėra ribojami jokiais kitais reikalavimais.

³⁰ Reglamento (ES) 2021/1060 (BNR) 44 straipsnio 1 dalis.

³¹ Žr. [Europos Komisija \(2007 m.\)](#).

³² Reglamento (ES) 2021/1060 (BNR) 44 straipsnio 1 dalis.

³³ Reglamento (ES) 2021/1060 (BNR) 44 straipsnio 2 dalis.

Kas yra pagrindinė auditorija?

Reikėtų apibrėžti vertinimo auditoriją. Priklausomai nuo vertinimo pobūdžio, jame gali dalyvauti politikos formuotojai, VI ir programų vadovai, kitos valstybės narės VI ar įgyvendinančiosios institucijos arba panašias programas vykdančios nacionalinės ar regioninės valdžios institucijos. Jei duomenis teikia institucijos, nepriklausančios programos valdymo sričiai, šios įstaigos („duomenų savininkai“) taip pat turėtų būti laikomos suinteresuotaisiais subjektais. Svarbu į vertinimo iniciatyvinę grupę įtraukti visus pagrindinius suinteresuotuosius subjektus, kad būtų nustatyta bendra atsakomybė už vertinimo rengimo ir atlikimo procesą, taip pat kai kuriuos vertinimo ekspertus iš akademinų ar valstybinių institucijų, kurie teiktų technines konsultacijas VI.

*Suinteresuotųjų
subjektų
nustatymas*

Kaip bus naudojami vertinimo rezultatai?

Nustačius vertinimo auditoriją, galima nustatyti, kaip bus naudojamos vertinimo išvados. Praktiškai tai galima pasiekti įtraukiant iniciatyvinę grupę į vertinimo klausimų rengimą ir diskusijas dėl techninių užduočių.

Du pagrindiniai sprendimai, kuriuos priimant dažnai remiamasi PPPV rezultatais, yra:

- ar esama intervencinė priemonė turėtų būti tęsiama ir
- ar naujo tipo intervencinė priemonė turėtų būti įgyvendinama plačiau (t. y. išplečiama jos apimtis).

Pirmuoju atveju PPPV galima mėginti įvertinti esamos ar vykdomos programos veiksmingumą, kai biudžetas yra ribotas ir yra galimų alternatyvių išteklių panaudojimo būdų. Tokiu atveju mažai tikėtina, kad intervencinė priemonė anksčiau buvo vertinta naudojant priešingos padėties scenarijus.

Antruoju atveju gali būti intervencinės priemonės įgyvendinimo apribojimų. Pavyzdžiui, ji gali būti įgyvendinama tik tam tikrame valstybės narės regione ar vietovėje arba tik ribotą laikotarpį. Tokiomis aplinkybėmis PPPV rezultatai gali būti naudojami siekiant nustatyti, ar atitinkama intervencinė priemonė yra veiksminga ir todėl gali būti sėkmingai įgyvendinama kitur. Tokiais atvejais intervencinės priemonės vadinamos bandomosiomis arba išbandytomis prieš pradėdant jas taikyti plačiau.

Į kokius klausimus reikia atsakyti?

Nustačius intervencinės priemonės uždavinius, vertinimo paskirtį ir galutinį panaudojimo tikslą, taip pat aiškiai apibrėžus auditoriją, turėtų būti galima gana išsamiai apibrėžti klausimus, į kuriuos reikės atsakyti atliekant PPPV. Daugeliu atvejų įvairios auditorijos ir suinteresuotieji subjektai norės, kad PPPV metu būtų išnagrinėti priežastinio pobūdžio klausimai. VI arba vertintojas turėtų surinkti šiuos klausimus per išsamias konsultacijas, atsižvelgdami į skirtingus požiūrius ir pasiūlymus, kuriuos pateikė įvairiuose intervencinės priemonės etapuose dalyvaujantys žmonės. Vėliau VI ir (arba) vertintojas turi nustatyti prioritetinius klausimus ir atliekant PPPV sutelkti dėmesį į tuos, kurie yra svarbesni ir tinkamesni.

Kai kurie iš klausimų, kurie gali būti svarstomi sudarant galutinį PPPV pagrindinių tyrimų klausimų sąrašą, yra šie:

- Ar intervencine priemone galima buvo pasiekti numatytus trumpalaikius, vidutinės trukmės ir ilgalaikius gavinius arba ji prisidėjo prie jų pasiekimo?

*Pagrindiniai tyrimo
klausimai*

Ar trumpalaikis poveikis reikšmingai skyrėsi nuo ilgalaikio poveikio? Šiems klausimams turėtų būti teikiama pirmenybė.

- Ar įmanoma kiekybiškai įvertinti gavinius? PPPV turi remtis tinkamu duomenų rinkiniu (administraciniai duomenys arba tiesioginė apklausa, siunčiama dalyviams), nepriklausomai nuo pageidaujamo šaltinio.
- Koku mastu intervencinės priemonės gali būti siejamos su dalyvių aplinkybių arba socialinio ir ekonominio konteksto pokyčiais? Tokio tipo klausimams reikia įvertinti grynąjį intervencinės priemonės poveikį, kad būtų galima jį palyginti su kontroliniais dalyviais ir konteksto rodikliais.
- Ar intervencinės priemonės poveikis buvo vienodas visiems tikslinės grupės nariams? Pavyzdžiui, ar intervencinės priemonės, skirtos ilgalaikiams bedarbiams, poveikis vyrams ir moterims buvo vienodas? Arba ar poveikis buvo vienodas jaunesniems nei 25 metų ir vyresniems nei 50 metų asmenims? PPPV pajėgumas iširti poveikį skirtingiems pogrupiams yra veiksmingas, jei asmenų skaičius tiriamojoje ir kontrolinėje grupėse yra pakankamai didelis.
- Ar intervencinė priemonė buvo ekonomiškai efektyvi (palyginti su alternatyvomis)? Ir koks yra jos sąnaudų ir naudos santykis? Šiai efektyvumo analizei atlikti reikia, kad PPPV būtų tiksliai įvertintas poveikis, taip pat reikia tikslios informacijos apie tiesiogines ir netiesiogines sąnaudas ir naudą.
- Ar yra pakankamai informacijos ir žinių apie panašių intervencinių priemonių poveikį? Kiek šios žinios taikytinos nagrinėjamai intervencinei priemonei? Kai politika yra gerai žinoma ir jos poveikis buvo išsamiai iširtas, gali būti naudinga vertinimo klausimus sutelkti į konkrečius politikos aspektus ir taip išvengti kitų analizių kartojimo. Išsami esamos literatūros analizė gali padėti priimti su tuo susijusius sprendimus ir bet kuriuo atveju yra naudinga pagalbinė priemonė rengiant PPPV.

Svarbu aiškiai įsivaizduoti, į kokius tyrimo klausimus turės būti atsakyta atliekant PPPV prieš užsakant tyrimą. Svarbiausias bet kurios vertinimo schemas elementas yra klausimų, į kuriuos bus atsakoma atliekant vertinimą, aptarimas.

Svarbu nustatyti klausimų prioritetus ir nepasiduoti populiariajai tendencijai vertinimą perkrauti klausimais. Gana sudėtinga užtikrinti, kad vertinimas būtų aktualus įvairiems suinteresuotiesiems subjektams, kurių interesai yra skirtingi, ir kartu užtikrinti, kad vertinimą būtų galima valdyti. Jei vertinimu sprendžiami pernelyg platūs tyrimo klausimai, gali būti prarastas kryptingumas ir galiausiai gali būti netinkamai sprendžiami įvairūs klausimai. Dažnai svarbu prisiminti, kad „mažiau yra daugiau“ – prioritetų nustatymas yra labai svarbus vertinimo planavimo proceso etapas.

Norint nustatyti vertinimo klausimų prioritetus, būtina atmesti besidubliuojančius klausimus ir kiekvieną klausimą įvertinti balais pagal atitinkamus principus. Jie gali būti: klausimą suformulavusio suinteresuotojo subjekto reikšmingumas ir tikrasis įsipareigojimas, tinkamas klausimo atitikimas ir suderinamumas su programos pokyčių teorija, klausimo svarba bendram vertinimo tikslui, klausimo įgyvendinamumas atsižvelgiant į turimus duomenis, laiką ir išteklius³⁴. Pagal pasiektą įvertinimo kategoriją klausimai

*Klausimų prioritetų
nustatymas*

³⁴ Žr., pavyzdžiui, [Centre for Disease Control and Prevention CDC \(2013\)](#).

bus suskirstyti pagal svarbą, taip sudarant sąlygas pasirinkti aktualiausius klausimus.

Kai kuriais atvejais vertinimo klausimų grupę galima priskirti bendresniam klausimui; pavyzdžiui, tokiam klausimui kaip „koks buvo grynasis intervencinės priemonės poveikis?“. Kiti klausimai, pavyzdžiui, poveikis skirtingoms dalyvių grupėms, galbūt net skirtingais laikotarpiais, galėtų būti išdėstyti atskirai. Vis dėlto šis išdėstymo procesas visuomet turi padėti sukurti valdomą ir įgyvendinamą klausimų rinkinį.

Kokie vertinimo kriterijai gali būti siejami su vertinimu?

Vertinimo kriterijų ir klausimų ryšys jau buvo minėtas, tačiau jį reikėtų paaiškinti išsamiau. Vertinimo kriterijai (efektyvumas, veiksmingumas, ES pridėtinė vertė, nuoseklumas ir pan.) yra būtini, kad būtų galima priskirti vertę visiems surinktiems įrodymams ir įvertinti politiką (efektyvumą ir pan.); o vertinimo klausimai yra būtini, kad būtų aiškiai išreikštas užsakovo reikalavimas ir sutelktas dėmesys į pagrindinius svarstomus politikos klausimus. Tačiau vertinimo kriterijai ir vertinimo klausimai yra susiję. Kiekvienas klausimas paprastai siejamas su konkrečiu kriterijumi, o šis ryšys svarbus ir VI, ir vertintojams, nes juo vertinimo modelis, kuris būtinai grindžiamas klausimais, susiejamas su 2021–2027 m. BNR nustatytais reikalavimais, kurie su vertinimo kriterijais susiję kitaip.

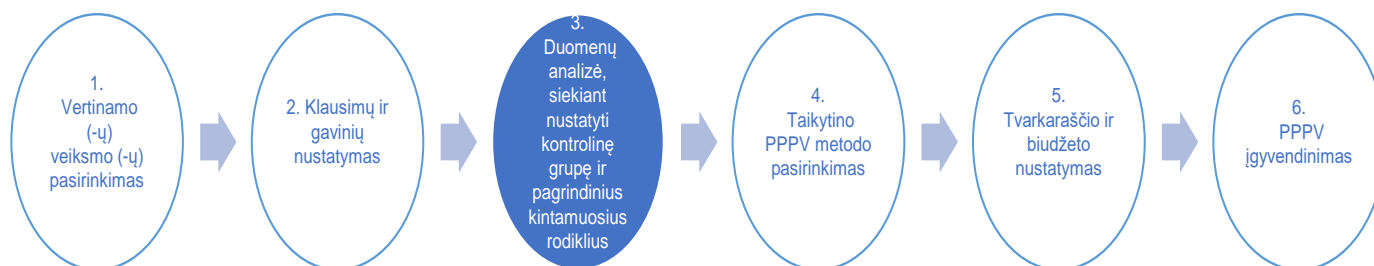
*Vertinimo kriterijai
ir vertinimo
klausimai*

Toliau pateikiami kai kurie tipinių vertinimo klausimų, sugrupuotų pagal atitinkamus kriterijus, pavyzdžiai. Jie parinkti ir pritaikyti iš Europos Komisijos „Geresnio reglamentavimo priemonių rinkinio“³⁵ (Priemonė Nr. 47 „*Vertinimo kriterijai ir klausimai*“), siekiant parodyti pavyzdžius, atitinkančius klausimus, pagal kuriuos reikia atlikti poveikio analizę ir, jei įmanoma, PPPV:

- *Tipiniai veiksmingumo klausimų pavyzdžiai*
 - Koks buvo kiekybinis intervencinės priemonės poveikis?
 - Koku mastu šis poveikis ir (arba) pokyčiai gali būti siejami su intervencine priemone?
 - Kiek veiksniai, darantys įtaką pastebėtiems pasiekimams, gali būti susiję su ES intervencine priemone?
- *Tipiniai efektyvumo klausimų pavyzdžiai*
 - Koks intervencinės priemonės ekonominio efektyvumo mastas?
 - Koku mastu intervencinės priemonės sąnaudos yra pagrįstos, atsižvelgiant į pasiektus pokyčius ir (arba) poveikį?
 - Jei sąnaudos (arba nauda) labai skiriasi įvairiose teritorijose, kas lemia tokius skirtumus? Kaip šie skirtumai susiję su intervencine priemone?
- *Tipiniai klausimai apie ES pridėtinę vertę*
 - Kokia yra papildoma ESF+ intervencinės (-ių) priemonės (-ių) vertė, palyginti su panašių nacionalinių ir (arba) regioninių intervencinių priemonių rezultatais?
 - Kokios būtų labiausiai tikėtinos dabartinės ESF+ intervencinės priemonės nutraukimo arba panaikinimo pasekmės?

³⁵ Žr. [Europos Komisija \(2017 m.\)](#).

2.3. Duomenys, reikalingi siekiant nustatyti kontrolinę grupę ir įvertinti gavinių kintamuosius

2.3.1. Ar tinkami duomenys prieinami arba gali būti pateikti?

Iš diskusijų su visos ES VI ir vertinimo ekspertais matyti, kad galimybė gauti tinkamus duomenis yra vienas iš pagrindinių sunkumų įgyvendinant PPPV; svarbiausias praktinis klausimas – ar galima gauti reikiamų duomenų. Šiame skirsnyje pateikiama supaprastinta reikalingų duomenų rūšių klasifikacija, taip pat aptariami šaltiniai, iš kurių galima gauti tokius duomenis, arba pirminių duomenų, kurių gali prireikti, rinkimo būdai. Taip pat sprendžiamas itin svarbus duomenų apsaugos klausimas.

Reikia pabrėžti esminį dalyką, susijusį su tinkamu planavimu. Praeityje bandymus įgyvendinti PPPV tam tikra prasme žlugdė duomenų trūkumas, nes tinkami planai nebuvo parengti pakankamai anksti. Esamų intervencinių priemonių atveju svarbu nustatyti tiriamųjų ir netiriamųjų grupių narius ir sukurti jų duomenų rinkimo mechanizmus, nes tokie duomenys bus vertinimo objektas. Naujų intervencinių priemonių atveju reikėtų imtis ankstyvų veiksmų, siekiant užtikrinti, kad tinkami duomenys būtų renkami tinkamu laiku.

Duomenų rinkimo planavimas

Kokių duomenų reikia?

Apskritai, norint atlikti PPPV, reikia trijų rūšių duomenų. Kai kuriais atvejais viename duomenų šaltinyje gali būti vienos ar kelių rūšių duomenų. Kalbama apie šiuos duomenis: tiriamosios ir kontrolinės grupių įrašai, gavinių įrašai ir konteksto duomenų įrašai.

Pagrindiniai duomenų šaltiniai

- **Tiriamosios ir kontrolinės grupių įrašai:** reikalingi duomenų šaltiniai, kuriais naudodamiesi vertintojai galėtų nustatyti atskirus tiriamosios ir kontrolinės grupių vienetus (įmones, asmenis ar galimai geografines teritorijas).
- **Gavinių įrašai:** kaip parodyta šio vadovo 3 skyriaus 6 ir 7 pav., PPPV gaviniai turi būti matuojami ir tiriamojoje, ir kontrolinėje grupėse. Idealiu atveju abiejų grupių duomenys apie gavinius turėtų būti renkami taikant tuos pačius duomenų rinkimo metodus, o rezultatai matuojami tuo pačiu metu.
- **Konteksto duomenų įrašai:** duomenys reikalingi tam, kad būtų galima atrinkti tinkamai derančias kontrolines ir tiriamąsias grupes ir analizės metu patikrinti bet kokius likusius skirtumus tarp jų. Svarbu surinkti kuo daugiau duomenų apie vieneto charakteristikas ir veiksnius, kurie gali būti susiję tiek su pasirinkimu dalyvauti intervencinėje priemonėje, tiek su

galimais rezultatais, ypač su rezultatų rodikliais, išmatuotais prieš taikant poveikį. Prie konteksto duomenų taip pat galima priskirti duomenis, kuriais apibūdinamos vietos darbo rinkos (pvz., vietos nedarbo lygį arba darbo rinkos padėties įtemptumo rodiklius), ir duomenis, kuriuos naudojant galima būtų atlikti analizę pagal pogrupius.

2 lentelėje pateikiamos šios trys duomenų rūšys ir siūlomi šaltiniai, iš kurių jie gali būti renkami. ESF PPPV naudojamų duomenų pavyzdžiai pateikiami pirmajame teksto intarpe, o antrajame intarpe nurodyti integruotų duomenų rinkinių, naudojamų analizuojant darbo rinkos klausimus ir vertinant darbo rinkos politiką, pavyzdžiai.

2 lentelė. Duomenų rūšys ir šaltiniai

Duomenų rūšys	Šaltiniai
Tiriamosios grupės įrašai	<ul style="list-style-type: none"> - Dalyvavimo intervencinėje priemonėje įrašai (paprastai saugomi paramos gavėjų) - ESF+ stebėsenos duomenys (intervencinės priemonės charakteristikos, pradėtos ir baigtos intervencinės priemonės, prašymo pateikti nuomonę įrašai, paraiškų įrašai)
Kontrolinės grupės įrašai	<ul style="list-style-type: none"> - Administraciniai duomenys, pavyzdžiui, socialinės apsaugos, švietimo ir nedarbo išmokų įrašai - Dalyvavimo įrašai (tinkamumo kriterijus atitinkantys asmenys, kurie nedalyvavo dėl priežasčių, nesusijusių su atrankos kriterijais³⁶-) - Esami nacionaliniai tyrimai, pavyzdžiui, darbo jėgos tyrimas
Gavinių įrašai (reikalingi tiek tiriamųjų, tiek kontrolinių grupių atveju)	<ul style="list-style-type: none"> - Administraciniai duomenys, pvz., socialinės apsaugos ir nedarbo registrai taip pat gali būti naudojami gavinių rodikliams (socialinėms išmokoms), nacionalinio draudimo ir mokesčių įrašams (uždarbiui ir užimtumo gaviniams) surinkti - Administraciniai švietimo duomenys (standartizuoti testai apie pasiektus gebėjimus, baigusiujų mokyklą skaičius, priėmimas ir lankomumas) - Oficialūs įmonių surašymo arba mokesčių registrai (našumas arba apyvarta prieš ir po vidinių mokymo kursų arba naujų darbuotojų priėmimo) - Oficialiosios statistikos duomenys apie užimtumą arba gamybos apimtis (atliekant teritorinę priešingos padėties analizę užimtumo ir BVP lygiui nustatyti) - Užsakytos tiriamosios ir kontrolinės grupių apklausos
Kontekstiniai duomenys ir (arba) kontroliniai kintamieji (reikalingi ir tiriamajai, ir kontrolinei grupėms)	<ul style="list-style-type: none"> - Administracinės sistemos, pvz., išmokų įrašai, kuriuose pateikiama prieš priemonę pateiktų prašymų istorija; nacionalinio draudimo ir mokesčių įrašai, istoriniai uždarbio ir įdarbinimo įrašai - Oficialioji darbo rinkos ar švietimo statistika (pvz., darbo jėgos tyrimas, pagrindiniai regioninio ar nacionalinio lygmens duomenys, kuriuose taip pat pateikiami mikroduomenys individualiu lygmeniu, kad juos būtų galima konkrečiai detalizuoti) - Kontrolinės ir tiriamosios grupių apklausos. Kai tyrimo taisyklės aiškios, kontrolines grupes galima nustatyti <i>ex ante</i> ir surinkti bazinius duomenis - Stebėsenos sistemos – tam tikromis aplinkybėmis stebėsenos sistemos gali būti naudojamos siekiant surinkti duomenis iš tiriamosios ir kontrolinės grupių, pavyzdžiui, naudojant paraiškų teikimo sistemas, kur pareiškėjai, kurių paraiškos nebuvo patenkintos, gali būti naudojami kaip kontrolinės grupės.

³⁶ Tai „tinkami, bet nepriimti“ dalyviai; atsisakymą priimti dalyvius paprastai lemia finansavimo nutraukimas ar kitos išorinės

6 teksto intarpas. PPPV naudojamų duomenų pavyzdžiai

Iš šiame vadove išsamiai išnagrinėtų pavyzdžių Vokietijos vertinimai yra bene gausiausi administracinių duomenų rinkiniai. Integruotos užimtumo biografijos (IEB) apima įvairius administracinius informacijos šaltinius, kuriuos administruoja Federalinė užimtumo agentūra, ir juose pateikiama informacija apie asmens užimtumą (išskyrus savarankišką veiklą) ir nedarbo laikotarpius, socialines ir demografines charakteristikas, pavedimus (nedarbo išmokas) ir dalyvavimą aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse. IEB veikia jau ilgai, o duomenų rinkiniui kurti ir tvarkyti reikėjo nuolatinių pastangų ir investicijų. Daugiau informacijos apie IEB pateikiama 7 teksto interpe³⁷. Vokietijoje atliekant darbo vietų kūrimo programų vertinimą, šie duomenys buvo papildyti trijų etapų apklausa, siekiant surinkti informaciją apie sunkiai kokybiškai įvertinamus gavinius (kaip juos suvokia asmenys) įvairiais intervencinės priemonės etapais.

Vadove išsamiai išnagrinėtuose Italijos vertinimuose naudoti panašūs duomenys. Potencialioms kontrolinėms grupėms nustatyti buvo naudojami darbo biržose registruotų bedarbių archyvai, o administraciniai duomenys apie užimtumo pokyčius (it. *Comunicazioni obbligatorie*, COB), kuriuose registruojamos visos įmonių ir valstybinių darbdavių darbo sutartys (išskyrus savarankišką veiklą), buvo naudojami gavinių kintamiesiems matuoti. Kadangi COB valdomi regioniniu lygmeniu, informacijos kokybė skiriasi. Tačiau per pastaruosius kelerius metus visoje šalyje pradėti taikyti standartai ir kokybė pagerėjo. Viename vertinime (Trento provincijoje) vertintojui taip pat pavyko sujungti šiuos duomenis su nacionalinio socialinės apsaugos instituto (INPS) pateiktais mokesčių deklaracijų duomenimis, todėl jis galėjo įvertinti poveikį pagal asmens uždarbį.

Lenkijoje atliekant vertinimus kontrolinėms grupėms nustatyti buvo naudojami administraciniai duomenys, gauti iš VUT nedarbo registru. Tačiau šiuose duomenyse nėra informacijos apie asmenų užimtumo statusą ar istoriją, todėl atliekant vertinimus teko remtis netiesioginiais duomenimis (panaikinant bedarbio statusą VUT) arba rinkti informaciją apklausiant tam tikrą skaičių asmenų, kuriuos sudarė tiek poveikį patyrę, tiek nedalyvavę asmenys.

Latvijoje vertintojui pavyko sujungti du pagrindinius administracinių duomenų rinkinius. Remiantis Latvijos valstybinės užimtumo agentūros (VUA) duomenimis buvo gauta informacijos apie dalyvius ir nedalyvaujančius asmenis, kurie tam tikromis datomis buvo registruoti kaip bedarbiai, o remiantis Valstybinės mokesčių administracijos (VMA) duomenimis buvo gauta informacijos apie užimtumo sąlygas įvairiomis datomis ir apie asmenų pajamas. Taip vertintojas galėjo įvertinti poveikį tikimybei įsidarbinti skirtingu metu ir pajamoms.

Vieninteliu randomizacijos atveju (Švedijos pavyzdys) gavinių kintamiesiems matuoti buvo naudojami administraciniai duomenys ir užimtumo tarnybų bei tarpininkų apklausa, skirta suteiktos paramos intensyvumui ir rūšims įvertinti.

Švietimo srities vertinimuose kontrolinei grupei nustatyti ir gavinių kintamiesiems įvertinti buvo naudojami administraciniai duomenys, išskyrus Lenkiją, kuri, siekdama įvertinti rezultatų kintamuosius, rėmėsi apklausa.

Apskritai iš šių pavyzdžių matyti, kad atliekant PPPV svarbu turėti tinkamus administracinius duomenis, kurie idealiai tinka ir kontrolinėms grupėms nustatyti, ir gavinių kintamiesiems matuoti. Šiuo požiūriu VI, planuojančios PPPV, turėtų iš anksto užtikrinti, kad būtų prieinami vertinimams atlikti reikalingi administraciniai duomenys, ir imtis tinkamų veiksmų, kad išspręstų galimus prieinamumo, duomenų integravimo ar kitus probleminius aspektus.

7 teksto intarpas. PPPV naudojamų integruotų duomenų bazių pavyzdžiai

Airijos darbo ieškančių asmenų išilginis duomenų rinkinys (angl. *Jobseeker Longitudinal Dataset*, JLD)

priežastys (pvz., lektorius liga, transporto gedimas ir pan.). Šie subjektai gali sudaryti privilegijuotąją kontrolinę grupę, nes jie atitinka atrankos kriterijus ir pageidauja dalyvauti, kaip ir tikrieji dalyviai; tačiau kartais jų nepakanka kontrolinei grupei sudaryti arba jų duomenys nėra užregistruoti.

³⁷ Panaši patirtis matoma Airijos duomenų bazėje „Darbo ieškančių asmenų išilginis duomenų rinkinys“ (angl. *Jobseeker Longitudinal Dataset*, JLD), kur į vieną duomenų bazę sujungta informacija apie socialinės paramos ir socialinio draudimo išmokas, darbo rinkos programas ir užimtumo istoriją. Be kita ko, JLD buvo naudojamas vertinant 2007–2013 m. programavimo laikotarpio finansuotą užimtumo skatinimo programą „JobBridge“. Žr. [Indecon \(2016\)](#).

Darbo ieškančių asmenų išilginis duomenų rinkinys (JLD) yra administracinė duomenų bazė, kurią tvarko Socialinės apsaugos departamentas (SAD).

JLD yra plataus užmojo bandymas pritaikyti administracinius duomenis mokslinių tyrimų tikslams. Projektas pradėtas rengti maždaug prieš 10 metų, kai SAD užsakė Dublino universitetiniam koledžui atlikti preliminarų tyrimą dėl registro „Live Register“³⁸ ir apskritai su darbo rinka susijusių duomenų valdymo. Tyrimu pateikta keletas pasiūlymų, kaip pagerinti duomenų rinkimą, ir įvardytos kai kurios problemos (pavyzdžiui, duomenų dubliavimas įvairiose duomenų sistemose, trūkstama informacija ir pan.).

JLD integruoti keli informacijos šaltiniai: mokėjimų ir administraciniai duomenys iš SAD, pavyzdžiui, socialinės paramos ir socialinio draudimo išmokos darbingo amžiaus gyventojams, įtrauktiems į registrą „Live Register“, ir duomenys, susiję su SAD valdomomis aktyvios darbo politikos programomis; duomenys apie darbo rinkos programas, kurias valdo nacionalinė švietimo ir mokymo įstaiga SOLAS; mokesčių administratorių (angl. *Revenue Commissioners*) surinkti duomenys. Kalbant apie ESF intervencines priemones, JLD iš dalies apima fondo finansuojamas intervencines priemones, konkrečiau – intervencines priemones, kurias finansuoja SAD ir SOLAS³⁹.

Minėtų šaltinių duomenys pertvarkomi į epizodų seriją, kurioje vienas epizodas prasideda, kai asmuo netenka darbo, ir baigiasi, kai asmuo įsidarbina arba pradeda vykdyti kitą veiklą ar mokymo programą; kai asmens statusas vėl pasikeičia, prasideda naujas epizodas. Nedarbo pradžia sutampa su laikotarpiu, kai asmeniui priklauso išmoka darbo ieškantiems asmenims arba pašalpa darbo ieškantiems asmenims⁴⁰. JLD tokia struktūra pagal epizodus yra palanki, nes nepertraukiamus laikotarpius, kai asmuo gauna išmoką darbo ieškantiems asmenims ir pašalpą darbo ieškantiems asmenims, galima susieti ir pateikti kaip vieną nedarbo epizodą. Verta pažymėti, kad epizodai, kaip matyti iš pirmiau pateiktų pavyzdžių, gali sutapti, todėl tyrėjas susiduria su epizodų prioritetų nustatymo problema.

JLD nuo 2004 m. stebimi prašymai dėl socialinės pašalpos, užimtumo skatinimo, mokymo ir profesinės veiklos istorijos ir apima maždaug 13 mln. atskirų socialinės pašalpos ir darbo epizodų, susijusių su maždaug 2 mln. asmenų. Kiekvienas epizodas turi pradžios ir pabaigos datą bei operacinį kodą⁴¹, pagal kurį galima nustatyti asmens padėtį kiekvieno epizodo metu. JLD yra didelis „kintamųjų“ rinkinys: lytis, amžius, civilinė būklė, pilietybė, išsilavinimas, ankstesnė profesija, užimtumo ir nedarbo istorija (trukmė ir epizodų skaičius) ir darbo vietų charakteristikos (pvz., sektorius), bedarbių mokymo istorija (rūšis, trukmė ir epizodų skaičius), išmokų rūšis (JA, JB), vaikų skaičius, išlaikytiniai, išmokų šeimai rūšis (t. y. išmokos suaugusiems ir išlaikomiems vaikams, tik suaugusiems ir pan.), uždarbis bei mokesčiai ir geografinė vietovė⁴².

Be to, individualūs identifikatoriai susieja JLD su kitais administraciniais duomenimis; pavyzdžiui, vertinant „JobsPlus“ JLD buvo susieta su atskira stebėsenos duomenų baze, kurioje buvo išsami informacija apie „JobsPlus“ pradžios ir pabaigos datas, dienų skaičių registre „Live Register“ prasidėjus „JobsPlus“ ir suteiktų paslaugų rūšį.

Prieigai prie JLD duomenų naudojami du pagrindiniai kanalai: užsakomieji tyrimai, kurie atliekami, kai SAD paskelbia kvietimą teikti pasiūlymus, arba prašant atitinkamus įgaliojimus turintiems tyrėjams. Pastaruoju atveju prieigos prašymai svarstomi kiekvienu konkrečiu atveju atskirai; juos patenkinus, tyrėjai ir (arba) institucijos ir SAD turi pasirašyti teisiškai privalomą dalijimosi duomenimis susitarimą. Visi duomenys koduojami pseudonimais, o perduodami tik su tyrimo tema susiję duomenų laukai. Tyrėjo ar mokslinių tyrimų institucijos prieiga prie duomenų yra ribota, o pasibaigus mokslinių tyrimų ar vertinimo projektui duomenys turi būti ištrinti. Kartu su JLD duomenimis tyrėjams pateikiamas kodų rinkinys, tačiau reikia

³⁸ Registre „Live Register“ pateikiama informacija apie asmenis, užsiregistravusius išmokai darbo ieškantiems asmenims (angl. *Jobseekers' Benefit*, JB) arba pašalpai darbo ieškantiems asmenims *Jobseekers' Allowance*, JA) gauti arba įvairioms kitoms teisėms aktuose numatytoms teisėms gauti vietas SAD skyriuose.

³⁹ Į JLD neįtrauktos programos, vykdomos tokiose srityse kaip teisingumas (jaunimo nukreipimo į kitas sritis projektai ir jaunuolių probacijos projektai, taip pat Migrančių integracija ir užimtumas), švietimas (galimybė įgyti aukštąjį išsilavinimą ir suaugusiųjų raštingumas), bendruomeniškumas (bendruomenės mokymo centrai) ir gynyba (gynybos pajėgų užimtumo paramos schema).

⁴⁰ Išmoka darbo ieškantiems asmenims – tai savaitinė SAD išmoka nedirbantiems asmenims, kurie nedirba visiškai arba dirba ne visą darbo dieną, nes darbdavys sutrumpino jų darbo laiką. Ji mokėtina darbo ieškantiems asmenims, kurie mokėjo atitinkamo tarifo socialinio draudimo (PRSI) įmokas, atitinkamais mokesstiniais metais sumokėjo pakankamai įmokų ir iš viso sumokėjo ne mažiau kaip 104 įmokas. Pašalpa darbo ieškantiems asmenims – tai nuo pragyvenimo lėšų priklausanti išmoka, mokėtina darbo ieškantiems asmenims, kurie neturi teisės gauti išmokos darbo ieškantiems asmenims arba kurių teisė gauti išmoką darbo ieškantiems asmenims nebegalioja.

⁴¹ Tai užimtumo skatinimo ir (arba) mokymo veiklos, prašymų skirti socialinę pašalpą ir darbo laiko derinys.

⁴² Atkreiptinas dėmesys, kad kai kurie duomenys susiję su skirtingais laikotarpiais, pavyzdžiui, uždarbis registruojamas kasmet, o socialinės apsaugos išmokų duomenys atnaujinami kas savaitę.

gerokai patobulinti dokumentaciją.

Per daugelį metų JLD buvo naudojamas įvairiems tyrimams ir vertinimams atlikti. Be kita ko, vertinimui buvo atrinktos šios programos: Mokymosi išmoka (2015 m.), Užimtumo skatinimo programa „JobBridge“ (2016 m.), Gražinimo dirbti į įmonę išmoka (2017 m.), „JobPath“ (2019 m.) ir „JobPlus“ (2020 m.).

Nuo pradinių etapų JLD struktūra ir turinys patobulėjo. Tačiau jį reikia nuolat atnaujinti, tobulinti ir užpildyti spragas, pavyzdžiui, įtraukti išsamesnę informaciją apie išsilavinimą, integruoti daugiau su konkrečia programa susijusių duomenų (apie turinį, baigimą ir pan.) ir tobulinti duomenis apie uždarbį. Būsimuoju projektu JLD turėtų būti patobulinti šie aspektai: reguliarius atnaujinimas (pavyzdžiui, kas mėnesį) automatizuojant ir testuojant duomenų srautą, papildant ar pakeičiant duomenų šaltinius, siekiant užtikrinti, kad būtų visiškai aprępta užimtumo ir mokymo parama, kitos socialinės apsaugos programos ir tikra laikiai duomenys apie uždarbį⁴³.

Vokietijos užimtumo tyrimų institutas (IAB) ir Integruotos užimtumo biografijos (IEB)

Vokietijoje prieiga prie duomenų mokslo tikslais pagerėjo po 2003–2005 m. darbo rinkos reformų, kuriomis daugiausia dėmesio buvo skiriama politikos vertinimui ir Komisijos rekomendacijoms dėl „Mokslo ir statistikos informacinės infrastruktūros tobulinimo“, kur buvo rekomenduojama įsteigti mokslinių tyrimų duomenų centrą prie kiekvieno viešojo mikroduomenų rengėjo. Todėl 2004 m. Federalinė užimtumo agentūra prie Užimtumo tyrimų instituto (vok. *Institut für Arbeitsmarkt- und Berufsforschung*, IAB) įsteigė tyrimų duomenų centrą. IAB yra atsakingas už duomenų gavimą iš administracinių procesų, kad būtų parengti empiriniams tyrimams naudingi duomenų rinkiniai.

IAB administruoja daugiau kaip 15 duomenų rinkinių, kurie yra prieinami mokslininkų bendruomenei. Duomenys gaunami iš socialinės apsaugos sistemos administracinių duomenų, Federalinės užimtumo agentūros vidaus procesų ir IAB atliktų apklausų⁴⁴.

Kalbant apie socialinės apsaugos sistemas, visi darbdaviai privalo pateikti tam tikrus duomenis apie savo darbuotojus, kuriais suteikiama daug informacijos apie žmonių profesinės veiklos istoriją. Administraciniai duomenys, susiję su Federalinės užimtumo agentūros vidaus procedūromis, apima privalomąjį nedarbo draudimą, nedarbo socialinio draudimo išmokas ir atitinkamus teises gauti tokias išmokas laikotarpiais, konsultacinius susitikimus su bedarbiais, įdarbinimo pasiūlymus ir aktyvias darbo rinkos priemones. IAB sujungia duomenis į vieną išsamų duomenų rinkinį, kuris vadinamas „Integruotomis užimtumo biografijomis (IEB)“. Šie administraciniai duomenys pradėti rinkti 1975 m., tačiau ne visi kintamieji prieinami per visą stebėjimo laikotarpį. IEB galima integruoti su įvairiais IAB atliktų tyrimų duomenimis, pvz., IAB bendrovių forumas, IAB apklausa apie Vokietijos laisvas darbo vietas, Vokietijos vadybos ir organizacinės praktikos tyrimas (GMOP); grupės tyrimas „Darbo rinka ir socialinė apsauga“ (PASS); „Darbas ir mokymasis besikeičiančiame pasaulyje“; darbuotojų apklausa „Premijos, darbo užmokesčio didinimas ir teisingumas“ (BLoG); IAB susieti darbdavio ir darbuotojo duomenys (LIAB); forumas „WeLL“. Projekto „Tęstinis profesinis mokymas kaip mokymosi visą gyvenimą sudedamoji dalis“ darbuotojų apklausa.

IAB reguliariai atnauja savo duomenų produktus ir siūlo įvairias šių gausių administracinių duomenų šaltinių imtis tyrimų tikslais. Kiekvienam duomenų produktui IAB pateikia išsamią dokumentaciją vokiečių ir anglų kalbomis. Teisinis prieigos prie duomenų pagrindas yra Vokietijos socialinis kodeksas (kelios redakcijos), konkrečiau – numatytos keturios duomenų rūšys, su kuriomis gali susipažinti mokslininkų bendruomenė: mokomosios rinkmenos (visiškai nuasmeninti duomenys, naudingi tik mokymo tikslais); mokslinės paskirties rinkmenos – tai anoniminiai mikroduomenys, teikiami Vokietijos ir ES valstybių narių mokslo įstaigoms darbo rinkos tyrimų projektams, bet ne mokymo ar komercinių tyrimų tikslais. Duomenų saugumą turi garantuoti duomenų paraišką teikianti mokslo įstaiga; dalinai nuasmeninti duomenys su išsamesne informacija, kuriuos galima gauti tik vietoje. IAB siūlo atskiras darbo vietas saugioje kompiuterinėje aplinkoje Niurnberge ir įvairiose vietose Vokietijoje, JAV ir Jungtinėje Karalystėje. Tyrėjai turi tiesioginę prieigą prie duomenų, tačiau savo programų rezultatus jie gali gauti tik po to, kai juos patikrina IAB darbuotojai; nuotolinis įforminimas reiškia, kad tyrėjai parengia savo programas naudodami dirbtinius duomenis ir įkelia jas į darbo paraiškos pateikimo programą (JoSuA). Šio proceso metu tyrėjai niekada nemato pirminių duomenų ir gauna tik savo rezultatus. Visų duomenų rūšių prieigoms gauti galima naudoti

⁴³ Norėtume padėkoti Frank Humphreys, Ciaran Judge, Saidhbhín Hardiman ir Krzysztof Gigon iš SAD už suteiktą informaciją apie JLD.

⁴⁴ 2011 m. IAB buvo įkurtas Įrašų susiejimo centras – bendras projektas su Duisburgo-Eseno universitetu, kurį finansavo Vokietijos mokslinių tyrimų fondas; centras siekia supaprastinti duomenų rinkinių, neturinčių konkretaus identifikatoriaus, susiejimą.

standartizuotas prašymų formas. Patvirtinus prašymą, tyrėjo institucija ir IAB sudaro sutartį, kuria reglamentuojamas duomenų naudojimas konkrečiam projektui per tam tikrą laikotarpį. Sutartyje nurodomos duomenų apsaugos taisyklės, kurias pažeidus taikomos griežtos sankcijos. Kai kurie IAB valdomi duomenų rinkiniai prieinami tik vietoje (pvz., susieti duomenų rinkiniai).

Remiantis IAB pateiktais duomenimis, aktyvi darbo rinkos politika reguliariai vertinama taikant naujausius empirinius metodus, o kai kuriais atvejais politika buvo pakeista atsižvelgiant į vertinimo išvadas⁴⁵. IAB suteikia prieigą prie savo duomenų rinkinių ne tik Vokietijos, bet ir kitų šalių tyrėjams, o naudotojų skaičius nuolat auga (pavyzdžiui, 2016 m. beveik trečdalis visų duomenų naudojimo sutarčių buvo sudaryta su ne Vokietijos įstaigomis).

Apie administracinių duomenų naudojimą PPPV tikslais ir susijusius praktinius klausimus taip pat žr. JTC tyrėjų parengtą Europos vadovą, [Europos Komisija \(2020 m.\)](#).

Kokios galimos duomenų apsaugos problemos?

Sunkumų gali kilti gaunant duomenis, pagal kuriuos būtų galima nustatyti asmenis ar įmones, dalyvavusias ESF+ finansuojamose intervencinėse priemonėse⁴⁶. PPPV reikalingi mikroduomenys – duomenys, kuriuose pateikiami stebėjimai apie atskirus vienetus tiek tiriamojoje, tiek kontrolinėje grupėse.

ESF+ reglamente (ES) 2021/1057 (I priede) prašoma pateikti duomenis apie dalyvius, suskirstant juos pagal lytį, statusą darbo rinkoje, amžiaus grupę, išsilavinimą ir pažeidžiamas grupes (migrantus, mažumas, neįgaliuosius, kitus palankių sąlygų neturinčius asmenis). BNR ir 2021–2027 m. ESF+ reglamentuose nustatyta teisinė prievolė VI rinkti ir tvarkyti asmens duomenis individualių dalyvių įrašų forma. Be to, ESF+ reglamento (ES) 2021/1057 17 straipsnio 6 dalyje, susijusioje su stebėseną ir rodikliais, nurodyta: „*Kai duomenų yra registruose ar lygiaverčiuose šaltiniuose, valstybės narės pagal Reglamento (ES) 2016/679 6 straipsnio 1 dalies c ir e punktus sudaro sąlygas vadovaujančiosioms institucijoms ir kitiems subjektams, kuriems patikėta rinkti duomenis, būtinus bendrajai ESF+ krypties, kuriai taikomas pasidalijamasis valdymas, paramai stebėti ir vertinti, gauti tuos duomenis iš duomenų registrų arba lygiaverčių šaltinių*“.

*ESF+ reglamentas
dėl duomenų
tvarkymo*

Šiomis taisyklėmis, nustatytomis Bendrųjų nuostatų reglamente ir ESF+ reglamente, palengvinama prieiga prie asmens duomenų, reikalingų ESF+ stebėsenai ir (PPPV atveju) tiriamajai grupei apibrėžti, ir jų naudojimas. Tačiau prieiga prie asmens duomenų, reikalingų kontrolinėms grupėms sudaryti, ir tiriamųjų bei kontrolinių grupių duomenų tvarkymas turi atitikti Reglamentą (ES) 2016/679 (Bendrąjį duomenų apsaugos reglamentą, BDAR), kuriuo reglamentuojamas bendrą asmens duomenų, įskaitant specialių kategorijų duomenis⁴⁷, perdavimas ir naudojimas ES. Toliau pateiktame teksto intarpe apžvelgiamas pagrindinis BDAR reglamentuojamas turinys ir prievolės.

⁴⁵ Pavyzdys – privalomo integracijos susitarimo tarp darbo ieškančio asmens ir atsakingo institucijos darbuotojo vertinimas. Pasitelkęs randomizuotą praktinį eksperimentą ir stebėdamas į eksperimentą įtrauktų asmenų darbo rinkos biografijas, IAB sugebėjo įrodyti, kad kai kurioms bedarbių grupėms privalomas reguliavimas yra neproduktyvus ir turėtų būti pakeistas lankstesniu priemonės taikymu (van den Berg *et al.* (2016)).

⁴⁶ Žr. [Ismeri Europa – Ecorys – Institute for Employment Studies \(2019\)](#).

⁴⁷ BDAR nebeveikianti neskelbtinų asmens duomenų sąvoka; vietoje to dabar kalbama apie „specialių kategorijų duomenis“. Pagal 9 straipsnį jie apima: „asmens duomenis, atskleidžiančius rasinę ar etninę kilmę, politines pažiūras, religinius ar filosofinius įsitikinimus ar narystę profesinėse sąjungose, genetinius duomenis, biometrinius duomenis, tvarkomus išimtinai fizinio asmens tapatybei nustatyti, sveikatos duomenys arba duomenys apie fizinio asmens lytinį gyvenimą ir lytinę orientaciją“.

8 teksto intarpas. ES asmens duomenų tvarkymo reguliavimo sistema

Su asmens duomenų tvarkymu Europoje susijusius teisės aktus iš esmės sudaro Reglamentas (ES) 2016/679 ir kompetentingų institucijų, pavyzdžiui, Europos duomenų apsaugos valdybos (EDAV), priimtos gairės ir priemonės. Šiuose teisės aktuose nustatyta daug asmens duomenų tvarkymo sąlygų ir apribojimų siekiant apsaugoti duomenų subjektų teises ir laisves. Bet kuriuo atveju apsaugos ir saugumo poreikis, kylantis iš nuostatų ir reglamentų, turi būti suderintas su poreikiu nevaržyti mokslinių tyrimų ir iš tiesų pasitarnauti juos plėtojant. Dėl šios priežasties ir pagal šią teisinę sistemą Europos Sąjunga numatė, kad tam tikromis sąlygomis gali būti daromos išimtis, leidžiančios vykdyti mokslinių tyrimų veiklą ir skleisti jų gavinius, jei tik užtikrinama pati svarbiausia atitinkamų asmenų teisė, t. y. teisė į privatumą⁴⁸.

BENDRASIS DUOMENŲ APSAUGOS REGLAMENTAS (ES) 2016/679

Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas (BDAR) įsigaliojo 2016 m. gegužės 24 d., o visose valstybėse narėse jis pradėtas visapusiškai taikyti 2018 m. gegužės 25 d. BDAR taikomas „asmens duomenų tvarkymui, visiškai arba iš dalies atliekamam automatizuotomis priemonėmis, ir asmens duomenų, kurie sudaro susisteminto rinkinio dalį ar yra skirti ją sudaryti, tvarkymui ne automatizuotomis priemonėmis“⁴⁹.

Kalbant apie teritorinę taikymo sritį, reglamentas taikomas tiek asmens duomenų tvarkymui, kurį atlieka Europos Sąjungos teritorijoje esantys asmenys, tiek tais atvejais, kai tvarkant duomenis dalyvauja Europos Sąjungoje esantys duomenų subjektai, net jei duomenų valdytojas arba duomenų tvarkytojas yra ne ES teritorijoje.

Iš esmės, palyginti su ankstesniais teisės aktais, reglamentu sustiprinamos duomenų subjektų teisės ir nustatomos tam tikros prievolės duomenų valdytojams, vadovaujantis rizikos analize ir atskaitomybės principu pagrįsta logika. Be to, reglamente numatyta nemažai reikalavimų, kuriuos turi įvykdyti duomenų valdytojas ir kurie nebuvo įtraukti į ankstesnius teisės aktus; tarp jų – poveikio privatumui vertinimas (35–36 straipsniai), duomenų tvarkymo operacijų mažinimas taikant pritaikytosios ir standartizuotosios duomenų apsaugos kriterijus (25 straipsnis), duomenų tvarkymo įrašo patvirtinimas (30 straipsnis) ir duomenų apsaugos pareigūno (DAP) paskyrimas (37–39 straipsniai).

Svarbu pabrėžti pagrindinius reglamento 5 straipsnyje nustatytus principus, kurių privalo laikytis asmens duomenų tvarkytojai. Svarbiausi jų išvardyti toliau.

- a) Teisėtumas, sąžiningumas ir skaidrumas. Asmens duomenys turi būti tvarkomi teisėtu, sąžiningu ir skaidriu būdu.
- b) Tikslo apribojimas. Asmens duomenys turi būti renkami konkrečiais, aiškiais ir teisėtais tikslais ir toliau netvarkomi su tais tikslais nesuderinamu būdu. Jei duomenys tvarkomi statistiniais arba mokslinių tyrimų tikslais, duomenų valdytojas turi užtikrinti būtinas garantijas ir apsaugos priemones.
- c) Duomenų kiekio mažinimas. Turi būti renkami tik tokie duomenys, kurių reikia siekiant tikslų, dėl kurių jie tvarkomi.
- d) Tikslumas. Renkami duomenys turi būti tikslūs ir prireikus atnaujinami.
- e) Saugojimo trukmės apribojimas. Asmens duomenys turi būti laikomi tokia forma, kad duomenų subjektų tapatybę būtų galima nustatyti ne ilgiau, nei tai yra būtina tais tikslais, kuriais asmens duomenys tvarkomi. Šiuo tikslu asmens duomenis galima saugoti ilgesnius laikotarpius, jeigu asmens duomenys bus tvarkomi tik archyvavimo tikslais viešojo intereso labui, mokslinių ar istorinių tyrimų tikslais arba statistiniais tikslais pagal 89 straipsnį, įgyvendinus atitinkamas technines ir organizacines priemones, kurių reikalaujama siekiant apsaugoti duomenų subjektų teises ir laisves.
- f) Vientisumas ir konfidencialumas. Asmens duomenys tvarkomi tokiu būdu, kad taikant atitinkamas technines ar organizacines priemones būtų užtikrintas tinkamas asmens duomenų saugumas, įskaitant apsaugą nuo duomenų tvarkymo be leidimo arba neteisėto duomenų tvarkymo ir netyčinio praradimo, sunaikinimo ar sugadinimo.
- g) Atskaitomybė. Tai vienas svarbiausių reglamente nustatytų principų. Jame nurodoma, kad duomenų valdytojas yra atsakingas už duomenų tvarkymą ir geba įrodyti, kad įgyvendino visas reikalaujamas priemones.

⁴⁸ Kiti svarbūs Europos teisės aktai, kuriais prisidedama prie asmens duomenų tvarkymo teisinės sistemos, yra: Reglamentas (ES) Nr. 557/2013 dėl galimybės naudoti konfidencialius duomenis mokslo reikmėms; Reglamentas (ES) 2018/1725 dėl fizinių asmenų apsaugos Sąjungos institucijoms, organams, tarnyboms ir agentūroms tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo.

⁴⁹ Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2016/679 2 straipsnis.

Šis principų rinkinys sudaro pagrindinę BDAR struktūrą ir nustato tam tikras prievoles, kurias turi vykdyti duomenų valdytojas ir duomenų tvarkytojas.

ASMENS DUOMENŲ TVARKYMAS PPPV KONTEKSTE. SĄLYGOS, APRIBOJIMAI IR PAGRINDINĖS PROBLEMS

Priešingos padėties poveikio vertinimo atlikimas susijęs su didelio kiekio duomenų, įskaitant asmens duomenis, tvarkymu. Atsižvelgiant į pirmiau aprašytą reguliavimo sistemą, svarbu žinoti sąlygas, apribojimus ir pagrindines problemas, su kuriomis susiduria valstybės narės ir VI, atlikdamos PPPV.

Teisinis pagrindas ir duomenų tvarkymo tikslai

Siekiant tvarkyti asmens duomenis turi būti bent viena iš BDAR 6 straipsnyje nurodytų teisėtumo sąlygų⁵⁰. Kita vertus, jei tvarkomi duomenys yra „specialių kategorijų duomenys“, taip pat turi būti daroma nuoroda į BDAR 9 straipsnį.

Vykdam PPPV tinkamiausias duomenų tvarkymo teisinis pagrindas yra **viešasis interesas** pagal BDAR 6 straipsnio 1 dalies e punktą („*siekiant atlikti užduotį, vykdomą viešojo intereso labui arba vykdam duomenų valdytojui pavestas viešosios valdžios funkcijas*“). Šis teisinis pagrindas turi būti nustatytas ES arba nacionalinėje teisėje, kaip nurodyta BDAR 6 straipsnio 3 dalyje. Akivaizdu, kad „viešasis interesas“ reiškia ESF+ reglamento 2021/1057 17 straipsnio 6 dalyje apibrėžtus vadovaujančiųjų institucijų įsipareigojimus dėl duomenų, „*esančių registruose ir lygiaverčiuose šaltiniuose*“, naudojimo. Be to, BNR (ES) 2021/1060 4 straipsnyje nustatyta, kad „*[v]alstybėms narėms ir Komisijai leidžiama tvarkyti asmens duomenis tik tais atvejais, kai tai būtina jų atitinkamiems šiame reglamente nustatytiems įsipareigojimams, visų pirma susijusiems su stebėseną, ataskaitų teikimu, komunikacija, skelbimu, vertinimu [...]*“. Nacionaliniuose įstatymuose duomenų valdytojams taip pat gali būti suteikti panašūs įgaliojimai valdyti ir tvarkyti duomenis viešojo intereso labui.

Kiti PPPV teisiniai pagrindai gali būti siejami su likusiomis 6 straipsnio 1 dalyje išvardytomis sąlygomis:

- duomenų subjekto **sutikimu** (BDAR 6 straipsnio 1 dalies a punktas). Pavyzdžiui, sutikimas gali būti tinkamas teisinis pagrindas, kai PPPV duomenys renkami apklausos būdu ir duomenų subjektai nesunkiai gali duoti sutikimą tvarkyti duomenis (žr. BDAR 7 straipsnį dėl sutikimo). Apskritai sutikimas yra sudėtingesnis, jei nėra iš anksto suplanuotas; jis gali būti laikomas „kraštutiniu“ PPPV teisiniu pagrindu, kai kiti teisiniai pagrindai netaikomi;
- tvarkyti duomenis būtina, kad būtų įvykdyta duomenų valdytojui taikoma **teisinė prievolė** (BDAR 6 straipsnio 1 dalies c punktas su nuoroda į ESF+ reglamento 17 straipsnį). Šis teisinis pagrindas turi būti nustatytas įstatymu ir gali būti susijęs su privačiais arba viešaisiais subjektais; pavyzdžiui, gali būti, kad dėl konkrečių teisinių nuostatų už duomenų rinkinį atsakingas privatus ar viešasis subjektas privalo bendradarbiauti su PPPV vadovaujančiąja institucija.

Be to, duomenų valdytojas **gali naudoti surinktus duomenis kitais tikslais, jei jie atitinka pradinis tikslus**. Šiuo atžvilgiu duomenų valdytojas turės įvertinti BDAR 6 straipsnio 4 dalyje ir 5 straipsnio 1 dalies b punkte nustatytas sąlygas. Šios nuostatos ypač svarbios tvarkant duomenis mokslinių tyrimų arba statistiniais tikslais. Jomis leidžiama naudoti administracinius duomenis kitais nei pirminiais tikslais ir nereikalaujama konkretaus sutikimo dėl naujo naudojimo, tačiau reikalaujama, kad jie atitiktų apsaugos taisykles, nurodytas 89 straipsnio 1 dalyje, daugiausia dėl pseudoniminimo (žr. toliau). Šios nuostatos, pavyzdžiui, gali būti svarbios PPPV naudojant bedarbių registro duomenis.

Dėl PPPV specifikos duomenis renkantis duomenų valdytojas ir tyrimą atliekantis subjektas gali skirtis. Tokiu atveju būtina sąlyga, kuria būtų įteisintas duomenų perdavimas ir gavėjui leidžiama vykdyti PPPV.

Anoniminimas ir pseudoniminimas. Duomenų tvarkymas statistiniais tikslais

BDAR 89 straipsnyje nustatyta, kad tvarkant duomenis viešojo intereso tikslais, atliekant mokslinius tyrimus

⁵⁰ Šios sąlygos yra: a) duomenų subjektas davė sutikimą, kad jo asmens duomenys būtų tvarkomi vienu ar keliais konkrečiais tikslais; b) tvarkyti duomenis būtina siekiant įvykdyti sutartį, kurios šalis yra duomenų subjektas, arba siekiant imtis veiksmų duomenų subjekto prašymu prieš sudarant sutartį; c) tvarkyti duomenis būtina, kad būtų įvykdyta duomenų valdytojui taikoma teisinė prievolė; d) tvarkyti duomenis būtina siekiant apsaugoti gyvybinius duomenų subjekto ar kito fizinio asmens interesus; e) tvarkyti duomenis būtina siekiant atlikti užduotį, vykdomą viešojo intereso labui arba vykdam duomenų valdytojui pavestas viešosios valdžios funkcijas; f) tvarkyti duomenis būtina siekiant teisėtų duomenų valdytojo arba trečiosios šalies interesų, išskyrus atvejus, kai tokie duomenų subjekto interesai arba pagrindinės teisės ir laisvės, dėl kurių būtina užtikrinti asmens duomenų apsaugą, yra už juos viršesni, ypač kai duomenų subjektas yra vaikas.

arba statistiniais tikslais, taikomos tinkamos duomenų subjekto teisių ir laisvių apsaugos priemonės, visų pirma siekiant užtikrinti, kad būtų laikomasi „duomenų kiekio mažinimo“ principo. Tai reiškia, kad reikia naudoti pseudoniminimo metodus⁵¹.

Jei tikslai gali būti pasiekti toliau tvarkant duomenis, iš kurių negalima arba nebegalima nustatyti duomenų subjektų tapatybės, tie tikslai įgyvendinami anonimizuojant duomenis ir vėliau juos tvarkant apibendrinta forma. PPPV rezultatai iš esmės yra apibendrinti, todėl šios rizikos nėra, nebent pirminiai duomenų rinkiniai skelbiami moksliniais tikslais. Tokiu atveju duomenų rinkiniai turi būti anonimizuoti (žr. pavyzdį toliau pateiktame teksto intarpe).

Duomenų saugojimas ir saugus tvarkymas

Vienas iš pagrindinių duomenų tvarkymo aspektų yra duomenų saugojimas. Teisės aktuose nenurodoma, kaip duomenys turi būti saugomi, tačiau pagal pirmiau minėtus principus reikalaujama, kad saugojimas ir tvarkymas visada būtų susijęs su tyrimo tikslu. Kai duomenų tvarkymo tikslas pasiekiamas ir duomenų nebereikia saugoti, jie nebesaugomi. Ši bendra taisyklė turi būti nurodyta pareiškinge dėl privatumo, kuris pateikiamas duomenų subjektams, kai jie registruojami administracinių duomenų rinkiniuose, arba, atsižvelgiant į tai, kad visų duomenų subjektų asmeniškai informuoti greičiausiai neįmanoma, galima rasti alternatyvių informacijos pateikimo būdų (pavyzdžiui, vadovaujančiosios institucijos interneto svetainėje paskelbti informacinį puslapį, kuriame būtų pateiktos mokslinių tyrimų veiklos privatumo taisyklės).

Konkrečiai, tikslas laikomas pasiektu atlikus PPPV, pateikus rezultatus ir apibendrinus juos naudoti statistiniais tikslais. Tada duomenys turėtų būti anonimizuoti (jei vėliau juos ketinama naudoti kitais tikslais) arba ištrinti. Įstatymų ar kitų teisės aktų nustatyta tvarka saugojimas gali būti neribotas laiko požiūriu, tačiau tai aiškiai turi būti nurodyta teisės aktuose.

Kita BDAR nustatyta sąlyga – tvarkant duomenis būtina užtikrinti tinkamas ir pakankamas saugumo priemones. Reglamento 32 straipsnyje nustatyta, kad visi, kas tvarko duomenis (duomenų valdytojas arba duomenų tvarkytojas), įgyvendina tinkamas technines ir organizacines priemones, kad būtų užtikrintas pavojų atitinkančio lygio saugumas. Tai reiškia, kad standartinės priemonės nenustatytos, bet jos turi būti apibrėžtos kiekvienu konkrečiu atveju, atsižvelgiant į konkrečios tvarkymo operacijos keliamą riziką.

TEISINĖS PRIEVOLĖS

Duomenų subjektų informavimas

Pirmoji duomenų valdytojo pareiga – informuoti duomenų subjektus. Ši prievolė nustatyta BDAR 13 straipsnyje, kai duomenys renkami iš duomenų subjekto; priešingu atveju remiamasi 14 straipsniu. Duomenų subjektas turi būti informuotas apie duomenų tvarkymo tikslus ir metodus, teisinį pagrindą, saugojimo laikotarpius ir teises, kuriomis duomenų subjektas gali pasinaudoti. PPPV atveju ši informacija pateikiama renkant duomenis, kurie vėliau bus naudojami statistiniams ir vertinamiesiems tyrimams, pavyzdžiui, ESF stebėsenos ar nedarbo registro duomenų rinkiniams. Kai toks informavimas praktiškai neįmanomas, kaip minėta pirmiau, ypač PPPV naudojamuose registruose registruotų asmenų atveju, gali būti naudojamos interneto svetainė arba kitomis bendromis informavimo priemonėmis.

Įvairių subjektų, dalyvaujančių tvarkant duomenis, santykių valdymas

Paprastai mokslinių tyrimų veikloje dalyvauja daugiau nei viena įstaiga ir tokiais atvejais jų tarpusavio santykiai turi būti reglamentuojami specialiais susitarimais, vadinamais „duomenų tvarkymo susitarimais“⁵². Jie turi būti apibrėžiami kiekvienu konkrečiu atveju, atsižvelgiant į įvairių suinteresuotųjų subjektų indėlį. Toliau pateikti galimų santykių pavyzdžiai.

- *Duomenų valdytojas – duomenų valdytojas.* Šis santykis atsiranda, kai subjektai bendradarbiauja įgyvendinant projektą, nors ir skirtingomis sąlygomis ir atlikdami skirtingas užduotis, ir kiekvienas jų siekia savo atskiro duomenų tvarkymo tikslo.
- *Duomenų valdytojas – duomenų tvarkytojas.* Šis santykis atsiranda, kai vienas subjektas (duomenų valdytojas) nustato duomenų tvarkymo priemones ir tikslus ir pasitelkia kitą subjektą (duomenų tvarkytoją) tam tikrai duomenų tvarkymo veiklai atlikti. Šiuo atveju nuoroda ir prievolės pateikiamos

⁵¹ Pseudoniminimas – asmens duomenų tvarkymas taip, kad asmens duomenys nebegalėtų būti priskirti konkrečiam asmeniui nesinaudojant papildoma informacija. Anoniminimas – asmens duomenų tvarkymas taip, kad pagal juos nebūtų galima nustatyti asmenų tapatybės. Pseudoniminimo metodų apžvalgą galima rasti adresu <https://www.enisa.europa.eu/publications/pseudonymisation-techniques-and-best-practices>.

⁵² Pavyzdžiui, taip yra tuo atveju, kai skiriasi duomenų valdytojas ir faktiškai tyrimą atliekantys subjektai; tokiu atveju būtinas susitarimas, kuriuo būtų reglamentuojami šalių santykiai, susiję su prieiga prie duomenų ir tyrimo atlikimu.

BDAR 28 straipsnyje.

- *Bendri duomenų valdytojai*. Tokio pobūdžio santykiai nustatyti BDAR 26 straipsnyje, kuriame numatyta: „Kai du ar daugiau duomenų valdytojų kartu nustato duomenų tvarkymo tikslus ir priemones, jie yra bendri duomenų valdytojai“. Tokiais atvejais šalys turi skaidriai nustatyti savo atitinkamą atsakomybę už taisyklių laikymąsi, ypač atsižvelgiant į duomenų subjektų teises.

Poveikio duomenų apsaugai vertinimas

BDAR 35 straipsnyje nustatyta, kad tais atvejais, kai dėl asmens duomenų tvarkymo duomenų subjektų teisėms bei laisvėms gali kilti didelis pavojus, duomenų valdytojas, prieš pradėdamas tvarkyti duomenis, privalo atlikti poveikio vertinimą⁵³. Poveikio vertinimas PPPV atveju gali būti svarbus tik jei specialių kategorijų duomenys tvarkomi dideliu mastu. Tokiais atvejais administracijos duomenų valdytojas gali atlikti poveikio vertinimą pagal nacionalinės duomenų apsaugos institucijos nustatytas taisykles ir priemones.

PERSPEKTYVOS. DUOMENŲ VALDYMO AKTAS

Pirmiau aprašyta sistema atspindi dabartinę padėtį ir ES galiojančias taisykles. BDAR buvo priimtas būtent tam, kad būtų pasiektas proveržis asmens duomenų apsaugos srityje ir sukurta bendra sistema visoje ES, atitinkanti dabartinę technologijų raidą ir šiuolaikinę duomenų visuomenę. Rengiamos ir kitos reformos, kurios artimiausiais metais gali turėti didelį poveikį asmens duomenų rinkimui.

Šiuo metu Duomenų valdymo aktas vis dar yra pasiūlymo etape Europos Komisijoje⁵⁴. Aiškus šio teisės akto tikslas – skatinti prieinamumą prie tinkamų naudoti duomenų, stiprinant pasitikėjimą duomenų tarpininkais ir tobulinant dalijimosi duomenimis mechanizmus visoje ES. Tikėtina, kad naujasis standartas bus taikomas asmens duomenims, o jų naudojimas statistiniais ir mokslinių tyrimų tikslais gali būti platesnis, nes į procesą bus įtrauktas naujas dalyvis – dalijimosi asmens duomenimis tarpininkas. Tokia priemonė galėtų sudaryti sąlygas sukurti palankesnę aplinką PPPV, nes būtų galima lengviau pasiekti didelį informacijos kiekį dideliu mastu.

Akivaizdu, kad BDAR taisyklėmis nedraudžiama atlikti PPPV; todėl visose valstybėse narėse turi būti laikomasi tam tikrų pagrindinių procedūrinių ir operacinių veiksmų, kad PPPV būtų saugus. Pavyzdžiui, įprastu atveju, kai stebėsenos duomenys (tiriamieji asmenys) derinami su viešojo registro duomenimis (kontrolinė grupė), o išorinis vertintojas atlieka PPPV, svarbiausi žingsniai yra:

1. VI susitaria su administracijomis, atsakingomis už duomenis (pvz., bedarbių registrą, mokesčių registrą ir kt.), reikalingus kontrolinei grupei nustatyti ir tiriamųjų bei kontrolinių grupių analizei atlikti. VI tikrina, ar šių duomenų naudojimas atitinka BDAR 6 straipsnio 1 dalies e punktą arba 6 straipsnio 4 dalį ir 5 straipsnio 1 dalies b punktą, jei nebuvo gautas aiškus sutikimas;
2. VI sudaro susitarimus su kitais subjektais (duomenų savininkais ir vertintoju) dėl informacijos srautų ir tarpusavio atsakomybės reglamentavimo pagal BDAR taisykles. Vertintojo ir VI paslaugų sutartyje turi būti numatyta speciali sąlyga dėl duomenų apsaugos; kitų administracijų atveju duomenų apsauga įgyvendinant PPPV gali būti reglamentuojama susitarimo memorandumu arba konkrečiomis nacionalinėmis procedūromis.
3. Remdamasi pirmiau minėtu susitarimu, VI gauna pseudonimizuosius ir anonimizuosius duomenis iš duomenų savininko ir perduoda vertintojui

*Pagrindiniai
žingsniai siekiant
geresnės atitikties
BDAR*

⁵³ Daugiau informacijos pateikta EDAV paskelbtose gairėse <https://ec.europa.eu/newsroom/article29/items/611236>.

⁵⁴ Duomenų valdymo akto pasiūlymą Komisija priėmė 2020 m. pabaigoje. Duomenų valdymo akto dabartinė padėtis: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/HIS/?uri=CELEX%3A52020PC0767>.

tvarkyti tiriamųjų ir kontrolinių grupių duomenis pagal BDAR reikalavimus⁵⁵.

4. Tiriamųjų ir kontrolinių grupių asmens duomenys saugomi tik pagal duomenų saugojimo taisyklės tyrimo laikotarpiu bei tokio tyrimo tikslais ir laikantis pagrindinių saugumo taisyklių, nurodytų BDAR. Šių taisyklių laikosi visi PPPV dalyvaujantys subjektai.

Nacionalinė praktika iš esmės atitinka BDAR nuostatas, tačiau valstybėse narėse ji skiriasi, o vertintojai praneša, kad nacionalinės duomenų apsaugos taisyklės vis dar kelia rimtų kliūčių mikroduomenų naudojimui. Taip gali būti dėl to, kad prireikia laiko nacionalinėms taisyklėms ir įpročiams pritaikyti prie vėliau priimto BDAR arba dėl skirtingo BDAR aiškinimo įvairiose nacionalinėse administracijose, perteklinio reglamentavimo, kai tam tikrose šalyse BDAR taisyklės sugriežtinamos arba kitaip klaidingai aiškinamos. Kai kuriose šalyse šioms kliūtims įveikti pagal BDAR ir ESF+ reglamento esmę gali prireikti specialios VI arba nacionalinių institucijų iniciatyvos. Toliau pateiktame teksto interpe paaiškinta, kaip Italijos Veneto regionas sprendė kai kuriuos dažniausiai pasitaikančius sunkumus. Geroji praktika yra susisiekti su nacionaline duomenų apsaugos institucija ir aptarti siūlomą tvarką prieš ją galutinai patvirtinant.

9 teksto interpas. Duomenų apsauga ir keitimasis duomenimis

Gerą pavyzdį, kaip per palyginti trumpą laiką gauti anonimizuotus asmens duomenis, galima rasti 2019 m. EMPL GD užsakymu atliktame priešingos padėties vertinime „Europos socialinio fondo dalyvių rezultatų tvarumo ir veiksmingumo bandomasis tyrimas ir galimybių studija naudojant priešingos padėties poveikio vertinimą“⁵⁶.

Vertinime, kuris yra vienas iš keturių į tyrimą įtrauktų atvejų, daugiausia dėmesio skirta 2015–2016 m. Veneto regione vykdytoms ESF intervencinėms priemonėms (9.i IP), skirtoms ilgalaikiams bedarbiams. Stebėsenos duomenys apie dalyvius ir priemonių tipus buvo sujungti su duomenimis apie užimtumo laikotarpius prieš ESF intervencines priemones ir po jų (it. *Comunicazioni obbligatorie*). Procesas truko apie du mėnesius (nuo liepos mėn. pabaigos iki rugsėjo mėn. pabaigos), pradedant nuo pirmojo susitikimo dėl duomenų reikalavimų su vadovujančiąja institucija ir duomenis saugančia institucija – regionine įstaiga *Veneto Lavoro*. *Veneto Lavoro* buvo atsakinga už duomenų anoniminimą, o visus pateiktus duomenų rinkinius buvo galima lengvai susieti tarpusavyje⁵⁷ naudojant unikalų bendrą *Veneto Lavoro* suteiktą identifikatorių.

Nors dalyvaujančios organizacijos nebuvo tiesioginės vertinimo užsakovės, teigiamą patirtį lėmė du pagrindiniai veiksniai: glaudus (nors ir neoficialus) vadovujančiosios institucijos regioninių biurų ir regioninės įstaigos *Veneto Lavoro* bendradarbiavimas, būtinas duomenų apsaugos klausimams spręsti, ir duomenų bazė („Mercurio“), kurią tvarko *Veneto Lavoro* ir kuri yra viešai prieinama mokslinių tyrimų tikslais⁵⁸.

„Mercurio“ yra statistinė duomenų bazė, kurioje pateikiami visi Veneto regiono užimtumo tarnybų užregistruoti duomenys apie gyventojų užimtumo ir nedarbo laikotarpius. Be to, joje pateikiama išsami informacija apie visus registruotus darbuotojus ir įmones. Atliekant analizę „Mercurio“ buvo pateikta informacija apie daugiau kaip 4 mln. darbuotojų, 17,6 mln. užimtumo atvejų ir 4 mln. nedarbo atvejų⁵⁹.

⁵⁵ Jei tiriamosios ir kontrolinės grupės analizuojamos apklausos būdu, turi būti gautas sutikimas naudoti apklaustųjų duomenis tyrimo tikslais.

⁵⁶ [Ismeri Europa – Ecorys – Institute for Employment Studies \(2019\)](#).

⁵⁷ Pateiktas papildomas duomenų rinkinys, kuriame nurodytos visų asmenų, kuriems buvo taikoma priemonė, ir tų, kuriems ji nebuvo taikoma, pasirašytų deklaracijų apie galimybę nedelsiant pradėti dirbti pradžios ir pabaigos datos.

⁵⁸ Žr. <https://www.venetolavoro.it/public-use-file>, kur pateiktas „Mercurio“ aprašymas ir prieigos taisyklės.

⁵⁹ Iš administracinių duomenų buvo išskirti šie svarbūs kintamieji: kiekvieno užimtumo ir nedarbo laikotarpio pradžios ir pabaigos datos; kiekvieno užimtumo laikotarpio sutarties rūšis (neterminuota, terminuota, profesinė praktika); numatoma terminuotų sutarčių trukmė; socialinė ir demografinė informacija (lytis, gimimo data, išsilavinimas, pilietybė).

Duomenų rinkinys periodiškai „atnaujinamas ir valomas“, todėl jį palyginti nesudėtinga sugretinti su VI stebėsenos duomenimis. Vienas iš galimų apribojimų – viešojo naudojimo rinkmena atnaujinama nepakankamai dažnai (pavyzdžiui, paskutinė šiuo metu turima versija atnaujinta 2020 m. gruodžio mėn.), nes norint užtikrinti gerą duomenų kokybę reikia įdėti daug pastangų⁶⁰. Iš patirties aiškėja, kad, rengdama vertinimo planus, VI turėtų iš anksto pasirūpinti šiais dalykais: galimomis bendradarbiavimo su išorės įstaigomis, tvarkančiomis priešingos padėties tyrimui reikalingus duomenis, formomis; galimų teisinių kliūčių sprendimais; būdais, kaip gauti, tvarkyti ir teikti anonimizuotus administracinius duomenis.

2.3.2. Kaip nustatoma „tiriamoji“ grupė?

Norint atlikti PPPV, būtina aiškiai apibrėžti, ką reiškia tiriamasis subjektas arba intervencinėje priemonėje dalyvavęs subjektas. Be to, aiškiai apibrėžus, kada asmuo ar įmonė laikomi tiriamaisiais, svarbu, kad juos būtų galima identifikuoti. Čia pristatomi pagrindiniai klausimai, susiję su tiriamųjų ir kontrolinių grupių apibrėžtimi, o 3 skyriuje išsamiau paaiškinamos jų metodologinės charakteristikos.

Iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti, kad apibrėžti dalyvavimą yra paprasta. Tačiau yra keletas klausimų, kurie gali būti ne iš karto akivaizdūs, tačiau yra labai svarbūs ir reikalauja kruopštaus apmąstymo. Pavyzdžiui, ar mokymo programos dalyviai, kurie nutraukia intervencinę priemonę, laikomi tiriamaisiais? Kiek mokymo kurso užsiėmimų turi išklaudyti dalyviai, kad būtų laikomi dalyviais? Taip pat reikia atsižvelgti į numatomą poveikį. Belaukdami dalyvavimo intervencinėje priemonėje, kai kurie socialinių išmokų prašytojai, siekdami išvengti užimtumo skatinimo priemonių, gali išsibraukti iš socialinės paramos gavėjų sąrašų. Ar šie asmenys yra laikomi tiriamaisiais, nors, pavyzdžiui, jie niekada fiziškai neatvyksta į jiems paskirtus susitikimus VUT įstaigoje?

Tiriamosios grupės apibrėžtis

Apibrėžiant „tiriamąją grupę“, reikia skirti „ketinimą dalyvauti“ ir „dalyvaujančių asmenų tyrimą“. Politikos požiūriu svarbiausias klausimas paprastai yra, ar domimasi poveikiu, kai suteikiama galimybė dalyvauti intervencinėje priemonėje, ar poveikiu, kai iš tikrųjų joje dalyvaujama. Pirmuoju atveju asmenys, kuriems siūloma intervencinė priemonė, gali joje dalyvauti arba nedalyvauti. Pastaruoju atveju, kai domimasi suteiktu poveikiu tiriamiesiems, tiriamąją grupę sudaro tik tie, kurie dalyvauja intervencinėje priemonėje⁶¹.

Ketinimas dalyvauti arba dalyvaujančių asmenų tyrimas

Iš pirmo žvilgsnio politikos formuotojai dažnai mano, kad juos domina grynasis priemonės poveikis dalyvaujantiems asmenims. Tačiau, geriau pagalvojus, klausimai gali būti ne tokie aiškūs. Jei galima nustatyti tuos, kuriems siūlomas dalyvavimas, politikos požiūriu gali būti naudingiau juos apibrėžti kaip tiriamąją grupę. Tai ypač aktualu tais atvejais, kai dalyvavimas intervencinėje priemonėje nėra privalomas. Politikos formuotojai negali priversti asmenų, kuriems siūlomas dalyvavimas intervencinėje priemonėje, joje dalyvauti, todėl reikia atsakyti į klausimą: koks yra priemonės poveikis tų asmenų, kuriems buvo pasiūlyta galimybė dalyvauti mokymo programoje, vėlesniam užimtumui ir uždarbiui?

Pasiūlymas dalyvauti arba faktinis dalyvavimas

⁶⁰ Tai reiškia, kad darbui reikalinga naujesnė informacija nei pateiktoji naujausioje turimoje „Mercurio“ versijoje; reikia atlikti papildomas užduotis, kad būtų galima integruoti ir išvalyti naujausią informaciją apie užimtumo laikotarpius.

⁶¹ Jei dalyvavimas intervencinėje priemonėje yra privalomas, iš esmės nėra jokio skirtumo tarp šių dviejų statusų, nes visi, kuriems siūloma priemonė, privalo joje dalyvauti. Tačiau daugeliu atvejų intervencinės priemonės nėra privalomos (tokia prielaida daroma šiame vadove).

Norint įvertinti pasiūlymo dalyvauti poveikį įvairiems rezultatams, turi būti įmanoma identifikuoti asmenis, kurie gauna pasiūlymą. Daugeliu atvejų tai gali būti sudėtinga.

Kur rasti tinkamų duomenų?

Apibrėžus, kas yra tiriamieji ir kas laikytina taikomu poveikiu, svarbu apsvarstyti, kaip tiriamieji asmenys bus identifikuojami vertinimo tikslais. Tai visuomet reiškia, kad reikia rasti duomenų šaltinį, kurį naudojant būtų galima išsamiai surašyti arba atrinkti tiriamuosius vienetus – asmenis ar įmones. Šie įrašai paprastai gaunami iš ESF stebėsenos sistemų ir iš kitų duomenų įrašų, parengtų konkrečiai intervencinei priemonei, jei tokių yra.

Tiriamųjų asmenų duomenų šaltinių paieška

Dėl ESF (ir ESF+) stebėsenos ir ataskaitų teikimo reikalavimų paramos gavėjų organizacijos turi registruoti asmenų, kurie gauna paslaugas pagal intervencinę priemonę, skaičių ir kai kurias asmenines charakteristikas. PPPV tikslais bus renkama dar išsamesnė intervencinių priemonių informacija, pateikiant mikroduomenis apie dalyvavusius asmenis. Vertintojai reikalaus įrašo apie kiekvieną tiriamąjį vienetą (įmonę ar asmenį), kuriame būtų pateikti duomenys apie pagrindines jų charakteristikas (lytį, amžių, išsilavinimo lygį ir kt.). Šiuos duomenis galima anonimizuoti ir (arba) pseudonimizuoti privatumo tikslais, tačiau kai atliekant PPPV reikalinga apklausa, reikės nustatyti, ar pagal BDAR reikalaujamas sąlygas galima perduoti šių vienetų tapatybę (vardus, pavardes, adresus, telefono numerius ir pan.), kad būtų galima sudaryti jų imtį. Be to, siekiant palengvinti įvairių duomenų šaltinių įrašų susiejimą, reikalingi unikalūs kiekvieno atskiro vieneto identifikatoriai.

2.3.3. Veiksniai, į kuriuos reikia atsižvelgti nustatant kontrolinę grupę

Norint gauti priešingos padėties įvertį, paprastai reikia nustatyti kontrolinę grupę. Dažniausias kontrolinės grupės pasirinkimo ribojimas yra tai, ar intervencinė priemonė dalyviams yra privaloma, ar ne; taip pat, ar intervencinė priemonė įgyvendinama visuotinai jurisdikcijoje, ar tik tam tikroje teritorijoje ir tik tam tikrą laiką. Pasirenkant tinkamą kontrolinę grupę reikia atsižvelgti į tris aspektus: 1) analitinį; 2) susijusį su politika ir 3) praktinį.

Trys aspektai, į kuriuos reikia atsižvelgti nustatant kontrolinę grupę

Kontrolinės grupės apibrėžtis analitiniu požiūriu

PPPV tikslas – gauti nešališkus intervencinės priemonės poveikio įvairiems rezultatams įverčius. Norint to pasiekti, reikia įvertinti priešingos padėties rezultatus. Priešingos padėties rezultatų įverčiai gaunami iš kontrolinės grupės (žr. 1.1 skirsnį). Kaip parodyta 6 ir 7 pav., poveikis apskaičiuojamas iš „tiriamosios“ grupės stebimo rezultato atėmus priešingos padėties rezultatų įvertį. Poveikio šališkumo laipsnis priklauso nuo to, kiek apskaičiuotas kontrolinės grupės priešingos padėties rezultatas atitinka tiriamosios grupės rezultatą, kuris būtų buvęs gautas, jei tiriamoji grupė nebūtų dalyvavusi priemonėje, o visos kitos sąlygos būtų buvusios vienodos.

Norint rasti lygiavertę kontrolinę grupę netaikant randomizacijos, ji turi būti lygiavertė tiriamajai grupei visais svarbiais – stebimais ir nestebimais – aspektais. Taip yra visų kvaziekperimentinių metodų atveju, todėl ši sąlyga yra būtina visiems PPPV, kuriuose netaikomas randomizuotas metodas.

Kadangi beveik visos ESF intervencinės priemonės yra a) savanoriškos (tikslinė grupė nėra verčiama dalyvauti intervencinėje priemonėje) ir (arba) b) kaip nors kitaip apribotos (jei tai bandomosios intervencinės priemonės arba

Kontrolinių grupių atrankos variantai

priemonės, taikomos tik tam tikrame regione ar jurisdikcijoje), vertintojai susidurs su vienetais, kurie galėtų būti atrinkti kaip kontroliniai. Šiai potencialiai grupei reikės pritaikyti antrinę atranką, kad būtų galima patikslinti galutinį kontrolinių asmenų pasirinkimą, siekiant juos tinkamai sugretinti su dalyviais (tiriamąja grupe). Daugeliu atvejų galimi keturi variantai⁶²:

- **vieta** – kontrolinės grupės, panašios į intervencinėje priemonėje dalyvaujančius asmenis, tačiau esančios tose valstybės narės teritorijose, kuriose intervencinė priemonė negalima (jei tokių teritorijų yra). Jei yra tokios kontrolinės grupės ir prieinami tinkami duomenys, dvigubo skirtumo analizė dažnai yra priimtinausias metodas. Skirtingų vietovių gyventojai gali būti labai panašūs vieni į kitus ir jei tokios grupės neturės galimybės dalyvauti intervencinėje priemonėje arba atsisakys kvietimo dalyvauti, nebeliks galimo reikšmingo šališkumo šaltinio. Tačiau skirtingų vietovių gyventojams bus taikomos skirtingos darbo rinkos sąlygos. Tokiems skirtumams įvertinti gana gerai tinka dvigubo skirtumo metodai, nes vietos darbo rinkos sąlygų skirtumai laikui bėgant būna gana pastovūs. Tačiau kai poveikio įvertinimui apskaičiuoti naudojamas sugretinimas, nelabai patartina sudaryti kontrolines imtis iš skirtingų vietos darbo rinkų. Įrodyta, kad šališkumas, susijęs su kontrolinių imčių atranka iš skirtingų darbo rinkų, gali būti didesnis nei atrankinis šališkumas⁶³;
- **laikas** – kontroliniai asmenys, kurie yra panašūs į dalyvius, tačiau stebimi skirtingais laiko momentais, prieš taikant intervencinę priemonę arba po to. Taip atrinktos kontrolinės grupės dažnai reikalingos, kai intervencinė priemonė yra visuotinė ir privaloma, kitaip tariant, kai visi tikslinės grupės nariai privalo joje dalyvauti, o programa įgyvendinama visoje jurisdikcijoje. Taip suformuotos kontrolinės grupės turi didelį trūkumą, t. y. jų rezultatai bus vertinami skirtingu laiku nei tiriamosios grupės rezultatai, todėl jiems darys įtaką cikliniai svyravimai, sudėties pokyčiai ir kintančioms makroekonominėms tendencijoms, kurios gali trukdyti nustatyti nešališką priešingos padėties rezultatą. Tokias kontrolės grupes reikėtų taikyti tik tais atvejais, kai rezultatai laikui bėgant kinta ribotai ir kai nėra galimybės sudaryti vienalaikę kontrolinę grupę;
- **tinkamumas** – šiuo atveju kontrolinės grupės atrenkamos iš grupių, esančių toje pačioje vietoje ir tuo pačiu metu, tačiau iš kandidatų, kurie dėl vienokių ar kitokių priežasčių neturėjo teisės dalyvauti priemonėje ar programoje. Tokios kontrolinės grupės dažnai ieškoma, kai intervencinė priemonė yra visuotinė, dalyvavimo lygis yra aukštas arba dalyvavimas yra privalomas, taip pat kai yra aiškios tinkamumo taisyklės, todėl, pavyzdžiui, tie, kurie „tiesiog neatitinka atrankos kriterijų“, yra potencialus kontrolinės grupės šaltinis. Taip siekiama surasti grupes, kurios yra panašios į tiriamuosius asmenis, tačiau dėl gerai žinomų ir nustatytų priežasčių (kurios gali būti kiekybiškai įvertintos duomenyse) nebuvo tinkamos dalyvauti priemonėje ar programoje. Galimybė pasinaudoti ESF+ intervencinėmis priemonėmis dažnai grindžiama aiškiais tinkamumo taisyklėmis, kurias galima lengvai įvertinti ir kuriomis negalima manipuliuoti (konkretus dalyvių amžius, bedarbio statuso trukmė ir pan.); todėl atrenkant kontrolines grupes galima naudoti šias ribines vertes kaip

⁶² Šiame skirsnyje remiamasi [Card, D., Ibarraran, P. and Villa, J. M. \(2011\)](#).

⁶³ Žr. [Heckman, J.J., Ichimura, H., Smith, J. and Todd, P. \(1998\)](#).

skiriamuosius veiksnius, pagal kuriuos pasiskirsto tiriamosios ir kontrolinės grupės;

- **pasirinkimas ir (arba) sąmoningumas** – iš esmės tiek tiriamosios, tiek kontrolinės grupės (o ne tik tiriamoji grupė) yra veikiamos atrankos procesų, pagrįstų pasirinkimu, kurį lemia galimai nepastebimi veiksniai⁶⁴. Kontroliniai asmenys gali būti atrenkami iš tų, kurie atitiko reikalavimus, bet nedalyvavo. Tokio metodo pranašumas – jie paprastai atrenkami iš tos pačios darbo rinkos, kaip ir tiriamieji asmenys. Tokias kontrolines grupes reikėtų atidžiai apsvarstyti, ypač jei naudojamas PPPV sugretinimo modelis ir jei atrankos sprendimui pagrįsti galima panaudoti daug duomenų. Kitomis aplinkybėmis, pavyzdžiui, kai atliekama dvigubo skirtumo analizė, pasirinkimo ir (arba) sąmoningumo variantas kontrolinei grupei apibrėžti bus mažiau patrauklus.

Pažymėtinas dar vienas dalykas. Jei prieš taikant intervencinę priemonę galima gauti tiek tiriamosios, tiek kontrolinės grupės rezultatų rodiklius, svarbu ištirti abiejų grupių rezultatų rodiklių tendencijas prieš taikant intervencinę priemonę. Tikrinant vadinamąją „bendrųjų tendencijų“ prielaidą, sprendžiama problema, susijusi su laikinu užimtumo lygio ir uždarbio sumažėjimu prieš taikant intervencinę priemonę, kurį patyrė dalis asmenų, turinčių teisę į ADRP (priešingu atveju jie neturėtų teisės į paramą – vadinamoji „Ashenfelterio kritimo“ problema). Vertintojas ieško panašių laiko tendencijų, susijusių su tiriamosios ir kontrolinės grupių rezultatų rodikliais, kad trumpalaikis darbo ar uždarbio netekimas nebūtų supainiotas su ilgalaikiais santykiniais laimėjimais, kuriuos bandoma nustatyti PPPV.

Tendencijų prieš intervencinę priemonę analizė

Tinkamų kontrolinių grupių atranka yra techniškai ir metodologiškai sudėtingas uždavinys. Rengiant vertinimo schemas rekomenduojama, kad pareigūnai susipažintų su pagrindinėmis sąvokomis ir iš anksto imtųsi veiksmų galimoms kontrolinėms grupėms nustatyti. Svarbu, kad vertinimo užsakovai jau ankstyvuojant vertinimo etapu pasitelktų ekspertus, kurie padėtų ir patartų.

Kokios yra svarbios su politika susijusios aplinkybės?

Tinkamos kontrolinės grupės parinkimas nėra tik techninis ar analitinis procesas. Nors analitiniai tinkamų kontrolinių grupių nustatymo aspektai yra labai svarbūs, taip pat svarbu, kad kontrolinė grupė būtų tinkama alternatyva intervencinei priemonei, vertinant ją politikos formavimo požiūriu.

Intervencinės priemonės alternatyvos apibrėžimas

PPPV gali būti įvairių formų: pavyzdžiui, jais galima palyginti tiriamosios grupės ar kelių tiriamųjų grupių rezultatus su kontroline grupe, kuriai netaikomas joks poveikis; arba jais gali būti lyginamas vienas taikomas poveikis su kitu taikomu poveikiu be kontrolinės grupės, kuriai netaikomas joks poveikis. Kontrolinė grupė bus pasirenkama atsižvelgiant į tai, koks palyginimo tipas yra svarbiausias politikai ir į tai, ar apskritai įmanoma rasti kontrolinę grupę, kuriai nebūtų taikomas joks poveikis. Toliau 10 teksto intarpe pateikiamas pavyzdys, kai vienas taikomas poveikis lyginamas su kitu taikomu poveikiu be kontrolinės grupės, kuriai netaikomas joks poveikis; tokiu palyginimu siekiama įvertinti, ar geriau tęsti vieną intervencinę priemonę, o ne kitą. Taip pat reikėtų pažymėti, kad lyginant vieną programą su kita, nesant kontrolinės grupės, kuriai netaikomas joks poveikis, gali kilti dviprasmybių (apie tai plačiau kalbama 11 teksto intarpe).

Taikomo poveikio palyginimas su situacija, kai nėra jokio poveikio, arba su alternatyva

⁶⁴ Šis reiškinys [Card, D., Ibarra, P. and Villa, J. M. \(2011\)](#) vadinamas „dvipusiu atrankiniu šališkumu“.

10 teksto intarpas. Politikos klausimai, susiję su mokymo programa

Panagrinėkime pavyzdį, kai politikos formuotojas ketina pradėti taikyti naują mokymo intervencinę priemonę, kuri bus finansuojama ESF lėšomis. Pavadinkime ją A intervencine priemone. Be to, tarkime, kad valstybė narė jau turi mokymo programą (B), skirtą tiems patiems asmenims, bet finansuojamą iš nacionalinių lėšų. Tokiu atveju politikos klausimas galėtų būti: ar po dalyvavimo A intervencinėje priemonėje dalyvių užimtumo ir uždarbio lygis yra aukštesnis nei B intervencinės priemonės dalyvių? Ar A intervencinė priemonė yra ekonomiškai naudingesnė? Jei A intervencinės priemonės dalyvių uždarbis yra didesnis, tuomet akivaizdu, kad politinis atsakas yra nutraukti B intervencinę priemonę ir pereiti prie A intervencinės priemonės, jei jos įgyvendinimas taip pat yra ekonomiškai efektyvus.

11 teksto intarpas. Grynojo poveikio aiškinimas

Tyrimo metu gali būti nustatyta, kad A ir B intervencinės priemonės dalyvių uždarbis nesiskiria. Politinis atsakas į šią informaciją gali būti neaiškus, jei, pavyzdžiui, B intervencinė priemonė buvo labai veiksminga, palyginti su situacija, kai nebuvo taikomas joks poveikis. Tai reikštų, kad abi intervencinės priemonės yra labai veiksmingos. Tačiau kai kuriais atvejais gali būti, kad nėra įrodymų, jog B intervencinė priemonė yra veiksminga, palyginti su situacija, kai nebuvo taikomas joks poveikis. Arba A ir B intervencinės priemonės gali būti neveiksmingos, nors viena intervencinė priemonė gali atrodyti santykinai veiksmingesnė už kitą. Tais atvejais, kai tam tikroms tiriamosios visumos grupėms gali būti taikoma daugiau nei viena intervencinė priemonė, vis tiek gali būti informatyvesnis būdas rasti atitinkamą nepaveiktą vienetų grupę, su kuria būtų galima palyginti rezultatus.

Atkreipkite dėmesį, kad dvigubo skirtumo negalima naudoti siekiant lyginti kelių taikomo poveikio būdų, jei nėra kontrolinės grupės, kuriai netaikomas joks poveikis.

Į kokius praktinius klausimus reikia atkreipti dėmesį atrenkant kontrolinę grupę?

Be analitinių ir politinių aspektų, reikia atsižvelgti į praktinius kontrolinių grupių atrankos aspektus. Norint atrinkti imties vienetus (asmenis arba įmones), kurie veiktų kaip kontrolinė grupė, reikia rasti tinkamą imties sąrašą. Be to, į imties sąrašus turėtų būti įtraukti atskiri vienetai, atitinkantys analitinius ir politikos reikalavimus. Tiksliausias įgyvendinimo būdas priklausys nuo konkretaus tiriamos intervencinės priemonės konteksto.

Daugeliu atvejų nustatant tinkamas kontrolines grupes dažnai naudojami du duomenų šaltiniai. Abiem atvejais reikalaujama, kad būtų žinoma tiriamosios grupės tapatybė.

Kontroliniams asmenims nustatyti galima naudoti įvairių rūšių gyventojų registrus. Pavyzdžiui, jei aktyvi darbo rinkos intervencinė priemonė skirta 18–24 metų asmenims, gaunantiems bedarbio išmoką, jų išmokų įrašai gali būti naudojami tikslinei grupei nustatyti. Be to, jei žinoma tiriamųjų asmenų grupė ir ją įmanoma palyginti su išmokų duomenimis, galima rasti tuos 18–24 metų amžiaus asmenis, kuriems netaikoma jokia priemonė, taigi ir potencialius kontrolinius asmenis. Arba tarkime, kad intervencinė priemonė skirta mažosioms ir vidutinėms įmonėms. Tikslinei tiriamajai visumai apibrėžti būtų galima naudoti nacionalinius įmonių registrus (jei tokių yra), o turint informacijos apie tai, kurioms įmonėms taikomas poveikis, būtų galima rasti potencialias kontrolines grupes.

*Gyventojų registrai
ir įmonių pelno
mokesčio registrai*

Pareiškėjų įrašai gali būti naudojami tais atvejais, kai intervencinė priemonė nėra visuotinė; pavyzdžiui, kai į mokymo programą priimami ne visi norintys dalyvauti (pasirinkimo ir (arba) sąmoningumo kontrolinė grupė). Taip pat ne visų įmonių, kurios kreipiasi dėl finansavimo, prašymai bus patenkinti; asmenys, kurie nebuvo priimti į mokymo programą, arba įmonės, kurioms nebuvo suteiktas finansavimas, tam tikrais atvejais gali būti naudojami kaip kontrolinės grupės (žr. ankstesnę šio skyriaus diskusiją dėl kruopščios kontrolinių grupių atrankos tokiomis aplinkybėmis).

Pareiškėjų įrašai

2.3.4. Kokius duomenų klausimus reikia kelti vertinimo schemeje?

Kokių duomenų reikia ir kaip jie bus renkami?

Kaip minėta pirmiau, atliekant PPPV paprastai reikia turėti prieigą prie didelio kiekio mikroduomenų (kai kuriais atvejais gali būti naudojami sugrupuoti duomenys, pvz., regioniniai duomenys). Šiuos duomenis reikia rinkti, lyginti ir dokumentuoti; iš įvairių šaltinių gautus duomenis reikia susieti pagal bendrus identifikacinius laukus; jie turi būti saugomi ir saugiai perduodami tarp PPPV administruojančių ir vykdančių subjektų; galiausiai, iš šių duomenų šaltinių reikia sudaryti analitinių duomenų rinkinius, kad būtų lengviau įvertinti poveikį.

Duomenų šaltinių valdymas

Kuriant vertinimo schemą svarbu apsvarstyti toliau išvardytus su duomenimis susijusius aspektus.

Pagrindinis duomenų valdymo kontrolinis sąrašas

Prieinamumas

- Iš kokių šaltinių galima gauti įvairių tipų sugrupuotus ir (arba) mikroduomenis?
- Ar prieinami reikalingi individualūs duomenys? Ar tas pat taikytina ir „specialių kategorijų“ duomenims (jei jie reikalingi)?
- Jei būtina atlikti tyrimą, ar tikslinės ir kontrolinės grupės yra nustatytos taip, kad būtų galima jas stebėti atliekant apklausas, t. y. ar turimi jų kontaktiniai duomenys ir ar jie atnaujinti?

Nuoseklumas

- Ar yra vienas duomenų šaltinis, ar reikia susieti duomenų šaltinius (pvz., nedarbo, socialinių išmokų, socialinio draudimo statistiką, įmonių ir (arba) įstaigų duomenis ir pan.)?
- Ar šaltiniai dera tarpusavyje? Ar galima nuosekliai identifikuoti asmenis visuose šaltiniuose?

Prieinamumas

- Ar galima naudotis nacionaliniais duomenų šaltiniais apie atskirų asmenų karjerą, uždarbį ar socialines išmokas, kad būtų galima palyginti ESF dalyvius su potencialia kontroline grupe?

Sutartys

- Ar galioja konkretūs VI ir kitų duomenų savininkų susitarimai dėl duomenų prieinamumo? Kokias teises ar organizacines kliūtis reikia aptarti?
- Kas bus atsakingi už derybas dėl prieigos ir sutikimo naudoti duomenis gavimą?

Saugojimas

- Kur bus saugomi duomenys? Kokių IT sistemų ir infrastruktūros reikės?

- Kokių veiksmų bus imtasi siekiant užtikrinti, kad duomenys būtų saugomi saugiai ir kad prieiga prie jų būtų suteikta tik tiems, kuriems duomenys reikalingi vertinimo tikslais?
- Kaip duomenys anonimizuojami? Ar įmanoma stebėti asmenis pagal laiką ir susietus duomenų šaltinius?

Duomenų apsaugos reikalavimų laikymasis

- Ar ankstesni sprendimai atitinka pagrindines BDAR ir ESF+ reglamento taisykles? Ar pagrįstos nenumatytos duomenų prieinamumo kliūtys pasitelkiant skirtingus teisinius pagrindus pagal BDAR 6 straipsnio [1 dalies] a, c ir e punktus ir ESF+ reglamento 17 straipsnį ir galimą anonimizuotų duomenų naudojimą?

Kaip bus tvarkomi duomenys?

Daugeliu atvejų PPPV reikės mikroduomenų, t. y. duomenų, kuriuose pateikiami atskirų vienetų (paprastai atskirų asmenų arba įmonių) stebėjimai tiek tiriamojoje, tiek kontrolinėje grupėse (kartais gali būti naudojami sugrupuoti duomenys, pvz., regioniniai arba VUT biurų lygmens duomenys). Išskyrėme tris pagrindinius reikalingų duomenų tipus: a) tiriamosios ir kontrolinės grupių įrašai, b) rezultatų įrašai ir c) kontekstiniai duomenys (duomenys, naudojami patikrinti svarbius galimus skirtumus tarp tiriamosios ir kontrolinės grupių). Šie duomenys gali būti gaunami iš tų pačių arba atskirų šaltinių. Šaltiniai turi būti susisteminti taip, kad iš jų būtų galima sudaryti analitinių duomenų rinkinius (arba analitinius pavyzdžius), kurie būtų naudojami poveikiui įvertinti. Daugeliu atvejų toks struktūrizavimas apima atskirų asmenų ar įmonių įrašų, gautų iš skirtingų šaltinių, susiejimą. Tokiam susiejimui reikia individualaus lygmens identifikatorių (pvz., individualaus socialinio draudimo identifikacinių numerių), kuriuos naudojant būtų galima asmens įrašą (pvz., mokesčių registro duomenis) suderinti su dalyvavimo įrašais, arba pakankamai duomenų, kad būtų galima susieti skirtingų šaltinių įrašus (pvz., asmens vardas, pavardė ir gimimo data turi būti prieinami skirtinguose šaltiniuose). Svarbu apsvaistyti, kokie duomenų šaltiniai bus naudojami planuojamam PPPV, taip pat ar bus galima susieti įrašus iš skirtingų šaltinių.

Įvairių šaltinių mikroduomenų susiejimas

2.3.5. Kokie yra pagrindiniai duomenų ir rezultatų analizės apribojimai?

Kaip aptarta pirmiau, PPPV poveikis paprastai nustatomas lyginant tiriamosios grupės rezultatus su kontrolinės grupės rezultatais, ir šis pagrindinis palyginimas iš esmės yra PPPV metodo dalis. Skirtumas tarp tiriamosios ir kontrolinės grupių vadinamas intervencinės priemonės poveikiu arba grynuoju poveikiu. Tačiau tikslus poveikio įvertinimo būdas priklausys nuo pasirinkto tyrimo modelio.

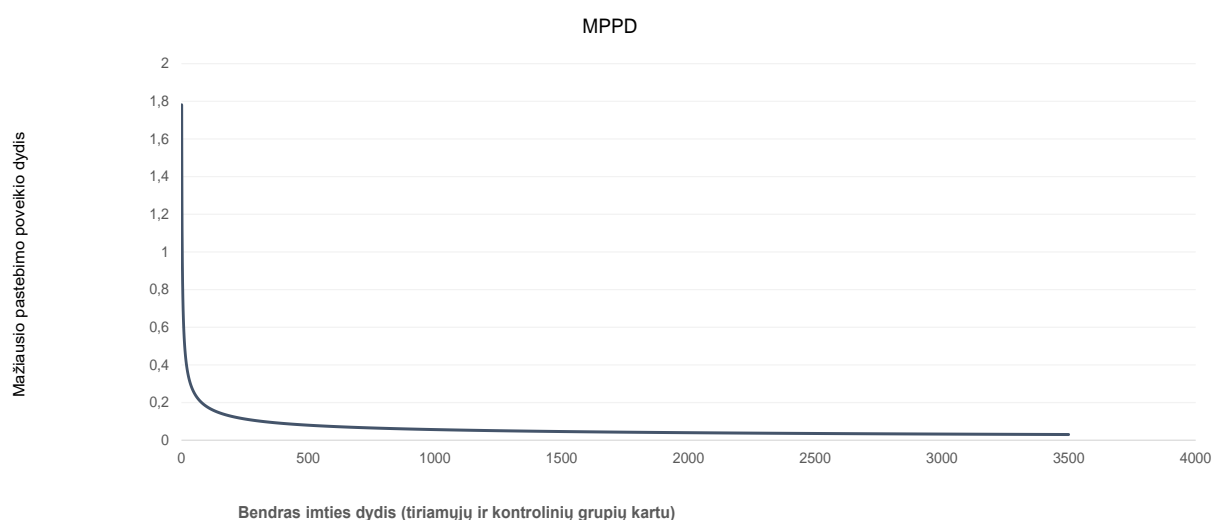
Planuojant PPPV svarbu apsvaistyti, ar intervencinė priemonė yra pakankamai didelės apimties ir ar ji gali sukelti poveikį, kurį būtų galima nustatyti statistiškai. Iš tikrųjų PPPV metodai grindžiami principu, kad tikslinė ir kontrolinė grupės yra visos potencialiai tiriamosios ir kontrolinės visumos imtys, o norint gauti reikšmingus rezultatus, į abi grupes įtrauktų asmenų skaičius turi būti statistiškai reikšmingas.

Svarstant, ar imties dydis yra pakankamas analizei atlikti, naudinga „mažiausio pastebimo poveikio“ sąvoka⁶⁵. Paprasčiau tariant, mažiausias pastebimas poveikis – tai mažiausias tikrasis poveikis, kurį galima nustatyti imties dydžiui, esant standartiniam statistinio patikimumo ir statistinės galimybės lygiui⁶⁶.

Imties dydžio ir poveikio dydžio vertinimas

4 pav. parodyta, kaip mažiausio pastebimo poveikio dydis kinta priklausomai nuo bendro imties dydžio (bendro imties skaičiaus tiriamojoje ir kontrolinėje grupėse), esant 95 % statistinio patikimumo lygiui ir 80 % statistinės galimybės lygiui. Judant iš kairės į dešinę, mažiausio pastebimo poveikio dydis sparčiai mažėja, kai imties dydis artėja prie 500 (250 tiriamųjų ir 250 kontrolinių vienetų). Kitaip tariant, didėjant bendram imties dydžiui, PPPV modelis yra tikslesnis ir juo galima nustatyti mažesnę poveikį.

4 pav. Mažiausio pastebimo poveikio dydžiai esant skirtingiems imties dydžiams

Pastaba: 95 % statistiškai reikšmingas ir 80 % statistiškai galimas. Ilustracijoje daroma prielaida, kad naudotas randomizuotas modelis

Planuojant PPPV, naudinga įvertinti tikėtiną imčių dydį, kad būtų galima nustatyti tiriamąją ir kontrolinę grupes; šis įvertinimas grindžiamas prognozuojamu tiriamųjų vienetų skaičiumi, tikėtino metodo, kuris bus taikomas PPPV, modeliu ir atitinkamų kontrolinių grupių dydžiu, gautu iš turimų administracinių duomenų arba tinkamos apklausos. Šią informaciją, laikantis tam tikrų prielaidų, galima naudoti tikrinant, ar gautas mažiausias pastebimas poveikis yra pakankamai reikšmingas ir ar PPPV įgyvendinimas yra pagrįstas. Svarbiausias šio veiksmo aspektas – ar tikėtina, kad atitinkama intervencinė priemonė sukels tokį poveikį, kuris prilygsta apskaičiuotam mažiausiam pastebimam poveikiui; atsakyti į šį klausimą gali padėti esamos literatūros ir kitų panašių vertinimų analizė.

Tikėtinas imties dydis

⁶⁵ Bloom H. S. (1995) pateikiama praktinių rekomendacijų, kaip apskaičiuoti eksperimentinių projektų mažiausią pastebimą poveikį. Taikant kvaziekperimentinius metodus, tokius skaičiavimus reikės pakoreguoti. Paprastai kvaziekperimentiniams metodams reikia didesnių imčių, palyginti su tomis, kurios reikalingos eksperimentiniam projektui.

⁶⁶ Statistinio patikimumo lygis yra statistinis įverčio nustatymo procedūros patikimumo matas, o statistinės galimybės lygis – tikimybė, kad bandymu bus aptiktas tikrasis poveikis. Šie du parametrai taip pat priklauso nuo imties dydžio ir atvirkščiai, jie gali būti naudojami imties dydžiui apskaičiuoti atsižvelgiant į atitinkamus reikšmingumo lygius. Paprastai statistinis patikimumas yra 95 %, o statistinė galimybė – 80 %.

Taip pat pažymėtina, kad PPPV dažnai siekiama iširti poveikį skirtingoms intervencinė priemonės dalyvių grupėms (vyrams ar moterims, jauniems ar seniems, mažiau ar daugiau išsilavinusiems ir pan.). Atliekant šias analizes neišvengiamai sumažėja kiekvieno tiriamosios visumos pogrupio (vyrų, moterų, jaunuolių ir pan.) tiriamųjų ir kontrolinių grupių dydis, todėl sumažėja statistinis reikšmingumas. Kai poveikio tiriamosios visumos pogrupiui tyrimas yra svarbi vertinimo sudedamoji dalis, būtina, kad kiekviename iš tokių pogrupių būtų pakankamas skaičius tiriamųjų ir kontrolinių asmenų.

Imties dydžiui nustatyti reikia techninių įgūdžių, kurių VI ne visada turi. Tokiu atveju vertintojas turi apskaičiuoti imties dydį ir susitarti su VI dėl PPPV galimybių ir apimties. Neįmanoma nustatyti ribinio imties dydžio, kurį viršijus visada galima atlikti PPPV, nes šis dydis gali skirtis priklausomai nuo taikomų metodų, numatomų tiriamosios visumos pogrupių analizių, priimtinių statistinio reikšmingumo lygių ir kitų elementų. Tačiau atliekant daugelį vertinimų paaiškėjo, kad iš viso 2 000 asmenų (tiriamojoje ir kontrolinėje grupėje) pakanka, kad būtų galima atlikti pagrįstai tikslią analizę (įskaitant pagrindinius pogrupius, pvz., vyrus, moteris ir pan.). Šis rodiklis negali būti naudojamas kaip mokslinė „ribinė vertė“; jis tėra pagalbinė priemonė nagrinėjant galimą PPPV įgyvendinimą.

Imties dydis turi įtakos PPPV rezultatų patikimumui. Kai kurie rezultatų aiškinimo neapibrėžtumo pavyzdžiai ir jų ryšys su imties dydžiu paaiškinti toliau pateiktame teksto intarpe.

12 teksto intarpas. Rezultatų interpretavimo neapibrėžtumas

Iš ESF finansuojamų intervencinių priemonių vertinimo pavyzdžių paminėtina, kad atlikus kelių priemonių, skirtų ilgalaikiams bedarbiams Italijos Markės regione, vertinimą, vienos iš keturių analizuotų priemonių – „Mokymo kuponai“ – rezultatai nebuvo statistiškai reikšmingi. Taip tikriausiai nutiko dėl to, kad analizuota nedidelė tiriamųjų asmenų imtis, palyginti su dideliu faktinių naudos gavėjų skaičiumi. Panašus atvejis pasitaikė vertinant profesinio mokymo skatinimo priemones Lenkijoje, Palenkės vaivadijoje. Be statistinio reikšmingumo klausimo, šis pavyzdys rodo, kad analizuojant poveikį, kai remiamasi pernelyg mažomis tiriamųjų grupių imtimis, gali kilti problemų dėl išvadų apibendrinimo.

Imigrantams skirtų kalbų mokymo Vokietijoje vertinimas rodo teigiamus rezultatus, priešingai nei kai kurie ankstesni tyrimai, kuriuose buvo vertinamas imigrantams skirtų kalbų mokymo programų poveikis. Autoriaus nuomone, šį skirtumą galima paaiškinti tuo, kad į analizuojamą Vokietijos programą taip pat įtrauktas darbo patirties modulis. Remdamasis turimais duomenimis autorius negalėjo patikrinti šios hipotezės, nes nebuvo įmanoma atskirti intervencinės priemonės kalbos mokymo ir darbo patirties komponentų. Šis klausimas gali būti įdomus būsiamiems tyrimams. Šis pavyzdys rodo, kad kartais, norint paaiškinti intervencinės priemonės rezultatus lemiančius mechanizmus, reikia pakartoti priešingos padėties analizes, naudojant geresnius ir išsamesnius duomenis, arba jas papildyti kitais vertinimo metodais.

2.3.6. Kontrolinis sąrašas, skirtas PPPV parengimui ir įgyvendinamumui patikrinti

Čia naudinga apibendrinti pagrindinį kontrolinį sąrašą, kuriame pateikiami esminiai veiksniai, į kuriuos turėtų atsižvelgti ir kuriuos turėtų patikrinti VI, rengdama PPPV:

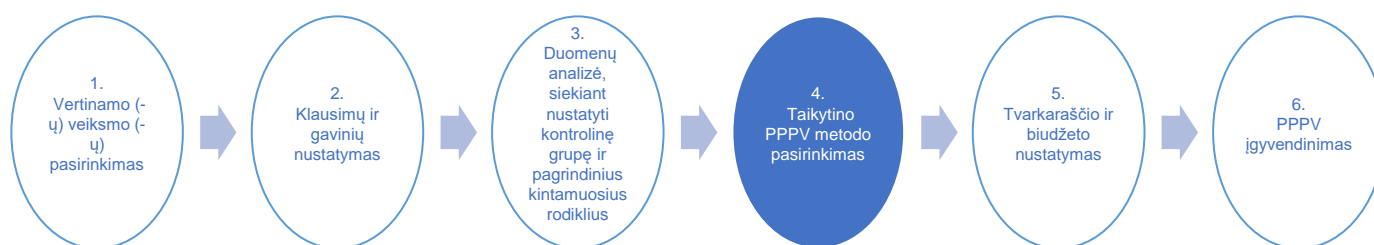
- Ar pasirinkta vertinti intervencinė priemonė yra tinkama PPPV?
 - o Ar intervencinė priemonė yra diskrečioji, išskirtinė ir pakankamai homogeniška?

Pagrindinių veiksmų, į kuriuos reikia atsižvelgti, sąrašas

- Ar intervencinės priemonės „pokyčių teorija“ rodo įtikinamą priežastinį mechanizmą, susijusį su rezultatais, kuriuos reikia iširti PPPV?
- Ar kontrolinę grupę lengva nustatyti pagal intervencinės priemonės taisykles?
- Ar poveikis dalyviams yra kiekybiškai išmatuojamas?
 - Ar matuojami intervencinės priemonės gaviniai yra aiškūs ir atitinka intervencinės priemonės pokyčių teoriją?
 - Ar praėjo pakankamai laiko nuo taikomo poveikio pabaigos, kad būtų galima nustatyti dalyvių gavinius?
- Ar siekiant atsakyti į vertinimo klausimus reikia įvertinti intervencinės priemonės poveikį (grynąjį poveikį)?
- Ar turimi arba gali būti gauti tinkami duomenys (tiriamosios ir kontrolinės grupės įrašai, gavinių įrašai, konteksto duomenys)?
 - Ar turimi duomenys atitinka BDAR? Jei ne, ar galima aktyvinti būtinus administracijų tarpusavio susitarimus ir techninius sprendimus, kad duomenys atitiktų reikalavimus?
 - Ar įmanoma nustatyti tinkamą kontrolinę grupę remiantis turimais duomenimis?
 - Ar imties dydis yra pakankamas, kad būtų pasiektas reikiamas PPPV rezultatų statistinis reikšmingumas?

Teigiamas atsakymas į visus šiuos klausimus reiškia, kad PPPV galima parengti ir įgyvendinti. Neigiamas atsakymas į kai kuriuos iš šių klausimų neatmeta galimybės įgyvendinti PPPV, tačiau reikia papildomai patikrinti įvykdymo sąlygas ir pagerinti duomenų prieinamumą ar kitus svarbius veiksnius.

2.4. Taikytinas PPPV metodas

Metodo, kuris bus naudojamas atliekant PPPV, pasirinkimas yra labai svarbus žingsnis rengiantis vertinimui, nes pasirinktas metodas turi įtakos išvadų kokybei ir bendrai kokybei. Iš esmės nė vienas metodas nėra pranašesnis už kitą, tačiau vienas metodas gali būti tinkamesnis turimiems duomenims panaudoti, o kitas – tam tikros rūšies intervencinei priemonei tirti; tinkamiausio

Kai kurios pagrindinės tinkamiausio metodo nustatymo sąlygos

konkrečiam vertinimui metodo nustatymas yra esminis modelio rengimo etapas.

Kiekvieno metodo techniniai aspektai ir būdingos savybės išsamiai išnagrinėti **3 skyriuje**, čia naudinga trumpai aptarti praktines pasirinkimo pasekmes.

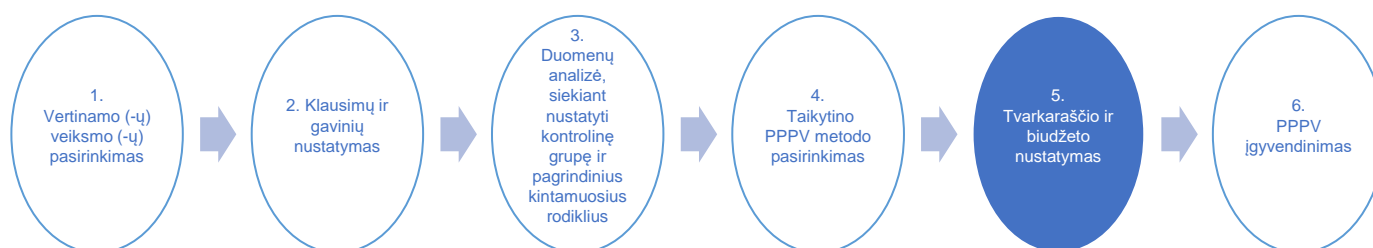
Pirma, prieš įgyvendinant intervencinę priemonę reikia nustatyti randomizuotą metodą, pagal kurį asmenys atsitiktine tvarka būtų priskirti prie tiriamosios arba kontrolinės grupės. Tai reiškia, kad užbaigtas vertinimo modelis ir kad organizacija gali atlikti užduotį. ESF intervencinėse priemonėse šis metodas taikomas retai, tačiau, kaip matysime, tam tikromis sąlygomis jis yra įmanomas ir labai veiksmingas metodologiniu požiūriu.

Antra, PPPV metodo parinkimas gali viršyti VI pajėgumus, nes tam reikia pažangių techninių įgūdžių ir specifinės patirties. Tokiu atveju tinkamiausią metodą parinks vertintojas, žinoma po to, kai jis bus paskirtas. Vertintojų atrankos procedūros metu ši užduotis gali būti vertintojų gebėjimų vertinimo kriterijus. Bet kokių atveju VI turi jaustis užtikrintai atlikdama PPPV po to, kai teigiamai atsakė į visus arba daugumą ankstesniame kontroliniame sąraše pateiktų klausimų, ir turi būti įgijusi (savo jėgomis ar pasitelkusi išorės pagalbą) reikiamų įgūdžių, kad galėtų patvirtinti vertintojo pasirinkimą.

Trečia, randomizuoti metodai gali skirtis nuo kvaziekperimentinių metodų trukmės ir išlaidų požiūriu, o atliekant randomizuotus kontrolinius tyrimus vertintojas turėtų dalyvauti nuo pat intervencinės priemonės taikymo pradžios. Kvaziekperimentiniai metodai tarpusavyje reikšmingai nesiskiria; vertintojas galėtų pradėti dirbti jau prasidėjus intervencinei priemonei (tačiau laiku, kad spėtų organizuoti ir parengti reikiamus duomenis), o turimų duomenų kokybė galėtų lemti laiko ir išlaidų skirtumą.

Galiausiai, atsižvelgiant į intervencinės priemonės rūšis ir turimus duomenis kartais galima taikyti daugiau nei vieną kvaziekperimentinį metodą. Šiuo atveju gali būti naudinga taikyti daugiau metodų, nes to paties poveikio patvirtinimas skirtingais metodais padidina išvadų patikimumą.

2.5. Tvarkaraštis ir biudžetas

2.5.1. Kokie ištekliai turimi?

Pagrindinis klausimas, į kurį reikia atsižvelgti kuriant PPPV vertinimo schemą, yra išteklių prieinamumas. Atsakant į šį klausimą galimi įvairūs svarstymai, kurie čia suskirstyti į tris dalis: a) ekspertiniai ištekliai; b) laikas ir c) finansiniai ištekliai.

Kokie išorės ekspertai ir vidaus darbuotojai reikalingi PPPV?

Daugeliu atvejų dėl poveikio vertinimo bus sudaroma sutartis su išorės teikėju. Tačiau sutartį turės administruoti PPPV metodus išmanantys VI darbuotojai. Tokių žinių reikia norint užtikrinti kokybę ir veiksmingai bendradarbiauti su išorės ekspertais. VI viduje gali prireikti ir kitų žinių, pavyzdžiui, statistinių įgūdžių, duomenų rinkimo ir valdymo patirties. Svarbu iš anksto apsvastyti, ar VI turi galimybę pasitelkti tinkamos kvalifikacijos ir išmokytus darbuotojus ir ar šie darbuotojai yra pajėgūs padėti atlikti vertinimą.

Vidaus personalas

Norint užsakyti veiksmingą PPPV, reikia rangovų, turinčių reikiamų įgūdžių ir patirties tokiems vertinimams atlikti. Be to, tinkami rangovai turės išmanyti valstybių narių politikos ir administracinės aplinkybes, būti susipažinę su galimais duomenų šaltiniais ir mokėti atitinkamas kalbas. Verta apsvastyti, ko reikia, kad valstybėje narėje būtų sukurta PPPV tiekėjų bazė (plačiau ši tema aptarta 4 skyriuje).

Išorės personalas

Norint atlikti veiksmingą PPPV, reikia, kad vertinamą programą ar intervencinę priemonę valdantys asmenys bendradarbiautų. Pavyzdžiui, reikės prieigos prie intervencinės priemonės valdytojų tvarkomų registru. Šiuose registruose pateikiama informacija apie intervencinėje priemonėje dalyvavusius asmenis ar įmones.

Programas ir (arba) intervencines priemones valdantis personalas

Programų ir (arba) intervencinių priemonių valdytojai gali patarti šių duomenų tipų klausimais. Be tų veiksmų, kuriuos jie turėtų daryti, jei poveikio vertinimas nebūtų atliekamas, jiems taip pat gali tekti registruoti įrašus.

Siekiant išspręsti duomenų rinkimo iš įvairių šaltinių problemą, planuojantys PPPV turės palaikyti ryšius su darbuotojais, dirbančiais su oficialiais duomenų šaltiniais (pvz., bedarbių registru, socialinės apsaugos duomenimis, statistikos tarnybomis ir pan.). Taip bus galima iš anksto planuoti duomenų teikimą.

Statistinių duomenų apdorojimo patirtis

Kokie veiksniai yra svarbūs sudarant PPPV tvarkaraštį?

Norint atlikti PPPV, reikalingas įvairių žmoniškųjų išteklių indėlis; be to, tokie vertinimai užtrunka ilgą laiką. Vertinimo schemeje turėtų būti pateiktas bendrinis tvarkaraštis su svarbiausiais projekto etapais, kuris būtų taikomas su pačia intervencine priemone ir su vertinimu susijusiems asmenims. Tvarkaraštyje turės būti numatyta vertinimo ir intervencinės priemonės įgyvendinimo veikla, taip pat pagrindiniai politikos etapai.

PPPV užtrunka ilgai

Sudaryti prasmingą ir realistišką PPPV bendrinį tvarkaraštį nėra paprasta. Viena vertus, vertinimą planuojanti vadovaujanti institucija (arba TI) turi apsvastyti pagrindines datas, iki kurių turės būti priimti nuo vertinimo išvadų priklausantys sprendimai. Kita vertus, neišvengiamai atsiras apribojimų, kurie turės įtakos ataskaitų rengimo laikui. Kai kuriems rezultatams gauti prireiks kelerių metų, todėl toks tęstinis laikotarpis turės kiek įmanoma labiau atsispindėti duomenų rinkimo, analizės ir ataskaitų teikimo tvarkaraščiuose (žr. 2.5.2 skirsnį).

Tęstinio laikotarpio, per kurį gali pasireikšti poveikis, planavimas

Vertinimą reikia atlikti pakankamai anksti programavimo laikotarpiu, kad per likusį laiką būtų galima atlikti pakeitimus ir pasinaudoti įgyta patirtimi bei išmottomis pamokomis. Tam tikromis aplinkybėmis tos pačios ar panašios intervencinės priemonės gali būti remiamos ir vėlesniais programavimo laikotarpiais. Ankstesnių programavimo laikotarpių PPPV rezultatai, kuriuose daugiausia dėmesio skiriama intervencinėms priemonėms, gali būti labai

Dėmesys sutelkiamas į konkrečius laikotarpius

naudingi informuojant apie įgyvendinimą ir rengimą vėlesniais programavimo laikotarpiais.

Taip pat svarbu apsvarstyti, kaip priešingos padėties vertinimo laikas gali būti susijęs su kitų vertinimo komponentų atlikimo laikotarpiais. Tikėtina, kad prieš atliekant PPPV reikės atlikti teorija pagrįstą vertinimą. Vykdamas inovatyvias intervencines priemones (pvz., 2014–2020 m. ESF intervencines priemones, kuriomis remiami vaikai Čekijoje, arba socialinę įtrauktį skatinančias paslaugas asmenims, gaunantiems naują pajamų paramą Italijoje, arba įvairias priemones, skirtas padėti darbuotojams ir studentams dirbti nuotoliniu būdu COVID-19 izoliavimo laikotarpiu daugelyje valstybių narių), pagrindinius proceso vertinimo elementus gali reikėti pateikti anksčiau, kad būtų galima patobulinti PPPV modelį, arba vėliau, kad būtų lengviau atlikti išsamų priešasčių ir pasekmių tyrimą. Atliekant gerai parengtos tęstinės intervencinės priemonės PPPV, proceso vertinimą būtų tikslingiau atlikti kartu su poveikio vertinimu.

Įvairių vertinimų rūšių seka

Tvarkaraščiui įtakos turės ir duomenų prieinamumas. Duomenų šaltinių atnaujinimas gali užtrukti ilgą laiką, kaip dažnai būna su mokesčių įrašais. Teisinių ir institucinių kliūčių, trukdančių gauti reikiamus duomenis, įveikimas taip pat gali užimti daug laiko ir brangiai kainuoti. Be to, norint surinkti duomenis iš įvairių šaltinių, užtikrinti jų suderinamumą, patikrinti jų kokybę ir suformuoti taip, kad juos būtų galima naudoti poveikiui įvertinti, reikia daug laiko ir pastangų.

Duomenų rinkimas gali užimti daug laiko

Kaip galima įvertinti sąnaudas?

Svarbu nustatyti orientacinį biudžetą, t. y. kiek VI gali ir nori išleisti PPPV. Biudžetą sudaro dvi dalys: vidinės ir išorinės sąnaudos. Pirmosios reiškia vidinių išteklių pastangas, kad būtų galima atlikti vertinimą; administracijose šios sąnaudos paprastai nėra išsamiai finansiškai apibrėžtos, tačiau į jas reikia atsižvelgti, kad būtų užtikrinta tinkama vertinimo kontrolė ir tolesni veiksmai. Siekiant užtikrinti aukštos kokybės vertinimą už priimtina kainą, reikia kruopščiai apskaičiuoti sąnaudas, susijusias su PPPV užsakymu išorės ekspertams. Šiuo atveju daugiausia dėmesio skiriama išorės sąnaudoms.

Reikia atskirti įprastinių intervencinių priemonių vertinimus, kurių išlaidos paprastai būna mažesnės, ir inovatyvias ar bandomąsias veiklas, kurių atveju dėl santykinai didelio duomenų kiekio rinkimo, naujų duomenų šaltinių naudojimo ir naujų suinteresuotųjų subjektų įtraukimo gali būti pateisinamos didesnės sąnaudos. Tačiau tai nėra taisyklė; reikia atsižvelgti į vertinimo klausimus, kurių sudėtingumas ir skaičius gali reikalauti mažesnių ar didesnių finansinių sąnaudų.

Galimas sąnaudų vertinimo metodas

Vertinimo metodo pasirinkimas taip pat yra reikšmingas. Kaip minėta, taikant randomizuotą metodą būtina, kad vertintojas dalyvautų renkant ir tikrinant informaciją visą intervencinės priemonės laikotarpį. Kita vertus, kvaziekperimentinių metodų taikymo pastangas daugiausia lemia duomenų šaltinių skaičius, jų kokybė ir prieinamumas.

Komisijos paskelbtame rekomendaciniame dokumente⁶⁷ nurodoma, kokios sumos reikia programos vertinimui, ir teigiama, kad didelės apimties ir įprastinės programos vertinimui reikėtų skirti ne daugiau kaip 1 % programos biudžeto; o inovatyvioms ar bandomosioms iniciatyvoms gali būti skiriama iki 10 %. Tačiau šiame rekomendaciniame dokumente aiškiai neaptariami PPPV

⁶⁷ Žr. [Europos Komisija \(2013 m.\)](#).

išteklių poreikiai, todėl galime daryti prielaidą, kad nurodyta procentinė dalis yra vertinimo išlaidų, įskaitant vieną ar daugiau PPPV, viršutinė riba.

Galima numanyti, kad neįmanoma pateikti orientacinių PPPV sąnaudų, kai ESF+ programose 27 valstybėse narėse vykdoma tiek daug skirtingų intervencinių priemonių ir taikoma įvairių veiksmų sąlygų. Šiuo atveju naudingiau pasiūlyti metodą, kaip apskaičiuoti pagrįstą PPPV biudžetą įvairiomis aplinkybėmis. Lentelėje parodytas paprastas metodas: eilutėse išvardytos pagrindinės užduotys, kurias reikia atlikti, o stulpeliuose – pagrindinės išlaidos.

Kiekvienos veiklos trukmė ir sudėtingumas lemia pastangas, išreikštas vertinimo grupės darbo dienų skaičiumi, ir atitinkamai pagrindines išlaidas. Dalyvių ir kontrolinės grupės narių kiekybinių apklausų duomenų rinkimo išlaidos yra didelės. Jei PPPV remiasi esamais administracinių duomenų šaltiniais ir jie yra gana lengvai prieinami, bendros sąnaudos bus mažesnės. Tačiau administraciniams duomenims apdoroti dažnai reikia atlikti svarbius „parengiamuosius“ veiksmus (ištaisyti trūkstamus ar neteisingus duomenis, pakoreguoti duomenų bazės formatą, patikrinti duomenis reglamentuojančias administracines taisykles ir pan.), dėl kurių išlaidos gali padidėti.

3 lentelė. Pagrindinių PPPV sąnaudų struktūra

Pagrindinė veikla	Vertintojų grupė			Kitos išlaidos (Įranga, medžiagos, reikmenys, kelionės ir kt.)	Pastabos
	Programos vadovas	Vyresnieji ekspertai	Jaunesnieji ekspertai		
Planavimas ir koordinavimas					Planavimo procesas apima PPPV įgyvendinimo galimybes, jo organizavimą ir galutinį metodikos parengimą suderinus su VI. Šiame etape reikia skirti pakankamai laiko galimų duomenų spragų analizei. Koordinavimas apima visą PPPV trukmę, įskaitant darbo organizavimą ir bendravimą su VI ir kitomis suinteresuotosiomis šalimis, kad būtų galutinai suformuluoti vertinimo klausimai.
Literatūros apžvalga					Literatūros apžvalga padeda apibrėžti pokyčių teoriją, nustatyti taikytinus kintamuosius ir suprasti kontekstą. Ji taip pat naudinga siekiant patikslinti vertinimo klausimus, pasinaudoti ankstesniais rezultatais ir suformuluoti hipotezes.
Duomenų rinkimas ir parengimas					Šiai veiklai reikalingos pastangos labai skiriasi priklausomai nuo duomenų rinkimo metodo (-ų). Pirminių duomenų rinkimas apklausų būdu gali užimti daug laiko ir brangiai kainuoti. Taikant kitus metodus gali reikėti investuoti į technologijas (programinę ar techninę įrangą) arba sudaryti susitarimus su duomenų savininkais. Išlaidas galima sumažinti į duomenų rengimą įtraukiant duomenų savininkus.
Duomenų analizė					Duomenų analizei reikia aukšto lygio įgūdžių ir patirties. Šiai veiklai atlikti reikalingą laiką lemia metodas, analizių kiekis ir duomenų kokybė.
Ataskaitos (-ų) rengimas					Šios veiklos pastangos priklauso nuo ataskaitų ir kitų komunikacijos priemonių skaičiaus ir tipo. Sąnaudos gali apimti ne tik pasirošimo laiką, bet ir spausdinimą bei grafinį dizainą.
Tolesni susitikimai					Tolesni susitikimai ir kitokia sklaidos veikla yra svarbus žingsnis išvadoms platinti. Įvairios sąnaudos gali būti susijusios su patalpų nuoma ir maitinimu.
Iš viso					

Nesant kitų nuorodų, personalo išlaidos gali būti apskaičiuojamos atsižvelgiant į ESF+ sąnaudas, susijusias su kiekvienoje šalyje patvirtintomis vyresniųjų ir jaunesniųjų lektorių ar ekspertų mokymo ar įdarbinimo paslaugomis. Šios išlaidos paprastai yra panašios į jaunesniojo ir vyresniojo mokslo tyrimo pareigūno užmokestį ir, nors dydžiai nebūtinai turi būti lygiaverčiai, tai naudingas parametras, į kurį reikia atsižvelgti. Paprasta rinkos analizė ir pokalbiai su keliais tyrėjais gali padėti patikslinti numatomas PPPV sąnaudas.

2.5.2. Kada reikėtų įvertinti intervencinę priemonę?

Labai svarbu nustatyti, kada intervencinės priemonės įgyvendinimo laikotarpiu tinkamiausia atlikti poveikio vertinimą, taip pat atsakyti į esminius klausimus, kada reikėtų matuoti rezultatus ir vertinti poveikį.

Kada vertinti naujas ir vykdomas intervencines priemones?

Diskusija apie tai, kada intervencinės priemonės įgyvendinimo laikotarpiu tikslinga atlikti priešingos padėties poveikio vertinimą, priklausys nuo to, ar intervencinė priemonė yra nauja ar gerai parengta vykdoma schema. Naujai intervencinei priemonei reikia daugiau laiko, kad ji įsitvirtintų ir pasiektų stabilią būseną. Iki tol atliekamas PPPV bus per ankstyvas ir jo įrodymai gali būti klaidinantys. Naujų intervencinių priemonių atveju prieš PPPV dažnai naudinga atlikti pradinį proceso vertinimą, kad būtų galima nustatyti pirmines problemas ir nurodyti jų sprendimo būdus.

Skirtingas naujų ir vykdomų intervencinių priemonių vertinimo laikas

Nustatant optimalų naujos intervencinės priemonės PPPV laiką, reikėtų atsižvelgti į daugelį kitų veiksnių, pvz., veiksmus, kuriais siekiama užtikrinti, kad būtų prieinami tinkami duomenų šaltiniai, vidaus projekto grupės, sudarytos iš tinkamai išmokytų darbuotojų, sukūrimą ir išorės rangovo paskyrimą. Be to, labai svarbus apribojimas bus sprendimų priėmimo proceso, į kurį galiausiai bus nukreiptas vertinimas, poreikiai.

Išteklių klausimai

Vykdomos intervencinės priemonės poveikio vertinimo laiką daugiausia lemia praktiniai ir su politika susiję reikalavimai. Kad PPPV būtų tinkamas, intervencinė priemonė jau turėtų būti įsitvirtinusi ir pasiekusi tam tikrą parengties lygį. Dar vienas klausimas, į kurį reikėtų atsižvelgti – kartu su vertinama intervencine priemone vyksta ir kitos reformos. Šių reformų poveikis gali turėti įtakos svarstomos intervencinės priemonės poveikiui. Politikos formuotojai turės apsvarstyti, ar kitų reformų buvimas politikos srityje yra svarbus priimant politinius sprendimus, kurie bus grindžiami nagrinėjamo PPPV rezultatais.

ESF vertinimai paprastai būna orientuoti į vieną programavimo laikotarpį. Tačiau vertinant stabilias intervencines priemones, kurios jau buvo įtrauktos į ESF programą ankstesniu laikotarpiu, gali būti tikslinga ankstesnio laikotarpio retrospektyvinį vertinimą derinti su dabartinio laikotarpio vertinimu, kad būtų aprėptas ilgesnis intervencinės priemonės gyvavimo laikotarpis.

Keli programavimo laikotarpiai

Kada matuoti rezultatus ir apskaičiuoti poveikį?

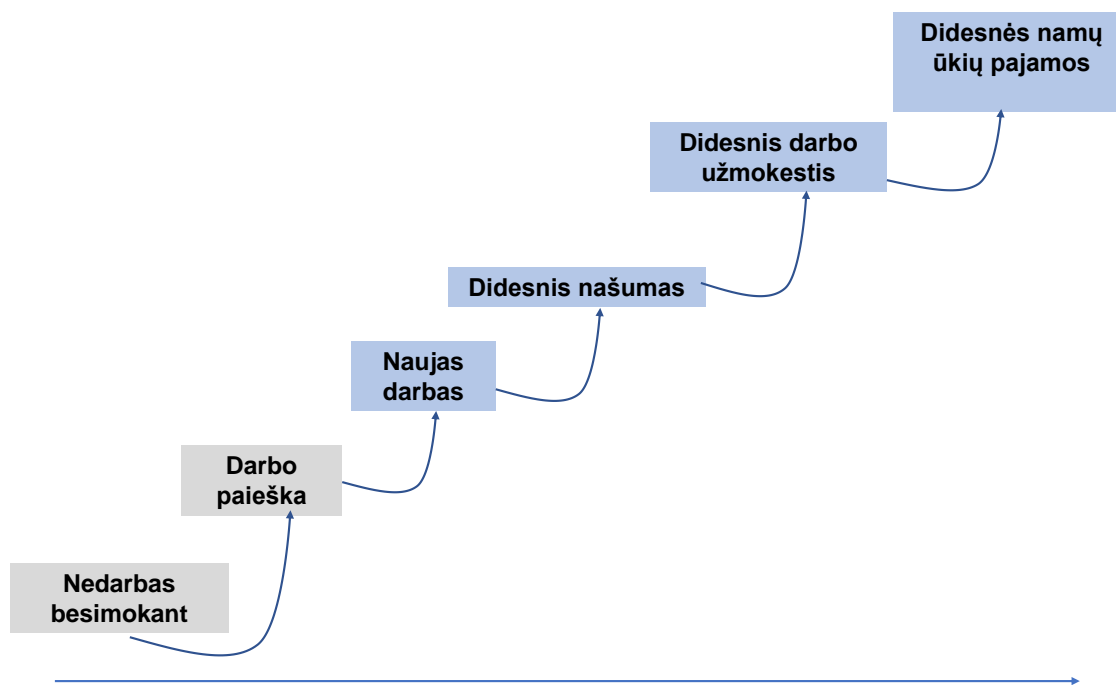
Antras svarbus klausimas, susijęs su vertinimo laiku, – kada turėtų būti matuojamas ir vertinamas poveikis arba, tiksliau, kada tikimasi poveikio po intervencinės priemonės.

Nagrinėjant bedarbiams skirtą mokymo intervencinę priemonę, kyla klausimas, per kokį laikotarpį galima tikėtis didesnio užimtumo lygio. Gerai žinoma, kad mokymo programoms būdinga tai, jog trumpuoju laikotarpiu dėl jų mažėja dalyvių užimtumas. Taip yra dėl vadinamojo „susaistymo“ poveikio. Mokymo intervencinėmis priemonėmis bedarbių mokymo dalyvių dėmesys paprastai nukreipiamas nuo darbo paieškos, nes jie dalyvauja mokymo kursuose. Priešingai, kontrolinės grupės asmenys yra pasiryžę susirasti darbą. Jei poveikis apskaičiuojamas per anksti, jis gali būti neigiamas arba nepakankamai įvertintas. Planuojant PPPV svarbu realistiškai įvertinti poveikio laiką ir momentą, kada jį bus galima išmatuoti. Supaprastintas vėlesnio poveikio modelis pateiktas 5 pav.

Svarstant, kada geriausia matuoti rezultatus ir vertinti poveikį, reikės atsižvelgti į politikos formuotojų reikalavimus pateikti informaciją iki tam tikrų terminų. Jei intervencine priemone siekiama pagerinti ilgalaikes įsidarbinimo galimybes, analitiniu požiūriu gali būti prasminga stebėti dalyvius dvejus ar daugiau metų po to, kai jiems buvo taikytas priemonės poveikis, siekiant išsiaiškinti, ar jų uždarbis ir užimtumo lygis yra didesnis nei tam tikros lygiavertės grupės asmenų, kuriems poveikis nebuvo taikytas. Programų vadovams, priešingai, dažnai reikia greitų išvadų, todėl tokiu atveju būtinas kompromisas tarp intervencinės priemonės požiūriu pagrįsto tolesnio stebėjimo intervalo ir sprendimus priimančių asmenų poreikio laiku gauti įrodymus.

Tarp pagrįsto ir įmanomo

5 pav. Supaprastintas mokymo programos rezultatų grafikas

Jeigu rezultatų rodikliai gaunami iš administracinių šaltinių (pvz., socialinio draudimo įrašų, kuriuose pateikiama išsami informacija apie užimtumą ir uždarbį), tada bus praktiška stebėti rezultatus pakartotinai per ilgesnį laikotarpį ir įvertinti poveikį (net kas mėnesį). Šiuo atveju kyla pavojus, kad laikui bėgant išvadų pobūdis gali pasikeisti. Jei rezultatams matuoti reikia rinkti pirminius duomenis, atliekant atrankinius tyrimus, reguliariai vertinti poveikį taptų labai brangu, nebent būtų įmanoma surinkti retrospektyvių rezultatų duomenų. Vis dėlto nereikėtų nuvertinti duomenų gavimo iš kelių administracinių sistemų ir vieno analitinio duomenų rinkinio sukūrimo sąnaudų.

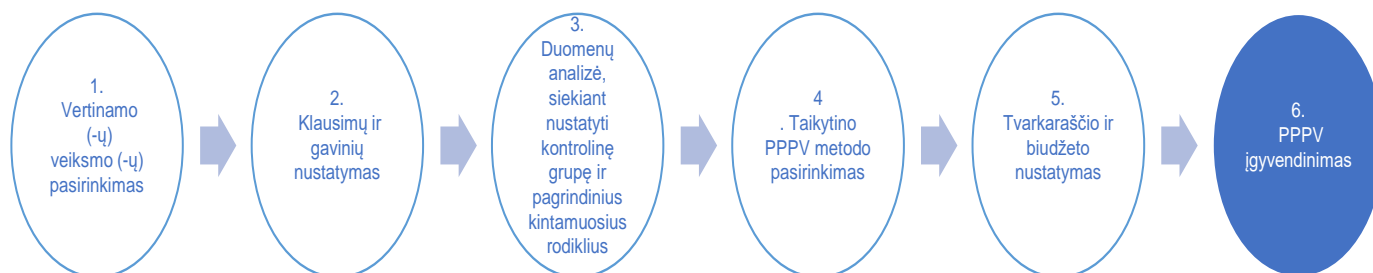
Dėmesys sutelkiamas į konkrečius laikotarpius

Kaip aptarta 1.5 skirsnyje, suformulavus pokyčių teoriją (arba intervencinės priemonės logiką) galima lengviau nustatyti, kada vertinti poveikį.

Alternatyva tiems, kurie planuoja PPPV nesuformulavę pokyčių teorijos, yra glausta ankstesnių tyrimų, kuriuose buvo vertinamos intervencinės priemonės, panašios į svarstomąją, apžvalga; ši užduotis taip pat naudinga tiems, kurie gali remtis aiškia pokyčių teorija. Kruopšti ankstesnių tyrimų rezultatų analizė gali labai pasitarnauti tinkamai matuojant rezultatus ir apskaičiuojant poveikį.

...arba kitų naujausių tyrimų apžvalgos

2.6. PPPV įgyvendinimas

Nustačius tvarkaraštį ir biudžetą, PPPV planavimas yra baigtas ir galima pereiti prie jo įgyvendinimo. Paskutiniame šio vadovo žingsnyje siekiama parodyti pagrindinius vertinimo atlikimo veiksmus ir būdus, kuriais VI gali įveikti galimas kliūti, su kuriomis susiduria. Visų pirma šiame skirsnyje taikoma vertinimo pagalbos tarnybos, per kurią Europos Komisija ir EMPL GD teikia pagalbą visų valstybių narių VI, patirtis. Vertinimo įgyvendinimas bendrai aptariamas leidinyje „EVALSED: The Resource for the Evaluation of Socio-Economic Development“⁶⁸; šiame vadove aptariamos keturios pagrindinės veiklos sritys, atsižvelgiant konkrečiai į PPPV:

1. vertintojo atranka,
2. PPPV įgyvendinimo priežiūra,
3. ataskaitų teikimas,
4. rezultatų panaudojimas.

2.6.1. Vertintojo atranka

Pirmasis sprendimas renkantis vertintoją yra vidaus ar išorės kandidato pasirinkimas. Pastaruoju atveju vertintojas atrenkamas pagal viešųjų pirkimų procedūrą.

Vertintojo nepriklausomumas

BNR 44 straipsnio 3 dalyje pripažįstama, kad egzistuoja nepriklausomumo problema, ir teigiama, kad: „Vertinimus atlikti pavedama funkciškai nepriklausomiems vidaus arba išorės ekspertams“. Taigi pirmasis kriterijus renkantis vertintoją yra jo realus nepriklausomumas nuo VI ir ESF+ programos sprendimų priėmimo procesų. Antrasis kriterijus – ar PPPV atlikti reikalingi įgūdžiai ir išteklių yra prieinami įstaigos viduje. Tai bene dažniausia kliūtis, trukdanti atlikti vidaus vertinimą, nes techninės žinios, reikalingos PPPV atlikti, yra labai specifinės ir daugelyje administracijų retai prieinamos.

Pasirinkusi vidaus ar išorės vertintoją, administracija turi išvardyti technines vertinimo specifikacijas; renkantis išorės vertintoją specifikacijos bus įtrauktos į viešųjų pirkimų procedūrą. Rengiant PPPV techninę užduotį, ypatingas dėmesys teiktinas šiems aspektams:

Pagrindiniai techninės užduoties elementai

- **vertinimo tikslas** ir tyrimo klausimai turi būti aiškūs ir, jei įmanoma, nuosekliai vesti prie poveikio vertinimo ir PPPV;

⁶⁸ Pateikiamas adresu https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/guide/guide_evalsed.pdf.

- turi būti nurodyti **turimi duomenys**; tai vienas iš pagrindinių klausimų, kuriuos reikia spręsti rengiant ir įgyvendinant PPPV. Jis padeda vertintojams suvokti esamas duomenų prieinamumo problemas ir leidžia jiems parengti realistiškus ir tikslius pasiūlymus;
- **prašymas atlikti PPPV** gali būti aiškiai išreikštas techninėje užduotyje, tačiau konkrečių taikytinų metodų parinkimas turėtų būti paliktas vertintojui. Taip vertintojas gali pasiūlyti originalių sprendimų ir parodyti savo gebėjimus;
- **siūlomoje komandoje** turi būti kelių sričių ekspertai, kompetentingi, visų pirma vertinimo ir PPPV (žinios, kaip parengti ir įgyvendinti vertinimą), ekonometrijos (tinkamų metodikų naudojimas) ir vertinamos intervencinės priemonės politikos (pokyčių teorijos atkūrimas ir išsamus išvadų aiškinimas) srityse;
- **sutarties sudarymo kriterijuose** pirmenybė turi būti teikiama kokybei, o ne pasiūlymo kainai. Vertinimo kokybė labai priklauso nuo vertintojo gebėjimo jį parengti ir atlikti. Viešųjų pirkimų teisinė sistema dažnai nėra visiškai suderinama su vertinimo konkursų poreikiais, tačiau užsakovas turėtų kiek įmanoma pritaikyti galiojančias taisykles, kad būtų renkamas pagal kokybę ir techninius pajėgumus;
- siekiant visapusiškai įvertinti pasiūlymų kokybę ir tinkamai apsvarstyti įvairius metodinius ir organizacinius sprendimus, **atrankos procese** į patariamąjį atrankos komitetą turėtų būti įtraukti vertinimo ir PPPV ekspertai.

Kai kuriose valstybėse narėse PPPV patirtis vis dar yra menka. Dėl to gali kilti problemų atrankos procese, nes šių paslaugų rinka yra pernelyg ribota. Tikėtina, kad vos kelios įmonės ar ekspertai sugebės įvykdyti techninės užduoties sąlygas ir pateikti kokybišką pasiūlymą. Tokiais atvejais atviri VI seminarai, kuriuose dalyvauja akademikai ir vertinimais suinteresuotos įmonės, gali padėti parengti PPPV ir vėlesnį kvietimą teikti pasiūlymus. Seminaruose būtų renkami nacionalinių ekspertų siūlymai, kartu jiems būtų suteikta laiko organizuoti dalyvavimą konkurse; siekiant užtikrinti skaidrumą ir išvengti interesų konflikto, seminarai turėtų būti vieši, o pagrindinė informacija turėtų būti prieinama ir tiems, kurie negalėjo juose dalyvauti.

2.6.2. PPPV priežiūra

Pasirinkus vertintoją ir inicijavus PPPV, VI turi prižiūrėti vertinimo procesą. Tai daugiausia apima vertintojo teikiamų rezultatų kontrolę ir patvirtinimą, pažangos aptarimo susitikimų su vertintoju ir suinteresuotaisiais subjektais organizavimą ir, jei reikia, susitarimų su duomenų savininkais sudarymą.

VI turi turėti pajėgumų šioms užduotims atlikti. Tai taip pat reiškia, kad reikia turėti išteklių visam procesui prižiūrėti ir įgūdžių PPPV techniniams sprendimams tikrinti. Paprastai VI skiria specialius darbuotojus vertinimams atlikti, o tais atvejais, kai jie neturi pakankamai patirties PPPV srityje, jiems turėtų padėti nepriklausomi išorės ekspertai. Su šiais ekspertais gali būti sudaromos trumpalaikės sutartys arba, jei jie yra valstybinių institucijų darbuotojai, paslaugos teikiamos nemokamai. Tikėtina, kad reikės skirti nuo 6 iki 12 darbo dienų, kurių turėtų pakakti ataskaitoms peržiūrėti ir kai kuriems susitikimams su VI, vertintoju ir pagrindiniais suinteresuotaisiais subjektais.

Vidiniai ir išoriniai įgūdžiai, naudojami priežiūros procese

Programos vertinimo procesams prižiūrėti dažnai sudaroma iniciatyvinė grupė. Šią grupę paprastai sudaro VI, kitų įgyvendinančių departamentų

pareigūnai, pagrindiniai suinteresuotieji subjektai (socialiniai partneriai, NVO, kitos administracijos) ir kai kurie akademinės bendruomenės ir (arba) valstybinių institucijų (pvz., nacionalinės statistikos institucijos) ekspertai. Inicijatyvinė grupė dalyvauja nustatant vertinimo klausimus, aptaria vertinimo išvadas, jų sklaidą ir naudojimą politikos formavimo procesuose. Lankstesnis ir labiau specializuotas pogrupis taip pat galėtų kartu su VI prižiūrėti pateiktus vertinimo rezultatus.

2.6.3. Ataskaitų teikimas

Ataskaitų teikimas yra pagrindinė vertinimo veikla ir esminė priemonė, kuria informuojama apie rezultatus. Vertinimo ataskaitos turi būti aiškios, glaustos, suprantamos nespécialistams, o jose pateikti sprendimai ir politinės rekomendacijos turi būti skaidrūs. Ataskaitomis taip pat turi būti įmanoma įrodyti vertinimo patikimumą, jose nurodant naudotą metodiką bei duomenis ir galimas analizės ribas.

Paprastai bus parengtos trys kiekvieno PPPV ataskaitos.

- **Pradinė ataskaita** paprastai pateikiama netrukus po sutarties pasirašymo, joje pristatoma galutinė metodika, parengta pagal diskusijas su VI ir pirminę turimų duomenų atranką.
- **Tarpinė ataskaita** pateikiama tarpiniame vertinimo etape, o PPPV atveju ji gali būti skirta surinktiems duomenims, tiriamosios ir kontrolinės grupių sudėčiai ir imčiai parodyti.
- **Galutinėje ataskaitoje** pateikiama PPPV analizė ir išvados. Joje nurodoma išsami informacija apie metodologiją ir duomenis, taip pat pabrėžiami visi iš įrodymų išplaukiantys politikos padariniai. Galutinę PPPV ataskaitą turi sudaryti kelios pagrindinės dalys: vertinimo klausimai; pokyčių teorija (arba intervencinės priemonės logika) ir vertinamų gavinių nustatymas; taikyta metodika; naudoti duomenys ir tiriamosios bei kontrolinės grupių charakteristikos; įvertintas poveikis; atsakymai į vertinimo klausimus ir jų poveikis politikai.

Atskiros ataskaitos pažangai stebėti ir rezultatams naudoti

Užsakovas, prirėikus pasitelkęs išorės ekspertus, peržiūri visas ataskaitas, aptaria pastabas su vertintoju, kuris pateikia prašomus paaiškinimus ir patobulinimus prieš užsakovui oficialiai priimant ataskaitą.

PPPV ataskaitoje reikėtų vengti perteklinių techninių aspektų, o išvados turi būti aiškios ir suprantamos suinteresuotiesiems subjektams ir nespécialistams. Labiau techniniai analizės veiksmai gali būti aprašomi konkrečiuose prieduose, taip užtikrinant, kad pagrindinės ataskaitos tekstas būtų aiškus ir sklandus. Tačiau metodologinės detalės yra labai svarbios siekiant įrodyti PPPV patikimumą; be to, jos turi būti skaidrios. Ataskaitoje turi būti nurodyti gavinių kintamieji, duomenų kokybė, tiriamosios ir kontrolinės grupių sudėtis ir imties dydis, poveikio įvertinimo metodas ir taikyti statistiniai bandymai. Be to, laikantis akademinės praktikos, prieiga prie anonimizuotų duomenų ir duomenų tvarkymo metodų galėtų būti suteikta tyrėjams, kurie ketina pakartoti ir patikrinti analizę.

Visų PPPV galutinėje ataskaitoje turėtų būti pateikiamas standartizuotas būtiniausias informacijos rinkinys. Šio būtiniausios informacijos rinkinio tikslas yra dvejopas: 1) supaprastinti skirtingų VP ir skirtingų šalių išvadų palyginimą; 2) surinkti informaciją, kurią ateityje bus galima panaudoti metaanalizei.

Būtiniausios informacijos rinkinys, kuris turi būti pateiktas PPPV galutinėje ataskaitoje

Standartizuotos būtiniausios informacijos apie kiekvieną ESF vertinimą rinkimo šablonas parengtas pagal rekomendacijas, išdėstytas leidinyje

„Europos socialinio fondo dalyvių rezultatų tvarumo ir veiksmingumo bandomasis tyrimas ir galimybių studija naudojant priešingos padėties poveikio vertinimą“. Veiklos požiūriu ši informacija galėtų būti įtraukta į galutinės ataskaitos priedą ir nusiųsta Europos Komisijai.

4 lentelė. lentelėje pateikiamas galimas būtiniausios informacijos rinkinio sudarymo šablonas.

4 lentelė. Pagrindinė informacija, kuri turi būti įtraukta į PPPV pristatymo aprašą

Informacijos kategorija	Konkreči informacija, kurią reikia rinkti ir teikti
1. Informacija apie intervencinę priemonę	<ul style="list-style-type: none"> - Vertinamos intervencinės priemonės pavadinimas - Intervencinės priemonės pobūdis (mokymas, užimtumo paslaugos, socialinės įtraukties paslaugos ir pan.) - ESF+ programos metodas (prioritetinės kryptys, konkretus tikslas, veiksmas) - Vadovaujančioji institucija ir (arba) kitos įgyvendinančiosios institucijos - Išlaidos - Intervencinės priemonės metu teikiamų paslaugų trukmė ir (arba) intensyvumas - Dalyvių grupė pagal amžių, lytį ir tinkamumo statusą (nedarbo išmokų gavėjas, ilgalaikis bedarbis, nesimokantis, nedirbantis ir mokymuose nedalyvaujantis jaunimas) - Teritorinė intervencinės priemonės taikymo sritis
2. Intervencinės priemonės veiksmingumo matavimas	<ul style="list-style-type: none"> - Rodiklis, ar PPPV įvertintas teigiamas ir statistiškai reikšmingas priemonės poveikis atitinkamam (-iems) rezultatui (-ams) - Faktinis šio poveikio matmuo - Du pirmiau nurodyti matmenys (+/-) ir (dydis), skirtas atitinkamų ir palyginamų gavinių rinkiniui, pvz., užimtumo lygiui, uždarbiui ir kt. - „Ekonominio naudingumo“ rodikliai (jei numatoma)
3. Duomenys ir metodika	<ul style="list-style-type: none"> - Duomenų šaltinis (apklausa, administraciniai duomenys) - Stebėjimo periodas - Ekonometrinis PPPV metodas - Laikotarpis (paprastai trumpas ≤ 12 mėn. nuo intervencinės priemonės pabaigos, vidutinis > 12 ir ≤ 24 mėn., ilgalaikis poveikis > 24 mėn.) - Tiriamosios ir kontrolinės grupių imties dydis - Išankstinių programos duomenų prieinamumas ir (arba) įtraukimas

2.6.4. Rezultatų panaudojimas

Rezultatų panaudojimas yra svarbus, nes jei rezultatai nebus veiksmingai išplatinti ir nepasieks numatomos auditorijos, vertinimo poveikis bus menkas.

PPPV išvadų sklaida yra labai svarbi

Išvadų ir vertinimo gavinių sklaida paprastai apima:

- bent vieną rašytinę vertinimo ataskaitą, įskaitant trumpą turinio išdėstymą ir santrauką;
- bent vieną žodinį išvadų pristatymą, paremtą skaidrėmis ar panašiomis priemonėmis;
- ataskaitos techninę dalį (arba priedą), kurioje išsamiai aprašoma taikyta metodika, pagrindinės padarytos prielaidos ir pasirinktas statistinės analizės metodas.

Visos vertinimo ataskaitos turi būti skelbiamos viešai. Tai yra 2021–2027 m. programavimo laikotarpio Bendrųjų nuostatų reglamento nuostata⁶⁹. Be to, vertinimo išvados turi būti pateiktos ir aptartos programos stebėsenos komitete; tai privalomas pristatymas, tačiau vien jo nepakanka, kad būtų

⁶⁹ BNR (ES) 2021/1060 44 straipsnio 7 dalis.

skatinamos išsamios diskusijos, nes stebėsenos komitetų posėdžiuose paprastai aptariami veiksnių prioritetai. Žr. toliau esančiame teksto interpe pateiktą nacionalinės praktikos, kaip pristatyti ir platinti vertinimo rezultatus, pavyzdį.

Nėra vienos veiksmingos komunikacijos politikos, kuri padėtų skleisti informaciją apie įgytą patirtį ir pradėti diskusijas apie ją; kiekvienam kontekstui reikalinga atskira strategija. Todėl svarbu parengti veiksmingą strategiją ir visų pirma užtikrinti, kad apie rezultatus sužinotų ne tik VI suinteresuotieji subjektai. PPPV „auditoriją“ galima suskirstyti į pagrindines grupes ir nustatyti pagrindines komunikacijos rūšis; pavyzdžiui,

Daug auditorijų ir daug komunikacijos metodų

- aukšto lygio politikos formuotojai ir politiniai atstovai – jie įpratę matyti trumpus dokumentus (politikos aprašus, santraukas), kuriuose pateikti pagrindiniai rezultatai ir rekomendacijos;
- administracijos pareigūnai, dalyvaujantys įgyvendinant intervencinę priemonę ar panašią politiką – seminarai ar praktiniai užsiėmimai gali būti veiksminga priemonė PPPV rezultatams pristatyti, techninį pristatymo lygį pritaikant prie bendravimo su dalyviais lygio;
- politikos suinteresuotieji subjektai (socialiniai partneriai, NVO, paramos gavėjai ir kt.) – ataskaitų santraukos ir metiniai susitikimai, kuriuose aptariamos vertinimo išvados, gali būti bendra priemonė, padedanti įtraukti šiuos dalyvius į diskusijas. Jei šie dalyviai prisidėjo prie vertinimo klausimų nustatymo, vertinimo rezultatų pateikimas turėtų būti susietas su šiais klausimais;
- ekspertai ir akademikai – mokslinės konferencijos ar seminarai gali būti geriausia vieta vertinimo rezultatams pristatyti. Šie dalyviai patvirtina vertinimo rezultatus moksliniu požiūriu ir taip padidina jų patikimumą.

Metavertinimas⁷⁰ yra galinga papildoma PPPV rezultatų sklaidos priemonė. Taip galima patvirtinti ir apibendrinti pagrindines išvadas, kurių neįmanoma gauti atlikus vieną PPPV. Norint atlikti metavertinimą, būtina turėti daug patikimų ir geros kokybės PPPV apie panašias politikos sritis; šiuo metu metavertinimai vis dar reti ir skirti ne tik ESF intervencinėms priemonėms. Norint, kad metavertinimai būtų plačiai naudojami, reikėtų plačiau naudoti PPPV ir numatytą jų planavimą, kad vėliau būtų lengviau juos palyginti. 2021–2027 m. ESF+ programavimo laikotarpiu metavertinimai gali būti atliekami šalyse, kuriose yra daug programų, arba atliekant tarpvalstybinius palyginimus.

Metavertinimas sklaidai ir apibendrinimui skatinti

13 teksto interpas. Lenkijos patirtis rengiant vertinimo konferencijas

Tarptautinė vertinimo konferencija, kurią organizuoja Plėtros fondų ir regioninės politikos ministerija ir Lenkijos įmonių plėtros agentūra, yra vienas iš svarbiausių viešųjų intervencinių priemonių vertinimo elementų Lenkijoje. Nuo pat sukūrimo ji tapo nusistovėjusia suinteresuotųjų subjektų, atsakingų už politikos formavimą, įgyvendinimą ir poveikio vertinimą, diskusijų platforma.

⁷⁰ Tai sistemingas daugelio panašių intervencinių priemonių PPPV palyginimas, net ir naudojantis statistinėmis priemonėmis. Atliekant metavertinimą pateikiami tam tikros rūšies intervencinės priemonės veiksmingumo požymiai, nagrinėjant panašių priemonių poveikį daugelyje skirtingų kontekstų. Vis dėlto metavertinimais negalima išsamiai išnagrinėti kiekvienos atskiros intervencinės priemonės, naudotos palyginimui, o jų politinė reikšmė susijusi su bendromis politikos kryptimis, o ne su atskiromis kiekvienos intervencinės priemonės detalėmis.

2005 m. pradėta rengti konferencija 10 metų vyko kasmet, o nuo 2015 m. – kas dvejus metus. 2021 m. rengiama 14-oji konferencija. Šiuo metu organizuojama dviejų dienų trukmės konferencija. Viena diena skirta tyrimų rezultatams ir intervencinių priemonių poveikiui aptarti; tą dieną aptariama politika. Antrąją dieną daugiausia dėmesio skiriama metodologiniams klausimams ir vertinimui kaip procesui.

Per 14 konferencijų priešingos padėties metodai ne kartą buvo aptariami diskusijų grupėse arba ekspertų pranešimuose, o abi dienas jie buvo nagrinėjami iš skirtingų perspektyvų. Pavyzdžiui, 2017 m. įvertintas poveikis buvo pristatytas per posėdžius, skirtus intervencinių priemonių poveikiui aptarti, o diskusijos apie vertinimo metodų pranašumus ir trūkumus vyko atskirai.

Ši konferencija taip pat verta dėmesio dėl savo įvairios auditorijos, nes ji skirta ne tik mokslininkams ar metodologijos specialistams, bet ir tiems, kurie rengia ir įgyvendina intervencines priemones. Renginio tikslai yra dvejopi: stiprinti vertinimo sistemos pajėgumus ugdant jos narių įgūdžius ir žinias, taip pat užmegzti ryšius, suteikiant suinteresuotiesiems subjektams erdvę, kurioje galima keistis patirtimi tarp nacionalinių, regioninių ir užsienio partnerių. Iš tiesų, kiekvienoje konferencijoje dalyvauja apie 300–400 atstovų iš įvairių sektorių – viešojo administravimo, akademinės bendruomenės, konsultacinių įmonių ir NVO. Tai nemažas skaičius, atsižvelgiant į tai, kad Lenkijoje įrodymais pagrįstas požiūris į politiką dar nėra visiškai įsitvirtinęs.

Tarptautinė vertinimo konferencija yra viešojo administravimo vertinimo sistemos dalis. Pajėgumų stiprinimas buvo galimas rengiant mokymo programas, kurias organizavo Jungtinis tyrimų centras, Pasaulio bankas arba kurios buvo finansuotos pagal veiksmų programų techninę pagalbą. Mokymas apie vertinimą, įskaitant priešingos padėties metodą, buvo skirtas ne tik vadovaujančiųjų institucijų vertinimo skyrių darbuotojams, bet ir tokioms institucijoms kaip vietos ar regioninės užimtumo tarnybos. Konferencija – tai galimybė susiburti, aptarti ir pasidalyti naujausiais pasiekimais ir rezultatais⁷¹.

⁷¹ Informacija apie konferenciją pateikta adresu <https://www.ewaluacja.gov.pl/strony/xiv-miedzynarodowa-konferencja-ewaluacyjna/>. Norėtume padėkoti Piotr Strzęboszewski ir kitiems Plėtros fondų ir regioninės politikos ministerijos pareigūnams už suteiktą informaciją apie konferencijų sistemą.

3. skyrius. Kaip pasirinkti tinkamą metodiką PPPV atlikti?

Šiame skyriuje pristatomi empiriniai priešingos padėties poveikio vertinimo metodai. Konkrečiai aptariamas eksperimentinis metodas (randomizuotas kontrolinis tyrimas) ir dažniausiai taikomi kvaziekperimentiniai metodai: panašiausių atvejų analizė, dvigubo skirtumo analizė, netolydumų analizės metodas ir instrumentiniai kintamieji. Kiekvienam metodui būdingas specifinis būdas sukurti kontrolinę grupę, kad būtų galima atsakyti į priešingos padėties klausimą: „Kas būtų nutikę tiriamajai grupei, jei ji nebūtų dalyvavusi intervencinėje priemonėje ir (arba) nebūtų patyrusi jos poveikio?“. Praktikoje pasirinktas modelis gali būti pritaikytas prie konkretaus konteksto, kurį lemia intervencinės priemonės rūšis ir turimi arba galimi surinkti duomenys⁷².

Neįmanoma pateikti išsamių rekomendacijų, kaip pasirinkti tinkamiausią vertinimo planą, atsižvelgiant į labai įvairias aplinkybes, su kuriomis susiduria VI. Pasirinkdamos tinkamiausią PPPV metodą konkrečiomis aplinkybėmis, VI turėtų apsvarstyti, kas pasiteisino atliekant ankstesnius vertinimus pačioje VI, valstybėje narėje ir kitose valstybėse narėse – VI gali pasimokyti iš to, kas buvo pasiekta anksčiau pagal jų programą ir kitose vietovėse, kur buvo taikomos panašios aplinkybės. Naudingu informacijos šaltiniu gali būti forumai, kuriuose keičiamasi vertinimo rengimo ir įgyvendinimo patirtimi. Literatūros paieška, ieškant panašių intervencinių priemonių vertinimų, taip pat gali būti svarbus informacijos šaltinis, padedantis kurti projektą. VI užsakyti ekspertai taip pat turės nuomonę, kaip geriausiai parengti vertinimo modelį. Svarbu nepamiršti, kad VI gali būti sukaupia daug žinių ir patirties, kuria galima pasinaudoti.

Tinkamo metodo pasirinkimas

3.1. Randomizacija – eksperimentinis metodas

Pagrindiniai randomizacijos ypatumai

- Tinkamumo kriterijus atitinkantys asmenys atsitiktine tvarka paskirstomi į tiriamąją arba kontrolinę grupę
- Randomizacija užtikrinama, kad abi grupės būtų identiškos (maždaug) pagal visas svarbias charakteristikas
- Taigi kontrolinė grupė atsako į priešingos padėties klausimą, o tiriamosios ir kontrolinės grupių gavinių skirtumas rodo priežastinį intervencinės priemonės poveikį

Randomizacijos vertinimo modeliai gali būti įvairių formų. Čia daugiausia dėmesio skiriama paprastam dviejų grupių metodui – vienai tiriamajai grupei ir vienai kontrolinei grupei – siekiant paaiškinti pagrindinius principus. 1 iliustracijoje pavaizduotas paprastas randomizuotas modelis.

Svarbiausia, kad randomizacija užtikrinama, jog abi grupės atsitiktinės atrankos metu būtų statistiškai lygiavertės visais atžvilgiais. Vėliau tiriamajai

Statistiškai lygiavertės grupės

⁷² Apie kitus techninius metodologinius aspektus taip pat žr. [Europos Komisija \(2019 m.\)](#).

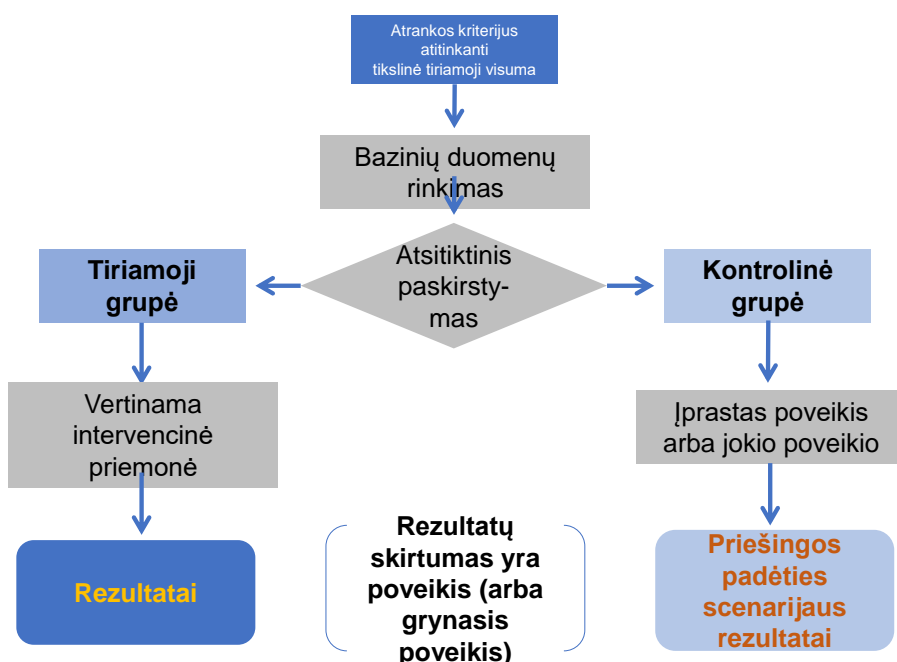
grupei taikoma intervencinė priemonė, kuri yra vertinimo objektas ir kurios poveikis ar rezultatas turi būti išmatuotas.

Priklausomai nuo svarbiausio politikos klausimo, kontrolinei grupei gali būti netaikomas joks poveikis arba tiriamoji grupė gali būti lyginama su grupe, kuriai taikomas koks nors kitas poveikis (kuris gali būti suprantamas kaip įprastas poveikis), arba gali būti kelios tiriamosios grupės kartu su kontroline grupe. Pavyzdžiui, gali būti įdomu palyginti ESF finansuojamos mokymo programos poveikį su kitais nacionaliniu lygmeniu finansuojamais mokymais arba su kitų paslaugų teikimu toms pačioms grupėms.

Kadangi randomizacijos metu tiriamosios ir kontrolinės grupės yra statistiškai lygiavertės, o vėliau taikytas poveikis yra kontroliuojamas, rezultatų skirtumus galima priskirti vertinamai intervencinei priemonei (atsižvelgiant į standartinį statistinį neapibrėžtumą) ir atmesti alternatyvius paaiškinimus kaip bet kokių pastebėtų skirtumų priežastis (žr. pavyzdį toliau pateiktame teksto interpe).

Kontrolinei grupei poveikis visai netaikomas arba taikomas kitoks poveikis

6 pav. Dviejų grupių randomizuota kontrolė

Randomizuoti modeliai dėl jiems būdingų ypatybių ir jei jie tinkamai įgyvendinami suteikia galimybę pateikti patikimų intervencinės priemonės poveikio įrodymų. Dėl šios priežasties jie yra labai populiarūs. Tačiau juos reikia iš anksto ir išsamiai planuoti, o jų rengimas ir administravimas gali būti sudėtingas. Be to, programų vadovai susiduria su dideliais sunkumais, norėdami juos tinkamai įgyvendinti. Pavyzdžiui, pats randomizacijos procesas gali pakeisti intervencinėje priemonėje dalyvaujančių asmenų sudėtį, t. y. kai kuriuos potencialius dalyvius gali atbaidyti randomizacijos idėja ir jie gali atsisakyti dalyvauti. Be to, randomizacijos būdu atrinkti asmenys ne visada laikosi jiems priskirto statuso, be to, gali tekti susidurti su daugeliu kitų problemų. Tam tikromis aplinkybėmis randomizuotų kontrolinių tyrimų modeliai gali būti brangūs.

Tvirti įrodymai ...

Dėl šių ir kitų priežasčių mažai tikėtina, kad ESF finansuojamų priemonių ir intervencinių priemonių vertinimai bus atliekami taikant randomizuotą metodą. Tačiau šiame vadove įspėjama, kad nereikėtų atmesti randomizacijos neapsvarsčius visų atvejų. Šis metodas buvo plačiai taikomas, ir, be toliau

... bet sudėtinga parengti

šiam teksto interpe aptariamo Jungtinės Karalystės pavyzdžio, galima paminėti Jungtinės Amerikos Valstijose atliktus GAIN eksperimentus⁷³ (yra daug kitų Šiaurės Amerikos pavyzdžių), Švedijoje⁷⁴ atliktus eksperimentus, susijusius su 2014–2020 m. ESF intervencinėmis priemonėmis (žr. kitą teksto interpą), taip pat Vokietijoje atliktą tyrimą, kurio tikslas – įvertinti privačių paslaugų teikėjų teikiamų aktyvių darbo rinkos paslaugų poveikį, palyginti su valstybinės užimtumo tarnybos teikiamomis paslaugomis⁷⁵, ir daugelį kitų.

14 teksto interpas. Jaunimui skirto ESF projekto randomizuoto tyrimo pavyzdys

Švedijos projekto „Ung framtid“ (Jauna ateitis) vertinimas

Švedijos projektas „Ung framtid“ (Jauna ateitis) – tai ESF finansuojamas projektas, įgyvendintas 2015–2018 m. Juo buvo siekiama padėti 18–24 metų amžiaus darbo ieškantiems jaunuoliams integruotis į darbo rinką Vidurio Norlande, Šiaurės Vidurio Švedijoje ir Pietų Švedijoje. Projektu, kurį vykdė Švedijos valstybinės užimtumo tarnybos (šved. *Arbetsförmedlingen*), buvo suintensyvinama ir individualizuota paramos veikla, skirta jauniems darbo ieškantiems asmenims; ji sudarė individualus planavimas, informavimas, konsultavimas ir konkreti parama, susijusi su sugretinimu, mokymu ir kita galima veikla. Iš viso projekte dalyvavo beveik 17 000 jaunuolių.

Švedijos ESF taryba užsakė vertinimą atlikti *Arbetsförmedlingen*; jis buvo dalis vertinimo sistemos, sukurtos įgyvendinant 2014–2020 m. ESF projektą, kuriuo siekiama pagerinti VUT vertinimo pajėgumus (įrodymais pagrįstas 2014–2020 m. ES fondų projektas; žr. teksto interpą paskutiniame vadovo skyriuje).

2017 m. birželio mėn. – 2018 m. sausio mėn. vykusiame eksperimente, kuriame dalyvavo aštuonios vietinės darbo biržos iš 90 projekte dalyvavusiųjų, reikalavimus atitinkantys jaunuoliai atsitiktinės atrankos būdu buvo paskirstyti į tiriamąją grupę (asmenys gavo intensyvesnę paramą) ir kontrolinę grupę (asmenys gavo įprastą paramą)⁷⁶. Eksperimento metu atsitiktine tvarka į tiriamąją ir kontrolinę grupes buvo paskirti 4 689 jaunuoliai, iš kurių 2 972 pateko į kontrolinę grupę. Atsitiktinės atrankos metu buvo sudarytos labai panašios tiriamosios ir kontrolinės grupės. Todėl bet kokie abiejų grupių rezultatų kintamųjų (nedarbo laikotarpio pabaiga, bedarbių dalies ir vidutinio nedarbo dienų skaičiaus) skirtumai, išmatuoti pradėjus dalyvauti ESF intervencinėje priemonėje, yra susiję su „Jaunos ateities“ veikla.

Tyrimo rezultatai rodo, kad projektas „Jauna ateitis“ turėjo teigiamą poveikį moterims, bet ne vyrams. Teigiamas poveikis moterims buvo nustatytas pagal visus nagrinėjamus gavinių kintamuosius: per pirmuosius du mėnesius po dalyvavimo projekte dalyvavusių moterų nedarbo laikotarpis baigėsi maždaug 7 procentiniais punktais dažniau, bedarbių dalis tiriamojoje grupėje sumažėjo labiau nei kontrolinėje, ir galiausiai dalyvavusios moterys nedirbo mažiau dienų nei kontrolinės grupės moterys⁷⁷.

Randomizuoti modeliai nuo kitų metodų skiriasi tuo, kad juose daug dėmesio skiriama galimam tiriamosios ir kontrolinės grupių šališkumui kontroliuoti, taikant tyrimo modelį. Dėl tokio dėmesio modeliui šis metodas yra labai intuityvus, tačiau jam nereikia išankstinio planavimo. Randomizuoti modeliai dažnai geriausiai tinka vertinant naujas bandomąsias intervencines priemones, o ne esamas. Taip yra todėl, kad reikia tam tikru mastu kontroliuoti, kaip dalyviai įtraukiami į vertinamą intervencinę priemonę. Tokią „kontrolę“ dažnai sunkiau pasiekti esamose programose nei naujose, naujoms idėjoms atvirose intervencinėse priemonėse.

*Randomizacijos
nustatymas pagal
tyrimo modelį*

Randomizuoto kontrolinio modelio įgyvendinimas reiškia, kad daliai tikslinės tiriamosios visumos, atitinkančios reikalavimus, nesiūloma dalyvauti, bet ji

Etiniai prieštaravimai

⁷³ Žr. [Riccio J., Friedlander, D., Freedman S. \(1994\).](#)

⁷⁴ Žr. [Hagglund, P. \(2006\).](#)

⁷⁵ Žr. [Krug G., Stephan G. \(2011\).](#)

⁷⁶ 2017 m. balandžio–gegužės mėn. buvo vykdomas bandomasis etapas, kurio metu buvo išbandyti keli veiksmai, pavyzdžiui, randomizacijos valdymas, jaunų dalyvių įtraukimas, ataskaitų teikimas.

⁷⁷ Axdorph E., Egebark J., Lundström T., Özcan G. (2019).

priskiriama kontrolinei grupei. Šis paskyrimas yra visiškai atsitiktinis ir nepriklauso nei nuo pareiškėjo, nei nuo intervencinės priemonės administratorių valios. Dėl šios priežasties politikos formuotojai gali būti linkę prieštarauti RKT dėl etinių priežasčių, prieš apsvarstydami, ar jis įmanomas praktiniu ir analitiniu požiūriu.

Tačiau yra svarus argumentas dėl randomizuotų modelių. Jei randomizacijos būdu gaunami kokybiškiausi ir patikimiausi valstybės finansuojamų intervencinių priemonių veiksmingumo įrodymai, svarbu, kad jie būtų plačiau naudojami vertinant intervencinių priemonių poveikį. Be to, jei tam tikros intervencinės priemonės poveikis *a priori* nežinomas, asmenų neįtraukimas nėra neetiškas, nes negalima daryti prielaidos, kad jie gautų naudos. Be to, tokie metodai plačiai taikomi medicinoje ir kitose mokslo srityse, pavyzdžiui, švietimo tyrimuose. Galiausiai, kai kuriomis aplinkybėmis, kai įgyvendinant intervencinę priemonę teikiamos paslaugos ir parama yra perteklinės (t. y. yra daugiau atrankos kriterijus atitinkančių asmenų, nei iš tikrųjų gali dalyvauti intervencinėje priemonėje), asmenų priskyrimas intervencinei priemonei atsitiktine tvarka iš visų reikalavimus atitinkančių asmenų grupės gali būti etiškiausias būdas paskirstyti ribotus išteklius.

... tačiau taip pat yra svarių argumentų už randomizuoto modelio taikymą

3.2. Nerandomizuoti arba kvaziekperimentiniai modeliai

Jei randomizacijos taikymas neįmanomas, PPPV priemonių rinkinyje yra keli alternatyvūs metodai, kuriuose naudojami įvairūs kontrolinės grupės sudarymo būdai, kad būtų galima atsakyti į priešingos padėties klausimą. Šiame poskirsnyje pirmiausia apibūdinama pagrindinė kvaziekperimentinių metodų problema apskritai, po to pristatomi keturi metodai, kurie dažniausiai taikomi empirinėje PPPV praktikoje.

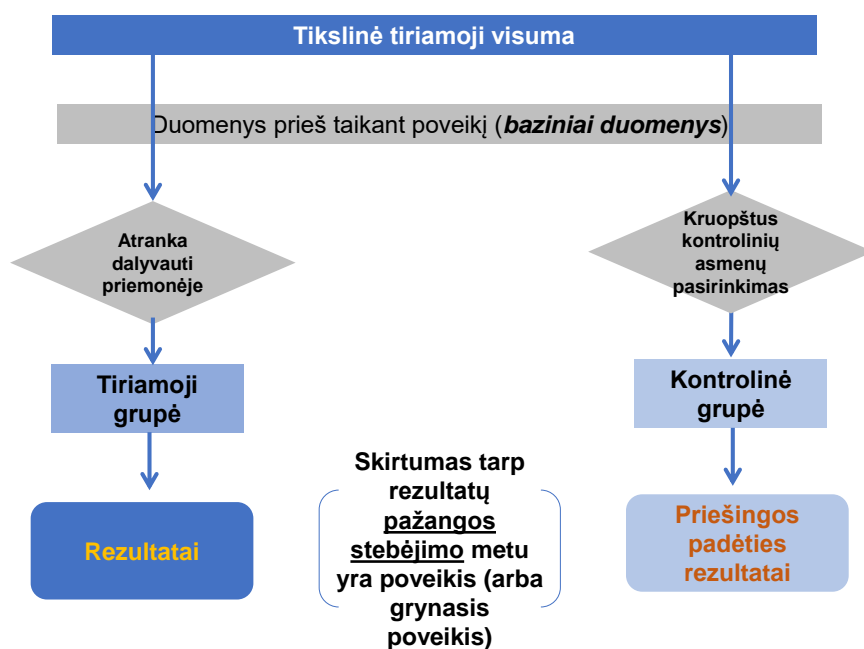
Kai randomizacija neįmanoma

3.2.1. Tikslinė ir kontrolinė grupės netaikant randomizacijos

Kvaziekperimentiniuose projektuose intervencinės priemonės paslaugas gaunančios tikslinės grupės lyginamos su kontroline grupe⁷⁸, kurią sudaro ne atsitiktine tvarka paskirti tiksliniai asmenys arba potencialūs tiksliniai asmenys, negaunantys intervencinės priemonės paslaugų. Kaip ir eksperimento atveju, siekiama gauti nešališką gavinių pokyčio, kurį sukėlė nagrinėjama intervencinė priemonė, įvertinimą. Kadangi tiriamosios ir kontrolinės grupės nesudaromos atsitiktine tvarka, kvaziekperimentiniuose projektuose reikia daug daugiau dėmesio skirti metodams, kuriais atsižvelgiama į galimus skirtumus tarp tiriamosios grupės narių ir potencialių kontrolinių grupių, kurie gali turėti įtakos sprendimui dalyvauti tyrime, taigi ir rezultatams. Svarbiausia pasirinkti patikimą kontrolinę grupę. Jei nepasirenkama tinkama kontrolinė grupė ir analizėje neatsižvelgiama į likusius abiejų grupių skirtumus, sumažėja įverčių patikimumas ir galimai apsunkinami bandymai atmesti alternatyvius bet kokio pastebėto poveikio paaiškinimus.

⁷⁸ Iš esmės terminas „kontrolinė grupė“ vartojamas eksperimentiniuose projektuose, o kvaziekperimentiniuose projektuose paprastai kalbama apie „lyginamąsias grupes“. Tačiau praktiškai šie terminai dažnai vartojami kaip sinonimai. Todėl šiame vadove terminas „kontrolinė grupė“ vartojamas kalbant apie grupę, kuri naudojama priešingos padėties įvertinimui, nepriklausomai nuo PPPV modelio.

7 pav. Stilizuotas kvaziekperimentinis modelis su pavaizduota tiriamąja ir kontroline grupėmis

Kalbant apie ESF bendrai finansuojamas intervencines priemones, dažniausiai taikomas kvaziekperimentinio vertinimo modelis yra bazinis ir (arba) tolesnio stebėjimo modelis, naudojant dvi grupes. Tokiuose modeliuose yra kontrolinė grupė ir tiriamoji grupė, kaip ir randomizacijos atveju, tik kontrolinė grupė sudaroma (nenaudojant randomizacijos) iš egzistuojančių nedalyvaujančių grupių, kad ji būtų kuo panašesnė į tiriamąją grupę.

Kontrolinė ir tiriamoji grupės turi būti panašios viena į kitą

Gera kvaziekperimentinės grupės paieškos strategija yra parinkti kontrolinę grupę, kuri buvo pašalinta iš tyrimo dėl veiksnių, nesusijusių su jos savybėmis ir galimais rezultatais. Tam tikromis aplinkybėmis gali būti pagrindo manyti, kad nors kontrolinės grupės nebuvo sudarytos aiškiai atsitiktine tvarka, galima *ex post* nustatyti asmenis ar įmones, kurių neįtraukimas į tyrimą yra atsitiktinis, atsižvelgiant į galimus rezultatus. Susiklosčius tokioms aplinkybėms, jos tampa beveik idealios taikant kvaziekperimentinį metodą. Pavyzdžiui, kai kurie intervencinės priemonės tikslinės grupės nariai gali būti pašalinti iš intervencinės priemonės dėl administracinio apsirikimo ar klaidos. Todėl, norint sudaryti tinkamą kontrolinę grupę, labai svarbu suprasti dalyvių atrankos procesą; tą būtina kartotinai pabrėžti.

Patikimą kontrolinę grupę galima sukurti keliais būdais. Pirma, galima taikyti statistinio sugretinimo metodą, t. y. duomenys renkami ir iš asmenų, kuriems taikomas poveikis, ir iš asmenų, kuriems netaikomas poveikis, imties; pastaruoju atveju imtis paprastai būna labai didelė. Tuomet kontrolinė grupė sudaroma iš asmenų, kuriems netaikomas poveikis, grupės, pasirenkant asmenis, kurie yra panašiausi į tiriamosios grupės dalyvius. „Panašumas“ – tai socialinių ir demografinių charakteristikų rinkinys, pavyzdžiui, amžius, lytis, išsilavinimas, užimtumas, nedarbas ir pan., išmatuotas tam tikru momentu prieš tiriamąją grupę pradėdant dalyvauti programoje. Todėl asmenys, kuriems netaikomas poveikis, veiksmingai „sugretinami“ su asmenimis, kuriems poveikis taikomas. Praktikoje potencialiai ilgą socialinių ir demografinių charakteristikų sąrašą galima apibendrinti naudojant „panašumo įvertį“, kuris palengvina pritaikymą.

Dalyvaujančių ir nedalyvaujančių asmenų sugretinimas

3.2.2. Panašiausių atvejų analizė

Pagrindiniai panašiausių atvejų analizės ypatumai

- Analize imituojama randomizacija, *ex post* sukuriant kontrolinę grupę, kuri yra kuo panašesnė į tiriamąją grupę pagal visas svarbias charakteristikas
- Kitaip nei randomizacijos atveju, sugretinti galima tik stebimas charakteristikas (amžių, lytį, išsilavinimą ir pan.), o į nestebimas charakteristikas (pvz., motyvaciją) atsižvelgti negalima
- Šio metodo pagrįstumas labai priklauso nuo duomenų prieinamumo

Panašiausių atvejų analizė (PAA) apima visos imties (tiriamosios ir potencialios kontrolinės) statistinio modelio įvertinimą, pagal kurį apskaičiuojama kiekvieno asmens ar įmonės tendencija dalyvauti tyrime, neatsižvelgiant į tai, ar jie iš tikrųjų jame dalyvavo⁷⁹. Tiriamieji asmenys arba įmonės tada sugretinami su vienu nedalyvaujančiu asmeniu arba įmone arba su keliais nedalyvaujančiais asmenimis arba įmonėmis pagal jų panašumo įvertį⁸⁰. Taikant šią procedūrą nustatoma kontrolinė grupė, kuri vėliau gali būti naudojama priešingos padėties įverčiui apskaičiuoti. Taip parinkus poveikio įverčius užtikrinama, kad poveikio įverčiais atsižvelgiama į pastebimus skirtumus tarp tiriamosios grupės ir kontrolinės grupės, ir, darant prielaidą, kad visi svarbūs skirtumai prieš sugretinimą yra stebimi, galima gauti nešališką intervencinės priemonės poveikio įvertį. Tačiau jei intervencinės priemonės dalyvių atranka yra pagrįsta nestebimais veiksniais, sugretinamo tinkamumas, t. y. gebėjimas išvengti šališkumo yra abejotinas. Esminė prielaida, kuria grindžiamas sugretinimo metodas – atrankos procesas apibūdinamas stebimais duomenimis.

Dalyvavimo tendencija kaip būdas apibrėžti tiriamąją ir kontrolinę grupes

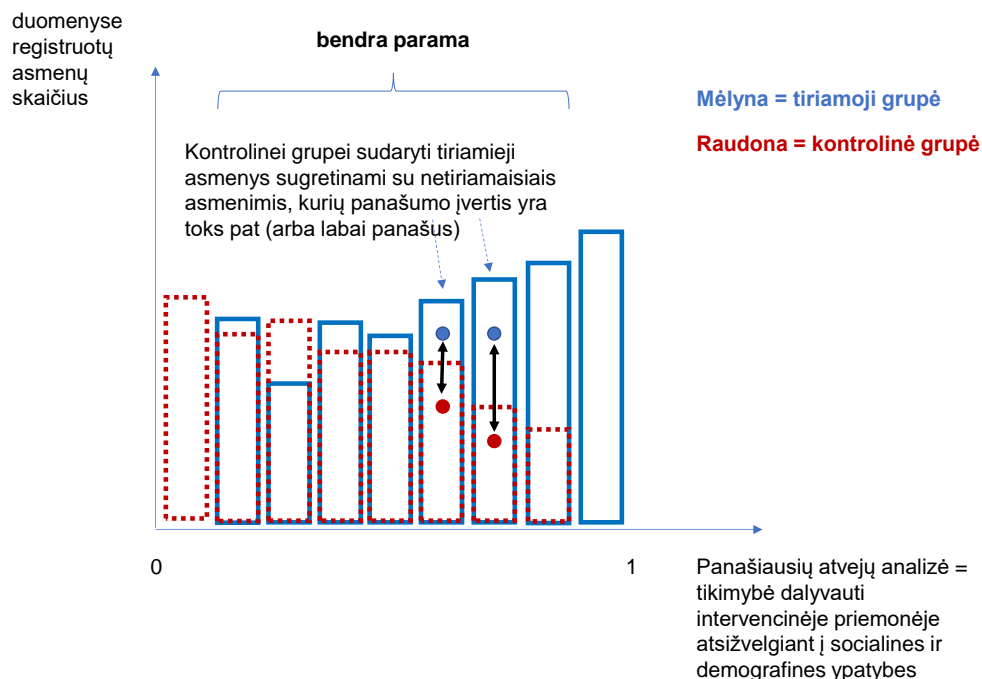
Toliau pateiktoje iliustracijoje intuityviai ir supaprastintai pavaizduotas panašiausių atvejų analizės metodas. Y ašis rodo dalyvaujančių ir nedalyvaujančių asmenų skaičių pagal X ašyje nurodytą panašumo įvertį. Paprastai dalyvaujančių asmenų panašumo įverčiai būna šiek tiek didesni, o nedalyvaujančių asmenų – mažesni. Vieta, kurioje abiejų grupių panašumo įverčiai sutampa, vadinama bendros paramos sritimi.⁸¹ Šioje srityje paveiktieji atvejai yra sugretinami su nepaveiktais atvejais. Diagramoje pateikti du pavyzdžiai, tačiau procesas iš esmės kartojamas tol, kol kiekvienas paveiktasis atvejis sugretinamas su nepaveiktu atveju bendros paramos srityje. Iliustracijoje tai atliekama naudojant „artimiausio kaimyno“ sugretinimą. Bet kurio tiriamosios grupės nario „artimiausias kaimynas“ yra kontrolinės grupės narys, kurio panašumo įvertis yra panašiausias. Sudarius dvi grupes, galima palyginti jų vidutinius rezultatus, kad būtų galima apskaičiuoti poveikį. Įgyvendinama praktiškai panašiausių atvejų analizė gali tapti labai sudėtingu procesu, kuriame reikia atsižvelgti į daugybę klausimų. Į daugelį šių klausimų čia neatsižvelgiama, siekiant užtikrinti pagrindinių principų aiškumą. Kitame teksto intarpe pateikiamas praktinis pavyzdys, kai atliekant ESF vertinimą buvo taikomas sugretinimo metodas.

⁷⁹ Siekiant supaprastinti šią diskusiją, daroma prielaida, kad politikos formuotojai nori žinoti taikomą poveikį tiems, kurie iš tikrųjų gavo programos paslaugas (daugeliu atvejų tai yra tikslinės grupės, kuriai buvo suteikta galimybė dalyvauti, pogrupis). Tai vadinama „suteikto poveikio tiriamiesiems“ analize.

⁸⁰ Yra daugybė galimų metodų, kaip atlikti panašiausių atvejų analizę. Prieinamą apžvalgą žr. [Caliendo M., Kopeinig S. \(2008\)](#).

⁸¹ Bendros paramos srities apimtis turi įtakos imties dydžiui ir rezultatų naudingumui politikai, ypač kai daug paveiktų atvejų nepatenka į bendros paramos sritį.

8 pav. Panašiausių atvejų analizės iliustracija

Panašiausių atvejų analizės patikimumas, be kita ko, grindžiamas prielaida, kad intervencinės priemonės dalyvių atranką galima visiškai apibūdinti stebimais duomenimis. Kitaip tariant, tarp tiriamosios ir kontrolinės grupių nėra nestebimų skirtumų, susijusių su rezultatais ir (arba) sprendimu dalyvauti intervencinėje priemonėje. Šios prielaidos patikimumą didina tai, kad vertinant panašumo įverčius įtraukiamas platus kintamųjų spektras, o kintamieji pasirenkami remiantis išankstinėmis žiniomis ir teorija. Konkrečiai kalbant apie darbo rinkos intervencines priemones, tikrinant galimus nestebimus skirtumus, labai rekomenduojama įtraukti individualią ankstesnę darbo rinkos istoriją⁸².

Atranka pagal stebimus duomenis

15 teksto intarpas. Vertinimo, kuriame taikomas sugretinimo metodas, pavyzdys⁸³

2014–2020 m. finansuojamų ESF intervencinių priemonių poveikis ilgalaikiams bedarbiams Markės regione)⁸⁴

Italijos Markės regione finansuojamų kelių ESF intervencinių priemonių (profesinės praktikos, darbo stipendijų, darbo patirties savivaldybėse ir profesinio mokymo kuponų) poveikiui ilgalaikiams bedarbiams įvertinti taikytas sugretinimo metodas. Intervencinės priemonės nebuvo specialiai skirtos ilgalaikiams bedarbiams, tačiau jie sudarė didžiąją dalį visų analizuotų ESF intervencinių priemonių dalyvių.

Vertinimo tikslas – nustatyti ESF priemonių poveikį tikimybei įsidarbinti praėjus 6, 9, 12, 15 ir 18 mėnesių nuo intervencinės priemonės pradžios. Buvo naudojami keli gaviniai kintamieji: tikimybė įsidarbinti tam tikru metu po intervencinių priemonių, tikimybė įsidarbinti pagal neterminuotą sutartį ir dirbtų dienų skaičius per laikotarpį po intervencinių priemonių.

Siekiant nustatyti tiriamųjų grupių ir grupių, kurioms netaikytas poveikis, skirtumus, taikyta panašiausių atvejų analizė (sugretinimas su „artimiausiu kaimynu“), o keturios pirmiau minėtos ESF intervencinės priemonės analizuotos atskirai. Kiekvienos intervencinės priemonės tiriamąją grupę sudarė dalyviai, kurių dalyvavimas prasidėjo iki 2019 m. rugpjūčio mėn. pabaigos (526 profesinės praktikos dalyviai, 1 058 darbo stipendijų dalyviai, 236 darbo patirties savivaldybėse dalyviai ir 241 profesinio mokymo kuponų dalyvis);

⁸² Žr. [Caliendo, Mahlstedt and Mitnik \(2017\)](#) ir [Kluve, Lehmann, and Schmidt \(2008\)](#).

⁸³ Kitų praktinio metodų (panašiausių atvejų analizės, netolydumų analizės metodo ir dvigubo skirtumo) taikymo pavyzdžių galima rasti adresu [Europos Komisija, 2020](#).

⁸⁴ Žr. [Pompili M., Giorgetti I. \(2020a\)](#)

kontrolinę grupę sudarė bedarbiai, 2016–2018 m. registruoti VUT, kurių nedarbo laikotarpis buvo ne trumpesnis kaip 12 mėnesių (77 255 įrašai).

Apskaičiuojant PAA buvo atsižvelgta į kelis kintamuosius, pasirinktus iš dalyvavusių ir nedalyvavusių asmenų socialinių ir demografinių charakteristikų, pvz., lytį, amžių, pilietybę, išsilavinimo lygį, gyvenamąją vietą, dalyvavimo intervencinėje priemonėje pradžios datą ir 36 mėnesių profesinės veiklos istoriją prieš prasidedant intervencinei priemonei.

Gavinių kintamiesiems vertinti (prieš intervencinę priemonę ir po jos) buvo naudojami COB duomenys, t. y. įmonių privalomų pranešimų apie darbo sutartis, siunčiamų VUT, archyvas.

Tyrimo rezultatai buvo nevienareikšmiai: teigiamas poveikis nustatytas profesinės praktikos ir darbo stipendijų srityse, neigiamas – darbo patirties savivaldybėse srityje, o profesinio mokymo kuponų srityje poveikis nebuvo reikšmingas⁸⁵.

3.2.3. Dvigubas skirtumas

Pagrindinės dvigubo skirtumo analizės ypatybės

- Dvigubas skirtumas – tai intuityvus metodas, pagal kurį lyginamas tiriamosios grupės ir kontrolinės grupės gavinių skirtumas prieš taikytą poveikį ir po jo
- Kadangi kontrolinės grupės pokytis laikui bėgant parodo, kas būtų nutikę tiriamajai grupei, jei nebūtų buvę intervencinės priemonės (priešingos padėties scenarijus), bet koks papildomas tiriamosios grupės gavinių skirtumas prieš ir po intervencinės priemonės parodo priežastinį intervencinės priemonės poveikį
- Tai paprastas ir daugeliu atvejų praktiškai pritaikomas metodas

Atskirai arba kartu taikant sugretinimą, rezultatų kintamųjų baziniai rodikliai (arba rodikliai prieš taikant poveikį) gali būti naudojami dvigubo skirtumo (DS) įvertinimams apskaičiuoti. Šiuo atveju norint gauti intervencinės priemonės poveikio įvertį, kontrolinės grupės rezultatų skirtumas prieš poveikį ir po jo atimamas iš to paties skirtumo, nustatyto tiriamojame grupėje. Vėlgi labai svarbu pasirinkti patikimą kontrolinę grupę. Poveikis, apskaičiuotas remiantis dvigubu skirtumu, paprastai stebimas regresijoje, kurioje taip pat atsižvelgiama į kitus pastebėtus skirtumus tarp tiriamųjų ir kontrolinių grupių. Be to, taikant šį metodą tikrinama, ar yra abiejų grupių skirtumų, kurie yra nestebimi ir nekintantys laiko požiūriu, taip pat ar yra skirtumų, kurie kinta laiko požiūriu, bet vienodai veikia tiek kontrolinę, tiek tiriamąją grupę (pavyzdžiui, visai ekonomikai įtakos turintys veiksniai). Dėl šios galimybės patikrinti kai kuriuos nestebimų skirtumų tarp tiriamųjų ir kontrolinių grupių aspektus, dvigubo skirtumo metodas daugeliu atvejų yra pranašesnis už atrankinės grupės sugretinimo strategiją. 4 pav. pateikiama dvigubo skirtumo metodo iliustracija.

Prieš taikant poveikį ir po jo

X ašis rodo laiko tėkmę, o y ašis – skalę, kurioje fiksuojami rezultatai. Šiuo atveju rezultatai gali būti darbo užmokestis. Vidutinis darbo užmokestis tiriamojame grupėje prieš taikant poveikį yra YT1, o kontrolinėje grupėje – YC1. Po taikyto poveikio darbo užmokestis yra YT2 ir YC2 atitinkamai tiriamojame ir kontrolinėje grupėse. Taigi ištisinė viršutinė linija rodo darbo užmokesčio pokytį tiriamojame grupėje, o ištisinė apatinė linija – kontrolinėje grupėje.

⁸⁵ Kaip pabrėžiama vertinimo ataskaitoje, profesinio mokymo kuponų atveju išvados gali būti laikomos tik preliminariomis, nes, palyginti su bendru dalyvių skaičiumi, tirta imtis yra per maža.

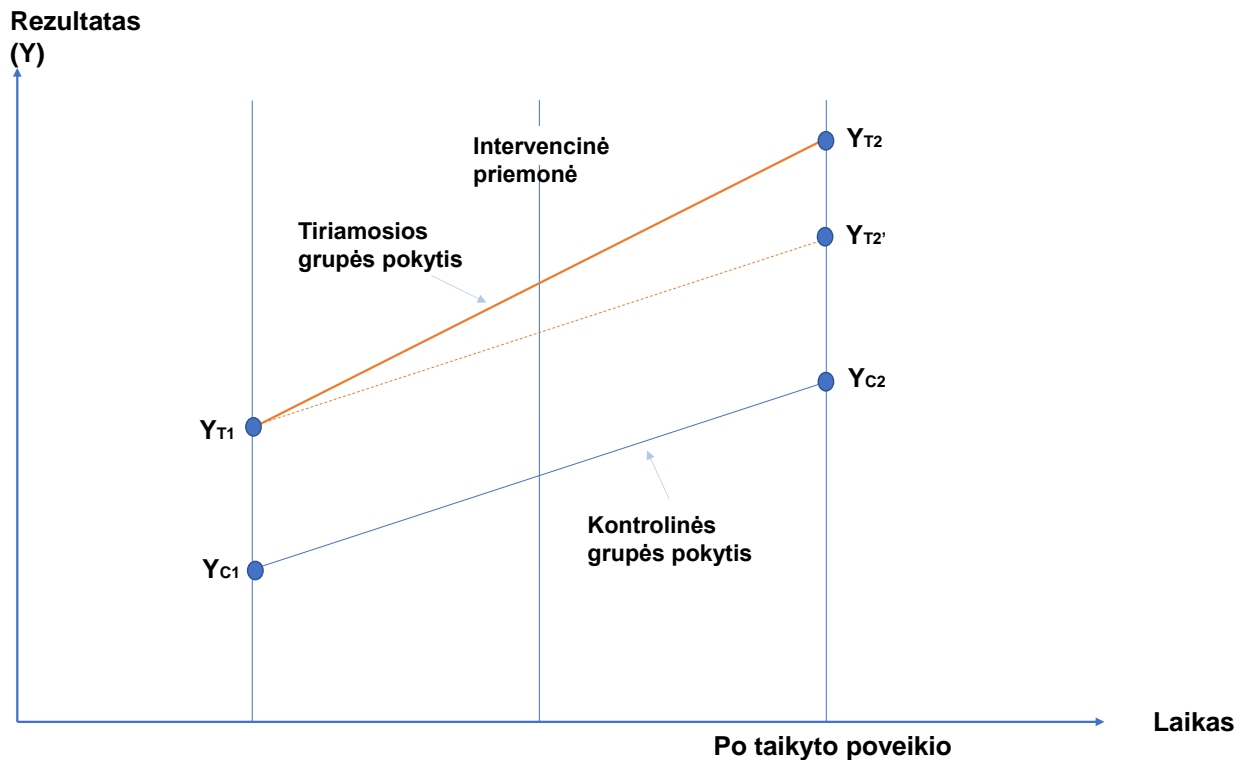
Apytikslis intervencinės priemonės poveikio įvertis būtų gautas palyginus darbo užmokestį tiriamojame ir kontrolinėje grupėse po taikyto poveikio, t. y. $YT2 - YC2$. Tačiau tai būtų neteisinga, nes nebūtų atsižvelgta į darbo užmokesčio skirtumus prieš taikant poveikį. Vienas iš būdų, kaip interpretuoti dvigubo skirtumo įverčius, yra iš rezultatų skirtumo po taikyto poveikio atimti paklaidos įvertį prieš taikant poveikį. Todėl darbo užmokesčio skirtumas po taikyto poveikio ($YT2 - YC2$) koreguojamas atimant iš jo darbo užmokesčio skirtumą prieš taikant poveikį ($YT1 - YC1$); dvigubo skirtumo poveikio vertinimą galima labai paprastai išreikšti tokia formule:

$$(YT2 - YC2) - (YT1 - YC1).$$

Dvigubo skirtumo logika

Jei darbo užmokesčio skirtumai po taikyto poveikio nėra koreguojami atsižvelgiant į anksčiau egzistavusius tiriamosios ir kontrolinės grupių skirtumus, gauti įverčiai gali būti iškreipti. Arba, kaip jau minėta, dvigubo skirtumo metodą galima interpretuoti atėmus kontrolinės grupės rezultatų pokytį iš pokyčio, pastebėto tiriamojame grupėje. Kontrolinėje grupėje stebimas pokytis suvokiamas kaip pokytis, kuris būtų įvykęs tiriamojame grupėje, jei nebūtų buvę intervencinės priemonės.

9 pav. Dvigubo skirtumo metodo paaiškinimas

Paprasčiausiu atveju pagrindinė prielaida, kuria grindžiamas dvigubo skirtumo metodas, yra bendrų tendencijų prielaida, t. y. rezultatų kitimo tendencijos tiriamojame ir kontrolinėje grupėse laiko požiūriu yra lygiavertės netaikant jokio poveikio. Šios prielaidos negalima tiesiogiai patikrinti, tačiau tais atvejais, kai prieš taikant poveikį galima atlikti kelis rezultatų kintamojo matavimus tiek tiriamojame, tiek kontrolinėje grupėse ir kai šie matavimai rodo lygiagrečias tendencijas, metodo patikimumas patvirtinamas. Dvigubo skirtumo metodo pavyzdys pateiktas tolesniame teksto intarpe.

Pagrindinė prielaida – netaikant jokio poveikio bendros tendencijos yra lygiavertės

16 teksto intarpas. Vertinimo, kuriame taikomas dvigubo skirtumo metodas, pavyzdys

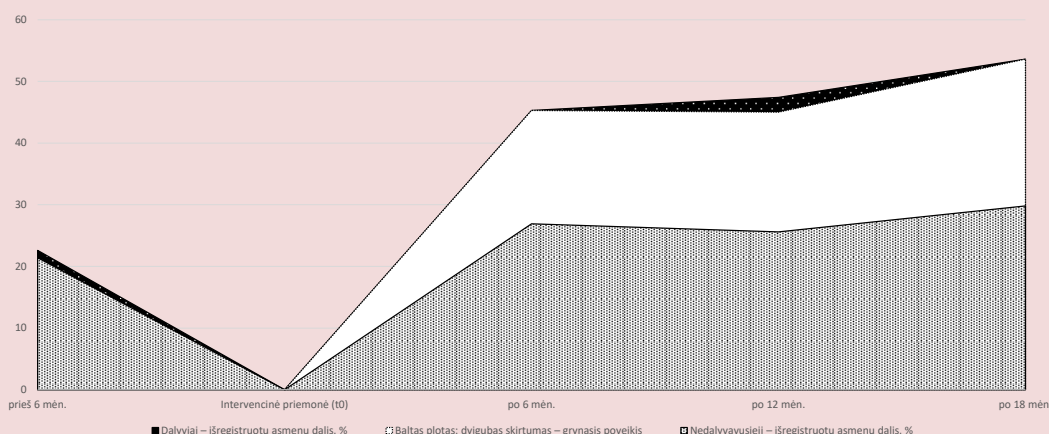
2007–2013 m. programavimo laikotarpiu ESF finansuojamų priemonių, skirtų vyresnio amžiaus darbuotojams Liublino vaivadijoje, vertinimas⁸⁶

Pagrindinis tyrimo tikslas buvo įvertinti ESF intervencines priemones, skirtas vyresnio amžiaus asmenų ekonominei veiklai plėsti nepalankiomis demografinėmis sąlygomis Lenkijos Liublino vaivadijoje. Intervencinės priemonės buvo finansuojamos pagal 2007–2013 m. Žmogiškojo kapitalo veiksmų programą.

145 asmenų tiriamąją grupę sudarė asmenys, kurie įgyvendinant intervencinę priemonę buvo bedarbiai. Kontrolinė grupė buvo sudaryta iš anonimizuotų užimtumo tarnybų pateiktų registro duomenų, kuriuose pateikiami socialiniai bei demografiniai duomenys ir registro įvykių, susijusių su konkrečių asmenų užimtumo statusu, istorija (duomenys buvo gauti iš aštuonių užimtumo tarnybų ir juose buvo informacija apie 67 102 asmenis). Gavinio kintamasis buvo „registracija bedarbių registre“⁸⁷; jį buvo galima stebėti prieš intervencinę priemonę ir po jos, todėl buvo galima taikyti dvigubo skirtumo metodą. Užimtumo statusas buvo vertinamas 5 laikotarpiais: 6 mėnesiai iki dalyvavimo projekte, dalyvavimo projekte metu ir praėjus 6, 12 ir 18 mėnesiams nuo projekto pabaigos.

Šiuo atveju kontrolinės grupės pagal dvigubo skirtumo metodą pasirinkimas buvo išplėstas, taikant sugretinimo metodus, kad kiekvienam dalyvaujančiam asmeniui būtų nustatytas nedalyvaujantis asmuo, remiantis tam tikrais stebimais kovariantais, pavyzdžiui, lytimi, amžiumi, išsilavinimo lygiu, nedarbo lygiu gyvenamojoje vietoje.

Analizė parodė, kad parama vyresniems nei 50 metų bedarbiams turėjo teigiamą grynąjį poveikį užimtumui: priemonėje dalyvavę vyresni nei 50 metų bedarbiai turėjo daugiau nei 2,5 karto didesnę tikimybę išsiregistruoti iš bedarbių sąrašų nei nedalyvavę asmenys. Toliau pateiktoje iliustracijoje parodytas gavinių kintamojo pokytis tiriamojame ir kontrolinėje grupėse ir apskaičiuotas grynasis poveikis, atsižvelgiant į lygiagrečią prielaidą, naudotą taikant dvigubo skirtumo metodą.

3.2.4. Netolydumų analizės metodas

Pagrindinės netolydumų analizės savybės

- Netolydumų analizės metodas grindžiamas idėja, kad tam tikra balo ar reitingo vertė („ribinis taškas“) lemia, ar asmuo dalyvaus intervencinėje priemonėje

⁸⁶ Žr. [Re-source Pracownia Badań i Doradztwa \(2015\)](#).

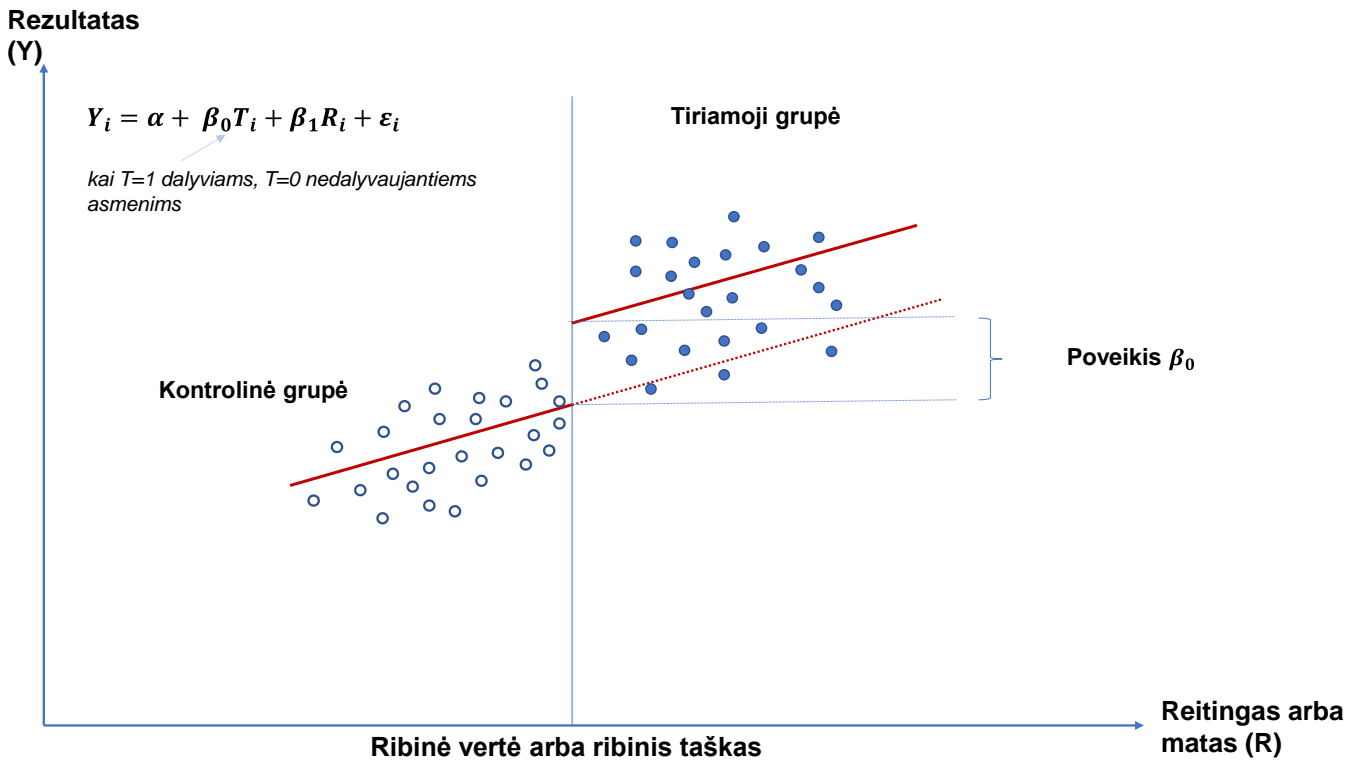
⁸⁷ Nors neregistruotas „bedarbis“ nėra tapatus „dirbančiajam“, tokia prielaida buvo būtina, kad būtų galima atlikti tyrimą.

- Tada asmenys, kurių įvertis artimas šiai vertei, laikomi lyginamaisiais; skirtumas tik vienas – asmenys, esantys vienoje ribinio taško pusėje, dalyvauja priemonėje (tiriamoji grupė), o asmenys, esantys kitoje pusėje, joje nedalyvauja (kontrolinė grupė)
- Lyginant šias grupes paprastai galima tiksliai ir intuityviai įvertinti intervencinės priemonės poveikį; tačiau šis metodas taikomas tik jei atrankos procesas grindžiamas balais arba reitingu

Netolydumų analizės metodas gali būti taikomas, kai intervencinės priemonės prieinamumas nustatomas pagal tęstinio reitingavimo, skalės ar matavimo ribinį tašką. Pavyzdžiui, galimybė mokytis gali būti nustatoma pagal kvalifikacinio testo rezultatus, kai asmenys, surinkę daugiau balų už nustatytą ribinę vertę (arba viršiję ribinį tašką), gali dalyvauti mokymo programoje, o tie, kurie surinko mažiau balų nei nustatyta ribinė vertė, joje dalyvauti negali. Kad šis metodas būtų teisingas, ribinis taškas turėtų būti nustatomas nežinant potencialių mokymo dalyvių balų; kandidatai, kurių surinktų balų vertė yra arti ribinio taško, bus labai panašūs vienas į kitą, išskyrus faktą, kad kandidatai, kurių surinkti balai šiek tiek viršija ribinį tašką, dalyvaus intervencinėje priemonėje, o kandidatai, kurių surinkti balai yra vos žemiau ribinio taško, joje nedalyvaus. Norint apskaičiuoti intervencinės priemonės poveikio įvertį ties ribiniu tašku, galima palyginti asmenų, esančių virš ribinio taško, ir asmenų, esančių žemiau ribinio taško, rezultatus.

Tiriamuosius ir kontrolinius asmenis skiria ribinis taškas

10 pav. Netolydumų analizės metodo iliustracija

Netolydumų analizės metodą (NAM) galima taikyti, kai ribinis taškas visiškai identifikuoja tiriamąją grupę (visiška atitiktis) – tokiu atveju gaunamas *ryškus* netolydumas, arba kai tam tikromis sąlygomis ne visi atitinkamoje ribinio taško pusėje esantys asmenys griežtai laikosi jiems taikomos priemonės reikalavimų (*neraiškus* netolydumas).

Ryškus arba neraiškus netolydumas

10 pav. pateiktas stilizuotas regresijos netolydumų analizės pavyzdys. Tai paprasčiausia ryškaus netolydumo iliustracija. Intervencinė priemonė daro pastovų poveikį kiekvienai reitingo vertei, o poveikis vertinamas taikant tiesinės regresijos modelį (dėl poveikio regresijos funkcinės formos klausimų nekyla). Atliekama praktiškai analizė visada bus daug sudėtingesnė nei parodyta 10 pav.

10 pav. taškais pažymėti atskiri vienetai, pavyzdžiui, mokymo programos dalyviai. Į x ašį įrašomas reitingas arba matas, pagal kurį mokymo programos dalyviai paskirstomi į mokymo kursų vietas. Asmenys, kurių surinkti balai yra ištisinės vertikalios linijos, žyminčios ribą pagal taikytą reitingą ar matą (pavyzdžiui, kvalifikacinis testą), dešinėje, dalyvauja mokymo programoje ir sudaro „tiriamąją grupę“. Potencialūs mokymo programos dalyviai, surinkę mažiau balų už ribinį reitingą ar matą, į mokymo programą neįtraukiami ir sudaro kontrolinę grupę.

Svarbiausia yra tai, kad reitingas, pagal kurį tikslinė grupė priskiriama tiriamosios arba kontrolės grupės sąlygoms, yra nuolatinis kiekybinis kintamasis, matuojamas prieš pradėdant taikyti poveikį, o asmuo įtraukiamas į mokymo programą atsižvelgiant į tai, ar jo rezultatas yra didesnis, ar mažesnis už iš anksto nustatytą ribinį tašką ar slenkstinę vertę.

Rezultatas pavaizduotas y ašyje. Iš esmės taikytos priemonės poveikis nustatomas įvertinus duomenų tiesinės regresijos modelį (atsižvelgiant į pirmiau minėtas prielaidas); t. y. rezultato kintamasis regresuojamas pagal reitingo matą kartu su fiktyviu kintamuoju (taikyto poveikio indikatoriumi), kuriuo apibrėžiama, ar balas yra mažesnis, ar didesnis už ribinį tašką (t. y. ar asmuo priskirtas tiriamajai, ar kontrolinei grupei).

Tokia poveikio regresijos lygtis pavaizduota 10 pav. Mokymo poveikis arba poveikis mūsų pavyzdyje apskaičiuojamas iš taikyto poveikio rodiklio koeficiento, t. y. β_0 .⁸⁸ Taip iš tikrųjų parodoma, ar ties ribiniu tašku yra lūžis arba netolydumas, kaip parodyta 10 pav., kai regresijos tiesė ties slenkstine verte arba ribiniu tašku pasislenka aukštyn. Šiame pavyzdyje pastebimas teigiamas mokymo poveikis rezultatui.

Alternatyvus būdas suprasti poveikio įvertį – atkreipti dėmesį į 10 pav. pavaizduotą kontrolinės grupės linijos pratęsimą punktyrine linija. Jį galima laikyti priešingos padėties įverčiu, kuris būtų buvęs, jei intervencinė priemonė nebūtų buvusi taikoma – skirtumas tarp šios punktyrinės linijos ir geriausios sutapties linijos tiriamajai grupei rodo taikytos priemonės rezultatą arba poveikį. Atkreiptinas dėmesys, kad netaikant priemonės nėra linijos netolydumo ir daroma prielaida, kad tokiu atveju rezultatas tolygiai kinta priklausomai nuo reitingo arba mato.

Netolydumų analizės metodas veikia, nes stebimos tiriamosios ir kontrolinės grupės, esančios netoli ribinio taško, yra panašios viena į kitą, išskyrus tai, kad šiame pavyzdyje grupės, esančios aukščiau ribinio taško, dalyvauja mokymo programoje, o žemiau ribinio taško esančios grupės – nedalyvauja. Todėl situacija nesiskiria nuo randomizacijos, kai stebimos grupės yra arti ribinio taško. Tačiau yra vienas svarbus apribojimas. Daugeliu atvejų taikant NAM apskaičiuotas poveikis politikos formuotojui gali parodyti tik poveikį asmenims, esantiems arti ribinio taško arba slenkstinės vertės.

Tinkamas vidinis pagrįstumas, tačiau apibendrinimas gali būti ribotas

⁸⁸ Paprasčiausiu atveju tai būtų ketinimo dalyvauti poveikis ribiniame taške (žr. [Bloom H. S. \(2009\)](#)).

Apibendrinimai apie toliau nuo slenkstinės vertės esančius asmenis gali būti riboti.

NAM gali būti naudingas metodas, kai asmenys įtraukiami į intervencinę priemonę pagal poreikį, matuojamą nuolatiniu reitingu arba balu. Tačiau analizė gali tapti sudėtinga, jei ribinis taškas yra neraiškus ir yra neatitiktis, taip pat jei kyla poveikio regresijos modelio funkcinės formos problemų. Iš tikrųjų, reikia remtis įvairiomis prielaidomis, o šių prielaidų pagrįstumas ne visada gali būti patvirtintas.

Kitame teksto intarpe pateikiamas praktinis pavyzdys, kai netolydumų analizės metodas buvo taikomas vertinant Jaunimo garantijų iniciatyvą.

17 teksto intarpas. Vertinimo, kuriame taikomas netolydumų analizės metodas, pavyzdys

Profesinis jaunimo mokymas Latvijoje. Netolydumų analizės metodo įrodymai⁸⁹

Europos Komisijos Jungtinio tyrimų centro tyrėjai, taikydami netolydumų analizės metodą, vertino profesinio mokymo (PM) programos poveikį darbo rinkoje pasiektiems rezultatams Latvijos nedirbančio jaunimo atžvilgiu; programa buvo finansuojama pagal 2014–2020 m. Jaunimo garantijų iniciatyvą ir buvo skirta 15–29 metų nesimokančiam, nedirbančiam ir mokymuose nedalyvaujančiam jaunimui.

Duomenys buvo gauti iš Latvijos valstybinės užimtumo agentūros (NVA), kuri pateikė informaciją apie dalyvius ir nedalyvaujančius asmenis – registruotus bedarbius konkrečiais laikotarpiais, ir sugretinti su Valstybinės mokesčių administracijos (VMA) duomenimis, kuriuose pateikiama informacija apie asmenų pajamas konkrečiais laikotarpiais prieš programą ir po jos (2012 m. sausio mėn. ir 2017 m. birželio mėn.). Išvalius duomenų rinkinius, galutinė tiriamosios grupės imtis sudarė 898 asmenis, o kontrolinės grupės – 10 717 asmenis.

Vertintojai rėmėsi Latvijos vyriausybės taisykle, pagal kurią jaunesniems nei 25 metų bedarbiams suteikiama pirmenybė dalyvauti PM programoje. Todėl amžius yra pagrindinis kintamasis, lemiantis dalyvavimo PM programoje tikimybę, o 25 metų amžius yra riba, iki kurios dalyvavimas programoje smarkiai išauga dėl pirmenybės taisyklės. Kadangi asmenys negali kontroliuoti savo amžiaus, ties ribine verte esančių asmenų atranką į PM programą galima laikyti atsitiktine. Dėl galiojusios pirmenybės taisyklės ir savanoriško dalyvavimo programoje, tyrėjai privalėjo taikyti neraiškių netolydumų analizės metodą (NNAM) Nustatymo strategija buvo paremta faktu, kad asmenys, kurių amžius artimas ribiniam taškui (25 metai), buvo panašūs vienas į kitą ir skyrėsi tik dėl dalyvavimo PM programoje.

Išvadamis nustatyta, kad poveikis tikėtinam užimtumui ateityje ir galimybei gauti pajamas kas mėnesį iki 3,5 metų po dalyvavimo programoje yra teigiamas, tačiau statistiškai nereikšmingas. Tačiau pastebėtas teigiamas pirmenybės taisyklės poveikis dalyvavimui programoje. Kadangi NNAM pagrįstumas priklauso nuo to, kad potencialūs dalyviai negali kontroliuoti esamo kintamojo (amžiaus), šiam poveikiui patvirtinti buvo atlikti keli bandymai.

⁸⁹ Žr. [Bratti M. et al. \(2018\)](#).

3.2.5. Instrumentiniai kintamieji

Pagrindinės instrumentinių kintamųjų savybės

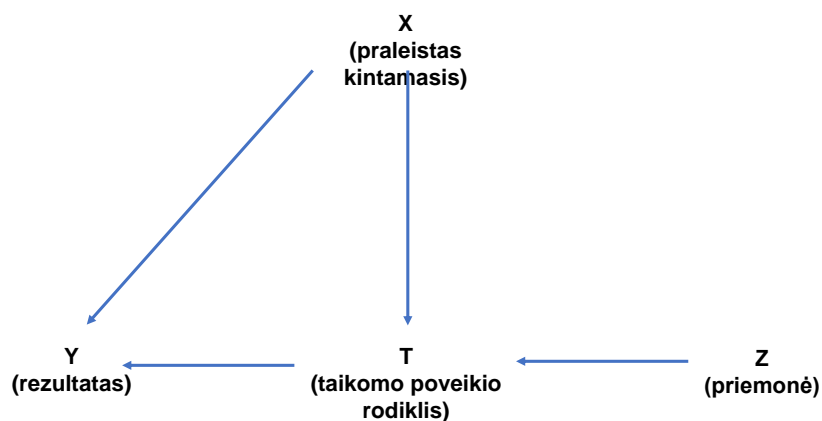
- Instrumentinių kintamųjų esmė – dalyvavimą lemia tam tikras (iš anksto nustatytas ir (arba) išorinis) procesas, tačiau tai nėra faktinė atrankos procedūra
- Iš anksto nustatytas procesas ir jo pagrindiniai kintamieji gali būti naudojami siekiant atsižvelgti į bet kokią asmenų savarankišką atranką, kai jie nusprendžia dalyvauti arba nedalyvauti.

Taikant **instrumentinių kintamųjų** (IK) metodą, priemonės dalyvių atranką bent iš dalies turėtų lemti išorinis veiksnys, kuris nėra susijęs su rezultatais, išskyrus pačią priemonę. Taigi, išorinis veiksnys turi įtakos dalyvavimui, bet ne tiesiogiai rezultatams. Paprastai tokie išoriniai veiksniai gali būti administracinės klaidos ar apsirikimai arba kiti atsitiktiniai gautų paslaugų nukrypimai.

Kaip išoriniai veiksniai veikia dalyvavimą

11 pav. pavaizduotas instrumentinių kintamųjų metodas. Keturi kintamieji pavaizduoti labai supaprastintoje priežastinėje sistemoje. Kintamieji yra duomenys apie tiriamąją visumą, kuriai hipotetiškai skirta mokymo intervencija (asmenys, kurie dalyvauja mokymuose, ir kontroliniai asmenys).

11 pav. Instrumentinių kintamųjų metodo iliustracija

Y – nagrinėjamas rezultatas. Mokymo intervencijos atveju tai galėtų būti uždarbis. T – rodiklis, kuris parodo, ar asmuo dalyvavo mokymuose⁹⁰.

X – praleistas kintamasis, kuris nėra stebimas, bet yra susijęs su Y (rezultatu) ir su T (taikyto poveikio rodikliu), kuriuo išplečiama mokymo programos koncepcija, pavyzdžiui, bazinis gebėjimų matas. Šiuo atveju gebėjimai yra susiję su dalyvavimu mokymuose ir su uždarbiu. Pavyzdžiui, gabesni tikslinės grupės nariai gali pasirinkti dalyvauti mokymo programoje ir kartu gauti didesnę darbo užmokestį.

X egzistavimas skatina ieškoti priemonės; tai reiškia, kad dėl X egzistavimo mokymo poveikis uždarbiui yra iškraipomas. Kitaip tariant, įvertis yra iškreiptas, kadangi egzistuoja X, kuris nėra stebimas ir į jį negalima tiesiogiai atsižvelgti atliekant analizę.

⁹⁰ Kitaip tariant, užtikrinama visiška atitiktis ir visi tiriamosios grupės dalyviai dalyvauja mokymuose.

Galiausiai, kintamasis Z – tai instrumentas, kurį, Morgan ir Winship⁹¹ teigimu, galima laikyti T sukretimu, nepriklausomai nuo X. Dėl šios priežasties 11 pav. nėra linijos, jungiančios Z su X. Be to, Z veikia Y tik per T; nėra jokios kitos sekos, kuria Z paveiktų Y. Tai reiškia, kad Z gali būti naudojamas norint sukelti T (taikyto poveikio) kitimą, kuris nėra susijęs su iškraipančiuoju veiksmu X. Todėl, pasinaudojus tokiu kitimu, galima gauti nešališką T poveikio Y matą⁹².

*Labai svarbu
nustatyti galiojantį
instrumentą*

Toliau aprašomos paprasčiausios aplinkybės, kuriomis galima taikyti IK metodą, paliekant nuošalyje daugelį su juo susijusių sudėtingų aspektų. Faktiškai dažnai sunku rasti įtikinamą instrumentą. Skirtingų galimų instrumentų patikimumas labai priklauso nuo konteksto, o pagrindinių identifikavimo prielaidų paprastai negalima statistiškai patikrinti (iš tikrųjų, reikalaujamą koreliaciją tarp Z ir T galima statistiškai patikrinti, o Z ir X „nepriklausomumo“ – ne). Pavyzdžiui, viena iš strategijų galėtų būti panaudoti atstumą nuo mokymo centrų (fizinės mokymo kursų vietos) iki mokymų dalyvio namų kaip instrumentą vertinant mokymo poveikį mokymų dalyvių grynajam uždarbiui. Galima pastebėti, kad arčiau mokymo centrų gyvenantys mokymo dalyviai dažniau dalyvauja mokymo intervencinėje priemonėje ir kad atstumas tarp mokymo dalyvio namų ir mokymo centro nėra susijęs su kitais grynajį uždarbį ir dalyvavimą mokymuose lemiančiais veiksniais (pavyzdžiui, žmogiškojo kapitalo rodikliais). Todėl vienintelis būdas, kuriuo šis atstumo matas gali paveikti grynajį uždarbį, yra jo poveikis mokymui⁹³.

Instrumentiniai kintamieji gali būti naudojami įvairiomis aplinkybėmis. Įverčius galima gauti taikant įvairius vertinimo metodus, priklausomai nuo atsako kintamojo. Iki šiol šis metodas nebuvo dažnai taikomas atliekant ESF vertinimus. 18 teksto intarpe pateikiamas politikos priežastinio poveikio analizės pavyzdys taikant IK metodą.

⁹¹ Morgan S. L., Winship C. (2014).

⁹² Priežastinis T poveikis Y apskaičiuojamas esant instrumentui, nustačius ryšį tarp Z ir Y ir padalijus jį iš nustatyto ryšio tarp Z ir T.

⁹³ Tokios analizės išvadas gali būti sudėtinga interpretuoti priklausomai nuo to, ar instrumentas yra susijęs su taikyto poveikio kitimais (žr. [Bryson et al. \(2002\)](#)).

18 teksto intarpas. Vertinimo, kuriame taikomas instrumentinių kintamųjų metodas, pavyzdys**Bedarbių imigrantų kalbų mokymo poveikis užimtumui⁹⁴**

Siekiantiems aukšto lygio integracijos į darbo rinką imigrantams labai svarbu išmokti priimančiosios šalies kalbą.

Neseniai paskelbtame straipsnyje (Lang J. (2021)) autorius, naudodamas instrumentinių kintamųjų metodą, įvertina profesinės vokiečių kalbos mokymo programos priežastinį poveikį kursuose dalyvavusių imigrantų sėkmingam užimtumui praėjus dvejiems metams po dalyvavimo programoje. Programą įgyvendino Vokietijos federalinė migracijos ir pabėgėlių tarnyba (BAMF), ją finansavo ESF; ESF ir BAMF programa veikė iki 2017 m. pabaigos. Mokymo kursą sudarė kelios dalys: vokiečių kalbos mokymas, profesinių gebėjimų ugdymas ir mokomoji praktika. Į šią programą galėjo pretenduoti Vokietijos darbo rinkoje dalyvaujantys migrantai, nepriklausomai nuo jų pilietybės ir imigracijos datos.

Siekdamas atsižvelgti į nestebimą kalbos įgūdžių įvairovę, autorius taiko išorinius vietos kalbos mokymo intensyvumo pokyčius darbo biržos lygmeniu. Toks instrumentas laikomas tinkamu, nes įdarbinimo centrai gali savo nuožiūra įgyvendinti skirtingus programų derinius, atsižvelgdami į savo „politikos stilių“, o šis kintamasis yra išorinis darbo ieškančių asmenų užimtumo gavinių požiūriu. Analizuoti 2014 m. surengti mokymo kursai.

Vertinimas grindžiamas gausiu administracinių duomenų rinkiniu – Integruotomis užimtumo biografijomis (IEB) – jungtine Vokietijos federalinės darbo agentūros administracinės informacijos duomenų baze. IEB apima informaciją apie dalyvavimą kalbų mokymo kursuose, išsamią informaciją apie profesinės veiklos istoriją (išskyrus savarankišką veiklą), darbo paieškas, nedarbo laikotarpiu sumokėtas išmokas ir asmens duomenis. Taip pat buvo naudojami kiti duomenys (vok. *Werdegangshistorie*, WGH), kad būtų galima gauti išsamią informaciją apie dalyvavimą BAMF organizuojamuose kalbų kursuose ir, jei įmanoma, papildyti IEB trūkstamus duomenis informacija apie savarankišką veiklą ir vaiko priežiūros atostogas.

Iš išvadų matyti, kad pasibaigus susaistymo poveikio laikotarpiui, kuris paprastai truko vos ilgiau nei metus, praėjus dvejiems metams po intervencinės priemonės, mokymo programoje dalyvavusių imigrantų tikimybė įsidarbinti buvo 9 procentiniais punktais didesnė nei kontrolinės grupės, ir ši tikimybė neapsiriboja nekvalifikuotais darbais. Taip pat buvo nustatyta, kad ankstyvas kalbos mokymas (vos atvykus į Vokietiją) yra naudingas užsieniečių integracijai į darbo rinką.

⁹⁴ Žr. [Lang, J. \(2021\)](#).

5 lentelė. Populiariausių PPPV metodų pagrindinių ypatybių palyginimas

Metodas	Pagrindinės ypatybės	Pranašumai	Duomenų reikalavimai	Apribojimai
Randomizacija – eksperimentinis metodas	<ul style="list-style-type: none"> - Tinkamumo kriterijus atitinkantys asmenys atsitiktine tvarka paskirstomi į tiriamąją ir kontrolinę grupes - Randomizacija užtikrinama, kad abi grupės būtų identiškos (apskritai) pagal visas svarbias charakteristikas - Taigi kontrolinė grupė atsako į priešingos padėties klausimą, o tiriamosios ir kontrolinės grupių gavinių skirtumas rodo priežastinį intervencinės priemonės poveikį 	<ul style="list-style-type: none"> - Teisingai įgyvendinus, poveikio įverčiai yra „nešališki“ - Rezultatai yra skaidrūs ir lengvai suprantami - Išvadoms mažiau taikomos išlygos ir jomis rečiau abejojama - Galimi įvairūs rengimo variantai, kad būtų galima pritaikyti įvairiam politikos kontekstui ir intervencinės priemonės aplinkybėms 	<ul style="list-style-type: none"> - Pagrindinis reikalavimas kontroliuoti atranką į intervencinę priemonę pasitelkiant randomizaciją - Įrašas apie tai, kas buvo priskirtas kuriai grupei - Labai svarbu rinkti bazinius duomenis - Turi būti registruojami tiek tiriamosios, tiek kontrolinės grupės rezultatų rodikliai 	<ul style="list-style-type: none"> - Dažnai tiriamoji ir kontrolinė grupės neatitinka skyrimo dalyvauti priemonėje taisyklių - Dažnai reikia gauti dalyvių sutikimą - Randomizacijos metodas gali daryti įtaką intervencinėje priemonėje dalyvaujančių ir (arba) pageidaujančių dalyvaujančių asmenų atrankai - Žinodami apie savo priskyrimo statusą dalyviai gali keisti savo elgesį ir tai gali daryti įtaką rezultatams - Etiniai klausimai - Dideli planavimo ir rengimo reikalavimai - Gali būti brangus (nors nebūtinai)
Sugretinimas (panašiausių atvejų analizė)	<ul style="list-style-type: none"> - Sugretinimu imituojama randomizacija, <i>ex post</i> sukuriant kontrolinę grupę, kuri yra kuo panašesnė (apskritai) į tiriamąją grupę pagal visas svarbias charakteristikas - Skirtingai nuo randomizacijos, sugretinti galima tik stebimas charakteristikas (amžių, lytį, išsilavinimą ir pan.), o į nestebimas charakteristikas (pvz., motyvaciją) atsižvelgti negalima - Todėl šio metodo pagrįstumas labai priklauso nuo duomenų prieinamumo 	<ul style="list-style-type: none"> - Reikia gerai išmanyti atrankos procesus, tačiau nereikia tiesiogiai kontroliuoti atrankos į intervencinę priemonę - Galima taikyti retrospektyviai, jei turimi tinkami duomenys, ir įvairiomis aplinkybėmis - Techniškai tai pusiau parametrinis vertinimo metodas; reikia mažiau parametrinių prielaidų (pavyzdžiui, nereikia standartinės regresijos prielaidos). - Gali būti naudojamas kelių priemonių poveikiui įvertinti 	<ul style="list-style-type: none"> - Tikslus intervencinės priemonės dalyvių identifikavimas - Duomenų šaltiniai, iš kurių galima sudaryti imtį - Aiški dalyvavimo sąvoka ir geras atrankos dalyvauti priemonėje supratimas - Gausūs duomenys, geriausiai surinkti baziniu etapu, pagal kuriuos būtų galima atrinkti atitikmenį - Dalyvių ir kontrolinės grupės intervencinės priemonės rezultatų rodikliai 	<ul style="list-style-type: none"> - Reikia daug duomenų, kuriais pasinaudojus galima būtų visapusiškai apibūdinti atrankos procesą - Galiojimas priklauso nuo kontrolinių asmenų savybių, kruopštaus jų parinkimo ir bendros paramos laipsnio - Remiasi prielaida, kad atranką į intervencinę priemonę galima tinkamai apibūdinti stebimais duomenimis - Įvairių galimų sugretinimo metodų įvairovė reikalauja kruopščios analizės - Rezultatus gali būti sudėtinga paaiškinti ir interpretuoti, jie gali būti dviprasmiški
Dvigubas	<ul style="list-style-type: none"> - DS – tai intuityvus metodas, pagal kurį 	<ul style="list-style-type: none"> - Dalyvių ir kontrolinių grupių 	<ul style="list-style-type: none"> - Reikalavimai duomenims yra panašūs 	<ul style="list-style-type: none"> - Reikia daryti prielaidą, kad dalyvių ir

Metodas	Pagrindinės ypatybės	Pranašumai	Duomenų reikalavimai	Apribojimai
skirtumas (DS)	<p>lyginamas tiriamosios grupės gavinių skirtumas prieš ir po taikyto poveikio su tiriamosios grupės ir kontrolinės grupės gavinių skirtumu prieš ir po taikyto poveikio</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kadangi kontrolinės grupės pokytis laikui bėgant parodo, kas būtų nutikę tiriamajai grupei, jei nebūtų buvę intervencinės priemonės (priešingos padėties scenarijus), bet koks papildomas tiriamosios grupės gavinių skirtumas prieš ir po intervencinės priemonės parodo priežastinį intervencinės priemonės poveikį - Tai paprastas ir daugeliu atvejų praktiškai pritaikomas metodas 	<p>nestebimų skirtumų aspektų patikrinimas</p> <ul style="list-style-type: none"> - Galima naudoti kartu su sugretinimo metodu - Dirbama su duomenimis, gautais prieš intervencinę priemonę ir po jos, pvz., reguliuojamaisiais duomenimis (individualūs duomenys per tam tikrą laiką) arba kartotiniaisiais skerspjūvio duomenimis (duomenys apie asmenis, surinkti skirtingais laikotarpiais) 	<p>į kitų metodų reikalavimus, tačiau papildomai reikalaujama taikyti rezultatų vertinimo priemones prieš intervencinę priemonę</p> <ul style="list-style-type: none"> - Norint patikrinti pagrindines prielaidas, reikia daugkartinių rezultatų stebėjimų prieš taikant poveikį tiek tiriamojoje, tiek kontrolinėje grupėse 	<p>kontrolinių grupių rezultatai turi būti vienodi</p> <ul style="list-style-type: none"> - Analizė gali būti gana sudėtinga ir klaidingai interpretuojama - Norint patikrinti bendrų tendencijų prielaidą, reikia daug duomenų apie rezultatus prieš taikant poveikį - Negali būti naudojamas kelių priemonių poveikiui įvertinti⁹⁵
Netolydumų analizės metodas (NAM)	<ul style="list-style-type: none"> - NAM remiasi idėja, kad tam tikra balo ar reitingo vertė („ribinis taškas“) lemia, ar asmuo dalyvaus intervencinėje priemonėje, ar ne - Asmenys, kurių įvertis artimas šiai vertei, laikomi lyginamaisiais; skirtumas tik vienas – asmenys, esantys vienoje ribinio taško pusėje, dalyvauja priemonėje (tiriamoji grupė), o asmenys, esantys kitoje pusėje, joje nedalyvauja (kontrolinė grupė). - Lyginant šias grupes bendrai galima tiksliai ir intuityviai įvertinti intervencinė priemonės poveikį; tačiau šis metodas taikomas tik jei atrankos procesas grindžiamas balais arba reitingu 	<ul style="list-style-type: none"> - Galimi ryškūs ir neraiškūs NAM metodai. - Tam tikromis sąlygomis galima gauti nešališkus duomenis apie priemonės poveikį 	<ul style="list-style-type: none"> - Ribinio taško pasirinkimas turi būti nepriklausomas nuo kiekvienam tikslinės grupės nariui suteiktų reitingo verčių - Reikalingi duomenys apie tiriamosios ir kontrolinės grupių asmenis, susiję su reitingu ar matu, ribine verte ar ribiniu tašku ir rezultatais 	<ul style="list-style-type: none"> - Šis metodas netinka, jei nėra nuolatinio mato arba reitingo, pagal kurį nustatomas taikomas poveikis - Analizės gali tapti sudėtingos ir neaiškios, kai išryškėja poveikio regresijos funkcinės formos klausimai, kai esama neatitikties arba kai imties dydis ties ribiniu tašku yra ribotas - Interpretuojant išvadas ir ekstrapoliuojant apibendrinimus gali kilti pavojų.
Instrumentiniai kintamieji (IK)	<ul style="list-style-type: none"> - IK esmė – dalyvavimą lemia tam tikras (iš anksto nustatytas ir (arba) išorinis) procesas, tačiau tai nėra faktinis atrankos procesas - Tada iš anksto nustatytas procesas gali būti naudojamas siekiant atsižvelgti į bet kokią asmenų savarankišką atranką, kai jie 	<ul style="list-style-type: none"> - Galima pateikti aukštos kokybės priežastinio poveikio įverčius arba įrodymus, kad toks poveikis egzistuoja - Išsprendžiama praleisto kintamojo šališkumo (arba atrankos šališkumo) 	<ul style="list-style-type: none"> - Reikalingi baziniai duomenys, duomenys apie rezultatus ir dalyvavimą intervencinėje priemonėje, be to, turi būti galima nustatyti instrumentą - Instrumentas turi būti susijęs su 	<ul style="list-style-type: none"> - Gali būti sunku rasti patikimą instrumentą - Gali būti sunku paaiškinti nespecialistams - Rezultatų aiškinimas nėra paprastas;

⁹⁵ Žr. [Frolich, M. \(2004\)](#).

Metodas	Pagrindinės ypatybės	Pranašumai	Duomenų reikalavimai	Apribojimai
	nusprendžia dalyvauti arba nedalyvauti	problema - Gali būti taikomas retrospektyviai	dalyvavimu intervencinėje priemonėje ir tik tuo pagrindu daryti įtaką rezultatams. Instrumentas neturėtų būti susietas su jokiais kitais rezultatus lemiančiais veiksniais	ribotos galimybės patikrinti identifikavimo prielaidas

4. skyrius. PPPV darbotvarkės įgyvendinimas

Šiuo vadovu siekiama paskatinti ir paremti VI, kad jos dažniau ir kokybiškiau atliktų PPPV. Jame pateikiamos gairės subjektams, atsakingiems už ESF+ bendrai finansuojamų intervencinių priemonių poveikio vertinimų planavimą ir užsakymą. Iki šiol daugiausia dėmesio buvo skiriama PPPV planavimui ir įgyvendinimui, taip pat buvo aptarti keli svarbiausi klausimai, kuriuos reikia apsvarstyti. Tačiau 2014–2020 m. programavimo laikotarpiu išryškėjo keletas kitų „platesnių klausimų“ ir sunkumų, kuriuos reikia spręsti siekiant sustiprinti ESF+ vertinimus ir PPPV naudojimą.

Šiame vadovo skirsnyje pateikiami keli pasiūlymai, kaip spręsti šias „platesnes“ problemas. Visų pirma aptariami veiksmai, kuriais siekiama spręsti šias problemas:

Spręstinos platesnio masto problemos

- žinių apie PPPV metodus trūkumas VI ir platesnėje valstybių narių politiką formuojančioje bendruomenėje;
- išorinių, tinkamai kvalifikuotų ir patyrusių rangovų valstybėse narėse, galinčių atlikti PPPV, trūkumas;
- teisinių kliūčių, su kuriomis reikia kovoti bendrai atliekant visus PPPV, šalinimas;
- didesnės PPPV apimties planavimas;
- PPPV taikymo srities išplėtimas

4.1. Suinteresuotųjų subjektų supratimo lygio didinimas

2021–2027 m. programavimo laikotarpiu BNR 44 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad „(VI) atlieka programų vertinimus, susijusius su vienu arba daugiau iš šių kriterijų: efektyvumu, veiksmingumu, aktualumu, suderinamumu ir Sąjungos pridėtine verte, kad būtų pagerinta programų rengimo ir įgyvendinimo kokybė. Vertinimai taip pat gali apimti kitus aktualius kriterijus, pavyzdžiui, įtraukumą, nediskriminavimą ir matomumą, ir gali apimti daugiau nei vieną programą“. Kaip aptarta ankstesniuose skirsniuose, tai reiškia, kad tinkamus vertinimo pajėgumus turi turėti ir PPPV sutartį sudaranti VI, ir į sutartį pretenduojantys vertintojai.

Kai kuriais atvejais vertinimo pagalbos tarnybos užfiksavo, kad kai kuriose administracijose trūko pajėgumų atlikti PPPV, t. y. skelbti viešuosius konkursus ir stebėti jų įgyvendinimą. Dėl to vertintojams buvo sunku atlikti PPPV, nes iš anksto nebuvo apibrėžti aiškūs vertinimo klausimai, pagrindinių duomenų pasiekiamumas ir gerai apgalvotas įgyvendinimo planavimas.

Kartais, ypač mažose šalyse, konsultacinių paslaugų rinkoje trūksta pajėgumų atlikti PPPV, taip pat trūksta techninių ekspertinių žinių. Todėl labai svarbu skatinti PPPV paklausą ir pasiūlą. Pasiūlos problema gali sumažėti, kai VI ir valstybės narės pradės užsakinėti PPPV arba pareikš savo pageidavimus atlikti tokius vertinimus. Reagavimo į padidėjusią PPPV paklausą greitis priklausys nuo jau turimų įgūdžių, patirties ir nuo to, ar valstybėse narėse yra institucijų, galinčių įgyvendinti tokius metodus. Tačiau

PPPV paklausos ir pasiūlos skatinimas

paklausą iš dalies galima skatinti ir gerinant VI dirbančių asmenų žinias ir supratimą apie PPPV metodus.

Vienas iš šios problemos sprendimo būdų – VI darbuotojams rengiami PPPV metodų mokymo kursai. Mokymo metu daugiausia dėmesio turėtų būti skiriama PPPV metodų taikymo naudai vadovaujančiosioms institucijoms. Be to, reikėtų pabrėžti atskaitomybės ir įgytos patirties klausimus. Siūlomas kurso planas pateikiamas 2 priede.

Mokymo apie PPPV metodus rengimas

4.2. Gebėjimų stiprinimas

Dar vienas 2014–2020 m. laikotarpiu iškeltas ir pirmiau minėtuose skirsniuose aptartas klausimas – poreikis plėtoti valstybių narių mokslinių tyrimų institucijų, akademinės bendruomenės ir (arba) konsultantų gebėjimus atlikti PPPV. Kai kuriais atvejais buvo akivaizdu, kad valstybėse narėse yra tam reikalingų įgūdžių, tačiau juos turintys asmenys susidūrė su kliūtimis, trukdančiomis juos pritaikyti atliekant vertinimą (pvz., ribota prieiga prie naudingų duomenų arba problemos nustatant tinkamą kontrolinę grupę).

Siekiant plėtoti vertinimo paslaugų pasiūlą, galima imtis tam tikrų veiksmų. Daugelis iškeltų klausimų yra vienodai svarbūs tiek PPPV, tiek apskritai vertinimams. Vertinimo pasiūlai pagerinti paprastai imamasi trijų veiksmų:

Institucijų stiprinimas ir praktinių bendruomenių kūrimas

- užmezgami ryšiai su akademinėmis institucijomis, ypač universitetais;
- plėtojama ir stiprinama nepriklausoma konsultantų bendruomenė;
- remiamas profesionalios vertinimo bendruomenės kūrimas.

Universitetai

Užmegzti ryšius su universitetais svarbu dėl dviejų priežasčių. Pirma, universitetų akademinis personalas gali turėti įgūdžių ir žinių, reikalingų PPPV atlikti. Pavyzdžiui, reikiamų įgūdžių turi dauguma mikroekonomikos, ekonometrijos, kiekybinės sociologijos ar psichologijos specialistų. Daugelyje valstybių narių reikiami įgūdžiai gali būti įgyti, tačiau juos turintys asmenys iki šiol nesugalvojo jų taikyti intervencinėms priemonėms vertinti. Gali būti, kad jiems trūksta paskatų tai daryti, ir šį klausimą reikės spręsti.

Akademinių įgūdžių ugdymas

Kai kuriose valstybėse narėse yra tradicija, kad akademiniai tyrėjai aktyviai dalyvauja taikomuosiuose politikos tyrimuose. Šioje aplinkoje mokslininkams bus pažįstami darbo su vyriausybe ir VI aspektai. Kitose valstybėse narėse, kuriose universitetai ir akademikai nėra taip įsitraukę į taikomąjį darbą, gali prireikti keisti kultūrą. Vienas iš sėkmingų būdų, kaip universitetų sektoriuje sukurti tiekėjų bazę, yra valstybių narių valdžios institucijų ir VI teikiamas pagrindinis PPPV metodams skirtų mokslinių tyrimų centrų finansavimas.

Universitetai ir akademikai taip pat gali atlikti svarbų vaidmenį rengiant naujos kartos vertintojus. Glaudžiai bendradarbiaujant su universitetais galima paskatinti juos įtraukti programų vertinimo metodus į savo mokymo programas ir užtikrinti, kad PPPV metodai būtų įtraukti į studijų programas. Kai kuriose valstybėse narėse universitetai taip pat gali būti svarbūs rengiant tęstinio profesinio tobulėjimo kursus apie poveikio vertinimą ir PPPV metodus. Jie gali būti skirti politikos formuotojams, VI techniniams specialistams ir kitiems potencialiems paslaugų teikėjams, pavyzdžiui, nepriklausomiems konsultantams. Valstybės narės galėtų apsvarstyti galimybę skirti finansavimą tokiems mokymams.

Naujos kartos mokymas

Nepriklausomi konsultantai

Kai kuriems didelės apimties vertinimams egzistuoja tarptautinė rinka. Tai *Rinkos kūrimas* neabejotinai pasakytina apie didelės apimties PPPV. Tačiau daugelis valstybių narių norės plėtoti vidaus pajėgumus, kad galėtų atlikti PPPV. Viena iš strategijų, kaip to pasiekti, gali būti strateginių aljansų tarp potencialių vietos paslaugų teikėjų ir tarptautinių konsultacinių įmonių sudarymas.

Toliau pateikiami keli pasiūlymai, kaip sukurti vietinių paslaugų teikėjų, kurie galėtų atlikti PPPV, bazę, kuria gali naudotis VI (ar kitos įstaigos), užsakančios PPPV:

- primygtinai reikalauti, kad į konsorciumo ar partnerystės pasiūlymus visada būtų įtraukti vietos konsultantai;
- didinti vertinimo sutarčių apimtį taip, kad palyginti nedidelius, nedidelės rizikos vertinimus galėtų atlikti nauji nacionaliniai vertinimo rinkos dalyviai;
- užtikrinti, kad techniniai ir finansiniai reikalavimai, susiję su paraiškų teikimu vertinimams, nebūtų pernelyg griežti ir sudarytų sąlygas dalyvauti naujiems rinkos dalyviams;
- atrankos metu pirmenybę teikti techniniams ir praktinės patirties kriterijams, o ne sudėtingoms administracinėms procedūroms, kurių mažiau patyrę konsultantai gali nežinoti;
- rengti informacinius susitikimus su potencialiais konsultantais, siekiant atsakyti į klausimus ir paskatinti teikti pasiūlymus konkurencingoje aplinkoje;
- remti atskirai dirbančių vertinimo konsultantų tinklų kūrimą, siekiant skatinti komandų būrimą, konsorciumų ir kitų profesinių tinklų bei asociacijų steigimą, taip pat tarptautiniu lygmeniu;
- vertinimo užsakovai turi pripažinti, kad jiems gali tekti taikyti praktiškesnį naujų rangovų samdos valdymo metodą, siekiant paspartinti jų žinių ir patirties įgijimą.

19 teksto intarpas. Projekto, skirto PPPV kultūrai ir gebėjimams stiprinti, pavyzdys

2014–2020 m. programavimo laikotarpiu Švedijoje buvo vykdomas ESF projektas, kurio tikslas – pagerinti valstybinių užimtumo tarnybų (VUT) kultūros ir vertinimo gebėjimus. Projektas „Įrodymais pagrįsti ES finansuojami projektai“ buvo vykdomas 2016–2018 m. Jo metu VUT vadovai ir kiti darbuotojai dalyvavo seminaruose ir kituose mokymuose vertinimo srityje.

Daugiausia dėmesio buvo skiriama ne techniniams klausimams, o vertinimo svarbai, pagrindiniams poveikio vertinimo etapams, gerų duomenų svarbai ir vertinimo kokybės užtikrinimui. Sukurta interneto svetainė ir įkelta mokomoji medžiaga.

Pagrindiniai projekto rezultatai – pagerėjo VUT vadovų žinios vertinimo srityje, jie tapo atviresni vertinimo praktikai ir linkę bendradarbiauti. Konkrečiai, pasak apklausto asmens, „projekto poveikis atliktų poveikio vertinimų skaičiui“ dar nėra didelis, tačiau tam tikra pažanga akivaizdi, atsižvelgiant į tai, kad ankstesniu 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu Švedijoje nebuvo atlikta nė vieno PPPV.

Projekto „Ung framtid“ (Jauna ateitis) vertinimas, kuriam buvo taikomas randomizuotas metodas, yra konkretus praktinis pavyzdys, kai į vertinimo procesą buvo įtraukti VUT vadovai⁹⁶.

⁹⁶ Informacija parengta remiantis pokalbiu su Švedijos VUT „Arbetsförmedlingen“ pareigūnu.

Profesinė bendruomenė

Svarbu valstybėse narėse kurti profesionalias vertinimo bendruomenes, kuriose būtų galima diskutuoti apie PPPV metodus ir dalytis patirtimi. Profesinių bendruomenių kūrimasis yra svarbus tarpusavio paramai ir mokymuisi, taip pat kokybės standartų palaikymui. Naudinga strategija galėtų būti užmegzti ryšius su atitinkamomis nacionalinėmis vertinimo draugijomis ir paskatinti jas propaguoti ESF+ intervencinių priemonių PPPV mokymo renginiuose, specialiose konferencijose ar seminaruose arba informuotumo didinimo sesijose.

Profesinių bendruomenių kūrimas

Dalijimasis patirtimi

Europos Komisija siekia, kad ESF+ poveikio vertinimai būtų atliekami kruopščiau, o 2014–2020 m. laikotarpiu labai rekomenduojama atlikti PPPV⁹⁷. Šiuo metu galima teigti, kad PPPV naudojami dažniau, tačiau kai kuriose VI ir valstybėse narėse jie vis dar reti. Dalijimasis PPPV metodų taikymo patirtimi yra viena svarbiausių priemonių, padedančių stiprinti gebėjimus ir remti PPPV sklaidą visoje ES. Šiam tikslui turėtų būti naudojami esami tarpusavio mokymosi forumai, pavyzdžiui, užimtumo ir socialinės įtraukties politikos krypties tarpusavio vertinimai ir ESF+ praktikos bendruomenės. Keistis patirtimi taip pat galėtų padėti atskirų VI ar valstybių narių iniciatyvos, pavyzdžiui, tarptautinės konferencijos ar seminarai.

Naudojimasis esamais forumais

4.3. Teisinių kliūčių įveikimas

Viena iš svarbiausių ir didžiausių problemų, su kuriomis susiduria tyrėjai, atliekantys PPPV valstybėse narėse, yra gauti prieigą prie duomenų. Visų pirma tyrėjai dažnai susiduria su teisinėmis kliūtimis, kuriomis siekiama apsaugoti duomenų rinkiniuose pateiktų asmenų konfidencialumą. Kaip nurodyta pirmiau, kalbant apie BDAR ypatybes, šiuos klausimus galima spręsti vykdant platesnio masto reformas ir sudarant susitarimus, kurie leistų vertintojams kontroliuojamai ir nuolat teikti atitinkamus duomenis.

Teisinių kliūčių prieigai prie duomenų šalinimas

Administracinių duomenų rinkinių analitinės versijos galėtų būti reguliariai rengiamos iš administracinių duomenų, kuriuos turi valstybių narių institucijos, kurie yra dokumentuojami ir saugomi archyve su kontroliuojama prieiga. Patvirtinti rangovai, gavę leidimą, gali gauti duomenis iš tokių duomenų saugyklų. Jei konkretaus sutikimo gauti nepavyktų, duomenys būtų visiškai anonimizuoti naudojant užšifruotus asmens identifikatorius, kad būtų laikomasi BDAR nuostatų. Tokios duomenų saugyklos sukurtos keliose šalyse. Tačiau tais atvejais, kai dėl skirtingo privatumo taisyklių aiškinimo prieiga vis dar yra kliūtis, nacionalinė iniciatyva vyriausybės lygmeniu turėtų skatinti susitarimus ir sistemas, galinčias per palyginti trumpą laiką pateikti duomenis mokslinių tyrimų tikslais.

Analitinių duomenų rinkinių kūrimas

Jei išlieka susirūpinimas dėl asmens duomenų konfidencialumo, reikėtų apsvarstyti galimybę įsteigti duomenų laboratorijas. Šiuo atveju vertintojams, dirbantiems su administracinių duomenų rinkiniais, prieiga prie įrašų būtų suteikiama tik saugiose vietose, kur prieiga prie duomenų būtų griežtai stebima ir kontroliuojama. Duomenys turėtų būti tvarkomi ir analizuojami vietoje, o iš patalpų būtų galima išnešti tik analizės rezultatus.

Duomenų laboratorijų kūrimas

⁹⁷ 2014–2020 m. laikotarpio BNR (Reglamentas (ES) Nr. 1303/2013) XI priede prašoma sukurti „veiksmingą rezultatų rodiklių sistemą, būtiną norint stebėti pažangą siekiant rezultatų ir atlikti poveikio vertinimą“. Šis reikalavimas buvo įtrauktas į 2014–2020 m. programavimo laikotarpio *ex ante* sąlygas.

4.4. Perėjimas prie perspektyvesnių metodų

Iki šiol atliktų nedidelio skaičiaus ESF finansuojamų intervencinių priemonių PPPV bendras bruožas yra tas, kad jie buvo labiau retrospektyvūs nei perspektyvūs. Tai reiškia, kad ekspertams vertintojams buvo pavesta įvertinti intervencines priemones, kurios buvo parengtos neatsižvelgiant į vertinimą, o kai kuriais atvejais poveikio vertinimas buvo menkai suplanuotas arba visai neplanuotas. Todėl vertintojai turėjo ilgai kurti duomenų šaltinius, naudodami brangiai kainuojančius ir neoptimalius būdus, naudodami turimus duomenis, o ne duomenų šaltinius, sukurtus atsižvelgiant į poveikio vertinimą.

Priešingai, taikant perspektyvinį požiūrį vertintojai būtų įtraukti į PPPV planavimą kiek įmanoma anksčiau ir galėtų daryti įtaką intervencinėms priemonėms (naujoms arba esamoms), dažnai gana subtiliais būdais, kad jas būtų galima geriau pritaikyti PPPV. Išankstinis PPPV planavimas gali reikšti skirtumą tarp to, ar pavyks atlikti išsamų vertinimą, ar jo iš viso nebus galima atlikti. Tinkamai išmokytų vidaus darbuotojų įtraukimas arba išorės ekspertų rangovų pasitelkimas ankstyvuju intervencinės priemonės etapu arba priimant sprendimus dėl finansavimo reiškia, kad:

- į programų ir intervencinių priemonių vykdymą galima integruoti tinkamą apskaitos tvarkymą;
- reikalingus duomenų šaltinius galima nustatyti iš anksto, o prieigos ir duomenų apsaugos klausimus spręsti laiku;
- jei reikia, galima nurodyti bazinių duomenų rinkimą ir atlikti apklausas;
- praktinius klausimus, susijusius su dalyvių įtraukimu, galima spręsti taip, kad įtraukimo procesai labiau atitiktų griežtą vertinimą.

Vertintojų, išmokytų taikyti PPPV metodus (vidaus VI vertintojų ir išorės ekspertų) dalyvavimas rengiant naujas ESF+ intervencines priemones arba priimant sprendimus dėl esamų intervencinių priemonių sudarytų sąlygas pradėti planuoti poveikio vertinimą programos laikotarpio pradžioje ir būtų labai naudingas priimant įrodymais pagrįstus politikos formavimo sprendimus.

4.5. PPPV taikymo srities išplėtimas

Paskutinis labai svarbus klausimas yra susijęs su PPPV politikos aprėptimi ir apima įvairius aspektus: apžvelgiamos politikos sritys, analizuojami rezultatai ir išvadų aiškinimo išsamumas.

2014–2020 m. laikotarpiu PPPV sklaida buvo sutelkta beveik išimtinai į aktyvią darbo rinkos politiką ir poveikį, susijusį su užimtumo statusu. Tai tikriausiai galima paaiškinti tuo, kad administracinius duomenis apie užimtumą paprastai lengviau gauti, o šie duomenys yra pagrindinis rezultato kintamasis analizuojant daugelį aktyvios darbo rinkos politikos priemonių.

Švietimo ir socialinės įtraukties politika nebuvo vertinama naudojant PPPV arba tokie vertinimai buvo atliekami labai retai, nors ji yra svarbi ESF strategijai ir lėšų paskirstymui; 20 teksto intarpe pateikiami keli iš nedaugelio turimų pavyzdžių, įgyvendintų Ispanijoje, Lenkijoje ir Portugalijoje.

Siekiant išspręsti PPPV trūkumo problemą ir pagerinti žinias apie šią svarbią politiką, būtina imtis įvairių bendrų iniciatyvų:

Taikant perspektyvius metodus vertintojai įtraukiami nuo pat pradžių

Daugiau dėmesio PPPV socialinės įtraukties ir švietimo politikoje

Papildomų dalyvių įtraukimas ir

- iš anksto planuoti ir rengti socialinės įtraukties ar švietimo priemonių PPPV, kad būtų galima laiku įvertinti duomenų prieinamumą; aktyvinti būtiną įvairių subjektų bendradarbiavimą, kad būtų padidintas prieinamumas, ir ankstyvuoju laikotarpiu nustatyti tiriamąją ir kontrolinę grupes;
- skatinti duomenų savininkų dalyvavimą rengiant PPPV; įtraukti į PPPV už švietimą ir socialinę politiką atsakingas administracijas, jei jos skiriasi nuo VI, siekiant geriau užtikrinti tvirtesnį ir bendresnį įsipareigojimą vertinti ir teikti duomenis;
- skatinti institucinius susitarimus ir programinės įrangos priemones, kad administraciniai duomenys apie socialines sąlygas ir švietimą būtų naudojami PPPV. Šiam tikslui pasiekti gali būti svarbus nacionalinės statistikos institucijos, kaip tarpinės įstaigos ir tarpininko, dalyvavimas, nes tokios institucijos turi reikiamų įgūdžių ir jau yra parengusios daug administracinių duomenų rinkinių nacionalinei statistikai rinkti;

*tinkamų duomenų
šaltinių kūrimas*

parama renkant atitinkamus tiriamųjų ir kontrolinių grupių dalyvių duomenis intervencinės priemonės pradžioje, kad būtų galima gauti nuoseklų duomenų rinkinį „prieš ir po“. Jei administracinių duomenų nėra arba jie netinkami, reikalingus duomenis galima gauti atlikus specialų tyrimą, tačiau jis turi būti pradėtas intervencinės priemonės pradžioje ir jame taip pat turi dalyvauti kontrolinė grupė, kad būtų galima atlikti būtinus palyginimus.

20 teksto intarpas. Vertinimo pavyzdžiai švietimo srityje

Astūrijoje įgyvendinamos ESF intervencinės priemonės mokyklos nebaigimo prevencijai⁹⁸

Atliekant bendrą 2014–2020 m. ESF VP „Principado de Asturias“ vertinimą, buvo atlikta konkrečių priemonių „Diversificación Curricular y de Mejora del Aprendizaje y del Rendimiento (PMAR)“ poveikio analizė. PMAR yra ESF priemonė, įgyvendinama pagal 10.1 IP, kuria siekiama kovoti su mokyklos nebaigimu. Pagal PMAR mokiniai suskirstomi į specialias grupes (nuo 8 iki 15 mokinių, tačiau, esant ypatingoms aplinkybėms, grupės gali būti ir kitokio dydžio), kuriose jie mokosi kalbos ir literatūros, socialinių, gamtos mokslų, matematikos ir užsienio kalbų (kitų dalykų mokoma pagrindinėje klasėje). Priemonė įgyvendinta 2016–2017 mokslo metais, antroje ir trečioje gimnazijos klasėse. Dalyvauti gali mokiniai, kurie bet kuriame etape kartojo bent vieną kursą, taip pat tie, kurie, baigę pirmą gimnazijos klasę, negali būti perkelti į kitus metus. Galutinė atranka atliekama po individualaus mokinių vertinimo (akademino ir psichologinio), kurį atlieka mokytojų komandos.

Iš viso dalyvavo 1 053 mokiniai: 512 antros gimnazijos klasės mokinių ir 541 trečios gimnazijos klasės mokinys. Šie mokiniai buvo palyginti su kitais mokymosi sunkumų turinčiais mokiniais⁹⁹, siekiant atrinkti kontrolinius asmenis, kurie pagal tinkamumo kriterijus būtų panašūs į tiriamuosius mokinius (iš viso 3 852 asmenys).

Taikytas sugretinimo metodas, naudojant administracinius duomenis iš SAUCE duomenų bazės (isp. *Sistema Informático para la Administración Unificada de Centros Educativos*), kuriuos anonimizuotus pateikė Švietimo ministerija. Šie duomenys buvo naudojami panašumo įverčiui apskaičiuoti¹⁰⁰ ir gavinio kintamajam – sėkmingam perkėlimui į kitus mokslo metus – įvertinti. Atlikus vertinimą nustatytas teigiamas ir statistiškai reikšmingas intervencinių priemonių poveikis: antros gimnazijos klasės mokinių, kuriems buvo taikyta priemonė, sėkmės rodiklis buvo 18 procentinių punktų didesnis nei kontrolinės grupės, o trečios gimnazijos klasės mokinių, kuriems buvo taikyta priemonė, sėkmės rodiklis skyrėsi maždaug 16 procentinių

⁹⁸ Žr. [Diaz J. M. et al. \(2019\)](#)

⁹⁹ Jais tapo mokiniai, kurie 2015–2016 mokslo metais mokėsi pirmoje ir antroje gimnazijos klasėje, baigė mokslo metus su vieno ar daugiau dalykų nepatenkinamais įvertinimais ir per savo mokyklinę karjerą kartojo bent vieną mokslo metų kursą.

¹⁰⁰ Abiejų grupių kintamieji buvo šie: mokymosi rezultatai per praėjusius mokslo metus, mokyklos tipas (valstybinė ar privati), dalyvavimas kituose papildomuose mokymo kursuose per praėjusius mokslo metus (taip ar ne), lytis, vidutinės pajamos gyvenamosios savivaldybės teritorijoje, gyvenamoji vieta, gimimo šalis (Ispanija ar kitas pasaulis).

punktų. Abiejose grupėse poveikis yra labiau teigiamas merginoms nei vaikinams.

ESF intervencinės priemonės, skirtos profesiniam rengimui gerinti Palenkės vaivadijoje¹⁰¹

Tyrimė nagrinėtas projekto „Gera profesija – puikus gyvenimas“, kuriuo buvo siekiama skatinti profesinį rengimą Lenkijos Palenkės vaivadijoje, poveikis. Projektas buvo skirtas pagrindinio ugdymo mokyklų darbuotojams, mokiniams ir tėvams, buvo vykdoma įvairi veikla, skirta tiek institucijoms, tiek žmonėms (mokykloms pritaikytos rinkodaros ir komunikacijos strategijos, mokytojų mokymas, bendradarbiavimas su įmonėmis ir vietos pramonės lyderiais, mokinių ir tėvų mentorystė, mokinių profesinis ir švietimo konsultavimas). Projektas buvo vykdomas 2017–2019 m.

Tiriamąją visumą sudarė vertinamame projekte dalyvavę mokiniai. Iš 9 403 mokinių 1 500 buvo atrinkti išskaidyta atsitiktine atranka, o 200 mokinių dalyvavo tyrimo apklausoje. Informacija apie projekte dalyvavusius mokinius buvo gauta iš stebėsenos duomenų. Kontrolinė grupė – tai mokiniai, kurių charakteristikos panašios į tiriamosios grupės mokinių charakteristikas, tačiau kurie nedalyvavo projekte. Buvo suplanuota kontrolinė grupė, kurią sudarė maždaug dvigubai daugiau asmenų nei tiriamąją grupę, ir ji buvo atsitiktinai atrinkta iš nacionalinio gyventojų registro (PESEL – registras, kuriame kiekvienam Lenkijos piliečiui suteikiamas individualus numeris). Tačiau dėl sunkumų, kuriuos sukėlė COVID-19, planuota metodika buvo neįgyvendinama. Galiausiai kaip pirminės atrankos metodas buvo naudojamas „sniego gniūžtės“ (grandininio kreipimosi) metodas, kurio rezultatas – 401 pokalbis, iš kurio 384 buvo panaudoti tyrime.

Duomenys apie tiriamosios ir kontrolinės grupių gavinių kintamuosius¹⁰² buvo renkami atliekant anketines apklausas asmeniškai, telefonu arba internetu. Tyrimė kaip priešingos padėties metodas poveikiui vertinti buvo naudota panašiausių atvejų analizė (tik bendruoju lygmeniu, o ne konkreiems pogrupiams). Tyrimė atliktos priešingos padėties analizės metu galutinių išvadų negauta. Rezultatų statistinis reikšmingumas buvo nepatenkinamas.

Portugalijos aukštojo mokslo stipendijų mažiau galimybių turintiems studentams sistemos vertinimas¹⁰³

Antrajame vertinime, kuris dar oficialiai nepaskelbtas, nagrinėjama stipendijų programa studentams iš mažas pajamas gaunančių namų ūkių, kuria siekiama sudaryti palankesnes sąlygas įgyti aukštąjį išsilavinimą ir padidinti lankomumą. Stipendijas Šiaurės, Vidurio ir Alentežo regionuose remia ESF (nuo 2007–2013 m. laikotarpio), o kituose regionuose – valstybė. Teisę gauti paramą turi studentai, kurių ištekliai neviršija tam tikros ribinės vertės (nuo 6,8 iki 7,9 tūkst. EUR pajamų vienam gyventojui), o studentai, studijuojantys ne pirmus mokslo metus, turi būti surinkę minimalų kreditų skaičių ankstesniais studijų metais. Tie patys atrankos kriterijai galioja valstybiniuose ir privačiuose universitetuose. Stipendijos dydis yra proporcingas namų ūkio pajamoms.

Nuo 2011 m. programoje kasmet dalyvavo apie 70 000 studentų, tačiau, atsižvelgiant į turimus tų metų duomenis, vertinimas apima laikotarpį nuo 2012 m. Be to, vertinime daugiausia dėmesio skiriama studentams, pirmą kartą pateikusiems paraišką stipendijai gauti ir besimokantiems pirmaisiais studijų metais (bakaluro arba magistro studijų programose); tinkamumas finansuoti nustatomas tik pagal pajamų kriterijų¹⁰⁴.

Buvo naudojami du administracinių duomenų rinkiniai: duomenys apie studentus, pateikusius paraiškas 2012–2018 m. (juos pateikė Portugalijos aukštojo mokslo generalinis direktoratas (DGES)), kurie, naudojant unikalų identifikatorių, buvo sujungti su kitu duomenų rinkiniu, kuriame pateikiama informacija apie akademinę karjerą ir pažangą (juos pateikė Statistikos ir mokslo generalinis direktoratas (DGEEC)). Galutinę analizuojamą imtį sudaro 156 002 studentai, iš kurių 130 602 dalyvavo priemonėje, o 25 400 – nedalyvavo. Pajamų ribinė vertė (pagrindinis kintamasis) sudarė sąlygas vertintojui taikyti regresijos netolydumų analizę ir buvo matuojami keli rezultatų kintamieji: trumpuoju laikotarpiu, pirmųjų metų pabaigoje vis dar studijuojančių studentų procentinė dalis ir pirmųjų metų pabaigoje surinkti kreditai;

¹⁰¹ Žr. Zub M. et al. (2020).

¹⁰² Gavinių kintamieji (remiantis apklausos atsakymais): mokymasis technikos mokykloje tyrimo metu, mokymasis I pakopos profesinėje mokykloje tyrimo metu, mokymasis technikos arba I pakopos profesinėje mokykloje tyrimo metu, prašymas priimti į vidurinę mokyklą, prašymas priimti į technikos mokyklą, prašymas priimti į I pakopos profesinę mokyklą, prašymas priimti į profesinio mokymo įstaigą (technikos arba I pakopos profesinę mokyklą), mokykla iš esmės atitinka mokinio lūkesčius, profesija neabejotinai atitinka mokinio interesus.

¹⁰³ Žr. Guthmuller S., Meroni E. C., dar nepaskelbta.

¹⁰⁴ Numatoma atlikti visos studentų imties (ne tik pirmojo kurso studentų) analizę, tačiau ji dar nebaigta.

ilgesniuoju laikotarpiu – tikimybė baigti universitetą, gautas galutinis įvertinimas ir metų skaičius iki universiteto baigimo.

Pradiniu laikotarpiu stipendija turėjo teigiamą poveikį studentų skaičiui, bet ne surinktų kreditų skaičiui; per ilgesnį laikotarpį priemonėje dalyvavę studentai universitetą baigia dažniau, greičiau ir aukštesniais pažymiais nei kontrolinės grupės studentai. Poveikis buvo didesnis vyrams, studentams, gyvenantiems teritorijose, kuriose taikomas ESF finansavimas, magistrantams ir studentams, studijuojantiems valstybiniuose universitetuose.

Metavertinimų naudingumas ir aiškinamasis pajėgumas jau buvo akcentuojamas. Didėjant bendram PPPV skaičiui ir, atitinkamai, didėjant galimam metavertinimų skaičiui, sustiprėtų diskusija dėl konkrečių priemonių, į ją vienu metu įtraukiant kelias VI ir valstybes nares. Kaip minėta pirmiau, šių vertinimų metodologinį sudėtingumą reikia įveikti tobulinant PPPV planavimą nacionaliniu ir tarptautiniu lygmeniu.

*Metavertinimų
skaičiaus didinimas*

Atliekant ESF intervencinių priemonių PPPV poveikis paprastai buvo vertinamas naudojant kiekybinius arba dvejetainius (taip / ne) kintamuosius, pavyzdžiui, uždarbį arba užimtumo statusą. Tačiau kokybinio pobūdžio gaviniai, susiję su dalyvių savęs suvokimu ir gebėjimais, yra svarbūs intervencinių priemonių sėkmės rodikliai. Pavyzdžiui, įsidarbinamumas, pasitikėjimas savimi ar įgyta kompetencija yra būtinos sąlygos, kad būtų galima susirasti darbą arba aktyviai dalyvauti darbo rinkoje. Daugeliu atvejų kokybinio pobūdžio gavinių analizė būtų dar naudingesnė nei duomenys apie darbo netekimą ir padėtų geriau suprasti, kaip intervencinės priemonės atitinka individualius poreikius.

*Kokybinio pobūdžio
gavinių svarstymas*

PPPV gali būti taikomi šiems kokybinio pobūdžio gaviniams, jei informacija renkama prieš intervencinę priemonę ir po jos tiriamojoje ir kontrolinėje grupėse pagal intervencinės priemonės pokyčių teoriją. Šie tyrimai turi būti planuojami iš anksto ir į juos turi būti įtraukti visi susiję subjektai, ypač paramos gavėjai, kurie tiesiogiai ir nuolat bendrauja su dalyviais. PPPV, kurio metu buvo vertinamas poveikis kokybinio pobūdžio gaviniams, pavyzdys pateiktas 21 teksto interpe.

21 teksto interpas. Poveikio kokybinio pobūdžio gaviniams vertinimo pavyzdys Vokietijoje

Ar darbo vietų kūrimo programos pagerina ilgalaikių bedarbių socialinę integraciją ir gerovę?¹⁰⁵

Tyrime nagrinėjamas darbo vietų kūrimo programos, skirtos pažeidžiamai žmonių grupei – ilgalaikiams bedarbiams, kurie ne mažiau kaip ketverius metus kreipiasi dėl socialinės pašalpos ir turi sveikatos sutrikimų arba vaikų (arba ir viena, ir kita), poveikis. Programa buvo vykdoma 2015–2018 m. ir joje dalyvavo apie 20 000 dalyvių. Pagal šią priemonę buvo subsidijuojamos iki 36 mėnesių trukmės nuolatinio darbo sutartys, pagal kurias dirbama iki 30 darbo valandų per savaitę (daugiausia sudarytos su viešojo sektoriaus darbdaviais arba labdaros organizacijomis).

Kadangi subsidijuojamo užimtumo priemone, trunkančia iki 36 mėnesių, buvo aiškiai siekiama skatinti tikslinių grupių socialinę integraciją, autoriai pabandė įvertinti poveikį šiuo požiūriu.

Analizei naudotas gausus duomenų rinkinys, kuriame administraciniai duomenys (Vokietijos integruotos užimtumo biografijos) buvo sujungti su programos dalyvių ir kontrolinių asmenų grupės apklausa. Atlikus grupės apklausą buvo galima surinkti informaciją apie subjektyvius gyvenimo kokybės rodiklius: pasitenkinimą gyvenimu, psichikos sveikatą, socialinę priklausomybę ir socialinį statusą. Informacijai apie šiuos kriterijus rinkti buvo naudojamos Likerto skalės, atitinkančios kitų tyrimų (pvz., nacionalinio PASS tyrimo) nuostatas, kad būtų galima palyginti išvadas. Taikyti šie pagrindiniai tyrimo etapai:

¹⁰⁵ Žr. [Ivanov B. et al. \(2020\)](#).

administraciniuose duomenyse buvo nustatyti ir sugretinti dalyvavę ir nedalyvavę asmenys; apklausose dalyvavo tiriamoji ir kontrolinė grupės (trys pokalbių bangos); sudarytas galutinis duomenų rinkinys, išvalyti duomenys ir pašalinti atvejai, kurių duomenų trūksta. pirmajame etape imtį sudarė 2 531 sugretinta pora; antrajame etape – 1 191 pora, o trečiajame etape – 450 porų (bendrąją imtį sudarė maždaug 62 000 žmonių, iš kurių 12 400 buvo priemonės dalyviai ir 49 600 – kontroliniai asmenys).

Remdamiesi panašiausių atvejų analize ir vertindami poveikį praėjus 7, 18 ir 29 mėnesiams nuo dalyvavimo programoje, autoriai nustatė, kad intervencinės priemonės turėjo teigiamą poveikį gerovės rodikliams, tačiau skirtingu mastu: pavyzdžiui, pasitenkinimas gyvenimu labai padidėjo, o socialinis statusas pagerėjo tik šiek tiek. Tačiau programų metu poveikis mažėja, ir tą galima paaiškinti didėjančiu iš programos pasitraukusių dalyvių skaičiumi ir darbą susiradusių kontrolinių asmenų skaičiumi. Pažeidžiamiausiems asmenims teigiamas poveikis buvo didesnis.

Kaip pabrėžiama šio vadovo pradžioje, PPPV yra galinga analitinė priemonė, kurią naudojant galima įvertinti ESF+ intervencinės priemonės poveikį. Norint suprasti, „kaip“ arba „kodėl“ buvo pasiektas išmatuotas poveikis, reikia naudoti kitas priemones.

*PPPV ir teorija
pagrįsto vertinimo
integravimas*

Kai kuriais atvejais, kai intervencinė priemonė yra gerai žinomos ir jau išsamiai įvertintos, užtenka gana nedidelės įgyvendinimo analizės ir kelių pokalbių su paramos gavėjais, kad būtų galima nustatyti pagrindinius elementus, lemiančius išmatuotą poveikį. Sudėtingesnių, mažiau žinomų ar inovatyvių intervencinių priemonių atveju PPPV dažnai tenka integruoti su kitais vertinimais.

Prieš PPPV atlikus įgyvendinimo arba proceso vertinimą galima sužinoti, kaip intervencinė priemonė vyko, kokios buvo jos vykdymo problemos ir kaip įvairūs dalyviai bendradarbiavo, kad ji būtų sėkminga. Šio vertinimo išvados gali būti panaudotos PPPV, nurodant, kokį poveikį reikėtų tirti, kaip sudaryti kontrolinę grupę, atsižvelgiant į dalyvavimo charakteristikas, ir tinkamą PPPV atlikimo laiką.

Kartu su PPPV gali būti atliekamas teorija pagrįstas vertinimas. Šios dvi vertinimo rūšys galėtų pasitarnauti viena kitai: teorija pagrįstu vertinimu pateikiami paaiškinimai, susiję su kontekstiniais, socialiniais ir individualiais mechanizmais, kurie darė įtaką poveikiui ir leido jį pasiekti, o PPPV apskaičiuojamas grynasis poveikis ir paaiškinama, koku mastu intervencinė priemonė davė reikšmingų rezultatų. Atliekant poveikio vertinimą rekomenduojama integruoti šias dvi vertinimo rūšis, kad būtų galima visapusiškai apžvelgti poveikį ir jo priežastis.

Glosarijai

Santrumpos

ADRP	Aktyvi darbo rinkos politika
SNA	Sąnaudų ir naudos analizė
PPPV	Priešingos padėties poveikio vertinimas
BNR	Bendrų nuostatų reglamentas
EMPL GD	Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties generalinis direktoratas
REGIO GD	Regioninės ir miestų politikos generalinis direktoratas
DS	Dvigubas (-i) skirtumas (-ai)
EK	Europos Komisija
VrtP	Vertinimo planas
ERPF	Europos regioninės plėtros fondas
ESF	Europos socialinis fondas
ES	Europos Sąjunga
BDAR	Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas (ES) 2016/679
TI	Tarpinė (-s) institucija (-os)
IEB	Integruotos užimtumo biografijos
IK	Instrumentiniai kintamieji
JLD	Darbo ieškančių asmenų išilginis duomenų rinkinys (angl. <i>Jobseeker longitudinal dataset</i>)
DJT	Darbo jėgos tyrimas
VI	Vadovaujančioji (-iosios) institucija (-os)
VN	Valstybė (-s) narė (-s)
NVO	Nevyriausybinės organizacijos
VP	Veiksmų programa (-os)
VUT	Valstybinė (-s) užimtumo tarnyba (-os)
PAA	Panašiausių atvejų analizė
RKT	Randomizuotas kontrolinis tyrimas
NAM	Netolydumų analizės metodas
MVĮ	Mažosios ir vidutinės įmonės
JUI	Jaunimo užimtumo iniciatyva

Terminų apibrėžtys

Sąvoka	Apibrėžtis
Baziniai duomenys	Duomenys apie kintamuosius, išmatuotus prieš tai, kai vienetui (asmeniui ar įmonei) buvo taikoma intervencinė priemonė. Daugeliu atvejų intervencinės priemonės rezultatų matavimai prieš poveikį bus renkami tiek tiriamųjų, tiek kontrolinių grupių atžvilgiu.
Paramos gavėjas	Pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2021/1060 (BNR) 2 straipsnį paramos gavėjas yra „viešasis arba privatusis subjektas, juridinio asmens statusą turintis ar jo neturintis subjektas arba fizinis asmuo, atsakingas už veiksmų inicijavimą arba jų inicijavimą ir įgyvendinimą“. Finansinių priemonių (kartais naudojamų, pavyzdžiui, mikrokreditams savarankiškai veiklai finansuoti, vykdančioms ESF+ priemonėms) atveju, paramos gavėjas yra kontroliuojantįjį fondą įgyvendinantis subjektas arba, jeigu kontroliuojančiojo fondo struktūros nėra, specialųjį fondą įgyvendinantis subjektas, arba, jei finansinę priemonę administruoja vadovaujanti institucija, ta vadovaujanti institucija.
Kontrolinė grupė	Asmenų, įmonių ar kitų vienetų grupė, kuri yra kiek įmanoma panašesnė į tiriamąją grupę, tačiau kuriai poveikis netaikomas, ir kurios atveju gaunami priešingos padėties rezultatų įverčiai. Iš esmės sąvoka „kontrolinė grupė“ reiškia eksperimentinę aplinką (žr. toliau „Randomizacija“), o sąvoka „lyginamoji grupė“ reiškia kvaziekperimentinę aplinką, tačiau praktiškai šios dvi sąvokos vartojamos kaip sinonimai.
Priešingos padėties analizė	Faktinių aplinkybių ir scenarijaus, kuris būtų buvęs, jei intervencinė priemonė nebūtų buvusi įgyvendinta, palyginimas atsižvelgiant į rezultatus. Kadangi skirtumu tarp faktinių aplinkybių ir priešingos padėties rezultatų apibrėžiamas priežastinis intervencinės priemonės poveikis, priešingos padėties analizė apima visus metodus, kuriais siekiama įvertinti, kokią dalį stebėto pokyčio galima priskirti vertinamai intervencijos priemonei.
Dvigubas skirtumas (DS)	Norint gauti intervencinės priemonės poveikio įvertį paprasčiausiu būdu, kontrolinės grupės rezultatų skirtumas prieš poveikį ir po jo atimamas iš to paties skirtumo, nustatyto tiriamojoje grupėje. Poveikis, apskaičiuotas remiantis dvigubu skirtumu, paprastai nustatomas regresijos metodu.
Veiksmingumas	Veiksmingumas reiškia „tikslų įgyvendinimą“, kuris vertinamas lyginant pasiekimus su planais (bazinis scenarijus) arba lyginant tai, kas nustatyta atlikus veiksmą, su tuo, kas būtų įvykę, jei veiksmas nebūtų buvęs atliktas (priešingos padėties scenarijus).
Efektyvumas	Efektyvumas apibrėžiamas kaip tam tikro produkto gavimas mažiausiomis sąnaudomis arba, lygiaverčiai, kaip maksimalus produkcijos apimtį didinimas esant turimam išteklių kiekiui. Efektyvumą galima nustatyti atlikus sąnaudų ir naudos arba ekonominio efektyvumo analizę.
Vertinimo planas	Pagal reglamento (ES) 2021/1060 (BNR) 44 straipsnį valstybė narė arba vadovaujanti institucija parengia vertinimo planą, kuris gali apimti daugiau nei vieną programą ir kuris turėtų būti pateiktas stebėsenos komitetui ne vėliau kaip per metus nuo sprendimo, kuriuo patvirtinama programa, priėmimo.
Išorės vertinimas	Vertinimas, kurį atlieka nepriklausomas išorės vertintojas, remdamasis konkurso tvarka.
Poveikis	PPPV atveju poveikis reiškia grynąjį poveikį, kuris apibrėžiamas kaip skirtumas tarp vidutinių poveikio ir priešingos padėties rezultatų. Šiame vadove sąvoka „poveikis“ vartojama pakaitomis su sąvoka „grynasis poveikis“.
Priešingos padėties poveikio vertinimas	Poveikio vertinimo rūšis, kai bandoma nustatyti priežastinį intervencinių priemonių poveikį įvertinant vidutinius priešingos padėties rezultatus ir atimant juos iš vidutinių nustatytų tiriamųjų vienetų rezultatų. Priešingos padėties rezultatų įverčiai paprastai gaunami vertinant kontrolinių grupių, kurios kruopščiai atrenkamos taip, kad būtų kuo panašesnės į tiriamąją grupę, duomenis.
Instrumentinio kintamojo metodas (IK)	Taikant šį metodą, poveikio taikymo dalyvių atranką bent iš dalies turėtų lemti išorinis veiksnys (arba priemonė), kuris nėra susijęs su rezultatais, išskyrus patį poveikio taikymą. Taigi, išorinis veiksnys turi įtakos dalyvavimui, bet ne tiesiogiai rezultatams.
Vidaus vertinimas	Vertinimas, atliktas viduje, t. y. tiesiogiai užsakytas nepriklausomos viešosios institucijos ar padalinio (VI ar TI) be konkurso arba organizuojamas kaip išplėstinis

Sąvoka	Apibrėžtis
Intervencinės priemonės	stebėsenos ir analizės procesas. Apskritai kalbama apie ESF veiksmų programų veiksmus arba ESF bendrai finansuojamus projektus.
Sugretinimas	Tai metodas, kai intervencinės priemonės ir kontrolinės imtys sugretinamos tarpusavyje pagal stebimas charakteristikas.
Nerandomizuotas arba kvaziekperimentinis modelis	Priešingos padėties poveikio vertinimo metodai, kai kontrolinės grupės sudaromos taikant neatsitiktinės atrankos metodus.
Gavinys	Tikėtinas arba pasiektas trumpalaikis ir vidutinės trukmės intervencinės priemonės produktų poveikis ¹⁰⁶ . Gavinys yra panašus į rezultatą, tačiau dažniau vartojamas poveikio vertinimuose.
Produktas	Produktas yra visa tai, kas tiesiogiai pagaminta ir (arba) suteikta įgyvendinant ESF veiksmą, matuojant fiziniais arba piniginiiais vienetais. Produktai daugiausia vertinami pagal remiamų asmenų, remiamų subjektų, suteiktų prekių ir paslaugų bei įgyvendintų projektų skaičių.
Dalyviai	Dalyvis – fizinis asmuo, kuriam veiksmas tiesiogiai naudingas, tačiau kuris nėra atsakingas už to veiksmo inicijavimą arba jo inicijavimą ir įgyvendinimą. ESF kontekste dalyviai yra asmenys, kuriems teikiama parama pagal ESF intervencines priemones.
Proceso vertinimas	Vertinant procesą daugiausia dėmesio skiriama programos įgyvendinimui, įskaitant paslaugų teikimo, skirtumų tarp numatytos tiriamosios visumos ir tiriamosios visumos, kuriai suteiktos paslaugos, programos prieinamumo ir valdymo praktikos vertinimą, tačiau tuo neapsiribojant.
Panašiausių atvejų analizė	Panašiausių atvejų analizė apima visos imties (tiriamosios ir potencialios kontrolinės) statistinio modelio įvertinimą, pagal kurį apskaičiuojamas kiekvieno asmens ar įmonės tendencija dalyvauti tyrime, neatsižvelgiant į tai, ar jie iš tikrųjų jame dalyvavo. Tiriamieji asmenys arba įmonės tada sugretinami su vienu nedalyvaujančiu asmeniu arba įmone arba su daugeliu nedalyvaujančių asmenų arba įmonių pagal jų polinkio balą.
Randomizacija	Tai metodas, kai tikslinės grupės nariams atsitiktine tvarka priskiriami įvairūs poveikio taikymo būdai arba kontrolinės sąlygos. Randomizacija užtikrinama, kad grupės būtų statistiškai lygiavertės visais atžvilgiais tuo metu, kai jos atrenkamos atsitiktine tvarka.
Netolydumų analizės metodas (NAM)	Šis metodas gali būti taikomas, kai intervencinės priemonės prieinamumas nustatomas pagal tęstinio įvertinimo, skalės ar matavimo ribinį tašką. Taikant šį metodą atsižvelgiama į tai, kad asmenys, esantys šalia ribinio taško, bus labai panašūs vienas į kitą, tačiau vienoje ribinio taško pusėje esantys asmenys dalyvauja tyrime, o kitoje pusėje esantys asmenys nedalyvauja. Norint nustatyti intervencinės priemonės poveikį, galima palyginti asmenų, esančių virš ribinio taško, ir asmenų, esančių žemiau ribinio taško, rezultatus.
Aktualumas	Aktualumas reiškia, kad aiškūs intervencinės priemonės tikslai yra tinkami atsižvelgiant į socialines ir ekonomines problemas, kurias siekiama išspręsti taikant intervencijos priemonę ¹⁰⁷ .
Rezultatas	Veiksmo poveikis dalyviams ar subjektams, pavyzdžiui, jų užimtumui, uždarbiui, standartizuotų švietimo testų balams, pelnui ir pan. Poveikis gali būti vertinamas trumpuoju arba ilgesniuoju laikotarpiu. ESF+ kontekste vertinant rezultatų rodiklius trumpuoju laikotarpiu laikomas laikotarpis iš karto po dalyvavimo (4 savaitės), o ilgesniuoju – 6 mėnesiai po dalyvavimo ¹⁰⁸ . Tačiau poveikio analizės kontekste ilgesnysis laikotarpis dažnai reiškia ilgesnį laikotarpį, t. y. 24 ar daugiau mėnesių po intervencinės priemonės.
Tiriamoji grupė	Asmenų, įmonių ar kitų vienetų grupė, kuri naudojasi intervencine priemone arba yra jos veikiami (įskaitant pasiūlymą taikyti poveikį arba faktinį poveikio taikymą).

¹⁰⁶ Žr. [OECD \(2010\)](#).

¹⁰⁷ Žr. [Europos Komisija \(2013 m.\)](#).

¹⁰⁸ Žr. [Europos Komisija \(2021a\)](#) ir [Europos Komisija \(2018 m.\)](#).

Bibliografija

- Ashenfelter, O. (1978). *Estimating the effect of training programmes on earnings*, Review of Economics and Statistics, 6, p. 47–57, <https://www.jstor.org/stable/1924332?origin=crossref>.
- Axdorph E, Egebark J., Lundström T., Özcan G. (2019) *Effekter av förstärkta förmedlingsinsatser för unga arbetssökande – Resultat från utvärderingen av Ung framtid*. Arbetsförmedlingen
- Baran J. et al. (2016). *Badanie efektów wsparcia zrealizowanego na rzecz osób młodych w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój*. I Raport Wskaźnikowy, <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/PLE49.pdf>.
- Baran J. et al. (2017). *Badanie efektów wsparcia zrealizowanego na rzecz osób młodych w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój* II Raport Wskaźnikowy, <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/PLE196.pdf>.
- Baran J. et al. (2018). *Badanie efektów wsparcia zrealizowanego na rzecz osób młodych w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój* III Raport Wskaźnikowy, <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/PLE197.pdf>.
- Baran J. et al. (2018a). *Badanie efektów wsparcia zrealizowanego na rzecz osób młodych w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój*. II Raport Tematyczny, <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/PLE221.pdf>.
- Bazzoli M., De Poli S., Rettore E., Schizzerotto A. (2018). *Are Vocational Training Programmes Worth Their Cost? Evidence from a Cost-Benefit Analysis*. Paskelbta Politica Economica/Journal of Economic Policy Vol. XXXIV(3), p. 215–240, <https://www.rivisteweb.it/doi/10.1429/92119>.
- Bloom, H. S. (1995). *Minimum detectable effects: A simple way to report the statistical power of experimental designs*, Evaluation Review, 8(2), p. 225–246, <https://cpb-us-e2.wpmucdn.com/sites.uci.edu/dist/1/1159/files/2021/03/Bloom-MDES-Eval-Rev-1995-Bloom.pdf>.
- Bloom, H. S. (2009). *Modern regression discontinuity analysis*, MDRC Working Papers on Research Methodology, New York: MDRC, <https://www.mdrc.org/publication/modern-regression-discontinuity-analysis>.
- Boockmann B. et al. (2017). *Evaluation des ESF-Bundesprogramms zur Eingliederung langzeitarbeitsloser Leistungsberechtigter nach dem SGB II auf dem allgemeinen Arbeitsmarkt*. Im Auftrag des Bundesministeriums für Arbeit und Soziales, <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/DEE189.pdf>.
- Boockmann B. et al. (2018). *Evaluation des ESF-Bundesprogramms zur Eingliederung langzeitarbeitsloser Leistungsberechtigter nach dem SGB II auf dem allgemeinen Arbeitsmarkt*. Im Auftrag des Bundesministeriums für Arbeit und Soziales, <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/DEE52.pdf>,
- Boockmann B. et al. (2019). *Evaluation des ESF-Bundesprogramms zur Eingliederung langzeitarbeitsloser Leistungsberechtigter nach dem SGB II auf dem allgemeinen Arbeitsmarkt*. Im Auftrag des Bundesministeriums für Arbeit und Soziales, <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/DEE94.pdf>.
- Boockmann B. et al. (2021). *Evaluation des ESF-Bundesprogramms zur Eingliederung langzeitarbeitsloser Leistungsberechtigter nach dem SGB II auf dem allgemeinen Arbeitsmarkt*. Im Auftrag des Bundesministeriums für Arbeit und Soziales, <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/DEE202.pdf>.
- Borik V. et al. (2015). *The net effects of graduate work experience and the promotion of self-employment*. Technical Report, <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/SKE8.pdf>.

- Bratti M. et al. (2018). *Vocational Training for Unemployed Youth in Latvia: Evidence from a Regression Discontinuity Design* IZA DP No 11870, <http://ftp.iza.org/dp11870.pdf>.
- Bratu C. et al. (2014). *Knowledge gaps in evaluating labour market and social inclusion policies identified 39 ESF counterfactual impact evaluations in the 2007-2013 programming period*. doi:10.2788/083390, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d0e73217-2a40-47af-a5c3-a700dcd47da3/language-en>.
- Bredgaard, T. (2015). *Evaluating what Works for whom in active Labour market policies*. European Journal of Social Security, 17(4), p. 436–452, <https://doi.org/10.1177/138826271501700403>.
- Bryson, A., Dorsett, R. and Purdon, S. (2002) *The use of propensity score matching in the evaluation of active labour market policies*, Department for Work and Pensions, Working Paper Number 4, [http://eprints.lse.ac.uk/4993/1/The use of propensity score matching in the evaluation of active labour market policies.pdf](http://eprints.lse.ac.uk/4993/1/The_use_of_propensity_score_matching_in_the_evaluation_of_active_labour_market_policies.pdf).
- Caliendo M., Kopeinig S. (2008), *Some practical Guidance for the implementation of propensity score matching*. Journal of Economic Surveys; Volume 22, Issue 1, p. 31–72, <https://doi.org/10.1111/j.1467-6419.2007.00527.x>.
- Caliendo, M., Mahlstedt, R., & Mitnik, O. A. (2017). *Unobservable, but unimportant? The relevance of usually unobserved variables for the evaluation of labour market policies*. Labour Economics, 46, p. 14–25, <https://doi.org/10.1016/j.labeco.2017.02.001>.
- Card, D., Ibarra, P. and Villa, J. M. (2011). *Building in an evaluation component for active labour market programs: a practitioner's guide*, Discussion Paper No 6085, Bonn, Germany: IZA, <http://ftp.iza.org/dp6085.pdf>.
- Card D., Kluve J., Weber A. (2017). *What works? A meta-analysis of recent active labor market program evaluations*. Journal of the European Economic Association, Volume 16, Issue 3, June 2018, p. 894–931, <https://doi.org/10.1093/jeea/jvx028>.
- Centre for Disease Control and Prevention CDC (2013). *Good Evaluation Questions: Checklist to Help Focus Your Evaluation*. Department of Health & Human Services - USA, http://www.cdc.gov/asthma/program_eval/AssessingEvaluationQuestionChecklist.pdf.
- Danmarks Statistik (2017). *Effektmåling og monitorering 2016 - strukturfondsindsatsen i Syddanmark*, <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/DKE7.pdf>.
- Danmarks Statistik (2018). *Effektmåling af den Virksomhedsrettede Strukturfondsindsats 2007-2013*, <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/DKE10.pdf>.
- Diaz J. M. et al. (2019). *Evaluación del PO-FSE 2014/2020 del Principado de Asturias para el informe anual a presentar en 2019*, <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/ESE101.pdf>.
- Ecorys, Iseri Europa (2020). *Study supporting the evaluation of ESF support to education and training (Thematic Objective 10) for the Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion*, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d0c1a558-077d-11eb-a511-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-173162502>.
- Europos Komisija (2007 m.). Orientacinės vertinimo metodų gairės: vertinimas programavimo laikotarpiu. Darbinis dokumentas Nr. 5. Regioninės politikos GD, https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/2007/working/wd5_ongoing_en.pdf.
- Europos Komisija (2013 m.). EVALSED. Interaktyvus socialinio ir ekonominio vystymosi vertinimo šaltinis. Atnaujinta versija, https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/guide/guide_evalsed.pdf.
- Europos Komisija (2017 m.). Geresnio reglamentavimo priemonių rinkinys. Priemonė Nr. 47 „Vertinimo kriterijai ir klausimai“, https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/file_import/better-

[regulation-toolbox-47_en_0.pdf](#).

Europos Komisija (2018 m.). Europos sanglaudos politikos stebėseną ir vertinimas. Europos socialinis fondas. Rekomendacinis dokumentas, <https://ec.europa.eu/sfc/en/system/files/ged/ESF%20monitoring%20and%20evaluation%20guidance.pdf>.

Europos Komisija (2019 m.). Pažangūs priešingos padėties vertinimo metodai. Rekomendacinis dokumentas. DOI:10.2767/464242, <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8254&furtherPubs=yes>.

Europos Komisija (2020 m.). Europos socialinio fondo intervencinių priemonių priešingos padėties poveikio praktinis vertinimas. Rekomendacinis dokumentas vadovaujančiosioms institucijoms. doi:10.2767/55495, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f82c5fb8-bb40-11ea-811c-01aa75ed71a1/language-en>.

Europos Komisija (2020 m.). Kaip naudoti administracinius duomenis Europos socialinių fondų priešingos padėties poveikio vertinimams atlikti. Nuoseklus vadovas vadovaujančiosioms institucijoms, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d96feed3-f30c-11ea-991b-01aa75ed71a1>.

Europos Komisija (2021 m.). 2021 m. birželio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/1060, kuriuo nustatomos bendros Europos regioninės plėtros fondo, „Europos socialinio fondo +“, Sanglaudos fondo, Teisingos pertvarkos fondo ir Europos jūrų reikalų, žvejybos ir akvakultūros fondo nuostatos ir šių fondų bei Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo, Vidaus saugumo fondo ir Sienų valdymo ir vizų politikos finansinės paramos priemonės taisyklės.

Europos Komisija (2021a). Bendrųjų rodiklių priemonių rinkinys. Darbinis dokumentas. 2021 m. birželio mėn., https://ec.europa.eu/sfc/en/system/files/2021/ged/toolbox_june_2021_final.pdf.

Fondazione G. Brodolini, Metis GmbH, Applica, Ockham IPS (2020). *Study for the Evaluation of ESF Support to Employment and Labour Mobility (Thematic Objective 8), for the European Commission, Directorate- General for Employment, Social Affairs and Inclusion*, <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=22899&langId=en>

Frolich, M (2004). *Programme evaluation with multiple treatments*, Journal of Economic Surveys, 18(2), p. 181–224, <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.620.9209&rep=rep1&type=pdf>.

Guthmuller S., Meroni E.C., *Evaluation of the higher education grant system for less privileged students in Portugal*. JRC techninė ataskaita. Dar nepaskelbta.

Hagglund, P. (2006). *A description of three randomised experiments in Swedish labour market policy*, Institute for Labour Market Policy Evaluation, Report 2006:4, <https://www.ifau.se/globalassets/pdf/se/2006/r06-04.pdf>.

Heckman, J. J., Ichimura, H., Smith, J. and Todd, P. (1998). *Characterizing selection bias using experimental data*. Paskelbta *Econometrica*, Vol. 66, No 5. p. 1017–1098, http://jenni.uchicago.edu/papers/Heckman_Ichimura_etal_1998_Econometrica_v66_n5_r.pdf.

Hunger K. and Sattler K. (2017). *Evaluationsbericht zum spezifischen Ziel A 1.1. im Rahmen der Evaluierung des Operationellen Programms des Europäischen Sozialfonds in Baden-Württemberg 2014–2020*, <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/DEE26.pdf>.

Holland, P. W. (1986). *Statistics and Causal Inference*, Journal of the American Statistical Association, 81 (396), p. 945–960. DOI: 10.1080/01621459.1986.10478354, <http://people.umass.edu/~staneck/pdf/cause/causal-holland.pdf>.

IAW Institut für Angewandte Wirtschaftsforschung _ ISG Institut für Sozialforschung und Gesellschaftspolitik, GmbH (2015). *Evaluation der Modellprojekte "Bürgerarbeit"*. Endbericht,

<http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/DEE7.pdf>.

ICF, Cambridge Econometrics and Eurocentre (2020). *Study supporting the 2020 evaluation of promoting social inclusion, combating poverty and any discrimination by the European Social Fund (Thematic Objective 9) for the European Commission, Directorate- General for Employment, Social Affairs and Inclusion*, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/8788ec85-2308-11eb-b57e-01aa75ed71a1>.

Indecon (2016). *Indecon Evaluation of JobBridge Activation Programme*, <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/IEE2.pdf>.

Instytut Badań Strukturalnych, Imapp, IQS. (2015). *Badanie efektów wsparcia zrealizowanego na rzecz osób młodych w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój*. I Raport Tematyczny, <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/PLE34.pdf>.

Ires Piemonte (2019). *Misure di sostegno all'imprenditorialità*, <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/ITE61.pdf>.

Isfol (2016). *Primo rapporto di valutazione del piano italiano Garanzia giovani*, <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/ITE13.pdf>

Ismeri Europa (2018). *I Rapporto tematico di valutazione – I risultati di PIPOL*, <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/ITE36.pdf>.

Ismeri Europa – Ecorys – Institute for Employment Studies. (2019). *Pilot and feasibility study on the sustainability and effectiveness of results for European Social Fund participants using counterfactual impact evaluations*. doi:10.2767/39339, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/84cc9eb9-b33d-11e9-9d01-01aa75ed71a1>.

Ivanov B. et al. (2020). *Do Job creation schemes improve the social integration and well-being of the long-term unemployed?*, Labour Economics, <https://doi.org/10.1016/j.labeco.2020.101836>.

Kalinowski H. (2020). *Badanie efektów wsparcia zrealizowanego na rzecz osób młodych w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój V Raport Wskaźnikowy*, <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/PLE296.pdf>.

Kalinowski H. et al. (2020) *Badanie efektów wsparcia zrealizowanego na rzecz osób młodych w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój*. Raport końcowy, <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/PLE339.pdf>.

Kluve, J., Lehmann, H., & Schmidt, C. M. (2008). *Disentangling treatment effects of Active Labor Market Policies: The role of labor force status sequences*. Labour Economics, 15(6), p. 1270–1295, <https://doi.org/10.1016/j.labeco.2007.12.002>.

Krug, G and Stephan, G. (2011). *Is contracting-out intensified placement services more effective than in-house production? Evidence from a randomized field experiment*, LASER Discussion Papers - Paper No 5, <http://doku.iab.de/externe/2011/k110912303.pdf>.

Lammers M. and Kok L. (2021). *Are active labor market policies (cost-)effective in the long run? Evidence from the Netherlands*. Paskelbta Empirical Economics 60, p. 1719–1746, <https://doi.org/10.1007/s00181-019-01812-3>.

Lang, J. (2021). *Employment effects of language training for unemployed immigrants*. J Popul Econ (2021), <https://doi.org/10.1007/s00148-021-00832-7>.

Martini, A. (2009). *Counterfactual impact evaluation: what it can (and cannot) do for cohesion policy*, prepared for the 6th European Conference on Evaluation of Cohesion Policy, Warsaw, November 30th,

https://ec.europa.eu/regional_policy/archive/conferences/evaluation2009/abstracts/martini.doc.

Morgan, S. L. and Winship, C. (2014). *Counterfactual and causal inference: Methods and principles for social research*. 2nd edition. Cambridge and New York: Cambridge University

Press.

OECD (2010), *Glossary of Key Terms in Evaluation and Results Based Management*, Paris, <https://www.oecd.org/dac/evaluation/2754804.pdf>.

Openfield (2019). *Analiza skuteczności i efektywności dotacji na założenie działalności gospodarczej udzielonych w ramach 8 osi priorytetowej RPO WM - komponent 3*, <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/PLE312.pdf>.

Palczyńska M. et al. (2019). *Badanie efektów wsparcia zrealizowanego na rzecz osób młodych w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój. IV Raport wskaźnikowy*, <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/PLE274.pdf>.

Pomatto G. (2017). *L'attuazione del Buono per Servizi al Lavoro nella Regione Piemonte*. Ires Piemonte, <http://files.evaluationhelpdesk.eu/evaluations/ITE55.pdf>.

Pomatto G. (2019). *Buoni per servizi al lavoro nella Regione Piemonte: qualità percepita dai destinatari e meccanismi dell'attuazione*. Ires Piemonte, <http://files.evaluationhelpdesk.eu/evaluations/ITE77.pdf>.

Pompili M., Giorgetti I. (2020). *Rapporto di Placement*. Servizio di attività di valutazione del POR FSE 2014/2020 – Regione Marche, <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/ITE115.pdf>.

Pompili M., Giorgetti I. (2020a). *Rapporto tematico "Disoccupazione di lunga durata"*. Servizio di attività di valutazione del POR FSE 2014/2020 – Regione Marche, <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/ITE214.pdf>.

Poy S. (2019). *Gli effetti occupazionali del buono per servizi al lavoro nella Regione Piemonte: prime evidenze*. Misura per disoccupati da almeno 6 mesi, anno 2017. Ires Piemonte, <http://files.evaluationhelpdesk.eu/evaluations/ITE123.pdf>.

Poy S. (2020). *Nuove evidenze sull'effetto occupazionale del buono per servizi al lavoro*. Target persone disoccupate da almeno 6 mesi. Ires Piemonte, <http://files.evaluationhelpdesk.eu/evaluations/ITE245.pdf>.

Re-source Pracownia Badań i Doradztwa (2015). *Ocena działań na rzecz wydłużenia aktywności zawodowej osób starszych w kontekście niekorzystnej sytuacji demograficznej w województwie lubelskim*, <http://files.evaluationhelpdesk.eu/evaluations/PLE126.pdf>.

Riccio J., Friedlander, D., Freedman S. (1994). *GAIN: Benefits, Costs, and Three-Year Impacts of a Welfare-to-Work Program*, MDRC, NYC, <https://www.mdrc.org/publication/gain-benefits-costs-and-three-year-impacts-welfare-work-program>.

Scheller F. and Seidel K. (2020). *Zweiter Evaluationsbericht zum spezifischen Ziel A 1.1: Teilnehmer*innenperspektive und Wirkungsanalyse*, im Rahmen der Evaluierung des Operationellen Programms des Europäischen Sozialfonds in Baden-Württemberg 2014–2020, <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/DEE171.pdf>.

Shadish, W. R., Cook, T. D. and Campbell, D. T. (2002). *Experimental and quasi-experimental designs for generalised causal inference*, Boston, US: Houghton Mifflin Company.

Stern E. et al. (2012). *Broadening the range of designs and methods for impact evaluations*, Department for International Development of the UK, Working Paper 38, <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/57a08a6740f0b6497400059e/DFIDWorkingPaper38.pdf>.

WK Kellogg Foundation (2004). *Logic Model Development Guide*, <https://www.wkcf.org/resource-directory/resources/2004/01/logic-model-development-guide>.

Zub M. et al. (2020). *Ocena wpływu wsparcia RPOWP na popularyzację szkolnictwa zawodowego w województwie podlaskim. Raport końcowy*, <http://files.evaluationhelpdesk.eu/Evaluations/PLE359.pdf>.

Priedai

1 priedas. Papildomi šaltiniai

Vadovaujančiųjų institucijų darbuotojams, norintiems išsamiau susipažinti su šiame vadove aptariamais klausimais, siūloma skaityti toliau išvardytus leidinius. Literatūros šaltinių vertinimo tema yra labai daug. Šiame sąrašė siekiama atkreipti dėmesį į patikimas pagrindines diskusijas, kuriose pateikiama tiesiogiai PPPV planavimui naudinga informacija. Daugeliu atveju po kiekvienos citatos pateikiamas trumpas šaltinių aprašymas.

Bendras vertinimas

- Rossi, Peter H., Mark W. Lipsey, and Gary T. Henry (2018). *Evaluation: A Systematic Approach*. 8th edition. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.

Klasikinis vertinimo praktikos ir metodų vadovėlis. Jame pateikiami metodai ir pavyzdžiai.

- Gertler, Paul J.; Martinez, Sebastian; Premand, Patrick; Rawlings, Laura B.; Vermeersch, Christel M. J. (2016). *Impact Evaluation in Practice*, Second Edition. Washington, DC: Inter-American Development Bank and World Bank. © Pasaulio bankas, <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/25030> (leidinys anglų, portugalų ir ispanų k.).

Kaip ir šiame vadove, leidinyje pirmiausia pristatomas klasikinis (RKT) vertinimas, o vėliau svarstomos alternatyvos. Nors leidinys skirtas mažesnes pajamas gaunančių šalių programų vadovams, jis aktuali ir nesunkiai pritaikomas ES valstybėse narėse.

- White, H., & Raitzer, D. A. (2017). *Impact evaluation of development interventions: A practical guide*. Asian Development Bank, <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/392376/impact-evaluation-development-interventions-guide.pdf>.

Kaip ir minėtame Gertler *et al.* (2016) leidinyje, šiame vadove išsamiai aptariami bendrieji PPPV metodai, nepaisant to, kad jame svarstomas intervencinių priemonių poveikio vertinimas mažas ir vidutines pajamas gaunančiose šalyse. Šis leidinys yra labiau techninio pobūdžio nei Gertler *et al.* (2016), tačiau jame pateikiama daug praktinių įžvalgų, kurios galėtų būti įdomios ESF programų vadovams.

- Europos Komisija (2019 m.). Pažangūs priešingos padėties vertinimo metodai. Rekomendacinis dokumentas. DOI:10.2767/464242, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/11968bbb-fac9-11e9-8c1f-01aa75ed71a1/language-en>.

Dokumente pristatomi naujasi ir pažangesni priešingos padėties poveikio vertinimo metodai, pavyzdžiui, sekos analizė, dinaminis palyginimas ir sintetinė kontrolė.

- Csillag Marton, Kreko Judi and Scharle Agota (2020). *Counterfactual evaluation of youth employment policies*. Parengta pagal projektą „Youth Employment PartnerSHIP“, <http://yepartnership.ibs.org.pl/content/uploads/2021/02/Methodological-guide.pdf> (leidinys anglų, ispanų, vengrų (vertimas atliekamas), italų ir lenkų k.).

Tai nuoseklus įvadas į jaunimo darbo rinkos politikos priešingos padėties vertinimą, daugiausia dėmesio skiriant administracinių duomenų naudojimui. Klausimai svarstomi remiantis praktinėmis problemomis, su kuriomis susidurta atliekant keturis subsidijų jaunimo įdarbinimui PPPV Ispanijoje, Vengrijoje, Italijoje ir Lenkijoje.

- HM Treasury (United Kingdom) (2020). *The Magenta Book: Guidance for evaluation*. London: The Agency, <https://www.gov.uk/government/publications/the-magenta-book>.

„Purpurinėje“ knygoje pateikiama išsami informacija apie vertinimo metodiką. Šie dokumentai yra įdomūs kaip vyriausybės vidaus vertinimo perspektyvos pavyzdžiai.

Randomizuoti kontroliniai tyrimai (RKT)

- White H. (2013). *An introduction to the use of randomised control trials to evaluate development interventions*, Journal of Development Effectiveness, 5:1, p. 30–49, DOI: 10.1080/19439342.2013.764652, <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/19439342.2013.764652>.

- White, H., Sabarwal S. & T. de Hoop, (2014). *Randomized Controlled Trials (RCTs), Methodological Briefs: Impact Evaluation 7*, UNICEF Office of Research, Florence, https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/brief_7_randomized_controlled_trials_eng.pdf.

Du netechniniai RKT logikos įvadai, kuriuose aptariami keli modeliai ir pateikiama RKT kritika.

- Glennerster, R., & Takavarasha, K., (2013). *Running Randomized Evaluations: A Practical Guide*, Princeton University Press, Princeton, NJ.

Ši knyga – tai nuoseklus vadovas, kuriame pasakojama, kaip rengti ir įgyvendinti RKT socialinių programų srityje. Ji remiasi konkrečiais RKT pavyzdžiais, kuriuos atliko Abdul Latif Jameel „Poverty Action Lab“.

Dvigubas skirtumas

- Card, David, Pablo Ibararán, and Juan Miguel Villa. (2011). *Building in an Evaluation Component for Active Labor Market Programs: A Practitioner's Guide*. IZA Discussion Paper No 6085. Bonn: Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit, <http://ftp.iza.org/dp6085.pdf>.

Leidinyje dvigubo skirtumo metodas lyginamas su RKT, išryškinant skirtumus.

- Lechner, M. (2011). *The Estimation of Causal Effects by Difference-in-Difference Methods*. Foundations and Trends in Econometrics. Vol. 4, No 3 (2010) p. 165–224 DOI: 10.1561/08000000014, https://michael-lechner.eu/ml_pdf/journals/2011_Lechner_DiD_2011_ECO%200403%20Lechner_darf%20aufs%20Netz.pdf.

Šiame darbe išsamiai aptariamas DS metodas ir kai kurios svarbiausios jo taikymo problemos. Taip pat pristatomi DS išplėtimai, pavyzdžiui, netiesinis metodo taikymas ir panašiausių atvejų analizės taikymas kartu su PS.

- Fredriksson A. and de Oliveira G. M. (2019). *Impact evaluation using Difference-in-Differences*. RAUSP Management Journal Vol. 54 No 4, p. 519–532. DOI 10.1108/RAUSP-05-2019-0112, <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/RAUSP-05-2019-0112/full/pdf?title=impact-evaluation-using-difference-in-differences>.

DS metodų apžvalga ir praktinės rekomendacijos.

- Card, David and Alan B. Krueger (1994). *Minimum Wages and Employment: A Case Study of the Fast-Food Industry in New Jersey and Pennsylvania*. American Economic Review, 84 (4), p. 774–775, <https://davidcard.berkeley.edu/papers/njmin-aer.pdf>.

Klasikinis dvigubo skirtumo metodo taikymo pavyzdys.

Instrumentiniai kintamieji (IK)

- Morgan, Stephen L., and Christopher Winship (2014). *Counterfactuals and Causal Inference: Methods and Principles for Social Research*. 2nd edition. Cambridge and New York: Cambridge University Press.

Gana techninė PPPV metodų apžvalga, kurioje vartojama sociologinė terminologija. 9 skyriuje „Instrumental Variable Estimators of Causal Effects“ (p. 291–324) apžvelgiama IK įvertimo logika ir procedūros.

- Kuhn, Andreas, Jean-Philippe Wuellrich, and Josef Zweimüller (2010). *Fatal Attraction? Access to Early Retirement and Mortality*. IZA Discussion Paper No 5160. Bonn: Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit, <http://ftp.iza.org/dp5160.pdf>

Ankstyvo išėjimo į pensiją poveikio darbuotojų sveikatai tyrime kaip instrumentiniai kintamieji naudojami regioniniai pensinio amžiaus pokyčių Austrijoje skirtumai.

- Galiani, S., Rossi, M. A., & Schargrotsky, E. (2011). *Conscription and crime: Evidence from the Argentine draft lottery*. *American Economic Journal: Applied Economics*, <https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/app.3.2.119>.

Naujoviškas ir iliustratyvus randomizuotos loterijos (šaukiant šauktinius į karinę tarnybą) kaip instrumentinio kintamojo panaudojimas. Lengvai skaitomas tyrimas, būdingas tyrimų, kuriuose kaip priemonės naudojamos loterijos procedūros, kryptai.

Sugretinimas

- Heinrich, Carolyn, Alessandro Maffioli and Gonzalo Vázquez (2010). *A Primer for Applying Propensity Score Matching*. Impact-Evaluation Guidelines Technical Notes No IDB-TN-161. Washington: Inter-American Development Bank, <https://publications.iadb.org/publications/english/document/A-Primer-for-Applying-Propensity-Score-Matching.pdf>.

Kaip ir toliau pateiktas netolydumų analizės vadovas, šis vadovas skirtas pažengusiems vertinimo vadovams.

- Caliendo M., Kopeinig S. (2008), *Some practical Guidance for the implementation of propensity score matching*. *Journal of Economic Surveys*; Volume 22, Issue 1, p. 31–72, <https://doi.org/10.1111/j.1467-6419.2007.00527.x>.

Klasikinis darbas apie pasirinkimus, kuriuos reikia nustatyti įgyvendinant PAA (įverčių skaičiavimo, sugretinimo algoritmų, sugretinimo kokybės vertinimo, apskaičiuoto priemonės poveikio jautrumo prasme).

- Harris, H. and Horst, S. J. (2016). *A Brief Guide to Decisions at Each Step of the Propensity Score Matching*. Process, Practical Assessment, Research, and Evaluation: Vol. 21, Article 4. DOI: <https://doi.org/10.7275/yq7r-4820>. Skelbiama adresu: <https://scholarworks.umass.edu/pare/vol21/iss1/4>.

Darbas panašus į ankstesnį straipsnį.

Netolydumų analizės metodas (NAM)

- Jacob, Robin, Pei Zhu, Marie-Andrée Somers, and Howard Bloom. (2012). *A Practical Guide to Regression Discontinuity*. New York: MDRC, https://www.mdrc.org/sites/default/files/RDD%20Guide_Full%20rev%202016_0.pdf.

Išskirtinai informatyvus ir išsamus netolydumų analizės metodologijos aptarimas, įskaitant kruopščiai atrinktą bibliografiją.

- Lee, D. S. and Lemieux T. (2009). *Regression discontinuity designs in economics*, NBER Working Paper No 14723, National Bureau of Economic Research, Cambridge, MA, 2009, http://www.nber.org/papers/w14723.pdf?new_window=1.

Šis dokumentas yra savotiškas netolydumų analizės metodo (NAM) naudotojo vadovas, kuriame aprašoma metodo logika ir iliustruojami įvairūs NAM modelių vertinimo būdai.

2 priedas. Siūlomas PPPV mokymo kursų planas

Įvadiniamame PPPV mokymo kurse, skirtame VI ir pareigūnams, galėtų būti aptariamoms toliau išvardytoms temoms.

- Įvadas į vertinimo metodus: proceso vertinimai (kodėl jie svarbūs ir kaip jie susiję su PPPV) ir poveikio vertinimai (priešingos padėties ir teorija pagrįsti metodai)
- Kas yra PPPV? Į kokius vertinimo klausimus galima atsakyti atlikus veiksmingus PPPV? Kokių vertinimo kriterijų pagrindiniai įrodymai pateikiami atlikus PPPV? Kodėl PPPV yra svarbūs?
- Kaip jie veikia? (Tiriamosios ir kontrolinės grupės, palyginimas „prieš ir po“, išvadų principai)
- PPPV metodų apžvalga (kiekvieno metodo savybės, pranašumai ir trūkumai)
 - o Randomizuotas kontrolinis tyrimas
 - o Sugretinimas
 - o Dvigubas (-i) skirtumas (-ai)
 - o Netolydumų analizės metodas
 - o Instrumentiniai kintamieji
 - o Kitų galimų metodų nurodymas (pvz., erdvinės analizės metodai)
- Duomenų reikalavimai
 - o Tiriamosioms ir kontrolinėms grupėms taikomi reikalavimai
 - o Galimi šaltiniai (ESF stebėseną, administracinių duomenų rinkiniai, apklausos)
 - o BDAR taisyklės
- Įgyvendinimo veiksmų apžvalga:
 - o PPPV planavimas (vertinimo planas, PPPV įgyvendinamumas)
 - o PPPV užsakymas (techninė užduotis, atrankos kriterijai ir metodai)
 - o PPPV valdymas (pateiktų rezultatų tikrinimas ir bendravimas su vertintoju)
 - o PPPV išvadų sklaida (auditorijos tipai ir komunikacijos kanalai).

Pirmiau aprašytas kursas turėtų apimti praktinius pavyzdžius, kurie būtų rengiami praktiniuose seminaruose ir truktų 2–3 dienas. Vienas iš tokių mokymo kursų rengimo būdų būtų taikyti probleminio mokymosi metodiką ir kaip konkretų pavyzdį naudoti programos politikos priemonę.

3 priedas. Priešingos padėties poveikio vertinimai. Vadove minimi pavyzdžiai

6 lentelė. Vadove minimų PPPV pavyzdžių charakteristikos

Šalis	Pavadinimas (metai)	Įvertinta politika ir stebimas taikomo poveikio laikotarpis	Metodas	Tiriamoji ir kontrolinė grupės – apibrėžtis ir dydis	Gavinių kintamieji	Stebėjimo trukmė	Duomenys
Švedija	Intensyvesnės paramos jauniems darbo ieškantiems asmenims poveikis – programos „Jauna ateitis“ vertinimo rezultatai (2019 m.)	Intensyvesnė valstybinių užimtumo tarnybų parama darbo ieškantiems asmenims 2017 m. birželio mėn. – 2018 m. sausio mėn.	Randomizuotas kontrolinis tyrimas (RKT)	TG: 18–24 metų jaunuoliai, kuriems atsitiktine tvarka buvo paskirta intensyvesnė parama KG: 18–24 metų jaunuoliai, kuriems atsitiktine tvarka paskirta reguliarioji parama TG: 2 792 – KG: 1 897	- bedarbių dalis - įsidarbinusiųjų dalis, % - vidutinis nedarbo dienų skaičius	praėjus 12 mėnesių po įsitraukimo	- valstybiniai užimtumo registrai, kuriuose registruojami gavinių kintamieji - užimtumo pareigūnų ir tarpininkų apklausa siekiant įvertinti teikiamos paramos intensyvumą
Italija (Markė)*	2014–2020 m. finansuojamų ESF intervencinių priemonių poveikis ilgalaikiams bedarbiams Markės regione (2020 m.)	Profesinė praktika, darbo patirtis, darbo stipendijos, profesinio mokymo kuponai bedarbiams (įskaitant ilgalaikius bedarbius) 2017 m. – 2019 m. liepos mėn.	Panašiausių atvejų analizė (PAA)	TG: Ilgalaikiai bedarbiai, kuriems taikyta priemonė KG: Ilgalaikiai bedarbiai, 2016–2018 m. laikotarpiu registruoti VUT TG: 526 profesinės praktikos kandidatai, 1 058 darbo stipendijų kandidatai, 236 darbo patirties savivaldybėse kandidatai ir 241 profesinio mokymo kuponų kandidatai KG: 77 255	- tikimybė įsidarbinti tam tikru metu po intervencinės priemonės - tikimybė įsidarbinti pagal neterminuotą sutartį - dirbtų dienų skaičius per laikotarpį po intervencinių priemonių	praėjus 6, 9, 12, 15 ir 18 mėnesių po įsitraukimo į intervencinę priemonę	- tiriamosios grupės ESF stebėsenos duomenys - VUT administraciniai duomenys apie registruotus asmenis - administraciniai duomenys apie regione sudarytas darbo sutartis (it. <i>Comunicazioni Obbligatorie</i> , COB)
Lenkija (Liublino vaivadija)*	2007–2013 m. programavimo laikotarpiu ESF finansuojamų priemonių, skirtų vyresnio amžiaus darbuotojams Liublino vaivadijoje, vertinimas (2015 m.)	Kelios aktyvios darbo rinkos politikos rūšys 2007–2013 m.	PAA + dvigubas skirtumas (DS)	TG: Paramą gavusių vyresnių nei 50 metų bedarbių imtis KG: Vyresni nei 50 metų bedarbiai, kurie nedalyvavo jokioje priemonėje ir kurie buvo registruoti teritorinėje užimtumo tarnyboje tuo metu, kai tiriamosios grupės nariai dalyvavo vertinamoje programoje TG: 145 – KG: 67 102	- tikimybė pakeisti registruoto bedarbio statusą	praėjus 6, 12, 18 mėnesių po įsitraukimo į intervencinę priemonę	- Administraciniai VUT duomenys
Latvija	Profesinis jaunimo mokymas Latvijoje. Netolydumų analizės metodo įrodymai (2018 m.)	Profesinis mokymas, skirtas nesimokančiam, nedirbančiam ir mokymuose nedalyvaujančiam jaunimui (15–29 m. asmenims) 2014–2015 m.	Netolydumų analizės metodas (NAM)	TG: bedarbiai, kurie dalyvavo profesiniame mokyme per vienus metus nuo registracijos datos KG: nuo 2013 m. birželio mėn. iki 2015 m. gruodžio mėn. registruoti bedarbiai, nedalyvaujantys jokioje priemonėje TG: 898 – KG: 10 717	- tikimybė įsidarbinti tam tikru metu po intervencinės priemonės - pajamos	praėjus 12–36 mėnesiams po įsitraukimo	- Latvijos valstybinės užimtumo agentūros (VUA) administraciniai duomenys – informacija apie dalyvius ir nedalyvaujančius asmenis, kurie tam tikromis datomis buvo registruoti bedarbiai - Valstybinės mokesčių administracijos (VMA) administraciniai duomenys – informacija apie užimtumo

Šalis	Pavadinimas (metai)	Įvertinta politika ir stebimas taikomo poveikio laikotarpis	Metodas	Tiriami ir kontrolinė grupės – apibrėžtis ir dydis	Gavinių kintamieji	Stebėjimo trukmė	Duomenys
							būklę įvairiomis datomis ir asmenų pajamas
Vokietija	Bedarbių imigrantų kalbų mokymo poveikis užimtumui (2021 m.)	Kalbų mokymo kursai (+ darbo patirtis kai kuriems dalyviams) darbo ieškantiems migrantams 2014 m.	Instrumentiniai kintamieji (IK)	TG: dalyvaujantys migrantai, kurie 2014 m. pradėjo mokytis kalbų profesiniais tikslais KG: atsitiktinai atrinkti nedalyvaujančių asmenų, kurie bent vienu laikotarpiu buvo ne Vokietijos piliečiai ir nedalyvavo jokiose aktyvios darbo rinkos politikos priemonėse ar integracijos kursuose, imtis TG: 8 968 – KG: 26 463	– tikimybė įsidarbinti (nuolatinis darbas, nuolatinis darbas visą darbo dieną, nuolatinis darbas > 6 mėn., darbas, kurio pajamos viršija skurdo ribą, kvalifikuotas darbas) – dienos ir sukauptos pajamos iš nuolatinio darbo – sukauptos nuolatinio darbo dienos	praėjus 24 mėnesiams po įsitraukimo į intervencinę priemonę	– Integruotos užimtumo biografijos (IEB) abiem grupėms nustatyti ir gavinių kintamiesiems apskaičiuoti – Duomenys, surinkti retrospektyviai per susitikimus su darbo ieškančiais asmenimis ir atsakingais institucijų darbuotojais (vok. <i>Verdegangshistorie</i> , WGH), siekiant gauti daugiau informacijos apie savarankiškos veiklos ar vaiko priežiūros atostogų epizodus ir apie mokymąsi bei darbą užsienyje
Italija (Trentas)	Ar profesinio mokymo programos vertos išleistų lėšų? Sąnaudų ir naudos analizės metu gauti įrodymai (2018 m.)	Bedarbių profesinio mokymo kursai 2010–2011 m.	PAA	TG: bedarbiai, dalyvaujantys profesinio mokymo kursuose, finansuojamuose provincijos ir ESF lėšomis KG: asmenys, kurie vietinių VUT registruose buvo registruoti kaip bedarbiai konkrečių mokymo kursų pradžios dieną TG: 818 (provincijos finansuojamų kursų dalyviai), 114 (ESF finansuojamų kursų dalyviai) KG: 17 236 (susiję su provincijos finansuojamais kursais), 1 152 (susiję su ESF finansuojamais kursais)	– tikimybė įsidarbinti – uždarbis	praėjus 3, 6, 12, 18, 24 ir 36 mėnesiams po įsitraukimo į intervencinę priemonę	– tiriamosios grupės ESF stebėsenos duomenys – VUT administraciniai duomenys apie registruotus asmenis – administraciniai duomenys apie regione sudarytas darbo sutartis (it. <i>Comunicazioni Obbligatorie</i> , COB) – Administraciniai duomenys apie mokesčių deklaracijas, gautas iš nacionalinio socialinės apsaugos instituto (INPS) – Provincijos švietimo departamento administraciniai duomenys

Šalis	Pavadinimas (metai)	Įvertinta politika ir stebimas taikomo poveikio laikotarpis	Metodas	Tiriami ir kontrolinė grupės – apibrėžtis ir dydis	Gavinių kintamieji	Stebėjimo trukmė	Duomenys
Vokietija	Ar darbo vietų kūrimo programos pagerina ilgalaikių bedarbių socialinę integraciją ir gerovę? (2020 m.)	Darbo vietų kūrimo programa (subsidiuojamos darbo vietos iki 36 mėnesių) pažeidžiamiesiems asmenims (ilgalaikiams bedarbiams) 2015 m. – 2017 m. birželio mėn.	PAA	TG: dalyvių, atsakiusių į visus klausimyno klausimus, imtis KG: nedalyvaujantys asmenys, registruoti VUT ir atitinkantys tuos pačius kontrolinės grupės atrankos kriterijus, kurie atsakė į visus klausimyno klausimus TG: 1 banga – 2 531, 2 banga – 1 191, 3 banga – 450 KG: kaip pirmiau nurodyta	– tikimybė įsidarbinti – pasitenkinimo gyvenimu, psichikos sveikatos, socialinės priklausomybės, socialinio statuso subjektyvus kriterijai	praėjus 7, 18, 29 mėnesiams po įsitraukimo į programą	– Integruotos užimtumo biografijos (IEB) abiem grupėms nustatyti ir gavinių kintamiesiems apskaičiuoti – Apklausa dėl subjektyvių gavinių kintamųjų (kokybinio pobūdžio gaviniai)
Ispanija (Astūrija)*	Astūrijos ESF VP vertinimas (2019 m.)	Mokymo metodai, taikomi mokiniams, kuriems gresia mokyklos nebaigimas (antra ir trečia gimnazijos klasės) 2016–2017 m.	PAA	TG: intervencinėse priemonėse dalyvaujantys mokiniai KG: mokiniai, palyginami pagal tinkamumo kriterijus TG: 1 053 – KG: 3 852	– tikimybė būti perkeltiems į kitus mokslo metus	praėjus 12 mėnesių po įsitraukimo	– Administraciniai duomenys apie švietimą: SAUCE duomenų bazė (Švietimo ministerija)
Portugalija	Portugalijos aukštojo mokslo stipendijų mažiau galimybių turintiems studentams sistemos vertinimas (2020 m.), dar nepaskelbtas	Stipendijos aukštųjų mokyklų studentams iš mažas pajamas gaunančių šeimų 2021–2018 m.	NAM	TG: studentai, kurie teikia paraiškas pirmaisiais magistrantūros arba bakalauro studijų programos metais KG: studentai, neturintys teisės gauti paramą, nes jų pajamos viršija nustatytą ribą TG: 130 602 – KG: 25 400	– tikimybė būti priimtiems pirmųjų metų pabaigoje – pirmųjų metų pabaigoje surinktų kreditų skaičius – tikimybė baigti studijas – metų, likusių iki studijų baigimo, skaičius – galutinis įvertinimas baigus studijas	praėjus 12–48 mėnesiams po stipendijos skyrimo	– Administraciniai duomenys apie studentus, pateikusius paraiškas stipendijai gauti (DGES) – Administraciniai duomenys su informacija apie akademinę karjerą ir pažangą (DGEEC)
Lenkija (Palenkės vaivadija)*	2014–2020 m. Palenkės vaivadijos VP paramos poveikio profesinio mokymo populiarinimui vertinimas (2020 m.)	ESF projektas „Gera profesija – puikus gyvenimas“, skirtas pagrindinio ugdymo mokykloms, kuriuo siekiama skirtas skatinti profesinį rengimą 2017–2019 m.	PAA	TG: dalyvavusių mokinių imtis KG: mokiniai, kurių charakteristikos panašios į tiriamosios grupės mokinių charakteristikas, tačiau kurie nedalyvavo projekte TG: 200 – KG: 384	– mokymasis technikos mokykloje tyrimo metu – mokymasis I pakopos profesinėje mokykloje tyrimo metu – mokymasis technikos arba I pakopos profesinėje mokykloje tyrimo metu – prašymas priimti į vidurinę mokyklą, į technikos mokyklą, į I pakopos profesinę mokyklą, į profesinio mokymo įstaigą	praėjus 12–36 mėnesiams po intervencinių priemonių	– Stebėsenos duomenys – Nacionalinis gyventojų registras (PESEL) kontrolinei grupei atrinkti – Apklausa gavinių kintamiesiems matuoti
Italija (Pjemontas)*	Užimtumo paslaugų kuponų schemos (it. <i>Buono servizi lavoro</i> , BSL, finansuojamos pagal 2014–2020 m. Pjemonto ESF veiksmų programą)	Užimtumo paslaugų (orientavimo + mokymo + organizavimo) kuponai socialiai pažeidžiamiesiems bedarbiams, kurių nedarbo laikotarpis yra ne trumpesnis kaip 6 mėnesiai	PAA	TG: paveiktieji bedarbiai KG: bedarbiai, užsiregistravę VUT, kurių charakteristikos panašios (30 metų amžiaus bedarbiai, nedirbantys 6 mėnesius) TG: 8 125 – KG: 130 000	– tikimybė įsidarbinti – tikimybė įsidarbinti pagal neterminuotą darbo sutartį	praėjus 6, 12, 16 mėnesių po intervencinių priemonių	– tiriamosios grupės ESF stebėsenos duomenys – VUT administraciniai duomenys apie registruotus asmenis – administraciniai duomenys apie regione sudarytas darbo

Šalis	Pavadinimas (metai)	Įvertinta politika ir stebimas taikomo poveikio laikotarpis	Metodas	Tiriamoji ir kontrolinė grupės – apibrėžtis ir dydis	Gavinių kintamieji	Stebėjimo trukmė	Duomenys
	poveikis užimtumui (2019 m.)	2018 m.					sutartis (it. <i>Comunicazioni Obbligatorie</i> , COB)
Vokietija*	2014–2020 m. ilgalaikių bedarbių integracijos programos Vokietijoje vertinimas (2019 m.)	Integracijos priemonės ilgalaikiams bedarbiams 24 mėn. ir ilgiau (subsidijuojamos darbo vietos) 2015–2017 m.	DS (buvo įvertintas ketinimas dalyvauti programoje)	TG: ilgalaikiai bedarbiai, galimai atitinkantys tinkamumo kriterijus programos laikotarpiu (nuo 2015 m.) KG: asmenys, kurie atitiko tinkamumo kriterijus prieš gyvendinant programą (2010–2012 m.) TG ir KG: 134 515 žmonių, 237 874 nedarbo atvejai (35 % TG ir 65 % KG)	– tikimybė įsidarbinti (darbas su socialinėmis garantijomis)	praėjus 24 mėnesiams po intervencinių priemonių	– Administracinės stebėsenos duomenys, gauti iš Federalinės administracijos tarnybos (ZUWES duomenų bazė) – Integruotos užimtumo biografijos (IEB) gavinių kintamiesiems nustatyti
Vokietija, Badenas-Viurtembergas*	Antroji 2014–2020 m. Badeno-Viurtembergo ESF VP A1.1 konkretaus tikslo vertinimo ataskaita (2020 m.)	Bedarbių, ypač ilgalaikių bedarbių ir kitų pažeidžiamų asmenų, integracijos priemonės 2016 m. kovo mėn. – 2017 m. gruodžio mėn.	PAA	TG: IEB duomenų bazėje nustatyti dalyviai KG: asmenys, atitinkantys atrankos kriterijus tuo pačiu laikotarpiu TG: 1 578 (iš 1 800) – KG: netaikoma	– tikimybė įsidarbinti (darbas su socialinėmis garantijomis) – tikimybė likti bedarbio išmokos gavėju	praėjus 15 mėnesių po intervencinės priemonės	– Stebėsenos duomenys – Integruotos užimtumo biografijos (IEB) gavinių kintamiesiems nustatyti

Pastaba: TG – tiriamoji grupė, KG – kontrolinė grupė

Pastaba: * pagalbos tarnyboje nustatyti vertinimai.

KAIP SUSISIEKTI SU ES

Asmeniškai

Visoje Europos Sąjungoje yra šimtai „Europe Direct“ informacijos centrų. Artimiausio centro adresą galite rasti čia: https://europa.eu/european-union/contact_lt

Telefonu arba e. paštu

Į jūsų klausimus apie Europos Sąjungą atsakys tarnyba „Europe Direct“. Su šia tarnyba galite susisiekti:

- nemokamu telefonu 00 800 6 7 8 9 10 11 (kai kurie operatoriai šiems skambučiams gali taikyti mokestį);
- šiuo standartiniu numeriu: +32 22999696 arba
- e. paštu adresu https://europa.eu/european-union/contact_lt

KAIP RASTI INFORMACIJOS APIE ES

Internetė

Informacijos apie Europos Sąjungą visomis oficialiosiomis ES kalbomis pateikiama svetainėje „Europa“ adresu https://europa.eu/european-union/index_lt

ES leidiniai

Nemokamų ir mokamų ES leidinių galite atsisiųsti arba užsisakyti svetainėje <https://op.europa.eu/en/publications>. Jeigu jums reikia daugiau nemokamų leidinių egzempliorių, kreipkitės į „Europe Direct“ arba į vietos informacijos centrą (žr. https://europa.eu/european-union/contact_lt).

ES teisė ir susiję dokumentai

ES teisinės informacijos, įskaitant visus ES teisės aktus nuo 1952 m. visomis oficialiosiomis kalbomis, ieškokite svetainėje „EUR-Lex“ adresu <http://eur-lex.europa.eu>

ES atvirieji duomenys

ES atvirųjų duomenų portale (<http://data.europa.eu/euodp/lt/data>) galima susipažinti su ES duomenų rinkiniais. Duomenis galima nemokamai parsisiųsti ir pakartotinai naudoti tiek komerciniais, tiek nekomerciniais tikslais.

■ Europos Sąjungos
leidinių biuras